

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Попов Микита Олександрович

УДК 378.091.3:373.3.011.3-051

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ
МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

011 Освітні, педагогічні науки

Галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 М.О. Попов

Науковий керівник:

ДРАПУШКО Ростислав Григорович,
кандидат філософських наук, доцент

Київ-2024

АНОТАЦІЯ

Попов М.О. Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії – 011 Освітні, педагогічні науки. Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, 2024.

У дисертації подано теоретичне узагальнення та нове наукове вирішення проблеми підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, обґрунтовано педагогічні умови щодо забезпечення процесу підготовки, розроблено організаційно-педагогічну модель, апробовано експериментальну методику підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, що надало можливість дійти висновків.

У вступі конкретизується актуальність дослідження, визначається його об'єкт, мета, завдання, характеризуються методи роботи, розкривається наукова новизна та практичне значення дисертації, вказуються відомості про затвердження та впровадження отриманих результатів, загальна кількість публікацій, структура та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації *«Теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»* було проаналізовано передовий педагогічний досвід у сфері медіаосвіти різних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Канада, Австралія та ін.) та їх досягнення в національній системі медіаосвіти України. Розвиток медіаосвіти у США, деяких європейських країнах розпочався ще в 50–70-х роках ХХ ст., тобто у цих країнах система медіаосвіти на сучасному етапі є достатньо сформованою. Тому аналіз особливостей її становлення, проблем, що виникали та шляхи їх вирішення – усе це дає змогу почасти уникнути проблем становлення та ефективно реалізувати цей напрям в Україні.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що медіаграмотність включає в себе естетичні та креативні навички, які допомагають сприймати, створювати та інтерпретувати медіаконтент. Вона також включає в себе інтерактивні навички для комунікації через медіа, вживання різних медіаролей та висловлення своїх думок. Критичні навички аналізу використовуються для інтерпретації та розуміння медіаконтенту, аналізу та оцінки медіаформ за допомогою аналітичних інструментів. Ці навички розвиваються через дослідження різних жанрів медіаконтенту. Навички безпеки включають в себе аналіз складних ситуацій, захист особистого простору та уникнення небезпечних контактів та контенту в інтернеті.

Початкова школа сьогодні стає місцем, де формуються медіаграмотні особистості, які здатні самостійно знаходити потрібну інформацію, перевіряти її достовірність, а також створювати власні медіапродукти.

Аналіз наукової літератури показав, що суспільство визначає нові вимоги до професійної компетентності сучасних педагогів. Особливо важливою стає інформатизація освіти, що вимагає від учителів володіння мультимедійними технологіями та методами формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

У другому розділі дисертації *«Організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»*, розробляючи організаційно-педагогічну модель, ми поставили завдання вдосконалити підготовку майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. При такому підході важливим є ознайомлення майбутніх вчителів із сучасною галуззю знань – медіапедагогікою, методологією, закономірностями та принципами організації медіаосвіти, формування у них потреби застосовувати ці знання у педагогічній діяльності, використовувати розвиток необхідних професійних якостей та навичок, а також формування мислення у професійній діяльності, яка характеризується багатовимірністю професійного орієнтація сучасного вчителя.

Модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку представлена чотирма модулями, що є структурними компонентами моделі: цільовий модуль (мету, завдання, результат), теоретико-методологічний модуль (етапи, підходи, принципи), організаційно-технологічний (компоненти готовності, зміст, форми, методи), результативно-діяльнісний (критерії, показники, рівні та умови).

Теоретико-методологічний модуль розробленої моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку містить низку загальнонаукових підходів: системний, компетентнісний, діяльнісний; в організаційно-технологічному модулі окреслені засоби медіаосвіти, які будуть використовуватися майбутніми вчителями початкової школи у своїй професійній діяльності: технічні (засоби удосконалення навчального процесу: технічні та електронні пристрої та пристрої, за допомогою яких розробляються та тиражуються електронні засоби навчання); програмне забезпечення загального призначення: програми *Microsoft Office*, що забезпечують підготовку та оформлення навчальних матеріалів: *Microsoft Power Point, Microsoft Word, Microsoft Publisher*; програми для обробки графічних зображень (*Paint, Corel Draw* та ін.); програми для обробки, нарізки, відтворення аудіо та відео: (плеєри (*Adobe Flash Player, AIMP, Winamp, Windows Media Player* та ін.); редактори (*Windows Movie Maker, Windows Live Movie Maker* та ін.); конвертери (*Format Factory, Free Studio* та ін.) і т.д.; лінгвометодологічне програмне забезпечення: для створення, збереження та відтворення презентацій; для запису, редагування та відтворення зображень; програмні засоби для створення електронних освітніх продуктів, у тому числі програми для створення електронних підручників та навчальних посібників (*AD Tester, BookEditor, Ebook Edit Pro, ExeBook, Hyper Method, Macromedia Authorware, Macromedia Director, ToolBook, ChmBookCreator, Crossword, SunRuv*) тощо; базові програми для створення освітніх сайтів, веб-сайтів, порталів: (*Microsoft Publisher, Front Page* та ін.); креолізовані (фотографії, комікси, рекламні брошури, шкільні газети);

мережеві (соціальні мережі, блоги, сайти, форуми, вебіари, YouTube); аудіовізуальні (телебачення, радіопередачі, фільми, мультфільми).

Проведений науково-теоретичний аналіз проблеми готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, результати діагностики дозволили встановити педагогічні умови що сприятиме підвищенню ефективності формування цієї готовності: необхідність усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх учителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх учителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

У третьому розділі дисертації *«Експериментально-дослідна робота з підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»* визначено критерії та показники, охарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, розроблено та апробовано діагностичні та експериментальні методики.

Експеримент був проведений для визначення рівня готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. В ході дослідження було оцінено рівень мотивації і базові знання студентів випускних груп спеціальності «Початкова освіта». Більшість студентів (96,4%) зазначили, що усвідомлюють важливість медіаграмотності для дітей молодшого шкільного віку. Впродовж дослідження було виділено компоненти підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності: мотиваційний, когнітивний і діяльнісний. Застосування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності було реалізовано протягом року за допомогою вибіркової дисципліни «Медіаграмотність в освітньому

процесі початкової школи», наукового гуртка «Медіаосвіта сучасного вчителя», самостійної медіадіяльності студентів у процесі педагогічної практики.

На основі аналізу та узагальнення науково-довідкових джерел було запроваджено педагогічні умови як успішні кейси, де процес підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку був ефективним.

Розроблена модель організаційно-педагогічної підготовки майбутніх учителів для вдосконалення медіаграмотності молодших школярів передбачала послідовну реалізацію запропонованих педагогічних рамок, використання методологічних підходів, застосування принципів, визначення критеріїв готовності вчителів, опис рівнів готовності, а також використання засобів, форм і методів на кожному етапі дослідницької роботи.

Кінцеві результати показали, що готовність вчителів до формування медіаграмотності молодших школярів на високому рівні характерна для 17,3% студентів (порівняно з 12,1%), на середньому рівні - для 25,6% (порівняно з 21,2%), а низький рівень - для 56,7% (порівняно з 66,8%).

Отримані результати підтверджують ефективність впровадження запропонованих педагогічних умов для підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності молодших школярів в процесі освіти в закладах вищої освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *уперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності); сутність*

феномену «готовність майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»; *розроблено* організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, яка складається з методологічних підходів (системний, компетентнісний, діяльнісний.), принципи (науковості, системності, наочності, послідовності, єдності життя і виховання індивідуального різноманіття, орієнтації освіти на загальнолюдські цінності, відкритості і полікультуралізму, інтегративність, варіативність і гнучкість, розв'язання проблем, творчість, єдність навчання та самоосвіти, створення позитивного інтелектуального та емоційного фону навчання, толерантність та рівність між усіма, хто залучений до освітнього процесу, співпраця); етапи формування (ознайомлюючо-стимулюючий, навчально-продуктивний, рефлексивно-діяльнісний), *визначено та обґрунтовано*: структурні компоненти готовності (мотиваційний, когнітивний та діяльнісний), критерії готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-організаційний, операційно-результативний) з відповідними показниками; *схарактеризовано* рівні готовності (достатній, задовільний, низький); *описано* засоби, форми та методи підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку;

- *подальшого розвитку* набула методика професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці: діагностичних та експериментальних методів підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; вибіркового курсу для студентів спеціальності 013 Початкова освіта «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи»; системи вправ та завдань з до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; доповнення зміст окремих тем навчальних дисциплін: «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Педагогіка», «Загальна психологія», «Сучасні інформаційні технології», «Психологія» матеріалами, які спрямовані на формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Матеріали

дослідження можуть бути використані в освітніх закладах вищої освіти викладачами фахових та психолого-педагогічних дисциплін, які здійснюють підготовку майбутніх викладачів у закладах вищої освіти; вчителі початкових класів – для формування медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку; при розробці посібників, підручників для учнів та фахівців початкової школи. Висновки дисертації можуть бути рекомендовані студентам на етапі написання курсових і магістерських робіт; викладачі та студенти аспірантури; аспірантів при підготовці наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Ключові слова: освіта, професійно-педагогічна підготовка, професійна підготовка, готовність майбутніх вчителів, готовність, медіа, медіакультура, медіаосвіта, медіаграмотність, медіаграмотність дітей молодшого шкільного віку, медіасередовище, професійна компетентність, майбутні вчителі початкової школи, формування медіаграмотності, діти молодшого шкільного віку.

ABSTRACT

Popov M.O. Preparation of future teachers for the formation of media literacy in children of primary school age. Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy – 011 Educational, Pedagogical Sciences. Dragomanov Ukrainian State University, 2024.

The dissertation presents a theoretical generalization and a new scientific solution to the problem of training future teachers to develop media literacy in primary school children, substantiates the pedagogical conditions for ensuring the training process, develops an organizational and pedagogical model, and tests an experimental methodology for training future teachers to develop media literacy in primary school children, which made it possible to draw conclusions.

The introduction specifies the relevance of the study, defines its object, purpose, and objectives, characterizes the methods of work, reveals the scientific novelty and practical significance of the thesis, provides information on the approval and

implementation of the results, the total number of publications, and the structure and scope of the thesis.

In the first chapter of the dissertation, «Theoretical Foundations of Preparing Future Teachers for Media Literacy in Primary School Children,» the author analyzes the best pedagogical practices in media education in different countries (UK, France, Germany, USA, Canada, Australia, etc.) and their achievements in the national media education system of Ukraine. The development of media education in the United States and some European countries began in the 50s and 70s of the twentieth century, so the media education system in these countries is now well established. Therefore, the analysis of the peculiarities of its formation, the problems that arose and the ways to solve them all allow us to partially avoid the problems of formation and effectively implement this area in Ukraine.

The analysis of psychological and pedagogical literature has shown that media literacy includes aesthetic and creative skills that help to perceive, create and interpret media content. It also includes interactive skills for communicating through media, taking on different media roles, and expressing opinions. Critical analysis skills are used to interpret and understand media content, analyze and evaluate media forms using analytical tools. These skills are developed through the study of different genres of media content. Safety skills include analyzing difficult situations, protecting personal space, and avoiding dangerous contacts and content on the Internet.

Today, primary schools are becoming places where media literate individuals are formed, who are able to independently find the information they need, check its accuracy, and create their own media products.

The analysis of scientific literature has shown that society defines new requirements for the professional competence of modern teachers. Especially important is the informatization of education, which requires teachers to be proficient in multimedia technologies and methods of forming media literacy in primary school children.

In the second chapter of the dissertation, «Organizational and Pedagogical Model of Training Future Teachers to Develop Media Literacy in Primary School

Children,» we set out to improve the training of future teachers to develop media literacy in primary school children. In this approach, it is important to familiarize future teachers with the modern field of knowledge - media pedagogy, methodology, patterns and principles of media education, to form their need to apply this knowledge in their teaching activities, to use the development of the necessary professional qualities and skills, as well as to form thinking in professional activities characterized by the multidimensionality of the professional orientation of a modern teacher.

The model of training future teachers to develop media literacy in primary school children is represented by four modules that are the structural components of the model: the target module (goal, objectives, result), theoretical and methodological module (stages, approaches, principles), organizational and technological (components of readiness, content, forms, methods), and performance and activity (criteria, indicators, levels and conditions).

The theoretical and methodological module of the developed model of training future teachers for the formation of media literacy in primary school children contains a number of general scientific approaches: systemic, competence, activity; the organizational and technological module outlines the means of media education that will be used by future primary school teachers in their professional activities: technical (means of improving the educational process: technical and electronic devices and devices with which electronic Microsoft Power Point, Microsoft Word, Microsoft Publisher; programs for processing graphic images (Paint, Corel Draw, etc.); programs for processing, cutting, playing audio and video: (players (Adobe Flash Player, AIMP, Winamp, Windows Media Player, etc.); editors (Windows Movie Maker, Windows Live Movie Maker, etc.); converters (Format Factory, Free Studio, etc.), etc.; linguistic and methodological software: for creating, saving and playing presentations; for recording, editing and playing images; software for creating electronic educational products, including programs for creating electronic textbooks and manuals (AD Tester, BookEditor, Ebook Edit Pro, ExeBook, Hyper Method, Macromedia Authorware, Macromedia Director, ToolBook, ChmBookCreator, Crossword, SunRuv, etc.); basic programs for creating educational sites, websites, portals: (Microsoft

Publisher, Front Page, etc.); creolized (photographs, comics, advertising brochures, school newspapers); networking (social networks, blogs, websites, forums, webinars, YouTube); audiovisual (television, radio programs, films, cartoons).

The conducted scientific and theoretical analysis of the problem of future teachers' readiness to form media literacy in primary school children, the results of the diagnostics allowed to establish pedagogical conditions that will increase the effectiveness of this readiness: the need for future teachers to realize the importance of the process of forming media literacy in primary school children; introduction of integration approaches in the process of professional training of future teachers to ensure the effectiveness of the process of forming media literacy.

The third chapter of the dissertation, «Experimental and Research Work on Preparing Future Teachers for the Formation of Media Literacy in Primary School Children,» defines the criteria and indicators, characterizes the levels of readiness of future teachers for the formation of media literacy in primary school children, develops and tests diagnostic and experimental methods.

The experiment was conducted to determine the level of readiness of future teachers to develop media literacy among primary school children. The study assessed the level of motivation and basic knowledge of students of graduate groups majoring in Primary Education. The majority of students (96.4%) indicated that they are aware of the importance of media literacy for primary school children. The study identified the following components of future teachers' training in media literacy: motivational, cognitive, and activity. The application of the organizational and pedagogical model of training future teachers to develop media literacy was implemented during the year through the elective discipline «Media Literacy in the Educational Process of Primary School», the scientific club «Media Education of the Modern Teacher», and students' independent media activities in the course of pedagogical practice.

Based on the analysis and synthesis of scientific and reference sources, pedagogical conditions were introduced as successful cases where the process of training future teachers to develop media literacy in primary school children was effective.

The developed model of organizational and pedagogical training of future teachers to improve media literacy of junior schoolchildren included the consistent implementation of the proposed pedagogical framework, the use of methodological approaches, the application of principles, the definition of criteria for teacher readiness, the description of readiness levels, as well as the use of means, forms and methods at each stage of research work.

The final results showed that teachers' readiness to develop media literacy in primary school students was high for 17.3% of students (compared to 12.1%), medium for 25.6% (compared to 21.2%), and low for 56.7% (compared to 66.8%).

The obtained results confirm the effectiveness of the implementation of the proposed pedagogical conditions for training future teachers to develop media literacy of junior schoolchildren in the process of education in higher education institutions.

The scientific novelty of the results is that:

the pedagogical conditions for preparing future teachers for the formation of media literacy in primary school children were first identified and scientifically substantiated (awareness of the importance of the process of forming media literacy in primary school children by future teachers; introduction of integration approaches in the process of professional training of future teachers to ensure the effectiveness of the process of forming media literacy in primary school children; development of general and special skills of future primary school teachers to form media literacy in primary school children).

- The methodology of professional training of future teachers in higher education institutions was further developed.

The practical significance of the research results is the development of: diagnostic and experimental methods for training future teachers to form media literacy in primary school children; an elective course for students of specialty 013 Primary Education «Media Literacy in the Educational Process of Primary School»; a system of exercises and tasks for the formation of media literacy in primary school children; supplementing the content of individual topics of academic disciplines: «Fundamentals of Pedagogy with Introduction to the Specialty», «Pedagogy», «General Psychology»,

«Modern Information Technologies», «Psychology» with materials aimed at forming media literacy in primary school children. The research materials can be used in higher education institutions by teachers of professional and psychological and pedagogical disciplines who train future teachers in higher education institutions; primary school teachers - to form media literacy among primary school children; in the development of manuals, textbooks for students and primary school specialists. The conclusions of the dissertation can be recommended to students at the stage of writing term papers and master's theses; teachers and students of postgraduate studies; graduate students in the preparation of scientific articles, textbooks, methodological recommendations, etc.

Keywords: education, vocational and pedagogical training, professional training, readiness of future teachers, readiness, media, media culture, media education, media literacy, media literacy of primary school children, media environment, professional competence, future primary school teachers, formation of media literacy, primary school children.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

Публікації в наукових фахових виданнях України

1. **Попов М. О.** Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах цифрової трансформації освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 61. С. 111–115. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/22.pdf.
2. **Попов М. О.** Медіаосвіта у сучасній педагогічній парадигмі. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 58. С. 205–209. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/58/part_2/43.pdf.
3. **Попов М.** Особливості організації інтернет орієнтованого освітнього середовища у закладі вищої освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 4 (1). С. 133–142. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.4\(1\).2023.14](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.4(1).2023.14)

*Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
внесених до міжнародних наукометричних баз*

4. V. Sulym, A. Melnykov, **М. Попов**, O. Vechirko, D. Malets. Improving education through implementation of information technologies into the educational process /. *Revista amazonia investiga*. 2023. Vol. 12, no. 68. P. 281–293. URL: <https://doi.org/10.34069/ai/2023.68.08.26>
5. I. Kotiash, I. Shevchuk, M. Borysonok, I. Matviienko, **М. Попов**, V. Terekhov, O. Kuchai Possibilities of using multimedia technologies in education /. *IJCSNS international journal of computer science and network security*. 2022. Vol. 22, no. 6. P. 727–732. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202206/20220691.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. **Попов М. О.** Аналіз проблеми активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами електронних освітніх ресурсів. Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (6-7 жовт. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.]; [голов. ред. О. А. Комар; редкол.: О. В. Кравчук, Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк [та ін.]; відп. за вип. Б. А. Якимчук]. Умань, 2022. С.139-142.
7. **Попов М. О.** Особливості активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами електронних освітніх ресурсів. *Актуальні проблеми психології розвитку особистості*: Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 12–15 трав. 2023 р. / Заг. ред. Т. О. Олефіренко. Київ, 2023. С. 122–125. URL: https://pf.udu.edu.ua/images/2023_pro/ЗБІРНИК_ТЕЗ_Міжн._конф_Травень_2023.pdf#page=122
8. **Попов М. О.** Роль цифрових освітніх технологій у реалізації завдань НУШ та розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів початкової школи. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: VII Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 28–29 берез. 2023 р. Вінниця, 2023.

9. **Попов М. О.** Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі початкової школи. Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 2): матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (29 березня 2024 року): збірник тез. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. С.193-198.
10. Губарева Д.В., **Попов М.О.**, Химич М.А. Теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку: навч-метод. посіб. /Д.Губарева, М. Попов, М. Химич. Київ: Видавництво Ліра- К, 2024, 106 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	26
1.1 Медіаграмотність як сучасна соціально-педагогічна проблема.	26
1.2 Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкової школи як наукова категорія.....	44
1.3 Особливості підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного простору.	62
Висновки до першого розділу.....	84
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ..	87
2.1 Медіаграмотність і медіакомпетентність як ключова компетентність сучасного вчителя початкових класів.	87
2.2 Організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку	107
2.3 Педагогічні умови формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку	125
Висновки до другого розділу	140
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	143
3.1. Стан готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку в ЗВО.....	143

3.2. Експериментальні методи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.	162
3.3. Порівняльний аналіз результатів підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку на етапах констатувального та формувального етапів експерименту.	181
Висновки до третього розділу	197
ВИСНОВКИ	200
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	203
ДОДАТКИ.....	232

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІТ - інформаційні технології

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ЗМІ – засоби масової інформації

ІК – інформаційна компетентність

НУШ – Нова українська школа

ЗВО – заклад вищої освіти

КГ – контрольна група

ЕГ – експериментальна група

КЕ – констатувальний етап

ФЕ – формувальний етап

ВСТУП

В умовах сьогодення процеси глобалізації та масштабної інформатизації визначаються нові пріоритети у навчанні особистості. Сучасна людина повинна вміти знаходити та оперувати інформацією. Медіа відіграє важливу роль, як інструмент інформаційної культури, адже впливає на світогляд, потреби та загалом стиль життя особистості. Важливо сформуванню в учнів уміння обробляти медійну інформацію критично та фільтровано.

Концептуальні положення щодо формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку визначені в нормативно-правових документах: Законі України «Про освіту» (2017 р.), Державний стандарт початкової освіти (2018), «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні» (2010), що побудована на Паризькій програмі-рекомендаціях з медіаосвіти ЮНЕСКО (2007 р.) та Постановою Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (2008 р.). Слід також зазначити, що Міністерство освіти і науки України запровадило всеукраїнський експеримент із медіаосвіти на 2017–2022 рр., тобто актуальність формування медіаграмотності немає заперечення. Проте постає питання стосовно підготовки майбутніх педагогів до готовності впровадження ефективних інструментів в освітній процес початкової школи.

Дослідженню проблеми підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей займаються, як вітчизняні, так і світові науковці, серед яких: О. Антонова [3], К. Біницької [16], О. Волошенюк [36], С. Дубовик [56], А. Єфіменко [61], О. Ліщун [108], Л. Найдьонова [132], Г. Онкович [141] та інші. Питання визначення мети, завдань і принципів медіаграмотності досліджено у наукових роботах Т. Бешок [9], В. Іванова [72], О. Ісаєва [77]. Проблемою підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності займалися: Г. Головченко [38], В. М. Коропатник [89], Г. Марченко [109], В. Шарко [201] та інші.

Окремі аспекти дослідження формування медіаграмотності розглянуто в таких дисертаційних роботах: «Формування медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки» (Матвійчук М. [111]);

«Педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх учителів суспільствознавчих предметів у процесі професійної підготовки» (О. Богомаз [19]); «Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів» (О. Кравчишиної [96]); «Формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти» (Л. Хмарна [195]); «Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)» (Г. Марченко [109]).

Водночас теоретичний аналіз наукових досліджень показав, що проблема підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку не була предметом окремого дослідження як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Разом із тим, вивчення освітніх програм вищих навчальних закладів педагогічного спрямування та практичної діяльності вчителів початкової школи свідчить про існування низки суперечностей між вимогами держави до якості освіти та невідповідністю умов підготовки майбутніх вчителів початкової школи до формування медіаграмотності; потребою держави у вчителів, які здатні до аналізу та синтезу інформаційної течії та володіють методикою формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Ураховуючи об'єктивну потребу в ефективності формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, значущість підготовки майбутніх спеціалістів з сформованою медіа культурою та усіх навичок, що притаманні роботі з інформацією, недостатній рівень теоретичного вивчення проблеми підготовки майбутніх педагогів початкової школи до формування медіаграмотності в учнів молодшого шкільного віку та її практичного впровадження, темою дисертаційного дослідження було обрано: **«Підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в Українському державному університеті

імені Михайла Драгоманова відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи сфери освіти на тему «Багаторівнева система підготовки педагогів профільного і професійного навчання в умовах освітньо-науково-виробничого кластеру» (ДР № 0122U000047) та зведеного плану науково-дослідної роботи сфери освіти на тему «Медіаграмотність та соціальна відповідальність освітян в умовах інформаційної війни» (ДР №0121U001003), а також тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та методики початкового навчання і є складовою наукового напрямку Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів».

Тема дисертації затверджена Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 25.03.2021 р.)

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати сучасний стан дослідження проблеми підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у практичній площині.

2. Теоретично обґрунтувати структуру, визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

3. Спроекувати організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

4. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – професійна підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Для досягнення мети і вирішення завдань застосовані такі **методи дослідження**: теоретичні – аналіз, систематизація, синтез, узагальнення інформації з різних джерел для вивчення сучасного стану дослідження проблеми в педагогічній теорії та практиці; порівняння, абстрагування та конкретизація для обґрунтування структури підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку та визначення її критеріїв; моделювання – спрямований на розробку та впровадження моделі підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; емпіричні – діагностичні (анкетування, тестування, бесіда, діалог, дискусія) для визначення особливостей формування медіаграмотності у майбутніх вчителів початкової школи та з'ясування рівня її сформованості; обсерваційні (педагогічне спостереження, ситуаційні вправи, ігрові форми, кейс-метод, проектна діяльність, тощо) для реалізації завдань педагогічного експериментального дослідження; перевірки ефективності обраного змісту, форм і методів підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; математичної статистики – для встановлення статистичної значущості результатів дослідження, їхньої кількісно-якісної інтерпретації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності); сутність

феномену «готовність майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»; *розроблено* організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, яка складається з методологічних підходів (системний, компетентнісний, діяльнісний.), принципи (науковості, системності, наочності, послідовності, єдності життя і виховання індивідуального різноманіття, орієнтації освіти на загальнолюдські цінності, відкритості і полікультуралізму, інтегративність, варіативність і гнучкість, розв'язання проблем, творчість, єдність навчання та самоосвіти, створення позитивного інтелектуального та емоційного фону навчання, толерантність та рівність між усіма, хто залучений до освітнього процесу, співпраця); етапи формування (ознайомлюючо-стимулюючий, навчально-продуктивний, рефлексивно-діяльнісний), *визначено та обґрунтовано*: структурні компоненти готовності (мотиваційний, когнітивний та діяльнісний), критерії готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-організаційний, операційно-результативний) з відповідними показниками; *схарактеризовано* рівні готовності (достатній, задовільний, низький); *описано* засоби, форми та методи підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку;

- *подальшого розвитку* набула методика професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці: діагностичних та експериментальних методів підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; вибіркового курсу для студентів спеціальності 013 Початкова освіта «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи»; системи вправ та завдань з до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; доповнення зміст окремих тем навчальних дисциплін: «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Педагогіка», «Загальна психологія», «Сучасні інформаційні технології», «Психологія» матеріалами, які спрямовані на формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Матеріали

дослідження можуть бути використані в освітніх закладах вищої освіти викладачами фахових та психолого-педагогічних дисциплін, які здійснюють підготовку майбутніх викладачів у закладах вищої освіти; вчителі початкових класів – для формування медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку; при розробці посібників, підручників для учнів та фахівців початкової школи. Висновки дисертації можуть бути рекомендовані студентам на етапі написання курсових і магістерських робіт; викладачі та студенти аспірантури; аспірантів при підготовці наукових статей, підручників, методичних рекомендацій тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка №255 від 14.05.2024), Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (довідка № 01-23/118 від 13.05.2024 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 51-08/305 від 13.05.2024р.), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (довідка № 644/01 від 13.05.2024). (Додаток М).

Особистий внесок здобувача. проблеми удосконалення освіти шляхом впровадження інформаційних технологій в освітній процес [4]; схарактеризовано особливості використання мультимедійних технологій в освіті [5]; зроблена систематизація матеріалу щодо особливостей підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного вік [10].

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження було представлено у доповідях і повідомленнях на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Актуальні проблеми психології розвитку особистості» (Київ, 12-15 травня 2023 року); *всеукраїнських*-»Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (м. Умань, 6-7 жовт. 2022 р.); VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.); XI

Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (29 березня 2024 року); VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.) Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на щорічних звітно-наукових конференціях професорсько-викладацького складу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та на засіданнях кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки педагогічного факультету (2020 – 2024 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображені у 10 наукових та науково-методичних працях (з них 5 одноосібні), серед них: 3 статті у провідних наукових фахових виданнях України; 2 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що віднесені до міжнародних наукометричних баз даних; 4 наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації; 1 навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (263 найменування), з них 57 іноземною мовою та додатків. Загальний обсяг роботи (всі сторінки) становить 304 сторінки, із них: 188 сторінок основного тексту, 17 додатків, які складають 73 сторінки. Робота містить 11 таблиць та 11 рисунків, що займають 14 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Медіаграмотність як сучасна соціально-педагогічна проблема.

Медіаграмотний учень-споживач і вчитель, який вмiло вiдбирає безпечну i критично зрозумiлу i особистiсно значущу медiаiнформацiю, творчо використовує друкованi (газети, журнали), електроннi (радiо, телебачення, мережа тощо) на уроках – одне з важливих завдань сучасної школи.

Навчальна дiяльнiсть вiдiграє ключову роль у формуваннi особистостi громадянина України. Згiдно з Концепцiєю «Нова українська школа» (2016), серед навичок, необхідних для становлення громадянина України у XXI столiттi, особливу важливiсть мають медiаграмотнiсть, медiакомпетентнiсть, здатнiсть аналізувати медiатексти, критично сприймати iнформацiю з газет i журналiв, аргументовано висловлювати свою точку зору та писати медiатексти, такi як статтi та iнтерв'ю. У навчальнi програми старшої школи з української мови було введено новий тип письмових робiт - есе (iнформацiйне, критичне, дослiдницьке), яке спрямоване на розвиток критичного мислення, лiнгвокреативностi та навичок користування медiа.

Концептуальнi засади професiйної пiдготовки майбутнiх учителiв початкової школи базуються на положеннях мiжнародних документiв, таких як Паризька декларацiя ЮНЕСКО про медiаiнформацiйну грамотнiсть у цифрову епоху (2014 р.) та Загальноєвропейськi рекомендацiї з мовної освiти (2003 р.). Вони також спираються на закони України «Про освiту» (2017 р.) i «Про вищу освiту» (2014 р.), Стратегiю розвитку iнформацiйного суспiльства в Україні (2013 р.), Указ Президента України «Про невідкладнi заходи щодо змiцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018 р.), Концепцiю «Нової української школи»

(2016 р.), Концепцію розвитку педагогічної освіти (2018 р.) та Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні (2016 р.).

Теоретичне підґрунтя дослідження проблеми підготовки майбутнього вчителя початкових класів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, в якому конкретизовано положення про інноваційну особистість (І. Бех [8], І. Зязюн [71], В. Кремень [98] та ін.); гуманізація та гуманізація освітнього процесу за допомогою ІКТ (В. Биков [11;12], О. Спірін [181; 182], М. Жалдак [62; 63; 64] та ін.); дисертації з проблем інформатизації та ІКТ [9; 19; 38; 57; 83; 96; 109; 111; 149; 195; 205], теоретико-методологічних основ медіаосвіти (О. Волошенюк [36], В. Іванов [72], І. Іванова [74], Л. Найдьонова [132], Г. Онкович [142] та ін.). Важливі праці, в яких розкривається специфіка становлення та розвитку медіакультури педагогів, розглядаються І. Колесніковою [83], М. Ячмеником [205] та ін.

Медіаграмотність репрезентує собою комплекс знань та вмінь, які є імперативними для аналітичного розуміння та оцінювання медійного контенту, з яким особа стикається у своєму щоденному та професійному житті. До цього набору належить здатність виявляти і розрізняти неавтентичну інформацію, розділяти об'єктивні факти від дезінформації та розпізнавати надійні джерела від ненадійних. ЮНЕСКО, яка є ключовою міжнародною організацією, що підтримує розвиток медіаграмотності, у Грюнвальдській декларації 1982 року визначила декілька інтегральних компонентів під загальним та узагальнюючим терміном «медійна та інформаційна грамотність».

ЮНЕСКО активізує зусилля з напряму вільного доступу до знань, акцентуючи на відомій ролі медіаосвіти в освітньому процесі молодого покоління. Цей вільний і справедливий доступ до інформації розглядається як критично важливий аспект для розширення прав та можливостей особистості, відіграючи ключову роль у забезпеченні успішного та гармонійного розвитку світової спільноти. За оцінкою експертів ЮНЕСКО, медіаосвіта перекриває різноманітні сфери медіа (включаючи друковані та графічні матеріали, звукові, візуальні тощо) та залучає різні технології. Вона дає змогу людям аналізувати та

розуміти функціонування масових комунікацій у їхньому соціальному середовищі, освоювати навички використання медійних інструментів у взаємодії з іншими, а також забезпечує знання принципів регулювання та управління медійним ландшафтом. Це включає: аналіз, критичне осмислення та створення медіатекстів; визначення джерел медіатекстів, їх політичних, соціальних, комерційних і культурних інтересів та контексту; інтерпретацію цінностей, поширюваних медіа; вибір відповідних медіа для створення та поширення власних медіатекстів та залучення аудиторії; забезпечення вільного доступу до медіа як для сприйняття, так і для створення контенту.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, медіаграмотність – це набір компетенцій для пошуку, критичної оцінки, грамотного розміщення інформації та медіаконтенту; знання про взаємодію із мас-медіа та інформаційно-комунікаційними технологіями; для просування рівності, свободи вираження, міжкультурного / міжрелігійного діалогу.

Європейська комісія прийняла таке визначення: «медіаграмотність можна визначити як здатність отримувати доступ, аналізувати і оцінювати силу зображень, звуків і повідомлень, з якими ми зараз стикаємося щодня і які є важливою частиною нашої сучасної культури, а також грамотно спілкуватися в мас-медіа, які доступні в індивідуальному порядку. Медіаграмотність відноситься до всіх мас-медіа, включаючи телебачення і кіно, радіо і музику, друковані мас-медіа, Інтернет і інші нові технології цифрового зв'язку».

У «Резолюції щодо медіаграмотності у цифровому світі» Європейського парламенту зазначається, що «медіаграмотність – здатність використовувати медіа в особистих цілях і без сторонньої допомоги, розуміти та критично оцінювати різноманітні аспекти медіа, уміти виділити необхідну інформацію з величезного потоку даних, класифікувати ці дані».

Міжнародна організація Європейська Асоціація підтримки інтересів медіаспоживачів (the European Association for Viewers Interests – EAVI) зазначає, що: «Медіаграмотність стає все більш актуальною, оскільки знання в даний час передаються, в першу чергу, за допомогою цифрових технологій. Особи, що

грамотно споживають контент з мас-медіа, можуть брати активну участь у громадському житті: від соціальних мереж до електронного уряду. Особи, які не володіють навичками медіаграмотності, залишаються ізольованими і уразливими».

Медіаграмотність – це критичний набір навичок, які допомагають людям розуміти, аналізувати, оцінювати та створювати повідомлення в різних формах, від друківаних словесних текстів до відеозаписів та інтернет-контенту. Медіаграмотність включає розуміння як змісту медіа, так і технологій, що стоять за його створенням. Зауваження EAVI дуже важливі, оскільки ми живемо в епоху, коли інформація постійно оточує нас. Соціальні мережі, новинні портали, блоги, відеосервіси – усе це є джерелами інформації, і для того, щоб правильно сприймати її, потрібно розуміти, як ці джерела функціонують.

Медіаграмотність допомагає розвивати критичне мислення, що забезпечує захист від дезінформації, фейкових новин та маніпуляцій. Грамотне споживання медіаконтенту сприяє активній участі в громадському житті. Люди, які розуміють, як працюють медіа, можуть використовувати ці знання для зміни або покращення свого оточення. Навпаки, ті, хто не розуміє або не вміє користуватися медіа, можуть відчувати себе ізольованими від решти суспільства, оскільки багато сучасних соціальних взаємодій відбувається через медіа. У світі, де технології розвиваються неймовірною швидкістю, медіаграмотність – це ключова компетентність для успіху в освіті, кар'єрі та повсякденному житті.

Аналіз поняття «*медіаграмотність*» здійснено на основі характеристик, запропонованих Р. Бабій [5] та Т. Бешок [9]. Експерти підкреслюють важливість вміння аналізувати та синтезувати медіареальність, користуватися медіатехнологіями, знати основи медіакультури, оцінювати повідомлення в різних формах, а також розвивати навички аналізу, сприйняття та створення медіатекстів. Важливим для нашого дослідження є внесок Г. Онковича, який запровадив такі напрями досліджень, як «медіадидактика» та «професійно-орієнтована медіаосвіта» [140-142]. Вчена наголошує на необхідності надання студентам знань у сфері медіа та інформаційної грамотності так, щоб вони могли

самостійно розвивати та використовувати ці знання протягом усього життя, підтримуючи належний рівень професійної компетентності.

З урахуванням наукових досліджень, поняття «медіазнавство» розглядається як сукупність теоретичних знань у сфері медіаосвіти та практичних навичок майбутнього педагога-лінгвіста щодо сприйняття та критичного аналізу медіаінформації різних типів та жанрів, а також створення та використання педагогічно відповідних медіаосвітніх продуктів (медіатекстів) у викладанні лінгвістичних та літературних дисциплін.

Отже, медіаграмотність є важливою для української освіти з декількох причин. По-перше, українські громадяни повинні мати здатність розрізняти інформацію, яка має суттєве значення для їхнього життя та роботи, від інформації, яка може бути неправдивою або призвести до негативних наслідків. По-друге, відсутність медіаграмотності може стати причиною ширення дезінформації.

Поняття «медіаграмотність» є одночасно полісемічним і суперечливим. Вона полісемічна, тому що різні інтерпретації сукупності знань, які вона викликає, підходи, які її підтримують, і цілі, які вона пропагує, співіснують і протистоять одна одній у літературі.

Медіаграмотність не обмежується *медіаосвітою*, тобто вивченням особливостей різних медіа. Медіаграмотність фокусується на аналізі, розумінні та критичному осмисленні медіаповідомлень і має справу з соціальними, політичними, економічними, технологічними та культурними контекстами, в яких ці повідомлення створюються, поширюються та сприймаються. До неї ставляться як до «педагогіки опитування» з метою розвитку звичок, навичок і знань, необхідних для розуміння медіаповідомлень, а також для створення та навігації в перенасиченому медіасередовищі [232].

Термін «медіаграмотність» стосується перспективи активної участі громадян і сприяє дистанційним стосункам, позначеним скептицизмом і рефлексивністю щодо медіаконтенту [254]. Як галузь навчання та педагогічного підходу, медіаграмотність знаходиться на перетині двох академічних дисциплін:

комунікаційних наук (у Франції їх називають «інформаційними та комунікаційними науками») та освітніх наук [214]. До учня підходять як до обізнаного та автономного суб'єкта, здатного брати активну участь у його навчанні. Медіаграмотність – це освітній проект, спрямований на індивідуальну реалізацію, еволюцію

Для Європейського Союзу (2007) грамотність означає «здатність отримувати доступ до засобів масової інформації, розуміти та оцінювати їх різні аспекти та контексти, а також створювати комунікаційні матеріали в різних контекстах».

Запроваджена в навчальній програмі 2005 року, ця освіта стала предметом викладання у Франції з моменту створення Центру медіа та інформаційної грамотності (Clemi) у 1983 році. З появою фейкових новин ця тема стає дедалі чутливішою. У звіті Національної цифрової ради під назвою «Громадянин цифрового суспільства» (2013) наголошується на необхідності розвитку здатності до пошуку, оцінки та використання інформації.

Дослідження показали, що медіаграмотність зменшує вразливість учнів до фейкових новин, дозволяючи їм їх ідентифікувати їх, йдеться у звіті Європейського Союзу [236]. Насправді, ці підходи позитивно впливають на навички учнів у медіа-аналізі та критичному розумінні. Однак у звіті зазначається, що самі по собі ці навички не гарантують ввічливості в онлайн-поведінці або в партисипативних ЗМІ. Загалом, існує науковий консенсус щодо внеску медіаграмотності в усвідомлене та відповідальне здійснення громадянства [237].

Медіаграмотність є центром критичних підходів до освіти та комунікації. Воно тісно пов'язане з поняттям критичного мислення, у зв'язку з цим, вона черпає з мультидисциплінарного теоретичного корпусу концептуальні інструменти, що обрамляють педагогіку, що характеризує її. У той час як наукові дослідження тем і питань, що піднімаються в галузі медіаграмотності, залишаються в розпалі, дослідження медіаграмотності, що розглядається як теоретичне поле, сукупність педагогічних практик і групування освітніх політик

– а отже, як об'єкт дослідження – залишаються поза увагою в Україні. Результатом є певний застій знань, який контрастує з потребами, що висловлюються освітніми колами в плані ресурсів і підготовки вчителів.

Перша складність у вирішенні питання медіаграмотності полягає в тому, щоб визначити, що викликає цей термін, а потім визначити спектр навичок і знань, які ця сфера сприяє розвитку, беручи до уваги цілі, які вона ставить перед собою, і проблеми, які вона піднімає.

Більшість підходів до медіаграмотності, як правило, неявно або явно інтегрують соціальні та політичні аспекти. Ці підходи можна класифікувати в залежності від того, чи акцентується увага на цілях медіаграмотності, чи на її складових елементах, таких як педагогічні методи, що її підтримують, основна мета (засоби масової інформації) та характер навчальних матеріалів, що передаються в цьому контексті.

Справді, деякі визначення медіаграмотності зосереджуються не на самій педагогічній практиці та на тому, що її характеризує, а на цілях, які вона переслідує³, які часто пов'язані з розвитком критичного мислення та демократизацією суспільства. Очевидно, що визначення суспільно-політичних цілей, які приписуються медіаграмотності, орієнтує як зміст, так і педагогічні підходи, які повинні її характеризувати. Таким чином, різноманіття підходів до медіаграмотності частково пов'язане з широким спектром цілей, які їй приписують, які варіюються від обізнаності споживачів до питань реклами та культурної критики суспільства.

Парадоксально, але, можливо, найкращий спосіб підійти до медіаграмотності – це спочатку прояснити, чим вона не є. Медіаграмотність – це не медіа-тренінг, який зосереджується насамперед на розвитку навичок використання технічних засобів, і не *медіаграмотність*, яка позиціонує медіа як засоби, що сприяють навчанню галузей знань, відмінних від їх основної мети, тобто самих медіа (Buckingham, 2003). Медіаграмотність фокусується на аналізі, розумінні та критичному осмисленні медіаповідомлень і має справу з соціальними, політичними, економічними, технологічними та культурними

контекстами, в яких ці повідомлення створюються, поширюються та сприймаються. До неї ставляться як до «педагогіки опитування» з метою розвитку звичок, навичок і знань, необхідних для розуміння медіаповідомлень, а також для створення та навігації в перенасиченому медіасередовищі [232].

Термін *«медіаграмотність»* стосується перспективи активної участі громадян і сприяє дистанційним стосункам, позначеним скептицизмом і рефлексивністю щодо медіаконтенту [253]. Як галузь навчання та педагогічного підходу, медіаграмотність знаходиться на перетині двох академічних дисциплін: комунікаційних наук (у Франції їх називають «інформаційними та комунікаційними науками») та освітніх наук [214]. До учня підходять як до обізнаного та автономного суб'єкта, здатного брати активну участь у його навчанні. Медіаграмотність – це освітній проект, спрямований на індивідуальну реалізацію, еволюцію соціальних відносин, соціальну критику та емансипацію груп і спільнот.

В освітньому, громадському та соціальному вимірах медіаграмотність регулярно презентується як проект, спрямований на зміцнення громадянства через розвиток критичного мислення та політичної свідомості.

Освіта засобів масової інформації та нових технологій повинна відігравати визвольну та обнадійливу роль, допомагаючи підготувати учнів до того, щоб діяти як громадяни демократії та набувати політичної свідомості. Учні повинні бути ознайомлені зі структурами, механізмами та повідомленнями засобів масової інформації; зокрема, вони повинні набути незалежної здатності критично мислити щодо змісту засобів масової інформації [216].

Медіаграмотність сприяє підвищенню обізнаності учнів з різних аспектів, пов'язаних з засобами масової інформації, розвиває когнітивні, метакогнітивні та практичні навички та, зазвичай, є необхідною складовою соціальної інтеграції або трансформації процесу. Таким чином, вона позиціонує себе в тристоронніх відносинах між школою, засобами масової інформації та демократією. У зв'язку з цим медіаграмотність піднімає дві основні категорії питань: 1) здатність школи адаптуватися до технологічних змін у своїх методах викладання та викладання

(тобто її здатність викладати медіа та навчати через засоби масової інформації);
2) його здатність підготувати учнів до зіткнення зі складним і мінливим медіасередовищем.

Медіаграмотність, як правило, розглядається в шкільному середовищі, хоча також беруть участь кілька громадських груп і некомерційних організацій. Школа вважається привілейованим місцем для медіаграмотності, місцем, до якого прищеплюється сім'я та середовище громади. Медіаграмотність, як правило, пов'язана з освітнім підходом, спрямованим насамперед на дітей та підлітків. Хоча це не виключає з самого початку підходу до освіти дорослих, загалом досить однотайно, принаймні на Заході, що медіаграмотність має бути спрямована насамперед на дітей, підлітків та молодих людей. Легітимність цього навчання впливає, зокрема, з дискурсів про захист дітей та громадянську освіту.

Контент, якому надається перевага в медіаграмотності, включає такі елементи: функціонування медіаінституцій, їх вплив, дії та впливи; медіапродукція, що розглядається як «тексти», які можна аналізувати та деконструювати; характеристики та умовні позначення різних медіаформатів (кіно, телебачення, друкованих видань, радіомовлення тощо); процеси виробництва та розповсюдження, які їх характеризують; соціальні, культурні, економічні та політичні проблеми, пов'язані з ними. Уроки з цих питань тісно пов'язані з низкою питань, які зазвичай асоціюються з аудіовізуальними медіа: висвітлення насильства, сексуальності та порнографії у ЗМІ; маніпуляції та пропаганда; сексизм, расизм та стереотипне представлення меншин у медіаконтенті; вплив реклами (особливо на дітей); різноманіття медіаландшафту.

Ці питання є частиною швидко мінливого медіа-середовища. Конвергенція медіаформатів у цифрових мережах та широке використання цифрових медіатехнологій дозволяють користувачам легко та недорого створювати та розповсюджувати медіаконтент. Ці технологічні зміни пов'язані, в свою чергу, з конкретними проблемами, такими як: крадіжки; хакерство, вторгнення в особисте життя, честь і репутацію; кіберзалякування; сексуальне насильство; збір даних та особистої інформації без відома або згоди зацікавлених осіб;

публічний показ неприйнятних матеріалів (сексуальних, принизливих або інтимних елементів); поширення наклепницьких висловлювань, крадіжка, привласнення або несанкціоноване розповсюдження контенту, захищеного правами інтелектуальної власності; доступ до морально чутливих матеріалів (порнографія, насильство, сайти ненависті) [239; 244; 249].

Розвиток цифрових медіа-технологій призвів до загострення цих питань і підняв необхідність інформування громадян з раннього віку про ризики та переваги цифрового середовища [240; 245; 248].

Європейське порівняння [236] висвітлює основні осі медіаграмотності: доступ, тобто здатність знаходити та поширювати відповідну інформацію, аналіз та оцінка (розуміння повідомлень, але також аналіз їхньої достовірності), створення, рефлексія та дія/залучення, останній пункт нагадує нам, що медіа є важливим засобом для здійснення громадянської позиції.

Впровадження цієї освіти в Європі дуже неоднорідне, але жодна країна не робить медіаграмотність специфічним і незалежним курсом. Насправді, медіаграмотність не є самостійним предметом у жодній країні Європейського Союзу, а може бути як наскрізним елементом, так і модулем, що входить до певних дисциплін. Школи в Європі загалом мають високий ступінь автономії з точки зору змісту та практики, і лише деякі країни вже впровадили національну навчальну програму у 2014 році. Однак ця тема присутня в переважній більшості держав-членів ЄС: у 70% країн вона розглядається в початковій освіті, у 75% – у нижчій середній освіті та у 80% – у старшій середній освіті [223]. Її часто пов'язують з питанням мови, художньої освіти або громадянської освіти.

Деякі країни створили централізовану навчальну програму (Фінляндія, Угорщина, Чехія), інші вирішили опублікувати рекомендації, як це робила Німеччина з 1990-х років, про те, як цей предмет може бути інтегрований у різні шкільні предмети. В обох випадках все ще спостерігається високий ступінь неоднорідності між регіонами та інституціями.

Для інших європейських країн (зокрема, Великої Британії) цей предмет є переважно поглибленим у контексті факультативних курсів, хоча він

висвітлюється в деяких курсах навчальної програми (зокрема, курсах, що стосуються рідної мови).

Нарешті, інші країни поки що залишили медіаграмотність предметом місцевих ініціатив (Нідерланди).

Цікаво відзначити, що в деяких державах (Іспанія, Фінляндія, Чехія) медіаграмотність значною мірою зосереджена на питанні цифрових та нових технологій.

Аналізуючи історичні та офіційні дискурси в трьох країнах (Австралія, Франція, Квебек), Лоїк показує, що французька система освіти перебуває в позиції недовіри до ЗМІ більше, ніж в Австралії чи Квебеку. Він розглядає громадськість як пасивного, ізольованого і вразливого приймача, в той час як він або вона був би творчим актором і критичним читачем бачення Квебеку. Лоїк висуває гіпотезу про те, що існує конкуренція між ЗМІ та школами як гарант легітимних та спільних знань. Таким чином, Франція визнає освітній потенціал ЗМІ менше, ніж дві інші країни, що розглядаються. Однак французька шкільна система встановить більш прямі зв'язки між медіаграмотністю та громадянською позицією.

У французьких навчальних програмах з моральної та громадянської освіти (EMC) ми знаходимо сліди цих різних елементів, навіть якщо вони не завжди прямо пов'язані із засобами масової інформації. У Франції, якщо морально-громадянська освіта (CME) бере до уваги, від школи до середньої школи питання медіа, MIP (media and information literacy) не обмежується ним і може бути вирішена під час міждисциплінарної роботи, на уроках художньої та культурної освіти EMI та EMC є частиною подорожі громадянина.

CME структурована навколо чотирьох компонентів: культура чутливості, культура верховенства та права, культура суджень та культура залучення. Якщо питання інформації та її джерел є частиною культури суджень (з компетенцією «бути поінформованим у суворій формі»), ми можемо побачити, що елементи культурного компонента залучення також можуть бути пов'язані з медіаграмотністю, як це визначено Європейським Союзом.

У програмах 2018 року перехід від циклу 2 до циклу 4 спроектований безперервно. У циклі 2 (від КП до СЕ2) об'єктами навчання є «спостереження, читання, виявлення елементів інформації на різних носіях». Питання критичного судження (самостійний об'єкт навчання) набуває більшого значення в циклі 3 (від СМ1 до бє), в якому розрізняють три навички:

1. Роздуми про довіру до джерела, відправника інформації
2. Збирайте інформацію
3. Розрізнення того, що є констатацією фактів, і того, що є вираженням точки зору.

У деталях навчальних об'єктів зазначено, що різні матеріали є «онлайн та офлайн».

Так у 4-му циклі (з 5-го по 3-й) здійснюється прямий зв'язок з демократичними вправами з наступними навчальними предметами: «Роль ЗМІ та мереж в інформаційному та демократичному житті» та «Викривачі». Нарешті, у старших класах згадують про «специфіку та роль різних засобів масової інформації та елементів методу, що дозволяють критично зрозуміти інформацію, яку вони несуть, та реакції, які вони викликають».

Ця програма, схоже, еволюціонувала разом із медіаландшафтом. Хоча в навчальних програмах 2015 року вже згадувалося про медіаграмотність, вони були прямо згадані лише як пропозиції щодо педагогічних практик у 4 циклі (з 5 по 3 клас): «в рамках Тижня преси поміркуйте про місце та різноманітність медіа в суспільно-політичному житті, з питань свободи преси. Навчальна програма для циклу 3 (від СМ1 до бє) була набагато детальнішою, але дуже зосередженою на онлайн-практиках, незважаючи на загальну згадку «Критичне судження: обробка інформації та медіаграмотність».

Здається, що створення медіа мало присутнє в програмах. Це практикується в школах із заохоченням створення газет або радіо, але мало хто з учнів переймається цією практикою [216].

Відбір методів і підходів до дослідження був проведений з урахуванням специфіки досліджуваної проблеми, а також цілей і завдань поставлених в роботі.

Науково-методологічна основа дослідження базується на системному, структурно-функціональному, компетентнісному, діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах.

- Системний підхід дозволяє розглядати феномен медіаграмотності як інтегративну якість особистості, яка забезпечує його готовність і здатність до ефективного використання медіаресурсів.

- Структурно-функціональний підхід дає змогу визначити структурні складові медіаграмотності та їх взаємозв'язок.

- Компетентнісний підхід спрямований на формування ключових і предметних компетенцій, а також враховує індивідуальні особливості особистості. Цей підхід включає розробку механізмів формування загальних і фахових компетенцій, які забезпечують готовність до виконання професійної діяльності.

- Діяльнісний підхід допомагає забезпечити практичну спрямованість навчання, орієнтуючи його на реальну професійну діяльність.

- Особистісно-орієнтований підхід спрямований на розвиток особистості учня, його саморозвиток і самовиховання, що актуально в умовах інформаційної війни.

Зупинимось на виокремлених підходах детальніше.

Системний підхід у рамках дослідження медіаграмотності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку пропонує бачити дану тематику як складну, багатоаспектну структуру. Це означає, що медіаграмотність слід розглядати не лише як набір знань про медіа, але й як набір навичок, який охоплює критичне мислення, розуміння та аналіз медійних текстів, а також здатність використовувати медійні ресурси ефективно та безпечно.

В цьому контексті, системний підхід включає в себе розгляд медіаграмотності в широкому соціокультурному, педагогічному та технологічному контексті, з урахуванням таких важливих аспектів, як соціальні,

культурні, психологічні та освітні фактори, які впливають на формування та розвиток медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку

Використання системного підходу дозволяє розглядати медіаграмотність в контексті взаємозв'язку з різними компонентами особистості та соціального середовища. Це допомагає визначити динаміку розвитку медіаграмотності, з'ясувати як вона впливає на поведінку особистості в медійному просторі, а також розуміння необхідності та способів використання медіа для досягнення особистісних та соціальних цілей.

Структурно-функціональний підхід в медіаграмотності є ключовим для розуміння цієї дисципліни. Цей підхід досліджує, як медіа функціонує в суспільстві і як вона структурована, щоб виконувати свої функції.

В контексті медіаграмотності, структурно-функціональний підхід зазвичай включає в себе аналіз медійних текстів і того, як вони взаємодіють з різними соціальними інститутами, такими як школи та сім'ї. Це також включає в себе дослідження того, як медіа формує наші сприйняття реальності та наші взаємини з іншими.

У структурно-функціональному підході основна увага звернена на те, яким чином медіа виконує свої ролі в суспільстві, в тому числі в інформаційному наданні, соціалізації, в ролі агента соціального контролю та в ролі розваги.

Цей підхід надає корисний інструмент для аналізу та критичного розуміння медіа, а також для розуміння важливої ролі медіаграмотності в сучасному суспільстві. Зокрема, він допомагає визначити, як медіаграмотність може допомогти людям краще розуміти медійну інформацію, яку вони споживають, і як вони можуть використовувати цю інформацію для підвищення своєї соціальної та культурної свідомості.

Компетентнісний підхід до медіаграмотності передбачає зосередженість на розвитку вмінь і навичок, необхідних для критичного сприйняття та ефективного використання медіа. Основні компетенції, які включаються до цього підходу, є розуміння медіа текстів, здатність розрізняти між різними формами

медіа, здатність критично оцінювати медіа контент, та здатність створювати власний медіа контент.

Використовуючи компетентнісний підхід, освіта з медіаграмотності визначається як процес, в якому люди вчаться розуміти медіа, критично аналізувати її контент, використовувати медіа як інструмент для навчання та самовиразу, і в кінці кінців, створювати власні медіа продукти.

Вивчаючи медіаграмотність через призму компетентнісного підходу, можна краще зрозуміти, як медіа функціонує в суспільстві, як люди використовують медіа, та як освіта може допомогти людям стати більш впевненими та ефективними користувачами медіа.

Діяльнісний підхід до медіаграмотності вимагає активного включення учасників в процес вивчення і використання медіа. Він зосереджений на практичних навичках і діях, необхідних для використання медіа інструментів. Навчальний процес є в основному дослідницьким, що дозволяє учасникам активно експериментувати, рефлексувати і адаптувати своє розуміння.

Основна мета діяльнісного підходу полягає в розвитку критичного мислення і дослідницьких навичок, які допомагають людям краще розуміти та впливати на медіа-середовище. Він залучає учасників до аналізу та оцінки медіа-текстів, створення власних медіа-продуктів, використання медіа для спілкування і вираження своїх думок та ідей.

Основними компонентами діяльнісного підходу до медіаграмотності є пізнання (здобування знань про медіа), критика (критичний аналіз медіа-текстів), створення (виробництво власних медіа-продуктів) та дія (використання медіа для впливу на суспільство).

Усі ці елементи взаємодіють між собою, формуючи цілісний процес навчання медіаграмотності. Діяльнісний підхід наголошує на активному включенні учасників у навчальний процес, розвитку їх критичних та аналітичних навичок та здатності використовувати медіа як інструмент для громадянської участі та соціальної зміни.

Особистісно-орієнтований підхід в медіаграмотності виходить з принципу, що освіта має бути зосереджена на індивідуальних потребах, інтересах та потенціалі особистості. Цей підхід підкреслює необхідність розуміння та врахування унікальних особистісних характеристик кожного учасника навчального процесу, включаючи його емоційний стан, мотивацію, стиль навчання, соціальний контекст та попередній досвід.

В особистісно-орієнтованому підході великий наголос кладеться на розвиток критичного мислення, самостійності, самооцінки та рефлексії. Вважається, що ці навички є життєво важливими для успішного використання та аналізу медіа в сучасному світі.

Цей підхід сприяє розвитку особистісних компетенцій, таких як здатність до самостійного навчання, критичного мислення, розуміння та оцінки власних дій та дій інших людей, розвитку емоційної інтелектуальності.

Особистісно-орієнтований підхід до медіаграмотності визнає важливість індивідуальної рефлексії та аналізу, самоосвіти та саморозвитку, а також активної участі в медіа-середовищі. Загалом, цей підхід пропонує глибоке розуміння того, як індивіди можуть активно та осмислено використовувати медіа, розуміти його вплив і створювати власні медіа-тексти.

Дослідження медіаграмотності в освіті потребує застосування різних методів для отримання всебічного розуміння цих складних тем. Ці методи використовуються на різних етапах дослідження та для різних цілей - від вивчення існуючих теорій і підходів до збору та аналізу первинних даних

Медіаграмотність – це поле, яке було досліджено численними науковцями з різних підходів. Основні підходи до вивчення медіаграмотності можна згрупувати в такі кластери.

Протекціоністський підхід – цей підхід сприймає медіа як потенційну загрозу, особливо для молоді. Основна мета – захистити вразливі групи від шкідливого впливу медіа. До прихильників цього підходу можна віднести Ніла Постмана. Протекціоністський підхід до медіаграмотності має свої коріння в середині 20-го століття, коли засоби масової інформації почали активно

розвиватися. Цей підхід базується на припущенні, що медіа може мати шкідливий вплив, наводячи на вульгарність, насильство, сексуальні зображення або інший контент, який може бути шкідливим для молодих аудиторій. В рамках цього підходу важливою є розробка навичок для ідентифікації та відмови від шкідливого медіа-контенту.

Ніл Постман, відомий захисник цього підходу, в своїй книзі «Розважайся до смерті» висував тезу, що медіа має настільки сильний вплив на суспільство, що воно може бути навіть визначальним у формуванні культури. Протекціоністський підхід до медіаграмотності зосереджений на освіті аудиторії про потенційні ризики медіа і навчанні методам самозахисту.

Однак цей підхід також зустрічає критику за те, що він може бути занадто песимістичним та орієнтованим на негативні аспекти медіа, не враховуючи його позитивні можливості та потенціал.

Медіа-виховання – цей підхід спрямований на розвиток критичного мислення і навичок аналізу медійних продуктів. Він також акцентує на важливість розуміння медіа як інструменту, що формує суспільну думку. Відомими прихильниками цього підходу є Девід Бакінгем та Лен Мастерман.

Підхід медіа-виховання стосується розвитку критичного мислення і аналітичних навичок для розуміння та аналізу медійних продуктів. Цей підхід передбачає, що медіа - це не просто канал для передачі інформації, а важливий інструмент, що впливає на суспільство та формує громадську думку.

Медіа-виховання не тільки включає навчання способам аналізу медійних текстів, але і включає знання про медійну індустрію та її роль в суспільстві, зрозуміння способів виробництва медійного контенту та його впливу на аудиторію. Відомий науковець у цій галузі, Девід Бакінгем, підкреслює, що медіа-виховання повинно допомагати учням розуміти, як медіа формує наше сприйняття світу, та давати їм навички та знання, необхідні для критичного аналізу медійних повідомлень.

Цей підхід вважається більш сучасним і проактивним, ніж протекціоністський, оскільки він зосереджений не тільки на захисті від

потенційного шкідливого впливу медіа, але і на активному використанні його можливостей для освітнього та культурного розвитку.

Підхід культурної компетентності – цей підхід ставить наголос на важливість розуміння і використання медіа як частини культури. Генрі Дженкінс - один з головних представників цього підходу.

Підхід культурної компетентності до медіаграмотності ставить акцент на розуміння та активне використання медіа як інтегральної частини сучасної культури. Він визнає, що медіа не просто джерело інформації, але і важливий засіб формування культурних практик та ідентичностей. Генрі Дженкінс, видатний представник цього підходу, підкреслює важливість так званої «культури участі», де користувачі не просто споживають медійний контент, але активно його створюють, реміксують, діляться та взаємодіють з ним. Цей підхід до медіаграмотності акцентує увагу на розвитку навичок, необхідних для активної участі в цифровій культурі, таких як створення медіаконтенту, співпраця в онлайн-спільнотах, навички пошуку інформації в інтернеті, етика онлайн-комунікації тощо.

На основі цього аналізу, останнім важливим висновком є те, що медіаграмотність є нестатичною і розвивається в контексті швидко змінюваного медійного ландшафту. Наприклад, з розвитком цифрових технологій та соціальних медіа, трансмедійний підхід стає все більш важливим для розуміння того, як інформація та повідомлення перетікають між різними медійними платформами. Це підкреслює важливість постійного оновлення та адаптації підходів до медіаграмотності з урахуванням сучасних медійних тенденцій та технологій.

Критичний підхід до медіаграмотності може також сприяти підвищенню рівня розуміння та критичного аналізу медійних повідомлень.

Ґрунтуючись на сукупності теорій, запозичених головним чином з комунікативних та освітніх наук, програми медіаграмотності визначають певну кількість педагогічних цілей, на основі яких розробляється викладання та діяльність. Вони спрямовані на розвиток навичок і знань, сукупність яких

становить поняття медіаграмотності. Ці навички та знання, у свою чергу, відповідають соціальним та політичним цілям програм медіаграмотності.

Цей підхід є частиною особливого педагогічного підходу, заснованого на динамічних практиках опитування та постановки під сумнів медіа та медіаконтенту. Ці практики включають справи з деконструкції уривків з медіапродукції, сумніви в цінностях, ідеях та світоглядах, які вони артикують, сумніви в реакціях, сприйнятті та інтерпретаціях вибраних уривків, а також дебати про ролі, функції та впливи медіаінституцій [250].

У світлі цього огляду ми можемо зробити три загальні твердження:

- Медіаграмотність можна розглядати як сукупність навчань, процесів та педагогічної діяльності, які сприяють розвитку критичного мислення та медіаграмотності.

- Поняття медіаграмотності – це сукупність навичок і знань, які дозволяють розуміти, аналізувати, інтерпретувати та контекстуалізувати медійні тексти. Воно дозволяє людині відокремлюватися від медійних впливів, розшифровувати та критично оцінювати їх. Ці досягнення також мають дати можливість висловлюватися та бути поінформованими, зокрема через належну та ефективну мобілізацію медіатехнологій.

- Точний спектр навичок і знань, з яких складається медіаграмотність, залишається предметом дискусій і залежить від різних концепцій медіа, проблем, пов'язаних з ними, педагогічних підходів, яким надається перевага, а також педагогічних, соціальних і політичних цілей медіаграмотності.

1.2 Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкової школи як наукова категорія.

У процесі модернізації системи освіти в Україні виникають нові вимоги до підготовки та роботи вчителів початкових класів. Це відбувається через те, що основною метою всіх змін у сфері освіти є повне розуміння потенційних

можливостей дітей, прогнозування їх потреб і формування моделей розвитку особистості [23].

У пошуках оптимальних методів підготовки вчителів початкових класів враховується сучасне освітнє оточення, що включає культурологічні, ціннісні та компетентнісні парадигми. Однак найбільш актуальною є особистісно-орієнтована парадигма.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що «професійна підготовка вчителя початкової школи» - це процес, який охоплює формування необхідних знань, умінь та навичок для ефективного здійснення педагогічної діяльності.

Проблема підготовки вчителя завжди була актуальною, і на її вирішення звертали увагу як зарубіжні, так і українські педагоги, серед яких виділяються Г. Ващенко, А. Дістервег, Д. Дьюї, В. Сухомлинський, М. Стельмахович та інші. Зараз проблема підготовки вчителя в контексті сучасних умов освіти вивчається відомими психологами та педагогами, які активно розробляють проблему особистісно-орієнтованого навчання та виховання на всіх рівнях освіти. Серед них можна назвати І. Беха [8], О. Біда [14], О. Дубасенюка [54], В. Желанова [67], О. Комар [84], О. Матвієнко [110], О. Пехоту [150], О. Сухомлинську [186]. Крім того, дослідники визначають шкалу цінностей в межах цієї парадигми, розвивають професійні компетенції. Особистісно орієнтована парадигма в професійному навчанні і вихованні є одним з пріоритетних напрямів удосконалення професійної освіти. Це обумовлено її спрямованістю на духовний розвиток майбутнього фахівця, формування національної свідомості та патріотизму, виховання почуття професійної честі і гідності, розвиток уміння працювати у виробничому колективі та встановлення партнерських відносин між педагогами та учнями [91; 92; 102; 109; 147].

Система підготовки вчителів початкових класів у вищій педагогічній школі України була встановлена у початку 1956 року, коли були прийняті Постанова Ради Міністрів СРСР «Про заходи підвищення якості підготовки вчителя для загальноосвітньої школи» і відповідний наказ Мінвузу СРСР «Про затвердження

переліку факультетів і спеціальностей широкого профілю педагогічних інститутів країни». З початку навчального року 1956/1957 року в Україні було вперше створено факультети підготовки вчителів початкових класів у п'яти педагогічних інститутах: Київському, Вінницькому, Бердичівському, Ізмаїльському та Глухівському. Кількість цих факультетів постійно зростала, і за останніми даними в Україні їх налічується 36.

У період від 1956 до 1971 років, коли відбувалося становлення вищої професійної педагогічної освіти, науковці вказують на значущі зміни, пов'язані з реформою змісту та тривалості початкового етапу освіти.

Дослідження, проведені відомими психологами, такими як Г. Костюк, Н. Менчинська, В. Рєпкін та інші, зосереджувалися на розгляді можливостей підвищення теоретичного рівня та розвивальної спрямованості навчання молодших школярів у початковій школі. Основні напрями реформування передбачали перехід від традиційної концентричної побудови програм до лінійно-концентричного визначення змісту предметів, підвищення теоретичного рівня засвоєння знань та прискорення темпів навчання.

Протягом 70-х років ХХ століття в початковій школі та психолого-педагогічній науці відбувалися процеси, які природно збільшили вимоги до професійної майстерності вчителя та рівня його науково-теоретичної підготовки. Це призвело до розширення мережі факультетів, які спеціалізуються на підготовці вчителів початкових класів.

У цей період значним науковим досягненням було створення підручників для студентів факультетів, які готують вчителів початкових класів.

Важливу роль у підвищенні рівня теоретичної та практичної підготовки вчителів відігравала Науково-методична рада, створена при Міністерстві народної освіти України.

На початку 80-х років значні зміни в підготовці майбутніх учителів початкових класів були спричинені масштабним експериментом із залученням до навчання в школі дітей 6-річного віку.

У період переходу початкової школи на навчання дітей 6-річного віку виникла проблема підготовки висококваліфікованих вчителів, які могли б ефективно працювати з такими учнями. Для підвищення престижу вчителя здійснювалися різні заходи, такі як встановлення обмежень на кількість учнів у класах (20–25 осіб), підвищення рівня заробітної плати та надання доплат вчителям, які працювали з шестирічними учнями.

У 1984 році інститути почали приймати на пільгових умовах учителів початкових класів з середньою педагогічною освітою та річним стажем роботи, які мали направлення органів народної освіти для вступу на спеціальність «Педагогіка та методика початкової освіти». Ці студенти були зараховані до груп із скороченим терміном навчання. Це спричинило прискорений розвиток заочної форми навчання. Проте в подальшому виявилось, що це призвело не до покращення якості професійної підготовки, а до збільшення чисельності студентів, не завжди відповідних вимогам даного напрямку [1; 23; 71; 100].

У 80-х роках, разом з переходом початкової школи на 4-річний термін, відбулися значні зміни у навчальних програмах та планах, спрямованих на ознайомлення студентів з проблемами навчання дітей 6-річного віку. Проте у цей період розпочалося протистояння двох тенденцій. З одного боку, педагогічні колективи вищих навчальних закладів вкладали значні зусилля у зміцнення зв'язків між наукою та практикою. З іншого боку, відбувалась недооцінка важливості психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх учителів початкових класів у їхньому професійному зростанні. У навчальному процесі значна кількість годин була призначена на загальнотеоретичні предмети, при цьому не завжди були враховані міжпредметні зв'язки. Часто виникала ситуація, коли методичні питання дублювалися у різних навчальних курсах, а роль педагогічної практики зменшувалась. Ці недоліки негативно позначалися на якості підготовки майбутніх учителів. Погіршення якості підготовки також було зумовлене збільшенням кількості вступників до педагогічних ВНЗ без врахування їхньої кваліфікації та матеріальної бази закладів. Проблема

забезпечення висококваліфікованими науково-педагогічними кадрами залишалася актуальною, як і раніше.

Проблеми, що виникли в освіті, потребували термінового вирішення та координації, що призвело до ухвалення Основних напрямів реформи загальноосвітньої та професійної школи в 1984 році.

Починаючи з 1984/1985 навчального року, на педагогічних факультетах була впроваджена система неперервної педагогічної практики. Це було зроблено з метою допомогти студентам молодших курсів засвоїти навички громадської роботи та активно залучити старшокурсників до участі в навчально-виховному процесі початкової школи. Завдяки пріоритету, який отримували суспільно-політичні дисципліни та медична освіта, зміст професійної підготовки майбутніх учителів значною мірою спрямовувався на ці аспекти.

Протягом періоду з 1984 по 1995 роки особливу увагу приділяли проблемі впровадження розвивального навчання на методичному рівні.

Після здобуття незалежності Україною в 1991 році розпочалося формування загальнодержавної політики у сфері вищої освіти, яка активно спрямовувалася на перетворення вищої педагогічної школи на основі принципів демократії, гуманізму та національного відродження. Велике значення приділялося впровадженню інноваційних методів навчання та виховання, повної інформатизації, асиміляції світових досягнень та найкращих європейських педагогічних традицій у професійну підготовку майбутніх вчителів. Нова державна політика відкрила дорогу для функціонування вищих навчальних закладів різних форм власності, що надавало можливість отримати вищу освіту будь-кому, хто бажав. Особливу вагу отримало втілення концепції неперервної освіти через створення освітніх комплексів, що об'єднують «педучилище – педагогічний коледж – педагогічний інститут – педагогічний університет».

У системі вищої освіти України нові підходи до модернізації закріплені у ряді нормативних актів, зокрема в Концепції розвитку педагогічної освіти (1998 р.), Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті (2002 р.), Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в

європейський освітній простір (2004 р.) і законах «Про загальну середню освіту» (1999 р.) і «Про вищу освіту» (2002 р.).

У сучасному світі важливим є вільний розвиток особистості майбутнього фахівця, який є передумовою його професійного зростання та відтворення кращого життя для себе і своєї країни. Гуманістична модель освіти передбачає активну співпрацю викладача зі студентами, взаємний діалог та досягнення результативності в процесі навчання.

Разом із тим, гуманістична парадигма освіти належним чином відтворюється в наукових працях українських психологів і педагогів, таких як І. Бех [8], І. Зязюн [71], О. Савченко [172], С. Сисоєва [176], О. Сухомлинської [186] та інших.

У своїх дослідженнях професійної підготовки майбутніх вчителів, С. Сисоєва наголошує на тому, що гуманістична парадигма освіти у педагогічних навчальних закладах передбачає створення середовища, сприятливого для розвитку моральних якостей та соціально значущих цінностей. Ця парадигма також передбачає розкриття творчого потенціалу особистості, оновлення змісту існуючих і появу нових гуманітарних дисциплін, використання новітніх технологій та переорієнтацію навчально-виховного процесу на оволодіння прийомами педагогічної діяльності, спрямованої на формування наукового світогляду та гуманістичних ідеалів [176, с. 21-25].

Гуманізація професійної підготовки майбутніх педагогів базується на концепції особистісно-орієнтованого навчання школярів, теоретичні засади якої були розроблені на початку 90-х років ХХ століття. Сьогодні велике значення надається дослідженням, що вказують на шляхи реалізації особистісно-орієнтованого навчання студентів, яке є ключовою педагогічною умовою їхньої підготовки до проведення особистісно-орієнтованого навчання учнів. Роботи науковців, таких як Д. Пащенко [148], О. Пехота [150], та інших, досліджують дану проблематику.

Для успішної реалізації особистісно-орієнтованого навчання в початковій школі майбутній педагог повинен володіти навичками організації цього процесу

на різних рівнях складності. Він повинен володіти альтернативними стратегіями та методами його структурування, які допоможуть досягти запланованих цілей.

Однією з основних проблем у реформуванні професійної підготовки педагогів у вищій школі є необхідність створення Державних стандартів професійної освіти, що ґрунтуються на принципах гуманістичної парадигми. Початок розробки державних галузевих стандартів для підготовки майбутніх фахівців з початкової освіти (керівник робочої групи — директор Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова В. Бондар) припав на період після прийняття закону України «Про вищу освіту» у 2002 році, а з 2004 року ці стандарти почали активно впроваджуватися в практику. Державний стандарт встановлює норми й вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, що забезпечують їхню готовність до проведення навчального процесу з основних предметів базового навчального плану початкової школи.

На сьогоднішньому етапі розвитку вищої педагогічної освіти важливим напрямком є її впровадження в загальноєвропейський освітній простір, що відповідає програмі, побудованій на основі вимог Болонського процесу.

Суттєвим чинником для підвищення якості навчального процесу є готовність майбутніх учителів ефективно організовувати та максимально використовувати потенціал інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. Проблема професійної підготовки в умовах інформатизації освіти активно досліджується в роботах таких вчених, як М. Жалдак [62], Л. Петухова [149], А. Сахневич [175], В. Шакотько [200] та інші.

Процеси інтеграції та глобалізації відкривають широкі можливості для індивідуального розвитку, але одночасно можуть приносити невпевненість та стрес вчителю, який відчуває, що не встигає за швидкими змінами і може втратити себе як професіонал та особистість. Для пом'якшення цієї проблеми важливо впровадження цілеспрямованої психологізації професійної діяльності майбутніх вчителів.

Аналіз сучасного контексту професійної педагогічної освіти показує, що традиційна модель підготовки вчителів, яка базувалася на передачі знань, умінь і

навичок, стає менш актуальною. Сучасні реформи в системі вищої освіти України спрямовані на формування особистості майбутнього вчителя та його духовної та професійної культури, що відображено в нових правових засадах цієї системи.

На сучасному етапі розвитку суспільства вимоги до педагогів стають все більш високими через змінені суспільні потреби, що виникають у світі на початку XXI століття. Однією з головних мет цього періоду є інформатизація освіти, яка передбачає підготовку вчителів, що володіють високим рівнем використання мультимедійних технологій, готових застосовувати їх у навчально-виховному процесі та управлінні освітою, а також активно беруть участь у процесі інформатизації освіти.

У контексті модернізації освіти в Україні вимоги до підготовки та професійної діяльності вчителів початкових класів зазнають суттєвих змін. Основним критерієм цих трансформацій є реальне розуміння потенційних можливостей дітей, прогнозування їхніх потреб та моделей особистісного розвитку. Пошуки оптимальних шляхів підготовки вчителів початкових класів відбуваються в рамках сучасних освітніх парадигм, таких як культурологічна, ціннісна, компетентнісна та інші.

Для системної модернізації освітньої галузі в Україні було прийнято ряд державних нормативних актів, таких як Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2012), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2014), Проект Закону України «Про освіту» (2016). Ці документи спрямовані на впровадження інноваційної політики в освіті, містять вказівки щодо розвитку галузі та теоретичні основи для організації навчання майбутніх учителів початкової школи з використанням інноваційних технологій.

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів початкової школи в закладах вищої освіти має відповідати вимогам Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», а також державних та галузевих стандартів і інших нормативних документів. Основу змісту такої підготовки становлять вимоги

державних стандартів, що враховують суспільні потреби, передовий педагогічний досвід, теорію та практику професійної освіти, а також міжнародний досвід. До цих вимог включені запити вітчизняного та міжнародного ринку праці, а також теоретичні засади методологічних підходів до організації педагогічного процесу в професійній підготовці майбутніх фахівців.

Сьогодні особливо важливим є впровадження нового Державного стандарту початкової освіти та реалізація Концепції Нової української школи (НУШ) для якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Між важливими джерелами оновлення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи варто відзначити наукові дослідження Н. Бібік [13], О. Біди [14], В. Бондаря [23], Т. Васютіної [28], В. Желанової [67], Н. Кічук [81], О. Матвієнко [110], І. Пальшкової [147], Л. Петухової [149], О. Савченко [172] та інших. Їхні дослідження спрямовані на вирішення загальнопедагогічних та методичних аспектів удосконалення цієї галузі.

Сучасна підготовка фахівців у галузі початкової освіти визначається необхідністю постійного професійного розвитку та безперервної освіти. Це передбачає готовність до постійного удосконалення своєї майстерності в умовах швидкого розвитку інформаційного суспільства та зростання інформатизації освітнього процесу [149, с.62]. Тому процес покращення професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у педагогічних навчальних закладах націлено на вирішення методологічних, педагогічних та методичних проблем через активну участь студентів у практичній діяльності. Ця діяльність спрямована на підвищення рівня їх професійної та педагогічної підготовки, і особливу увагу приділяє формуванню у них інформаційної компетентності [149, с. 75].

Концепція Нової української школи визначає стратегію для освітньої системи, включаючи «постійне використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та управлінні освітніми закладами як ключовий елемент успішного розвитку». «Інтеграція ІКТ в освітню сферу

повинна перетворитися з окремих проєктів на системний процес, що охоплює всі аспекти діяльності. Використання ІКТ значно розширює можливості вчителя, оптимізує управлінські процеси і сприяє формуванню учнів сучасних технологічних компетентностей, які є важливими у цьому столітті» [134, с. 38].

Зміни в системі освіти, що пов'язані з впровадженням Концепції Нової української школи, створюють умови для етапного переходу до нового рівня освіти, базованого на інформаційно-комунікаційних технологіях. Це включає в себе оснащення шкіл комп'ютерами, підключення їх до Інтернету, розробку електронних освітніх програм, перепідготовку вчителів у контексті оновлення освіти і таке інше. Це свідчить про те, що держава поступово створює матеріально-технічну базу для інформатизації загальної середньої освіти України.

Так, інформатизація освіти на сьогодні є ключовим завданням, яке передбачає радикальні зміни у процесі підготовки педагогів у контексті інформаційного освітнього середовища.

Розробка нової стратегії підготовки фахівців педагогічної освіти в Україні зумовлена як внутрішніми потребами, так і прогресом в інтеграції до Європейського освітнього простору. Зміни в суспільстві, пов'язані з бурхливим розвитком інформаційних технологій, науки, техніки і культури, вимагають розробки нових підходів в освіті людини. Зважаючи на євроінтеграційний прогрес України, важливо проаналізувати схожості та відмінності для прогнозування та створення єдиного освітнього простору в умовах глобальних викликів та непередбачуваних змін. Настав час створити систему підготовки педагогів для загальної середньої та дошкільної освіти, яка забезпечить кожній людині умови для здобуття якісних знань та методів діяльності, які будуть цінними у мінливому світі, а також для розвитку здатності та бажання до самовдосконалення та самореалізації протягом усього життя. Як науковий, так і практичний інтерес – це пошук шляхів для підготовки фахівців у сфері освіти, здатних творчо вирішувати професійні завдання, критично розуміти факти та явища, вміти працювати в команді та готові вирішувати майбутні виклики.

На сучасному етапі розвитку системи освіти на державному та науковому рівні розробляється нова філософія освіти, заснована на принципі гуманізму та орієнтації на дитиноцентричність у вихованні. Такий підхід має безпосередній вплив як на процес професійної підготовки педагогів, так і на розвиток у них ціннісних орієнтацій, установок, а отже, і на мету, зміст і методи педагогічної діяльності.

На локальному рівні значний вплив на підготовку педагогів має широка реформа загальної середньої освіти, відома як «Нова українська школа». Ця реформа, яка почалася в Україні у 2016 році, встановлює нові завдання для вчителя та потребує впровадження нових підходів у його підготовці.

Філософський рівень дослідження ґрунтується на концепціях та ідеях, що увиразнюють ключові напрями нової стратегії у підготовці фахівців – світоглядний, моральний, духовний розвиток людини для формування її готовності та здатності відповідати на нинішні й майбутні виклики; вироблення концепту та функціонування єдиного освітнього простору (європейського, світового); а також створення моделей підготовки педагогів, що ґрунтуються на міждисциплінарному синтезі.

На методологічному рівні актуалізовано розроблення новітньої теоретичної моделі освіти, оскільки педагогічна теорія відображає не лише стан педагогічної дійсності, а й визначає стратегію перспективних педагогічних практик.

На практичному рівні дослідження актуалізованої наукової проблеми першорядність становить завдання інструменталізації педагогічної освіти: переходу від теоретичних узагальнень до інноваційних практик, від освіти обслуговування (спадку попередніх років індустріального періоду) до освіти розвитку й підготовки до життя щасливої людини.

Прогнозовані та непередбачувані зміни в глобалізованому світі зумовлюють вироблення адекватних до потреб людини стратегій розвитку освіти. В умовах технологізації глобального простору, коли інформаційні та біотехнології поєднуються з штучним інтелектом, стає нагальною потреба у

створенні поліфункціональної освіти, яка дозволить людині адаптуватися та успішно виявлятися в умовах несподіваних викликів (екологічних, економічних, санітарно-епідеміологічних, політичних). Цілком реальними є прогнози щодо зникнення традиційних професій у різних галузях і творення штучним інтелектом нових, що призведе до збільшення кількості людей для його обслуговування. Нині в освітній галузі триває пошук нових людиноствірних стратегій підготовки фахівців, зокрема з педагогічної галузі, на відміну від усталеної в ХХ столітті ліберальної знанневої концепції.

Зазначену наукову проблему розглядаємо в руслі світових (європейських) практик, що становлять інтерес для вироблення антропоцентричних, аксіологічних, технологічних концептів нової стратегії підготовки фахівців із педагогічної освіти. Накопичений досвід та досягнення педагогічної науки та практики відображаються у різноманітних моделях освіти та професійної підготовки, що активно використовуються сьогодні.

Ця проблема не є новою в сучасному науковому просторі. Деякі аспекти розвитку вищої освіти в Україні в глобальному вимірі глобалізації висвітлено Т. Десятовим [48]. У наукових дослідженнях С. Сисоевої охарактеризовано сутнісні риси компетентнісно-орієнтованої вищої освіти, показники вимірювання її якості [176, с.18–44].

Ці питання є предметом наукового дискурсу серед зарубіжних фахівців. Окремі дослідження репрезентують системні філософські, соціальні, культурні та економічні тенденції, які оновлюють нові стратегії розвитку освіти у глобальному вимірі. У роботі «21 урок для 21 століття» ця проблема представлена з точки зору запиту змін в освіті відповідно до вимог цифрової цивілізації, а саме: техногенно-технологічні виклики, зникнення багатьох звичних професій та поява нових професій, які будуть пов'язані з утриманням штучного інтелекту; побудова цілісного освітнього простору, який ставить людей у центр [138].

Серія робіт Кена Робінса, в якій автор не тільки представляє досить цілісний аналіз сучасного стану системи освіти (у глобальному контексті), а й

представляє власне бачення вирішення нагальних протиріч між: цілями батьків щодо освіти і виховання своїх дітей і надмірною стандартизацією освіти (на всіх рівнях); традиційні системи освіти (спадщина минулих часів) та потреби цифрової цивілізації у підготовці до життя творчих, самовизначених людей з освіченими громадянськими якостями. За переконанням Кена Робінсона, настав час знайти та прийняти систему освіти, яка ґрунтується на повазі до людини і визнає цінність кожної особистості, сприяє самовизначенню, розвитку та досягненню повноцінного життя. Згідно з цією стратегією, особисті, культурні, соціальні та економічні цілі мають вирішальне значення. На противагу прихильникам традиційного (орієнтованого на знання) освіти, з притаманними йому приписами формування знань і умінь, К. Робінсон висловлює свої думки про мету нової системи виховання, таку, як допомогти людині максимально зрозуміти навколишній світ, визнати його таланти до особистісного розвитку, стати відповідальним і активним громадянином своєї країни [248, с. 4–5].

Відповідно до наукової проблеми пошуку, потребують уточнення магістральні цілі підготовки педагогів у сучасному науковому дискурсі з позицій філософії, методології педагогічної науки та модерних освітніх практик, що характеризують їх багатовимірність і міжпарадигмальність.

На філософському рівні розглянуто основні напрями нової стратегії виховання та підготовки фахівців: світоглядний, моральний та духовний розвиток людини з метою формування у неї готовності та здатності реагувати на виклики сьогодення та майбутнього; розробка концепції єдиного освітнього простору (європейського, світового); проектування моделей підготовки вчителів на основі міждисциплінарного синтезу [50, 3-14]. У зв'язку з цим сучасні українські вчені належним чином розглядають трансформацію освітніх систем відповідно до потреб суспільства та викликів часу [5; 122].

Відповідно до описаного вище філософського підґрунтя на методологічному рівні актуалізується розробка нової теоретичної моделі педагогіки (сукупності компонентів педагогічної дії), оскільки педагогічна теорія не тільки відображає стан педагогічної дійсності, а й визначає стратегію

перспективних педагогічних практик [164]. Представлене узагальнене тлумачення відповідає курсу змін у розробці ефективних стратегій педагогічної освіти та підготовки фахівців у заданій галузі.

Незважаючи на широкий спектр сучасних теоретичних уявлень у науковій сфері в контексті цих питань, настав час гомоцентричних домінант, заснованих на первинності особистості (особистості) та гуманістичних цінностях, втілених у меті виховання на всіх рівнях. Гуманістична реконструкція педагогічної науки та ціннісні практики підготовки фахівців у галузі педагогіки дозволять узгодити цілі педагогічної освіти (підготовки вчителів) з потребами та цінностями людини з метою задоволення викликів цивілізації. Здебільшого сучасні українські та зарубіжні дослідники підтримують концепцію суб'єктивно-гуманістичної відповідності мети освіти потребам, які були актуалізовані в епоху неомодернізму, на всіх рівнях освіти.

На практичному рівні вивчення поставленої наукової проблеми на перший план виходить основне завдання інструменталізації освіти, особливо педагогічної, в процесі підготовки фахівців. Настав час вирішити проблему: як перейти від теоретичних концепцій до інноваційних практик, що сприяють переходу від уявлення про освіту як про служіння (спадщину індустріального періоду) до концепції освіти як засобу розвитку та підготовки до щасливого життя?

Логіка вивчення педагогічних явищ і процесів вимагає з'ясування причин (проблем), що їх викликають. Соціально-економічні трансформації у глобальному вимірі та визнання освітньої інтелігентності важливим стратегічним ресурсом призвели до системних змін в освіті, зокрема у підготовці фахівців. У рамках наукового питання дослідження «Нова стратегія підготовки педагогів в умовах євроінтеграції» визначено внутрішні та зовнішні виклики, які є визначальними для проектування людинотвірного освітнього простору, що базується на провідних чеснотах. У зв'язку з викликами на суспільному та глобальному рівнях, виникла потреба у встановленні нових стандартів виховання молодого покоління, що ґрунтуються на цінностях, таких як відкритість,

толерантність, партнерство, громадянська позиція, соціально значуща діяльність, сприяння формуванню європейської спільноти та корисна взаємодія у спільноті (спадщина минулого, сьогодення, формування майбутнього).

До внутрішніх викликів, пов'язаних із конкретизацією нових стратегій підготовки фахівців у галузі освіти в Україні, належать: суспільні запити на вчителя з інноваційним мисленням, здатного організувати освітній процес на основі сучасних досягнень наук про людину, природу і суспільство (інтеграція змісту людини); готові вміло поєднувати корисні традиційні освітні практики з сучасними цифровими технологіями та відповідально ставитися до власної діяльності.

Нова стратегія підготовки педагогів в Україні відповідає чинній законодавчо-правовій базі – Законам України: «Про освіту» (Закон України «Про освіту», 2017), «Про вищу освіту» (Закон України «Про вищу освіту», 2014), «Про повну загальну середню освіту» (Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020), Концепції «Нової української школи» (Концепція «Нова українська школа», 2016), Стандартам підготовки вчителя початкових класів (2020).

У руслі студіювання проблеми варто зауважити послідовність оновлення стратегій підготовки вчителя в контексті змін шкільної освіти, оновлення критеріїв та курикулумів. Значна увага надається виробленню концепції підготовки фахівців освітньої галузі та уточненню ключових цінностей; уточненню особливостей організації процесу навчання; адмініструванню, освітній політиці, середовищу, професіоналізму вчителів; співпраця з різними соціальними та державними установами і спільнотами, а також впровадження культурного підходу у шкільну діяльність. На підставі проведеного аналізу зауважимо, що якість освіти в європейській моделі формується на основі трьох взаємопов'язаних аспектів: кваліфікації вчителя, організації роботи навчального закладу та соціокультурного контексту.

Для наукових досліджень велике значення має новаторська стратегія відкритої освіти, яка може допомогти у вирішенні викликів, зумовлених пандемією Covid-19, а також у формуванні нової стратегії підготовки педагогів.

Модель відкритої освіти успішно реалізується в ряді країн: Великобританії (розробка і впровадження відкритих ресурсів з використанням досвіду США, Китайської Народної Республіки, В'єтнаму – на основі вдосконалення системи Course Ware, запозиченої у США [164, с. 281-284]). Автори роботи «Відкрита освіта: колективний розвиток освіти через відкриті технології, відкритий зміст та відкриті знання» актуалізують основні проблеми пошуку нової стратегії підготовки фахівців, зокрема: відкриті освітні технології, що сприяють вільному потоку інформації з метою вдосконалення освітньої галузі; відкриті підходи до викладання та навчання для подолання міжкультурних бар'єрів та модернізації механізмів якісного прогресу освіти – відкритий контент; відкриті знання: процес і результат активного навчання і взаємодії з іншими людьми для вирішення проектних, особистих і програмних цілей. Автори вищезгаданої роботи розглядають відкриту освіту як перспективну модель, ефективність якої обґрунтовано представлена гнучкими системами освіти в технологічно сформованих країнах, і як стратегію в контексті формування та розвитку інтегрованого освітнього простору в контексті подолання викликів сьогодення та майбутньої епохи. Відкрите навчання потребує окремого дослідження, але сучасна педагогічна наука дає змогу охарактеризувати його особливості, до яких належить індивідуальне навчання. Індикаторами індивідуального навчання є розвиток особистісних та професійних характеристик учня, здатність до роботи в групі та організації колективної діяльності, покращення практичних навичок, включаючи цифрове середовище, самостійність у навчанні, відповідність освітнім потребам та уміння вживати власні заходи для їх реалізації. Цьому сприяє розширення соціального поля освітнього середовища.

Важливою складовою відкритого навчання (освіти) є належним чином структурований та відкритий контент у цифрових ресурсах, що забезпечує безперешкодну передачу знань. Показниками тут є переосмислення сутності

знань, перетворення репродуктивних знань у функціональні, які служать інструментом пізнавального розвитку особистості; набуття нових знань і досвіду, корисних для певних видів особистої діяльності та для професійного розвитку учнів.

Незважаючи на культурне різноманіття в сучасному глобальному вимірі, людство об'єднане технологіями, а тому ми розглядаємо технологічну складову нової стратегії педагогічної освіти важливим системотвірним фактором освіти в глобальному вимірі. Технології є частиною загальної культури людства і визначають зміни у формуванні стратегій підготовки молодого покоління до життя. Проблема «як навчати» актуальна і сьогодні, але не менш важливою є «чому вчити». В умовах цифровізації різних аспектів суспільного життя, що супроводжується впровадженням сучасних технологій у виробничі процеси, знання швидко втрачають свою новизну та актуальність. Як наслідок, знання, навички та вміння, які педагоги набувають у процесі професійної підготовки, стають менш важливими. Тому процес підготовки вчителів має бути спрямований на їх ефективну взаємодію з ІКТ нового покоління, що актуалізує розвиток гнучких систем освіти, особливо професійно-педагогічного характеру.

Відповідно до предмета дослідження, за результатами теоретичних студій уточнено антропоцентричний концепт нової стратегії підготовки педагогів. Згідно з ним, підготовка педагогів – це насамперед багатовимірною сферою міжособистісної взаємодії, а створювати адекватні потребам особистості умови для навчання, формування умінь, навичок і способів діяльності може лише сформована особистість педагога. Отже, головна місія в системі підготовки педагогів належить людині у всіх її проявах.

В освітньому просторі України перехід від парадигми знань до особистісно-орієнтованої парадигми призвів до суб'єктності учнів (студентів) у процесі навчання, до утвердження реального життя та до цінного досвіду людей. Діяльнісна концепція нової стратегії підготовки вчителів базується на національних та світових інноваційних практиках, корисних для молодого покоління. У діяльності індивід реалізує як свої (індивідуальні), так і суспільно

значущі смисли, а знання співвідносяться зі здібностями: діяти, бути, жити. Особистісно цінним є той факт, що в цьому контексті знання підпорядковані завданню досягнення результату – освітньому продукту (нові знання і нові методи дії, вміння застосовувати знання і вміння в нових умовах). Очевидно, що традиційні принципи влади, дисципліни і конкуренції в авторитарній педагогіці замінюються новими, а саме: свобода, активність, активність, партнерство.

У контексті європейського виміру нова стратегія професійно-педагогічної освіти має на меті подолання існуючого протиріччя між новими соціальними реаліями та станом сучасної практики. Освіта не повинна йти слідом за соціальними процесами, а повинна їх випереджати.

Питання нової стратегії підготовки вчителів в умовах євроінтеграції розглядатиметься в контексті людської творчості, що має вирішальне значення для модернізації змісту, технологій та організації освітнього процесу в університетах. Оскільки педагогічна освіта в цілому є галуззю гуманітарних наук, то і цінності в освіті носять гуманітарний характер, тобто базуються на філософських, етичних і естетичних ідеях і концепціях.

У глобальних умовах цифровізації суспільного життя сучасна школа потребує вчителя, який відповідає за себе і власний саморозвиток, а також за дітей, їх виховання в людських спільнотах. Не випадково дослідники Vjørkelo B., Helleve I. Grov Almas A. дійшли висновку, що у цифровій компетентності вчителів враховуються етичні норми та необхідність їх самооцінки в професії. У статті «Assessing the professional identity of primary student teachers: Design and validation of the Teacher Identity Measurement Scale» [209] автори презентують наукову роботу, яка показує інструменти професійного розвитку вчителів початкових класів відповідно до їх мотивації, самооцінки, самоефективності та прийняття завдань.

1.3 Особливості підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного простору.

Дослідження заявленої проблеми зумовлено потребами людини цифрової цивілізації оволодівати знаннями і вміннями творчого їх застосування у швидко змінному світі, а також примножувати нові, корисні для особистого професійного зростання. Наукову проблему підготовки фахівців початкової освіти в психолого-педагогічному контексті розглядаємо з позиції забезпечення особистісного та професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів.

Проведено дослідження щодо змін у сфері професійної педагогічної освіти у зв'язку з реформуванням «Нової української школи» щодо окремих аспектів її впровадження. Наприклад, проблеми підготовки майбутніх учителів до навчання дітей в інклюзивному класі (Л. Прохоренко, Н. Софій), професійна підготовка майбутніх учителів до оформлення уроків у рамках реформи початкової освіти (М. Нестеренко), формування педагогічних цінностей майбутніх фахівців початкової освіти в рамках Нової української школи (А. Крамаренко), підготовка готовності вчителя початкових класів до роботи в умовах Нової української школи, через заклади післядипломної освіти. Педагогічна підготовка (Н. Ларіонова), підготовка вчителів початкових класів до діалогічного навчання в рамках розвитку Нової української школи (Г. Іванюк), організація діалогічного навчання (К. Фомін).

Аналіз тематики дисертацій, захищених у 2020 році, показує, що окремі аспекти Нової української школи стали предметом наукових досліджень, але не проводилися системні дослідження щодо професійної підготовки майбутніх педагогів для роботи в цій новій освітній парадигмі. Досліджувались питання, пов'язані з організацією взаємодії з учнями, зокрема підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації інтерактивного навчання (К. Петрик), готовність до групової навчальної діяльності (Ж. Вихрестенко), педагогічна взаємодія з гетерогенними групами учнів (Т. Тутова), тьюторська діяльність (К. Осадча).

Окремі дослідження було присвячено формуванню ключових компетентностей майбутніх учителів: проектної компетентності майбутніх учителів початкової школи (Б. Павлюк), базових компетентностей майбутніх учителів початкової школи (Л. Хімчук), застосування компетентнісного підходу» (О. Чубрей). Формуванню критичного мислення як одного з наскрізних умінь присвячено дослідження М. Починкової.

Важливим внеском у систему підготовки вчителя до роботи в Новій українській школі можна вважати дослідження щодо підготовки вчителя до оцінювальної діяльності (О. Стрілець-Бабенко), використання електронних освітніх ресурсів у професійній діяльності (С. Бобровицька), реалізації діяльнісного підходу в процесі підготовки вчителя (М. Шмир), формування професійної позиції майбутнього вчителя початкової школи (Д. Пріма).

Напрями, які потребують додаткових досліджень, пов'язані із формуванням ключових компетентностей та наскрізних умінь у майбутніх учителів початкової школи; їх підготовкою до конструювання навчальних програм та створення навчальних матеріалів, до застосування ігрових та діяльнісних методів навчання, до інтегрованого навчання, здійснення формувального оцінювання тощо.

Наукові дослідження привели до появи нових технологій професійної педагогічної освіти, тобто призвели до змін на технологічному рівні та до модернізації методики роботи вчителів зі студентами. Йдеться про зміст дисциплін, форми, методи і засоби їх викладання. Дослідники зазначили, що відбувається модернізація методів і форм навчання, поступова заміна традиційних лекцій активними методами та формами навчання на заняттях (інтерактивні лекції, майстер-класи, імітаційні методи, моделювання, методи гри, інтерактивні технології та формування критичного мислення, аналіз аудиторної роботи через відеозаписи тощо); активізація використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі, використання змішаного навчання; акцент на практичній складовій підготовки вчителя

початкових класів, посилення ролі педагогічної практики, подовження її тривалості та ускладнення педагогічних завдань [26, с. 324-337].

Частково ці зміни відображено у робочих навчальних програмах викладачів, але більше – у їхній практичній діяльності. Однією із сучасних тенденцій є технологізація процесу професійної підготовки студентів. Передумовами використання технологічного підходу Н. Ваніна називає об'єктивну необхідність систематизації способів навчання на засадах системного та діяльнісного підходів; потребу в реалізації особистісно-орієнтованого навчання; можливість експертного проектування технологічного ланцюжка процедур, методів, форм організації взаємодії учня і вчителя, що гарантують результати навчання [24, с. 39-44].

Викладачами закладів вищої освіти використовується технологічний підхід у викладанні та здійснюється підготовка студентів до використання технологічного підходу під час професійної діяльності. Наприклад, Т. Бешок пропонує технологізацію всіх процесів, які здійснюється у професійній діяльності вчителя [9].

Особливий вплив на модернізацію підготовки педагога на технологічному рівні спричинила реформа «Нова українська школа». Слід відзначити, що цілеспрямованої роботи на національному рівні щодо модернізації процесу підготовки вчителів початкових класів до роботи в реформованій школі не відбулося. Більшу увагу було приділено підвищенню кваліфікації вчителів початкової школи в закладах післядипломної педагогічної освіти. Водночас більшість кафедр закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку вчителів початкової школи, модернізували освітній процес у відповідності до ідей Нової української школи. Про це свідчать результати дослідження, проведеного у межах проекту «Навчаємось разом» (Фінляндія). Усього в анкетуванні взяло участь 46 кафедр 31 закладу вищої освіти. Охоплено всі регіони України/

За результатами опитування, 97,6% респондентів зазначили, що зміни у підготовці вчителів початкової школи відбулися; 92,5% відповіли, що на кафедрах розроблено робочі програми спецкурсів, навчальних дисциплін,

модулів дисциплін з підготовки вчителів до реалізації Концепції Нової української школи. Найбільш часто повторювані назви курсів, розроблених закладами вищої освіти: «Нова українська школа» (60%), «Інтегроване навчання», «Інтегрований курс», «Інтеграція» (58%), «Компетентнісний підхід», «Компетентності» (55%), «Критичне мислення» (32%), «Інноваційні технології» (32%).

Серед опитаних 97,5% респондентів відзначили, що враховують ідеї Нової української школи під час визначення тем курсових, магістерських робіт. Водночас у якості прикладів часто наводились теми досліджень, які не стосувалися актуальних проблем реформування освіти. Наприклад, деякими кафедрами наводились такі формулювання тем магістерських досліджень: «Алгоритмізація освітнього процесу в школі I ступеня», «Вдосконалення зв'язків вчителя і батьків у поліпшенні виховної роботи з молодшими школярами», «Формування навички списування в учнів початкової школи у контексті змістової лінії «Взаємодіємо письмово»; «Роль культурно-мистецької освіти у формуванні творчої особистості молодшого школяра». Такі теми можна лише умовно віднести до таких, які висвітлюють проблеми навчання учнів в умовах Нової української школи. Це свідчить про недостатнє усвідомлення викладачами актуальних проблем та ідей реформи початкової школи.

Дослідження заявленої проблеми зумовлено потребами людини цифрової цивілізації оволодівати знаннями і вміннями творчого їх застосування у швидко змінному світі, а також примножувати нові, корисні для особистого професійного зростання. Наукову проблему підготовки фахівців із дошкільної та початкової освіти в психолого-педагогічному контексті розглядаємо з позиції забезпечення особистісного та професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів, вихователя закладів дошкільної освіти. Дослідження заявленої проблеми зумовлено потребами людини цифрової цивілізації оволодівати знаннями і вміннями творчого їх застосування у швидко змінному світі, а також примножувати нові, корисні для особистого професійного зростання. Наукову проблему підготовки фахівців початкової освіти в психолого-педагогічному

контексті розглядаємо з позиції забезпечення особистісного та професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів. Швидкий розвиток інформаційних технологій стимулює не лише виробничі галузі, а й сферу освіти. Сучасні комп'ютери ідеально відповідають вимогам, що пред'являються до матеріального забезпечення навчального процесу, забезпечуючи його відповідність сучасним дидактичним стандартам [80].

Модернізація професійної педагогічної освіти спрямована на підготовку нового покоління вчителів, які мають компетенції у традиційних і інноваційних технологіях навчання. Вони не лише сприймають, зберігають і відтворюють інформацію, але й активно її створюють, вміють управляти інформаційними потоками і ефективно їх обробляти. Вони креативно і нестандартно розв'язують навчально-виховні завдання, що ставлять перед ними сучасні освітні вимоги. Ці цілі можливо досягти завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які якісно розширюють і доповнюють традиційні методи навчання, пропонують нові підходи до подачі інформації та збагачують навчально-виховний процес [83].

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед сучасним вчителем нові вимоги, такі як уміння працювати з великим обсягом інформації, використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у своїй професійній діяльності, бути на орієнтованим на інновації, самоосвіту та саморозвиток. У цьому контексті суспільство пропонує нові інструменти, що сприяють формуванню особистості вчителя нового покоління. ІКТ використовуються як засіб досягнення освітніх цілей і як об'єкт навчання, що демонструє актуальність досліджень з підготовки майбутніх вчителів до впровадження інформаційних технологій у процесі навчання молодших школярів.

За педагогічним словником, «підготовка» означає формування і розширення настанов, знань і умінь, необхідних людині для відповідного виконання специфічних завдань [84]. Також вказується, що цей термін походить від слова «підготувати», яке означає процес надання необхідних знань для чогось

і «сукупність попередніх дій, які полегшують реалізацію подальших дій чи процесів».

Науковці різними способами тлумачать поняття «підготовка» та «професійна підготовка». Вони розглядають це як систему навчання, спрямовану на швидке засвоєння навичок, необхідних для виконання певних робіт або груп завдань.

За О. Комар, підготовка майбутнього вчителя вимагає зміцнення культуротворчих аспектів у моделі педагога, зокрема акцентує увагу на особистісно-діяльнісних якостях. Вона підкреслює, що засвоєння психологічних і педагогічних знань має відігравати роль інструменту для збагачення й розвитку особистості педагога, який має бути «людиною культури», що визнає самоцінність кожної дитини [84, 22-27]. Водночас, Л. Петухова вказує на необхідність урахування суспільних змін, пов'язаних із науково-технічним прогресом, посиленням інтеграційних процесів, інформатизації та комп'ютеризації [149].

Особливо актуальною стає проблема підготовки майбутніх учителів для початкової школи, що пов'язано з упровадженням оновленого Державного стандарту початкової освіти (2018) та Концепції Нової української школи (НУШ) (2016). Це вимагає від педагогічних закладів вищої освіти пошуку шляхів удосконалення процесу формування інформаційної компетентності (ІК) у здобувачів вищої педагогічної освіти.

У Концепції НУШ зазначено, що інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки й обміну інформацією в професійній діяльності, публічному просторі та особистому спілкуванні. Вона включає інформаційну та медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеки, а також розуміння етики роботи з інформацією, зокрема авторського права та інтелектуальної власності.

Для вчителя ця компетентність відкриває можливості для аналізу та управління освітнім процесом за допомогою різноманітних комп'ютерних засобів і технологій.

У «Концепції Нової української школи» підкреслюється, що наскрізне використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі є ключовим чинником успішної реалізації реформи. Таким чином, лише вчитель початкових класів, який володіє компетенціями у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, може забезпечити системне й повсюдне впровадження цифрових технологій у навчальний процес, сприяти взаємодії учнів між собою та з учителем, проведенню досліджень та індивідуальному навчанню.

Водночас доступність і зручність інформаційно-комунікаційних технологій сприяють їх широкому використанню в освітньому процесі, оскільки вони підвищують інтенсивність навчання, прискорюють і покращують сприйняття, розуміння та засвоєння знань.

У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки зазначено, що «процес навчання із застосуванням цифрових технологій стає мобільним, диференційованим та індивідуальним. Водночас технології не замінюють учителя, а надають йому нові можливості, дозволяючи разом з учнем насолоджуватися захопливим процесом спілкування й пізнання, автоматизувати значну частину своєї роботи, звільняючи час для пошуку, спілкування, самовдосконалення та індивідуальної роботи з учнями. Вони забезпечують зворотний зв'язок і підвищують ефективність управління освітнім процесом та освітою в цілому» [87]. Таким чином, розвинена інформаційно-цифрова компетентність майбутнього педагога дозволить йому приймати ефективні рішення щодо використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій, враховуючи потреби та можливості учнів сучасної початкової школи.

Завдяки масовому впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітню систему, вчителі, які здатні ефективно працювати в новому інформаційно-педагогічному середовищі, стають все більш

конкурентноздатними. Ці знання та навички відкривають нові можливості для самовдосконалення, сприяють індивідуалізації навчального процесу, розвитку творчого потенціалу вчителів початкових класів, розширюють можливості пізнавальної діяльності, вдосконалюють прийоми мислення і підвищують якість методів і технологій навчання здобувачів освіти на першому рівні повної загальної середньої освіти.

Зміни в системі освіти, пов'язані з впровадженням Концепції Нової української школи, створюють умови для поступового переходу до нового рівня освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Це включає оснащення шкіл комп'ютерами, підключення їх до Інтернету, розробку електронних освітніх програм, та перепідготовку вчителів у рамках оновленої освітньої системи. Це свідчить про те, що держава поступово створює матеріально-технічну базу для інформатизації загальної середньої освіти України.

Інформатизація освіти сьогодні є ключовим питанням, що вимагає радикальних змін у процесі підготовки педагогів у контексті інформаційного освітнього середовища. Інформатизація початкової школи спричинила дослідження різних аспектів підготовки майбутніх фахівців, а також пошук шляхів ефективного використання ІКТ у їхній професійно-педагогічній діяльності.

В. Биков трактує поняття «інформатизація освіти» як «упорядковану сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих і управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників освітнього процесу, а також тих, хто цей процес управляє та забезпечує, з використанням методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій» [12, с.8-23].

В. Різун визначає «інформатизацію освіти» як «область педагогічної науки, яка спрямована на забезпечення освітньої сфери методологією, технологією та практикою створення й оптимального використання науково-педагогічних,

навчально-методичних і програмно-технологічних розробок, що реалізують дидактичні можливості ІКТ в комфортних та здоров'язберігаючих умовах» [170, с. 21].

Л. Петухова наголошує, що ефективність процесу інформатизації освіти залежить від багатьох чинників, таких як розробка нових методів і організаційних форм навчання, створення навчально-методичних комплексів, наповнення баз і банків даних науково-педагогічною інформацією для забезпечення інформаційної взаємодії між працівниками освітньої системи, а також використання розподілених інформаційних ресурсів мережі Інтернет в освітніх цілях [149].

Аналіз науково-педагогічних досліджень свідчить про те, що використання інформаційно-комунікаційних технологій є невід'ємною частиною якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи [127, с. 21-26].

В Україні підготовці вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі присвячені дослідження таких науковців, як О. Біда [15], М. Жалдак [63], Т. Захарчук [70], І. Колеснікова [84], Н. Морзе [128], І. Старигіна [183], В. Шакотько [20], С. Шейбе [202], Л. Хмарна [195], Л. Чемоніна [196] та інші. Дослідники по-різному трактують поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та «інформаційні технології».

Проведене дослідження показало, що поняття ІКТ та ІТ часто ототожнюються і вживаються як синоніми. Тому важливо розкрити сутність обох понять. Синонімічними виразами, що тісно пов'язані з поняттям «інформаційно-комунікаційні технології навчання», є такі, як «нові інформаційні технології навчання», «сучасні інформаційні технології навчання», «комп'ютерні технології навчання», «електронно-комунікативні системи, засоби і технології навчання» тощо [48, с. 3].

Аналіз наукових джерел свідчить, що найбільш уживаними є терміни «інформаційні технології» та «інформаційно-комунікаційні технології». Для глибшого розуміння терміна «інформаційно-комунікаційні технології» варто розглянути його складові. Технологія (від грец. *τεχνολογία*, що походить від

τεχνολόγος; грец. τεχνη – майстерність, техніка; грец. λόγος – знання) означає науку про способи (набір і послідовність операцій) розв'язання задач людства шляхом застосування технічних засобів (знарядь праці) [50].

«Інформаційні технології» (ІТ) – це сукупність методів і засобів, що дозволяють реалізувати різноманітні інформаційні процеси, такі як збір, накопичення, зберігання, передача, обробка та відображення інформації. За визначенням у словнику, «інформаційна технологія – це система інформаційних процесів з використанням обчислювальної техніки, яка забезпечує швидкий пошук і доступ до інформації» [195].

М. Жалдак підкреслює важливість соціальної ролі інформаційних технологій, визначаючи їх як «сукупність методів і технічних засобів для збору, організації, зберігання, обробки, передачі та подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості в управлінні технічними і соціальними проблемами» [62, с. 7].

За словами О. Смірнова, нові інформаційні технології (НІТ) – це технології, які забезпечують опрацювання, передачу, розповсюдження і представлення інформації за допомогою ЕОМ, а також створення обчислювальних і програмних засобів [43, с. 59].

Л. Горбунова описує нові інформаційні технології в освіті як освітні методи, що використовують комп'ютери [42].

Згідно з інтернет-енциклопедією Вікіпедія, інформаційні технології – це технології, що включають створення, зберігання, передачу, опрацювання і управління інформацією. Вони являють собою сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, які об'єднані в технологічний ланцюг для забезпечення виконання інформаційних процесів з метою підвищення їх надійності, оперативності і зниження трудомісткості використання інформаційного ресурсу.

У рамках досліджуваної проблеми важливо розкрити поняття комунікації, що походить від латинського слова «communicatio», яке означає єдність, передачу, з'єднання, повідомлення. Це поняття пов'язане з дієсловом

«communis», що означає робити спільним, повідомляти, з'єднувати, яке в свою чергу походить від слова «communis» – спільний. Комунікація розуміється нами як процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, що здійснюється за допомогою вербальних і невербальних засобів з метою передавання та одержання інформації [120].

Що стосується слова «комунікаційні» у терміні «інформаційно-комунікаційні технології», то воно вказує на важливу роль комп'ютерних мереж у реалізації інформаційних процесів. Інтернет-енциклопедія правильно зазначає, що поняття «інформаційно-комунікаційні технології» (англ. Information and Communications Technology) часто використовується як синонім до інформаційних технологій (ІТ), хоча ІКТ є ширшим терміном. Він підкреслює інтеграцію та уніфікацію технологій, включаючи телекомунікації (телефонні лінії та бездротові з'єднання), комп'ютери, програмне забезпечення, накопичувальні та аудіовізуальні системи, які дозволяють користувачам створювати, отримувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. Іншими словами, ІКТ включає в себе ІТ, а також телекомунікації, медіа-трансляції, усі види аудіо- та відеообробки, передачу, мережеві функції управління та моніторингу [119].

Міжнародні організації ISO та IEC, створюючи об'єднаний технічний комітет зі стандартизації інформаційних технологій FTCl (Joint Technical Committee, 1987), у статутних документах цього комітету дали наступне визначення поняттю «інформаційні технології (ІТ)»: «Це поняття включає методи, засоби та системи, пов'язані зі збором, виробництвом, обробкою, передачею, розповсюдженням, зберіганням, експлуатацією, поданням, використанням і захистом різних видів інформації».

З часом, до слова «інформаційні» додалося слово «комунікаційні». Це уточнення було необхідне для підкреслення значущості поширення глобальних і локальних комп'ютерних мереж, які відкривають нові можливості для пошуку, передачі та обміну інформацією. Також, завдяки потужним засобам зберігання

даних, ці мережі сприяють створенню глобального інформаційного ресурсу, доступного будь-якій людині.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) можна розглядати з точки зору їх створення або використання. З погляду створення, ІКТ є самостійною науково-прикладною дисципліною, що поєднує наукові знання, технічні рішення, моделі виробничих процесів, соціально-економічні та гуманітарні аспекти, спрямовані на розробку нових методів і технологій обробки даних та знань [116, с. 35].

Оскільки педагоги використовують інформаційно-комунікаційні технології, ми визначаємо ІКТ у професійній діяльності педагога як технологію проектування та створення інформаційного продукту для педагогічних цілей. Термін «ІКТ у професійній діяльності вчителя» відрізняється від терміну «ІКТ у навчанні». ІКТ у навчанні є передусім педагогічною технологією, спрямованою на підвищення ефективності навчання за рахунок використання інформаційних продуктів для педагогічних цілей у навчально-виховному процесі.

Основною метою всіх інновацій в освітній сфері є сприяння переходу від автоматичного засвоєння знань учнями до формування навичок і вмінь самостійного здобування знань. Успіх у вирішенні цього завдання значною мірою залежить від способу використання комп'ютера в навчальному процесі, якості та можливостей програмного забезпечення, а також від місця комп'ютера в системі дидактичних засобів.

Очевидно, що інформаційно-комунікаційні технології мають зростаючий вплив на функціонування сучасної школи, яка перетворюється на інформаційне середовище для всіх учасників освітнього процесу. Тому майбутній учитель початкової школи повинен не тільки володіти знаннями в галузі ІКТ, але й бути конкурентоспроможним фахівцем, добре обізнаним з питань їх застосування у своїй професійній діяльності [14].

Таким чином, мета професійної освіти полягає не лише у формуванні в студентів набору знань, навичок і вмінь та забезпеченні необхідного рівня професійної кваліфікації, але й у наданні їм можливості вирішувати професійні

завдання відповідно до сучасних умов. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту є темою досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців.

Н. Морзе визначає «інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)» як інформаційні технології, засновані на персональних комп'ютерах, комп'ютерних мережах і засобах зв'язку, для яких характерне доброзичливе середовище роботи користувача [128].

При визначенні сутності поняття «інформаційно-комунікаційні технології навчання» важливо зазначити, що термін «навчання» безпосередньо вказує на сферу застосування – освіту [47, с. 8].

З цього погляду, нам найбільше підходить визначення, запропоноване В. Шакоцьком, який вважає, що інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТН) – це сукупність методів і технічних засобів використання інформаційних технологій, заснованих на комп'ютерних мережах і засобах зв'язку, для забезпечення ефективного навчального процесу [47, с. 8].

Аналіз науково-педагогічної літератури з цієї проблеми та власний досвід дозволяють стверджувати, що термін «інформаційно-комунікаційні технології навчання» продовжує розвиватися. З появою та впровадженням нових технологій він набуває нових можливостей в освітньому процесі.

Отже, в контексті нашого дослідження доцільніше використовувати термін «інформаційно-комунікаційні технології» для якнайширшого впровадження сучасних засобів навчання в умовах науково-технічного прогресу.

Аналіз наукової літератури та власний досвід щодо використання ІКТ в початковій школі свідчать, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі здійснюється у двох основних напрямках:

- 1) формування навичок використання засобів ІКТ у учнів початкової школи;
- 2) застосування ІКТ учителем у навчальному процесі початкової школи.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що інформаційно-комунікаційні технології мають стати невід'ємною частиною комплексного освітнього процесу

підготовки майбутніх вчителів, включаючи педагогів початкової школи. Це дозволить значно підвищити ефективність навчання та сформувати належний рівень інформаційної компетентності.

Таким чином, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій потребує трансформації традиційних методів і технологій навчання у всій освітній галузі. Це вимагає постійного пошуку шляхів підвищення якості навчання та нових форм застосування ІКТ у різних освітніх процесах. Виникає потреба в удосконаленні професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, які здатні відповідати сучасним вимогам, зазначеним у державних документах, а також можуть постійно розвиватися та адаптуватися до умов безперервного інформаційного прогресу.

Тенденція до діджиталізації системи професійної підготовки педагогів пов'язана зі стратегією Європейського Союзу щодо впровадження цифрових технологій в освіту. Серед векторів впровадження реформ діджиталізації визначимо наступні: підготовка майбутніх педагогів до роботи з цифровими технологіями (змістовий компонент підготовки) та впровадження цифрових технологій у підготовку майбутніх педагогів (використання цифрових технологій у професійній підготовці).

Серед країн Західної Європи значний досвід діджиталізації професійної підготовки накопичено у Німеччині. На початку 2019 р. Парламент Німеччини прийняв федеральну програму DigitalPakt Schule з бюджетом у 5 млрд. євро, яка передбачає покращення технічного забезпечення закладів освіти з метою урізноманітнення форм колаборативного навчання, зокрема на базі онлайн-платформ: оснащення класів портативними комп'ютерами, інтерактивними дошками, бездротове підключення до інтернету [223].

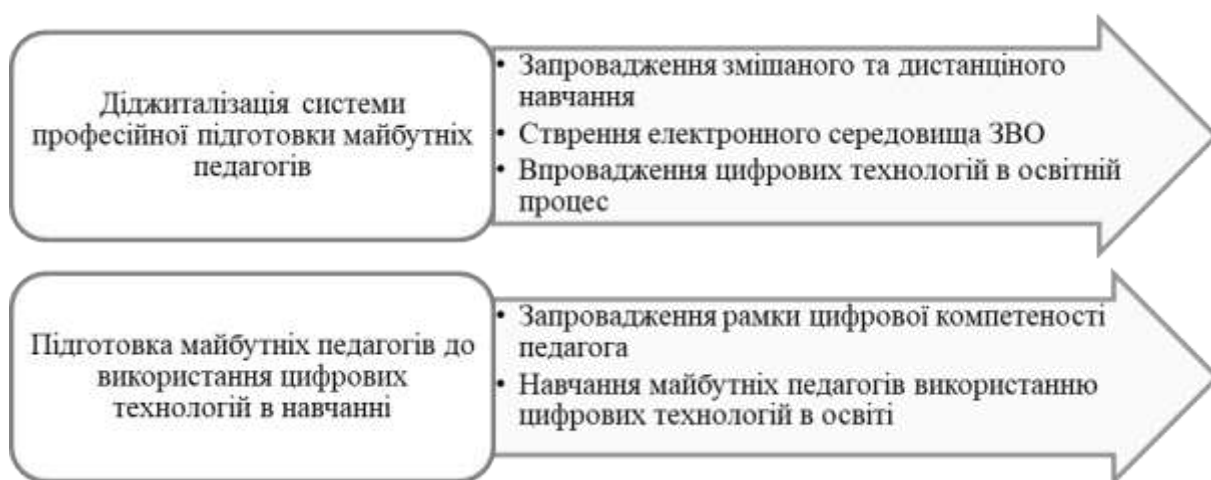
У системі підготовки педагогів ця тенденція виявляється через впровадження змішаного навчання (blended learning) в педагогічну підготовку, через імплементацію інституційних інструментів цифрового навчання (електронні портфоліо студентів, електронне навчальне середовище закладу освіти тощо). Розглянемо ці інструменти детальніше. Необхідність врахування

розвитку науки та техніки та всесвітня пандемія Covid-19 значно пришвидшила процеси діджиталізації системи вищої освіти загалом та вищої педагогічної підготовки зокрема. Запровадження змішаного та дистанційного навчання дозволило урізноманітнити пропозицію курсів для здобувачів освіти. Окрім цього, заклади вищої освіти створили електронні середовища, які об'єднують онлайн курси та інструменти для студентів та викладачів. Окрім цього, з метою напрацювання особистого портфоліо як інструменту взаємозв'язку між студентом та стейкхолдером запроваджено е-портфоліо студентів.

Проте, на думку німецьких науковців, стратегічним напрямом діджиталізації системи освіти є підготовка педагога до впровадження цифрової освіти та цифрових мультимедійних технологій та розвитку цифрової компетентності у школярів. З огляду на це, у Німеччині запропоновано та впроваджено Рамку цифрової компетентності вчителя [217], яка «орієнтована на вчителів та викладачів усіх рівнів освіти від дитячого садка до вищої та післядипломної освіти, загальної та професійної, навчання осіб з особливими потребами та у неформальних навчальних контекстах». Основними кластерами цієї Рамки компетентності є: «включеність» педагога в освітній процес із використанням цифрових технологій, власне цифрові ресурси (уміння їх обирати, змінювати та технічно з ними працювати), використання технологій в освітньому процесі, оцінювання ефективності використання цифрових ресурсів, індивідуалізація використання цифрових технологій, фасилітація учнів грамотно використовувати цифрові ресурси.

Аналіз підходів до діджиталізації, запропонованих в Німеччині дозволяє нам зробити висновок про те, що запорукою успішної реалізації реформ є підготовка педагога з використанням цифрових технологій. В українському освітньому просторі вже накопичено певний досвід впровадження окремих технологій цифрової освіти (blended learning, BYOD, цифрова гейміфікація тощо), проте на державному рівні відсутня загальна рамка цифрової компетентності педагога [225].

Відтак, вивчення європейського досвіду діджиталізації та функціонування цифрової рамки компетентностей є важливим у контексті подальшого розвитку системи професійної підготовки педагогів в Україні на засадах діджиталізації.

Рис. 1.1.3 Тенденція до діджиталізації професійної підготовки педагога

Цифрове суспільство і цифрові технології приносять із собою нові методи навчання, працевлаштування, проведення досліджень та реалізації цілей, дозволяючи виходити за межі фізичних спільнот, географічних меж і соціальних позицій. Постійне зростання рівня цифровізації суспільства, а також швидкий розвиток і вдосконалення технологій спонукають країни Європи постійно переглядати свої стратегічні політики.

Послідовна політика Європейського Союзу щодо цифрової трансформації країн Європи викладена в різних міжнародних деклараціях і стратегіях. Документи ЄС, такі як Стратегія Європа 2020 (The Europe 2020 strategy), Цифрова програма для Європи (Digital Agenda for Europe), План дій з цифрового навчання (The Action Plan on Digital Learning) та інші [1;3], мають на меті формування цифрової економіки Європи. Ці документи набули особливого значення під час пандемії COVID-19, коли було підкреслено важливість цифрової грамотності серед населення. Цифрові технології стали надзвичайно важливими у всіх сферах життя, включаючи бізнес, освіту, комунікації та повсякденне життя. Встановлено, що успіх будь-якої діяльності безпосередньо залежить від рівня цифрової грамотності учасників процесу.

У березні 2021 року, на основі Цифрової стратегії 2020 року, Європейська комісія прийняла документ «Цифровий компас 2030: європейський шлях до цифрового десятиліття» (The 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade). У цьому документі визначено мету та стратегії для успішної цифрової трансформації Європейського Союзу до 2030 року, спрямовані на сприяння сталому розвитку країн Європи. План дій «Шлях до цифрового десятиліття» (Path to the Digital Decade) сформулював амбітні цілі - до 2030 року 80% населення віком від 16 до 74 років повинні мати цифрові навички. Основні напрями проведення цифровізації включають опанування цифровими знаннями населення, надання кваліфікованими фахівцями з цифрових технологій, створення безпечних та надійних цифрових інфраструктур, цифрову трансформацію бізнесу та оцифрування державних послуг. [6].

У зв'язку зі стрімким розвитком технологій, підвищення рівня цифрової грамотності та вдосконалення навичок у використанні інформаційно-комунікаційних технологій вимагає постійного навчання засобами освоєння новітніх інноваційних технологій.

Пошук та впровадження інноваційних методик та цифрових технологій викладання різних предметів в освітній процес став одним із пріоритетів у діяльності педагогів різних рівнів систем освіти. Вимушений перехід закладів освіти на дистанційне навчання та гнучке онлайн-навчання визначив основні перешкоди для реалізації якісного освітнього процесу та успішного засвоєння знань учнями. З початку карантинних заходів науковці та освітяни з усього світу зіткнулися з реальними проблемами, які заважають їм налагодити успішний процес онлайн-навчання. Цей перелік включає багато факторів, таких як: відсутність або низька швидкість інтернету, невідповідність апаратних та програмних засобів викладачів та учнів вимогам до дистанційного навчання, недостатня інформаційно-комунікативна компетентність викладача.

Останнім часом стрімко розвиваються і впроваджуються в освіту інноваційні освітні технології, одна з яких – імерсивна. Згідно зі *звітом про дослідження доповненої та віртуальної реальності за 2019 рік*, проведеним

глобальною юридичною фірмою Perkins Coie та XR Association, беручи до уваги майбутні перспективи впровадження імерсивних технологій у навчання на всіх рівнях освіти та адекватну підготовку громадян майбутньої країни, встановлено, що сектор освіти є найбільшим інвестором у розвиток VR та AR індустрії. На думку експертів, у 2025 році віртуальна, доповнена та змішана реальність стануть такими ж повсякденними явищами, як і мобільні пристрої сьогодні [9].

Використання та впровадження імерсивних технологій в освіті є об'єктом дослідження вчених з різних країн, включаючи США (С. Hughes, С. Stapleton), Португалію (L. Morgado), Швецію (Kim JL Nevelsteen), а також в Україні (В. Боса, О. Буров, О. Гриб'юк, О. Ковальчук, Є. Крюкова, С. Литвинова, О. Пінчук, О. Соколюк, Н. Сороко та інші). Одним з основних напрямків цифрової трансформації в європейських країнах є цифровізація систем освіти, впровадження інноваційних освітніх технологій в освітній процес. Діяльність у цьому напрямку підтримується урядами країн і висвітлюється на сторінках інформаційних порталів. У Великобританії, наприклад, цю функцію виконує портал *UKAuthority* [6], на якому представлені результати досліджень. Він демонструє найкращі практики та інновації у використанні технологій, що використовуються для надання сучасних державних послуг, які відповідають потребам як державного сектору, так і громадян, яким він служить. *UKAuthority* співпрацює з *JISC (Joint Information Systems Committee)*, британською некомерційною компанією, яка надає мережеві та ІТ-послуги, а також цифрові ресурси для підтримки вищих навчальних закладів та досліджень у галузі нових технологій [7]. Згідно з опитуванням *JISC*, більшість закладів вищої освіти та післядипломної освіти в країні (101 респондент) зацікавлені у використанні доповненої та віртуальної реальності (AR та VR): 82% – переважно з вищої освіти – зацікавлені у використанні імерсивних технологій, менше половини (49%) зазначили, що використання імерсивних технологій в освітньому процесі дає більше можливостей для здобуття знань з того чи іншого предмету, ніж традиційний метод.

Дослідницькі AR та VR вже широко використовуються 96% університетів та 79% закладів вищої освіти. У більшості випадків (58% університетів і 43% коледжів) - тільки на одному-двох факультетах або факультетах; Деякі навчальні заклади використовують моделі змішаного навчання з кількох дисциплін (9% університетів і 21% коледжів). Опитування також виявило, що основною перешкодою для широкого використання VR та AR в освіті є висока вартість, відсутність спеціалізованої підтримки та навичок її використання, необхідних знань педагогічних працівників.

Також помічено, що все більше організацій працюють з віртуальним ножем з доповненою реальністю, застосуванням технологій у сфері охорони здоров'я та медицини, техніки та технологій [6].

З огляду на достатню популярність та поширення імерсивних технологій в освіті для мотивації сучасних студентів жити в майбутньому цифровому суспільстві, міжнародні організації впроваджують та підтримують відповідні освітні проекти. В рамках програми *Erasmus+* за підтримки Європейського Союзу проходить освітній проєкт *ImTech4Ed (The Immersive Technologies for Education)*, в якій беруть участь дослідники, викладачі та студенти з університетів Німеччини, Греції та Кіпру. Учасники проєкту активно займаються міждисциплінарним міжнародним співробітництвом з метою розвитку імерсивних технологій і їх подальшого впровадження в освітній процес на різних рівнях освіти. [8].

В рамках цього проєкту була створена *мережа Charming (European Training Network for Chemical Engineering Immersive Learning)*, яка фокусується на розробці теоретичної бази, конкретних моделей і методичних рекомендацій щодо впровадження імерсивного навчання в галузі науки і техніки, його застосування в школах, університетах і промисловості, переважно в галузі хімії та хімії, орієнтований на інженерну справу.

Важливу роль у підтримці розвитку та впровадження імерсивних технологій в освітній процес відіграє спільна робота освітян, науковців, ІТ-спеціалістів та представників індустрії, для яких створені платформи віртуальної

реальності та відеоконференцій, такі як Edify (<https://www.edify.ac/>) та XR ACADEMIA (<https://www.xracademia.com/>). На поточних конференціях буде акцентовано увагу на трендах, пов'язаних з доповненою реальністю, віртуальною реальністю, змішаною реальністю та штучним інтелектом, і їх можливим впливом на освіту, інноваційні компанії та дослідницьке середовище. Вивчення та аналіз зарубіжного досвіду в цій галузі є важливим для розробки та впровадження імерсивних освітніх технологій в українській освіті.

У цифрову епоху на перший план виходять спеціальні когнітивні навички, які дозволяють успішно взаємодіяти з інформацією в режимі реального часу. Людина, яка вміє знаходити, аналізувати, структурувати та класифікувати інформацію, має соціальну, культурну та економічну перевагу перед іншими.

Основні когнітивні навички – це здатність людини оцінювати достовірність інформації з урахуванням фактора часу, контексту та особистої інтерпретації. Саме цю навичку слід тренувати з початкової школи, а її важливість особливо зростає з того моменту, як діти починають своє життя в Інтернеті. Це безпосередньо пов'язано, особливо в шкільному віці, з медіаграмотністю та безпекою в інтернеті. У різних країнах розглядаються проблеми кібербезпеки, електронної безпеки, безпеки в Інтернеті та безпечного Інтернету, що виникли внаслідок поширення використання дітьми Інтернету за останнє десятиліття. Ця проблема залишається актуальною сьогодні більше ніж коли-небудь. У минулому, коли Інтернет був доступний через комп'ютер, що стояв у конкретному місці, рішення щодо безпеки було досить простим. Але з поширенням віддаленої роботи виникають нові проблеми, і відсутність угод між постачальниками контенту стосовно основних принципів безпечного користування соціальними мережами ускладнює забезпечення безпеки молодших користувачів, що зареєстровані в мережі. Аналогічні угоди існують, наприклад, у Європейському Союзі. На таку ситуацію може вплинути залучення вчителів та батьків до вирішення проблем користування дітьми Інтернетом. Різниця в технологічному розвитку між поколіннями ускладнює взаємодію батьків з дітьми. Діти є більш просунутими користувачами мережевих технологій, ніж їх батьки, часто просто

тому, що вони проводять набагато більше часу в інтернеті і можуть набагато активніше взаємодіяти один з одним. Необхідно виробити правила свідомої та відповідальної поведінки у дітей онлайн. Ситуація, що склалася, змушує навчати майбутніх вчителів початкових класів основам безпеки в Інтернеті. Зараз існує нагальна потреба у підготовці працюючих вчителів у рамках підвищення кваліфікації. Також необхідно проводити просвітницьку роботу з керівництвом школи та батьками. Розглянемо, що було б корисно для вчителів сьогодні на тему інтернет-безпеки. У зв'язку з постійним розвитком технологій змінюється світ навколо нас, пропонуються нові послуги і з'являються нові тренди. Необхідно досліджувати новинки з точки зору можливих загроз для дітей та бути в курсі світових тенденцій у цій сфері. І про цей факт не варто забувати при створенні навчальних програм для вчителів, їх слід постійно доповнювати і оновлювати. Почнемо з класифікації інтернет-ризиків. Існуюча класифікація, відома як три «С» (Content, Contact, Conduct), була розроблена фахівцями Лондонської школи економіки [18]. Це двовимірна модель, яка враховує залученість (або роль) дитини і зміст самого ризику. Структура повністю охоплює існуючі види ризиків і включає, серед іншого:

- Контент (дитина є пасивним одержувачем) - реклама, спам;
- Контакт або спілкування (дитина виступає в ролі учасника) - збір (збір персональних даних), цювання, персональні дані, булінг;
- Поведінка (дитина проявляє себе як активний персонаж) - незаконне завантаження, азартні ігри, тероризм, фінансові махінації, створення і розміщення неприйняттого матеріалу.

Відповідно до наведеної вище класифікації, роль або позиція дитини змінюється при виникненні ризиків. Очевидно, що дитина шкільного віку здебільшого є жертвою власної помилки чи обману. Педагоги повинні знати правила грамотної поведінки користувачів в мережах і сервісах і інформувати про них дітей. Тепер розглянемо деякі прийоми і правила роботи в соціальних мережах і мобільних сервісах, які можуть допомогти мінімізувати перераховані

вище ризику і бути корисними як для дітей, так і для педагогів. З цих точок зору ми розглянемо Facebook, Flickr, Instagram та інші.

Facebook – Якщо ви збираєтеся перейти в автономний режим, ви можете деактивувати свій обліковий запис. Деактивація облікового запису не призведе до його видалення.

Підключивши його повторно, користувач може повторно активувати його та відновити всі з'єднання зі своїми друзями. Коли вони офлайн, ніхто не може залишати нотатки на стіні, надсилати особисті повідомлення або переглядати вміст.

Flickr – це соціальний сервіс, призначений для зберігання та повторного використання фотографій та відео. До кожної фотографії власник може додавати різні мітки, включаючи імена людей, зображених на ній. Користувачі системи можуть формувати групи за інтересами та запрошувати інших користувачів приєднатися до групи. А якщо в якості маркерів використовуються прізвища, то можна легко знайти фотографію людини, навіть якщо замість її фото в соціальній мережі використовувати аватарку. Тому в якості маркерів слід вказувати не повні імена, а, можливо, тільки імена або прізвиська.

Google Locator, я можу вас переслідувати, *Foursquare* - це набір ідентичних сервісів і веб-сайтів, які використовують можливості технології геолокації, визначають і записують GPS-координати або метадані фотографії або місця, де була зроблена фотографія, або місцезнаходження мобільного телефону, що належить дитині, і самі зберігають ці дані. Небезпека полягає в тому, що можна познайомитися з місцями, які часто відвідує дитина. Крім того, коли дитина помічає його присутність, він часто називає координати свого будинку - так стає відома його адреса, тому, щоб зробити інформацію недоступною для сторонніх, потрібно змінити налаштування.

Instagram – соціальна мережа, яка вперше з'явилася в 2010 році як платформа для обміну фотографіями серед користувачів Інтернету, але з тих пір виросла завдяки підключенню різних соціальних мереж, включаючи Twitter і Facebook. У 2012 році він був куплений Facebook і швидко завоював

популярність. Компанія оголосила про нові правила обслуговування, які дозволяють перепродавати права на розміщені фотографії. Але миттєва реакція громадськості змусила нових власників відмовитися від публікації фотографій. Програми дозволяють редагувати фотографії, зроблені за допомогою телефону, і публікувати їх в Інтернеті. Як і на більшості платформ соціальних мереж, під час реєстрації потрібне ім'я облікового запису. При цьому діти повинні знати, що не обов'язково вказувати своє ім'я та прізвище, але слід замінити його псевдонімом, і ні в якому разі не заповнювати зайві поля. Існують функції конфіденційності, які межують із стороннім доступом до перегляду фотографій, і, як і у випадку з Facebook, незнайомиць повинен спочатку запросити доступ. Педагоги повинні постійно навчати батьків і залучати їх до вирішення проблем, що виникають. Як вже говорилося раніше, перешкодою в цьому питанні часто стає «технологічний розрив» поколінь – діти знають і вміють набагато більше, ніж їхні батьки. У цьому випадку батькам можуть порадишити підійти до дитини з проханням навчити його користуватися тим чи іншим сервісом. Останнім часом багато батьків у Великобританії та США зареєструвалися в тих же соціальних мережах, які відвідує їх дитина. Це дозволить зрозуміти, як поводить себе дитина онлайн, з ким спілкується. Головною тезою, яку необхідно донести до батьків, є необхідність встановлення довірчих, шанобливих відносин з дитиною. Лише через спокійні бесіди та аналіз прикладів можна звернути увагу дитини на цю проблему. Варто відзначити, що технології постійно розвиваються, з'являються нові сервіси, і молодь зазвичай швидше за всіх їх освоює. Тому виникає потреба у створенні служб у сфері освіти, які вивчають нові послуги з точки зору можливих загроз та інформують зацікавлену освітню спільноту. Також є потреба у розвитку цифрової грамотності всіх, хто залучений до освітнього процесу: учнів, батьків, вчителів, адміністративного персоналу закладу освіти.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що медіа мають

значний вплив на освіту нового покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стають засобом дистанційної освіти та джерелом неформальної освіти. Проте цей процес має ряд недоліків, зокрема недостатній захист дітей від медіаконтенту, який може негативно вплинути на їх здоров'я та розвиток. Також відсутні ефективні механізми саморегуляції інформаційного ринку, які б запобігали розповсюдженню неякісної медіапродукції, аморальних ідеологем та цінностей, а також інших соціально шкідливих інформаційних впливів. Потреба в посиленому розвитку медіаосвіти виникла через необхідність протидіяти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній іноземній пропаганді.

Медіаграмотність розуміється нами як рівень медіакультури, що включає вміння користуватися інформаційно-комунікаційною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично аналізувати інформацію, відокремлювати реальність від її віртуальної симуляції. Це також означає здатність розуміти реальність, створену медіаджерелами, осмислювати владні відносини, міфи та форми контролю, які вони поширюють.

Медіаграмотність є результатом медіаосвіти, та відображає рівень медіакультури, тобто здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно орієнтуватися в інформаційному середовищі та здійснювати ціннісно-вольову рефлексію своєї інформаційної поведінки.

Проаналізовано передовий педагогічний досвід у сфері медіаосвіти різних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Канада, Австралія та ін.) та їх досягнення в національній системі медіаосвіти України.

Медіаграмотність включає естетичні і креативні навички, які дозволяють бачити, чути, створювати і інтерпретувати медіаконтент. Також вона охоплює інтерактивні навички, що дозволяють спілкуватися за допомогою медіа і приміряти на себе різні медіаролі, а також демонструють готовність висловлювати свої думки і позиції. Навички критичного аналізу допомагають інтерпретувати і розуміти значення різних медіаконтентів, аналізувати і оцінювати медіаформи і контент за допомогою різних аналітичних інструментів. Ці навички розвиваються через вивчення різноманітних медіаконтентів і жанрів.

Навички безпеки включають вміння знаходити вихід зі складних ситуацій і уникати їх, а також захищати приватний простір і уникати шкідливих контактів і контенту у віртуальному просторі.

Медіа своїм віртуальним світом впливає на емоційний, інтелектуальний розвиток дитини, її психіку. У силу свого віку та розвитку дітям молодшого шкільного віку важко фільтрувати сприйняту інформацію, тому важливо з перших днів у школі формувати медіаграмотного користувача – навчати дітей критично ставитися до інформаційних повідомлень, розрізняти факти й судження, формувати здатність розуміти реальність, сприймати й аналізувати медіатексти.

Саме початкова школа сьогодні стає тим інформаційно-освітнім середовищем, яке формує медіаграмотну особистість, медіаспоживача, що вміє знаходити потрібну інформацію і перевіряти її достовірність, медіатворця, який грамотно і відповідально створює власні медіапродукти.

Сучасний контекст професійної педагогічної освіти показує, що традиційна модель підготовки вчителів, яка базувалася на передачі знань, умінь і навичок, стає менш актуальною. Вимоги до педагогів стають все більш високими через змінені суспільні потреби. Особливо актуальною є інформатизація освіти, яка передбачає підготовку вчителів, що володіють високим рівнем використання мультимедійних технологій.

Матеріали першого розділу висвітлено у таких публікаціях автора [152; 153; 154; 155; 156; 157; 227; 245].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1 Медіаграмотність і медіакомпетентність як ключова компетентність сучасного вчителя початкових класів.

Швидкі зміни у медіа, необмежений доступ до інформації та її роль у наукових та соціальних ініціативах, а також вирішенні глобальних проблем ставлять перед сучасною освітою нові завдання.

Огляд веб-сайтів університетів США показує, що викладачі та викладачі приділяють належну увагу формуванню у студентів навичок критичного розуміння та аналізу медіатекстів різних типів та жанрів.

Численні курси пропонуються в Школі освіти Сіракузького університету, Гарвардському інституті медіаграмотності при Гарвардському університеті та на кафедрі англійської мови та філософії Університету Дрекселя.

Все більшої популярності набуває магістерська програма «Медіа та освіта», згідно з якою майбутнім експертам у галузі медіаосвіти читаються лекції на такі теми, як ідентичність та культурна репрезентація, концепції медіаосвіти, альтернативні медіа (Школа освіти Сіракузького університету).

Розвитку аналітичних, інтерпретаційних, тестових та жанрових навичок користувачів сприяє навчальна програма Media Now, яка пропонує модулі та теми, зокрема написання сценаріїв; медіа-інтерпретація; аналіз візуальних образів, реклами та пропаганди; медіа-презентація (як представляти медіа-репортажі, написання сценарію, фотографування та проявлення фільмів, запис та монтаж звукових касет, кіно- та відеопродакшн, а також оцінка та критика повідомлень ЗМІ). Як показує практика, спільна діяльність викладачів та студентів сприяє формуванню усвідомлення теоретичних основ медіаосвіти, усвідомлення педагогічного потенціалу засобів медіаосвіти, вмілого використання технічних засобів, розвитку критичного мислення, створення та

використання учнями власного медіаосвітнього продукту (медіатексту), сприяти безпечній та ефективній взаємодії з різними суб'єктами освітнього процесу через медіаосвіту.

У Великій Британії пропонуються різноманітні інтегровані курси, у тому числі з компонентом медіаосвіти. Зокрема, на кафедрі англійської мови та літератури Оксфордського університету студенти вчать планувати урокові твори за допомогою театральної режисури з використанням відповідних інформаційних технологій, експериментуючи із зображенням, звуком, кольором тощо в рамках навчальної програми «Театральне мистецтво та медіа» [<https://www.english.ox.ac.uk/>].

Медіаграмотність та медіакультура важливі для майбутніх фахівців. Невід'ємною складовою навичок медіаграмотності є вміння критично аналізувати медіаінформацію різних типів та жанрів, ефективно взаємодіяти зі ЗМІ.

У Брістольському університеті [<http://www.bristol.ac.uk/faculties/>] студенти опановують модулі «Критичне мислення в гуманітарних науках», «Критичні питання», «Тексти в глобальному контексті», «Про кіно та телебачення з інноваціями», які, як свідчать відгуки на сайтах закладу, сприяють формуванню студентів навички критичного письма (ясність, правильність, переконливість, аргументація), аналіз тексту, аргументація та критична інтерпретація з використанням доказів з первинних текстів та вторинних джерел, рецензування; Оволодіння методикою написання вступних та заключних есе, а потім порівняння, оцінки та коментування рецензентів та однокурсників.

З 2001 року в Німеччині реалізується загальнонаціональна програма «Нові медіа в освіті». Огляд сайтів німецьких університетів (Університет Людвіга Максиміліана) показує, що у професійній підготовці майбутніх учителів медіапедагогіка реалізується в декількох напрямках: інтегрованому, спеціальному або факультативному; медіаосвіта інтегрована з обов'язковими предметами, зокрема німецькою, суспільними науками, мистецтвом тощо, пропонують, наприклад, творчий мовний проєкт під назвою «Methoden für

Kreatives Schreiben» (метод творчого письма), викладаються курси педагогіки засобів комунікації (преса, радіо, телебачення).

Під час навчання за напрямом «Розширення медіаосвіти» студенти різних факультетів Університету Людвіга Максиміліана (Мюнхен) отримують знання про концепції та моделі медіаосвіти, а також теорію медіасоціалізації, результати досліджень впливу ЗМІ на формування особистості громадян та медіадидактику (як медіа можуть підтримувати шкільну освіту, формувати мотивацію, творчу та ефективну освіту), набути базових навичок з інформаційних технологій та практичних навичок медіаграмотності як основи сучасної медіаосвіти в школі.

Університет Дуйсбург-Ессен пропонує використовувати цифрові медіа для задоволення освітніх потреб студентів. Робоча група hochschule.digital розробляє концепцію «Відкритих освітніх ресурсів» з відповідними ліцензіями (OER) на платформах університетів. Кафедра медіадидактики Інституту освіти та медіа досліджень сприяє вивченню таких тем, як цифрова інтеграція різних варіантів комунікації (мова, текст, відео, аудіо, телекомунікації, інформаційні технології), дидактичне розуміння дизайну нових медіа, мультимедійні технології навчання через смартфони та планшети, які відіграють важливу роль у професійному та приватному житті особистості.

Робоча група «hochschule.digital» Навчальної лабораторії Університету Дуйсбург-Ессен активно впроваджує цифрові медіа в науково обґрунтоване викладання та навчання. Використання цифрових медіа стає важливим елементом гуманітарних занять на гуманітарно-педагогічних факультетах як навчального інструменту; проводиться діджиталізація навчання та іспитів.

З 2008 року навчальна лабораторія elearning.nrw організовує семінари та тренінги з питань, пов'язаних із цифровізацією навчання та викладання від імені Міністерства науки та досліджень землі Північний Рейн-Вестфалія

Таким чином, на основі аналізу та систематизації елементів зарубіжного досвіду ми визначили міждисциплінарний дискурс, який включає дослідження у сфері медіаосвіти, медіалінгвістики, медіапедагогіки, медіадидактики та містить вагомі ідеї щодо створення інтегрованих програм медіаосвіти, інкорпорації

медіаосвіти у фахові дисципліни, групова робота, спеціальні навчальні курси з виховання майбутніх учителів в Україні.

Засоби масової інформації мають великий вплив на освіту молодого покоління, часто стаючи основним чинником його соціалізації та використовуються для дистанційного навчання та надання неформальної освіти. Проте цей підхід має свої недоліки, такі як недостатня захищеність дітей від шкідливого медіаконтенту, який може негативно вплинути на їхнє здоров'я та розвиток, відсутність ефективних механізмів саморегулювання медіа ринку, які б не допускали поширення неповноцінних медіапродуктів, неприйнятних ідеологій та цінностей, а також інших негативних впливів на суспільство. Загострення потреби в активізації розвитку медіаосвіти зумовлене необхідністю протистояти зовнішній агресії та деструктивній іноземній пропаганді.

В умовах, що були описані, набуває актуальності роль медіаосвіти як складової частини освітнього процесу. Вона спрямована на формування медіакультури в суспільстві та готує особистість до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою масової інформації. Ця взаємодія включає як традиційні медіа (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і сучасні медіа (комп'ютерні технології, інтернет, мобільний зв'язок), враховуючи постійний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій [26, с. 324-337].

ЮНЕСКО відіграє провідну роль у становленні та розвитку медіаосвіти. Термін «медіаосвіта» вперше з'явився у 1973 році на спільному засіданні інформаційного сектору ЮНЕСКО та Міжнародної ради з питань кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації. Однак деякі дослідники стверджують, що перша навчальна програма з медіаосвіти була створена в 1959 році канадським ученим М. Маклюеном, а її активне впровадження в освітній процес почалося в 1960-х роках у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США та Франції.

О. Семенов та М. Ячменник, розглядають поняття «медіаосвіта» як процес, що спрямований на розвиток особистості через використання засобів масової комунікації. Його основна мета полягає в формуванні культури спілкування з

медіа, розвитку творчих і комунікативних здібностей, критичного мислення, а також у навчанні умінь повного сприймання, інтерпретації, аналізу і оцінки медіатекстів. Особлива увага приділяється навчанню різним формам самовираження за допомогою медіатехніки [177].

Аналіз наукових джерел показав, що медіапедагогіка розглядається як галузь педагогіки і як процес розвитку особистості. Автори підручника «Медіаосвіта та медіаграмотність» (2013) В. Іванов та О. Волошенюк визначають медіаосвіту як процес навчання та самонавчання особистості за допомогою засобів масової комунікації та описують хронологію формування медіапонять у просторі [115] (див. рис. 2.1.1.).

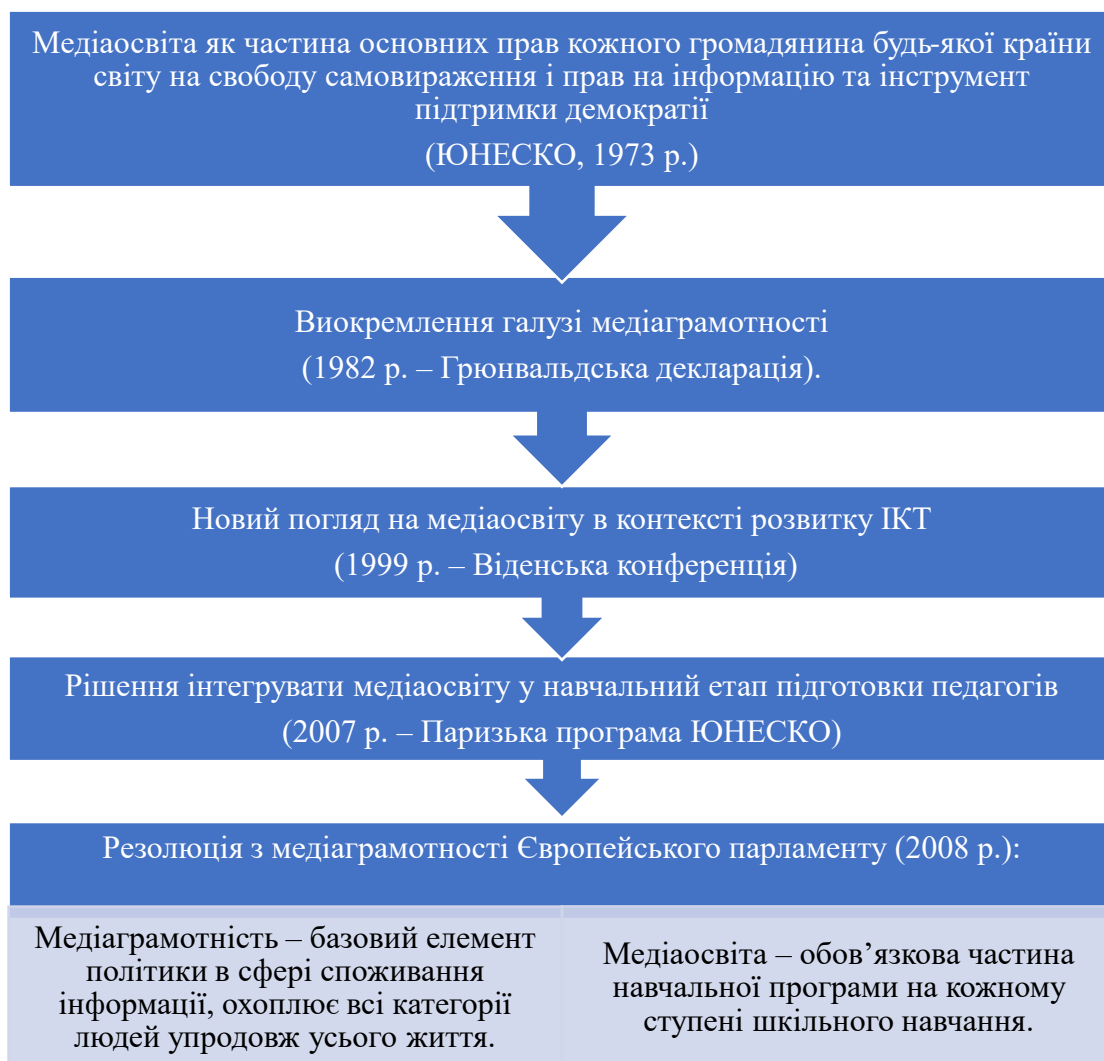

Рис. 2.1.1. Хронологія формування медіапонять у світовому просторі

Українська дослідниця Г. Онкович описує медіаосвіту як процес, що сприяє розвитку та саморозвитку особистості, використовуючи матеріали та засоби масової комунікації [140, с. 99-107].

Згідно з дослідженнями В. Різун, медіаосвіта охоплює культуру передачі та сприйняття інформації. Вона може функціонувати як система, що сприяє розвитку особистості на різних рівнях, включаючи навички читання, аналізу та оцінки медіатекстів, залучення до медіаторчості, а також засвоєння нових знань за допомогою медіа [170, с. 124].

У працях А. Чичук медіапедагогіка представлена як система педагогічних методів і технологій, що використовуються у навчальному процесі для формування світоглядних позицій. Ця система спрямована на розвиток критичного мислення та створення власних концепцій через аналіз медіатекстів і інформаційних потоків, що передаються різними комунікаційними каналами [14, с. 8-14].

Науковець М. Імерідзе описує медіаосвіту як явище, що виникає в медіапросторі через інтеграцію освіти та інформаційно-комунікаційних технологій. Він розглядає її як спосіб осмислення медіакультури, ґрунтуючись на комплексному розумінні медіадіяльності та наявності специфічного педагогічного і творчого середовища. Це середовище сприяє продуктивній взаємодії особистості з медіакультурою, сприяючи формуванню медіаграмотності та створенню гіпермедійного освітнього процесу [75].

У багатьох країнах медіаосвіта виступає як система, яка є невід'ємною частиною загальної освіти молоді з одного боку та масових інформаційних процесів з іншого. Вона є не лише складовою глобальних перетворень, але й гарантує конкурентоспроможність економіки, а також нерозривно пов'язана з розвитком демократії у сучасному інформаційному суспільстві.

На основі аналізу міжнародного досвіду впровадження медіаосвіти в Україні процес стартував у 2010 році, коли була запроваджена Концепція розвитку медіаосвіти в країні. Ця ініціатива націлена на створення ефективної системи медіаосвіти, спрямованої на підготовку дітей та молоді до безпечної та

продуктивної взаємодії з сучасними медійними технологіями. Головною метою є формування у них медіабізнаності, медіаграмотності та медіакомпетентності, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості [167; 169].

У 2011-2016 рр. За підтримки Національної академії педагогічних наук та Міністерства освіти і науки України реалізовано пілотний проєкт із впровадження медіаосвіти.

21 квітня 2016 року Президія Національної академії педагогічних наук України прийняла нову редакцію «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні». Основні положення концепції відповідають завданням, викладеним у Рекомендаціях Паризької програми ЮНЕСКО з медіаосвіти (22 червня 2007 року), Резолюції Європейського Парламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (16 грудня 2008 року), Декларації ФЕС ЮНЕСКО про медіаінформаційну грамотність (17 червня 2011 року) та Паризькій декларації ЮНЕСКО про медіаінформаційну грамотність у цифрову епоху (28 травня 2008 року) 2014).

Можна відзначити, що розвиток медіаосвіти в Україні підтримують різні організації, серед яких Міжнародний благодійний фонд «Академія української преси» (за авторством В. Іванова та О. Волошенюка), Інститут інноваційних технологій та змісту освіти, а також Інститут соціальної та політичної психології, де керівником лабораторії психології масових комунікацій та медіаосвіти є Л. Найдьонова.

Основними завданнями медіапедагогіки є підготовка:

- *медіаінформаційної грамотності* – представляє собою набір умінь і знань, які дозволяють користувачам ефективно і безпечно використовувати медіа. Це включає свідомий вибір, розуміння природи контенту та послуг, прийняття рішень щодо використання всіх можливостей нових комунікаційних технологій та медіаінформаційних систем. Крім того, це дозволяє захистити себе і свою сім'ю від шкідливого або небезпечного інформаційного впливу.

- *медіанесприйнятливості особистості* – здатність протистояти агресивному медійному середовищу та деструктивним медійно-інформаційним

впливам, що забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції та забезпечує медіаобізнаність, вміння обирати правильну інформацію, захищати себе від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих та прихованих впливів;

- *рефлексія та критичне мислення* як психологічні механізми свідомого споживання медіапродуктів та саморегуляції взаємодії з медіа на основі ефективної орієнтації в медіапросторі та розуміння власних медіапотреб, належної та багатогранної оцінки змісту, джерела, форми та якості інформації, її повного та критичного аналізу з урахуванням особливості сприйняття мови різних засобів масової інформації;

- здатність створювати *засоби масової інформації* для компетентного та здорового самовираження особистості, відтворення її життєвих цінностей, підтримки патріотизму та національної ідентичності, зміцнення солідарності та доброзичливих міжособистісних відносин, а також поліпшення якості життя в спільнотах, що є ключовими для особистості;

- *спеціалізовані аспекти медіакультури*: візуальна медіакультура (сприйняття кіно, телебачення), слухова та музична медіакультура, розвинений естетичний смак у формах мистецтва, медіа-опосередковані мас-медіа, сучасні течії в медіа-мистецтві тощо [115].

У «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» вказано, що основні принципи медіаосвіти включають:

- особистісно-соціальний підхід – підґрунтя медіаосвіти ґрунтується на поточних медіапотребх учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних і соціально-психологічних особливостей, медіа-преференцій, рівня сформованості медіакультури та найближчого соціального оточення;

- постійне оновлення змісту медіаосвіти у відповідності до технологічного розвитку, змін у мас-медіа та стану медіакультури суспільства;

- цільове спрямування на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та нових медіа визначається їх використанням для організації роботи медіапедагогів, формування спільних інформаційних ресурсів, спрощення

комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників медіаосвітнього процесу;

- примат морально-етичних цінностей – захист суспільної моралі та людської гідності, неприйняття жорстокості та різних форм насильства, забезпечення загальнолюдських цінностей;

- повага до національних традицій – врахування національної та етнолінгвістичної специфіки медійних потреб учнів та викладачів, забезпечення рівності їх взаємодії та конструктивності діалогу;

- патріотизм – медіаосвіта включає забезпечення процесу національно-патріотичного виховання молоді шляхом використання різних форматів медіаконтенту з патріотичним змістом та розвитку інструментальних навичок критичного сприйняття, аналітичної обробки медійних повідомлень, оцінки їх достовірності та об'єктивності, а також набуття нових смислів, посилення патріотичних почуттів;

- громадянська спрямованість – медіаосвіта сприяє розвитку громадянського суспільства;

- естетичне натхнення – медіапедагогіка використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва, естетичне виховання реалізується засобами образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно та фольклору;

- продуктивна мотивація – поєднання креативного медіасприйняття та розвитку здатності учня створювати власні медіапродукти [88].

Звідси можна зробити висновок, що медіапедагогіка має на меті вирішення низки дидактичних та соціально-педагогічних проблем – пропонує соціальне виховання, освіту та всебічний розвиток особистості за допомогою сучасних засобів комунікації.

Мета медіаосвіти у школах полягає в розвитку медіаграмотності та критичного мислення як ключових життєвих навичок для XXI століття.

Під медіаграмотністю розуміється рівень медіакультури, що передбачає вміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями, висловлюватися та спілкуватися через засоби масової інформації, свідомо

сприймати та критично оцінювати інформацію, розрізняти реальність від її віртуальних відображень. Це означає розуміння того, як медійні джерела конструюють реальність, формують владні структури, міфи та види контролю [66; 70; 83; 96].

Медіаграмотність означає здатність ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному оточенні та свідомо регулювати інформаційну поведінку. З одного боку, це результат медіаосвіти, а з іншого - це рівень медіакультури, що дозволяє людині здійснювати ціннісну і свідому рефлексію у використанні медіа [93; 102; 103].

Кріс Ворсноп, канадський вчений, визначає медіаграмотність як здатність до експериментування, інтерпретації та створення медіатекстів.

Згідно з думкою американського дослідника Робертом К'юбі, медіаграмотність включає вміння використовувати, аналізувати, оцінювати і передавати повідомлення у різних формах.

Загалом всі науковці погоджуються, що медіаграмотність - це комплекс навичок аналізу та оцінювання медіа, які набуваються у процесі навчання.

Автор американських підручників для студентів, Джеймс Поттер, підкреслює, що медіаграмотність включає не лише знання, але й здатність контролювати споживання медіа. Медіаграмотна особа має здатність ефективно орієнтуватися в медіасередовищі, швидко знаходити необхідну інформацію та уникати отримання «шкідливого» контенту.

Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що медіаграмотність включає такі складові:

- естетичні та дизайнерські навички: вміння бачити, чути, створювати та інтерпретувати медіаконтент;
- інтерактивні навички: здатність спілкуватися через засоби масової інформації та пробувати різні ролі медіа. Інтерактивні навички свідчать про готовність висловлювати свої думки та ставлення;
- навички критичного аналізу – здатність інтерпретувати та розуміти сенс різного медіаконтенту. Учень здатний інтерпретувати та оцінювати медіаформи

та зміст, використовуючи різноманітні аналітичні інструменти. Ці навички краще розвиваються завдяки вивченню різноманітного медіаконтенту та жанрів.

- навички безпеки – вміння знаходити вихід зі складних ситуацій та уникати їх. Найважливішими навичками для безпечної поведінки у віртуальному просторі є захист приватного простору та вміння уникати шкідливих контактів та контенту.

Оскільки поняття «медіаграмотність» часто сприймається як тісно пов'язане із споживанням інформації як у повсякденному житті, так і у професійній діяльності, воно часто асоціюється з поняттям «інформаційна грамотність».

У науковій літературі ці два поняття традиційно розглядаються як відокремлені та різні, однак сучасна стратегія ЮНЕСКО об'єднує їх у вигляді сукупності компетентностей, необхідних для життя у XXI столітті. Це призвело до створення концепції «медіа-інформаційна грамотність» (Media and Information Literacy - MIL).

Більшість науковців та організацій використовують термін «медіаграмотність» у глобальному значенні, включаючи компетенції, притаманні інформаційній грамотності. Медіаінформаційна грамотність охоплює всі види традиційних медіа та інших постачальників інформації, такі як бібліотеки, архіви, музеї та Інтернет, незалежно від використовуваних технологій [202].

UNESCO виокремлює такі основні принципи медіа-інформаційної грамотності:

1. Інформація, комунікація, бібліотеки, засоби масової інформації, технології та Інтернет мають бути критично використовувані суспільством. Ці ресурси рівнозначні, і жодне з них не є важливішим за інші.

2. Кожен громадянин є творцем інформації і має право на доступ до неї та самовираження.

3. Інформація, знання та повідомлення не завжди є об'єктивними, незалежними або неупередженими. Використання та розвиток медіаінформаційної грамотності повинні робити цю ідею очевидною й

зрозумілою для всіх громадян.

4. Права кожного громадянина на отримання й розуміння нової інформації не повинні порушуватися.

5. Медійна та інформаційна грамотність – це постійний і динамічний досвід. Навчання вважається завершеним, якщо воно охоплює знання, навички та ставлення, необхідні для використання, створення і передачі інформації, медіа та технологічного контенту [81].

Поряд із терміном «медіа-інформаційна грамотність», у наукових дослідженнях та освітній практиці використовується термін «інфомедійна грамотність».

За словами О. Антонова, інфомедійна грамотність включає компетентність особистості у отриманні інформації з різних джерел, у тому числі з медіа, критичне осмислення та ухвалення рішень на її основі; здатність створювати та поширювати інформацію через сучасні медіа, включаючи Інтернет; розуміння впливу медіа на свідомість особистості [3, с. 18-21].

Дослідниця підкреслює, що термін «інфомедійна грамотність» акцентує увагу на «інформації» та «інформаційній грамотності», відзначаючи їх значення у порівнянні з поняттям «медіа-інформаційна грамотність».

Термін «інфомедійна грамотність» часто вживається у рамках проекту з інфомедійної грамотності «Вивчай та розпізнавай», який реалізується в Україні за підтримки Ради з міжнародних досліджень та обмінів (IREX), Посольства США та Посольства Великої Британії в Україні, у співпраці з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси (АУП).

Зростаючий вплив медіазасобів у сучасній освіті та проблеми їх використання піднімають питання щодо підвищення рівня медіаосвіти вчителя Нової української школи (НУШ), підготовки медіакомпетентного та медіаграмотного педагога початкових класів, який здатен ефективно формувати медіаграмотність учнів.

Теоретичним аспектам формування медіакомпетентності вчителів приділяли увагу такі науковці, як І. Доніна, С. Іць, М. Кузьміна, В. Мантуленко,

Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятиник, В. Протопопова, І. Фатєєва, А. Федорова та інші. Більшість дослідників акцентують увагу на вивченні моделей і методів медіаосвіти, а також на психолого-педагогічних аспектах медіаграмотності.

Оскільки компетентність – це здатність учителя виконувати певний вид діяльності, то медіаграмотність є характеристикою медіаграмотності вчителя.

Медіаграмотність учителя – це цілісна характеристика його особистості, яка ґрунтується на мотивах, знаннях, навичках, цінностях та вмінні учнів навчатися про медіа [60, с. 330-333].

Тому поняття медіаграмотності та медіакомпетентності слід розглядати як взаємопов'язані, при цьому кожен їхній аспект виконує визначену функцію.

У науково-методичній літературі зазначено, що необхідними передумовами формування медіакомпетентності учителя є:

1) знання вчителями інформатики та вміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями, використовуючи їх потенціал у навчальному процесі;

2) знання основ психології та педагогіки для ефективного використання засобів масової інформації у навчальному процесі;

3) підготовка медіаграмотності майбутніх учителів у системі педагогічної освіти забезпечується шляхом адаптації структури та змісту їх підготовки до новітніх тенденцій;

3) недостатня готовність педагогів використовувати медіа в освітньому процесі призводить до формування медіаграмотності на етапі розвитку [75].

На думку Єрмоленко А., медіаграмотність вчителя характеризується такими показниками:

1) мотивація – багатогранна мотивація до медіапедагогічної діяльності, прагнення до вдосконалення своїх знань і навичок у сфері медіаосвіти;

2) інформативність – систематизована інформація, ґрунтовні науково-педагогічні знання у сфері медіаосвіти;

3) методологічні – розвинені методичні навички у сфері медіаосвіти;

4) діяльність – системна організація медіапедагогічної діяльності в процесі проведення різного роду тренінгів, проведення активної медіапедагогічної дослідницької діяльності;

5) творчий – яскраво виражений ступінь креативності в медіапедагогічній діяльності (гнучка, рухлива, асоціативна, оригінальна, антистереотипна) [65].

Сучасні дослідники розрізняють такі складові медіаграмотності:

- когнітивні – знання, розуміння та аналіз засобів масової інформації;
- моральний – розгляд та оцінка засобів масової інформації з етичної точки зору;
- соціальна – вивчення впливу засобів масової інформації на різні категорії та соціальні групи населення;
- ефективна – за допомогою засобів масової інформації люди спілкуються та отримують задоволення;
- активність – уміння самостійно користуватися засобами масової інформації та організувати роботу з ними [19; 20; 26; 30; 32; 51; 60; 65].

Згідно з аналізом наукових джерел, медіакомпетентність вчителя Нової української школи включає загальні, загальнопедагогічні та предметні аспекти медіакомпетентності [44].

На основі аналізу підготовленої літератури автор формулює власне розуміння терміну «медіаграмотність» – тобто здатність взаємодіяти з низкою знань, умінь та навичок, які різноманітними способами сприяють відбору, відбору, використанню, критичному аналізу, інтерпретації, оцінці, створенню та передачі медіатекстів.

Згідно з критеріями медіаграмотності сучасного педагога, які сприяють ефективності освітнього процесу з використанням засобів ІКТ, на думку науковців, включаються:

- розуміння особливостей освітнього процесу в умовах комп'ютеризації, вміння використовувати цифрові ресурси та оцінювати апаратне та програмне забезпечення;
- вміння застосовувати різноманітні стандартні додатки та інструментальні

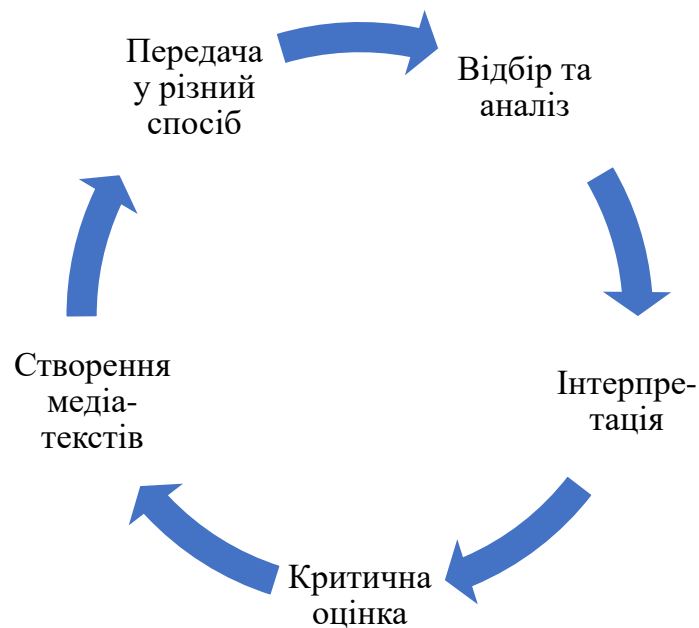
програмні засоби;

- навички створення освітньої бази даних та інтернет-ресурсів, розроблення простих графічних ілюстрацій та педагогічних додатків;

- здатність отримувати практичний досвід використання навчально-методичних матеріалів, доступних у локальних та глобальних інформаційних мережах;

- вміння організовувати різноманітні форми навчальної діяльності на уроках, де використовується обробка, зберігання та передача навчальної інформації [78].

Як бачимо, термін «медіаграмотність» є багатограним і охоплює різні процеси роботи з медіаінформацією та медіатекстами (рис. 2.1.2.).

Рис. 2.1.2. Процес роботи з медіаінформацією

Отже, медіаграмотний вчитель повинен володіти такими компетентностями: готовність до педагогічної діяльності в рамках реформування сучасного закладу загальної середньої освіти, реалізації «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні» та концепції «Нової української школи»;

володіти системою теоретичних знань та професійних умінь, які допоможуть йому сформувати медіакомпетентну особистість студента, виховати свідомого громадянина України; співвідносити теоретичні знання з практичними вимогами сучасної загальної середньої освіти, впроваджувати нові методичні ідеї в педагогічну практику; розвивати власні пізнавальні інтереси, прагнення до підвищення своєї професійної підготовки [60; 80; 87; 88; 107].

Як бачимо, науковці по-різному підходять до визначення структури медіаграмотності.

На основі підготовлених літературних джерел розрізняють такі складові медіаграмотності:

1) інформативно-пізнавальна – знання термінології, теорії та історії медіакультури;

2) критичні – навички аналізу та інтерпретації тексту, аналітичного мислення, читання, письма чи обговорення, самоконтролю та самокорекції як споживача медіа, критичного використання Інтернету;

3) мотивація – враховує виникнення стійкої мотивації особистості на ефективне сприйняття медіапростору;

4) морально-соціальна – враховує ЗМІ з етичної точки зору, тобто медіаконтент та медіавиробництво мають здійснюватися з урахуванням очікуваного впливу на різні соціальні групи суспільства;

5) контакт – окреслює, що засоби масової інформації повинні виконувати функцію комунікації;

6) діяльнісна – включає в себе вміння самостійно відбирати засоби масової інформації і використовувати їх у своїх цілях, створювати медіатексти, здатність до саморозвитку в медіасфері.

У рамках нашого дослідження вважаємо необхідним розглянути функції медіакомпетентності (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Функції медіакомпетентності

№ з/п	Функції медіакомпетентності	Визначення
1	Комунікативна	сприяє підвищенню комунікації між людьми.
2	Культурологічна	передбачає усвідомлення ролі медіа.
3	Адаптивна	впливає на здатність особистості адаптуватися до надходження різних медіа, інформації та стресу, розвиває стресостійкість та адаптацію до життя в інформаційному суспільстві, сприяє зміні медіаповедінки і споживання медіа.
4	Проективна	сприяє формуванню навичок захисту від медіаманіпуляцій та медіазалежностей, розвиває усвідомлення впливу медіа на психіку через критичне оцінювання медіаконтенту.
5	Аксіологічна	сприяє формуванню нових життєвих та професійних цінностей, мотивації, установок та поглядів.
6	Розвивальна	допомагає розвинути здібність розкривати творчий потенціал та самостійність мислення за допомогою медіа.
7	Аналітична	розвиває вміння аналізувати, пояснювати та інтерпретувати медійний контент, а також формує навички критичної оцінки медійного матеріалу, враховуючи різні точки зору та думки, та допомагає знаходити необхідну інформацію для оцінки та формування власної позиції.

Описані функції медіаграмотності свідчать про складність роботи зі ЗМІ та можливість їх впливу на різні сфери життєдіяльності людини, сприяючи кращому розумінню природи процесу формування медіаграмотності.

Особливості медіакомпетентності визначають основні аспекти її формування.

Таким чином, медіакомпетентність та медіаграмотність вчителя є ключовими ресурсами, які сприяють підвищенню ефективності навчання учнів в Новій українській школі. Вважаємо, що лише медіакомпетентний вчитель здатний належним чином навчати дітей нового покоління. Розвиток медіаграмотності у вчителя повинен відбуватися постійно, на протязі всієї його професійної діяльності.

Для підвищення власного рівня медіаграмотності вчителям початкових класів знадобляться підручники, розроблені Академією української преси, зокрема, «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі», «Медіаграмотність у початковій школі», «Нова українська школа: методи формування медіанавичок у викладанні мови та літератури у початковій школі», «Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»; освітні онлайн-платформи: «Медіадрайвер» (містить базову інформацію у сфері медіа), «Місія медіаграмотності» (навчальний курс у формі онлайн-гри), «Медіаграмотність для освітян» (Прометей), «Дуже перевірено»: онлайн-курс з медіаграмотності (EdEra) тощо.

Тому вчителям початкових класів важливо усвідомлювати необхідність розвитку навичок XXI століття у молодших школярів, оскільки це набір ключових життєвих компетентностей, якими має володіти сучасна людина, щоб успішно задовольняти власні потреби в мінливому та конкурентному суспільстві. Ці навички запропонували представники Партнерства для навичок 21-го століття. Слід зазначити, що вміння працювати з інформацією, медіа та навички роботи з комп'ютером входять до переліку найважливіших [28].

Під час аналізу освітніх документів було виявлено, що термін «медіакомпетентність» не використовується. У Державному стандарті загальної

початкової освіти замість цього визначено ключову поняття інформаційно-комунікаційної компетентності, яка передбачає освоєння основ цифрової грамотності для розвитку та спілкування, а також здатність до безпечного та етичного використання інформаційно-комунікаційних засобів як у навчанні, так і в різних сферах життя [87; 88].

У Концепції Нової української школи більш широко визначено компетентність, яка охоплює інформаційно-цифрову обізнаність. Ця компетентність включає впевнене та критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією в робочому процесі, публічному просторі та особистому спілкуванні. Вона передбачає розвиток інформаційної та медіаграмотності, основ програмування, алгоритмічного мислення, роботу з базами даних, а також навички безпеки в інтернеті та кібербезпеки. Важливим аспектом є також розуміння етики у роботі з інформацією, включаючи питання авторського права та інтелектуальної власності [87; 88].

На наш погляд, увага наведених інтерпретацій в цілому зосереджена на технічній стороні роботи з інформацією, а також на її критичному сприйнятті. Тому інформаційно-комунікаційну грамотність не можна вважати аналогом медіаграмотності в концепції НІС та Державному стандарті.

У результаті перегляду мети та очікуваних результатів Державного стандарту, ми можемо відзначити зміни у напрямках і цілях навчання. Зокрема, у галузі мови і літератури було встановлено такий очікуваний результат: «учень здатний сприймати, аналізувати, інтерпретувати та критично оцінювати інформацію, що міститься в текстах різних жанрів, медіатекстах, і використовувати її для збагачення власного досвіду» [44].

Це твердження відображає основні процеси, з яких складається медіаграмотність. Тому робота над його створенням планується в лінгвістичній та літературній сфері. Такі вимоги реалізовані в типових освітніх програмах.

Сьогодні учні початкових класів Нової української школи використовують дві типові освітні програми: одну, яка була розроблена під керівництвом О.

Савченка, і іншу, що створена під керівництвом Р. Шияна.

В обох курсах навчання за мовною та літературною сферами акцент робиться на змістовному рядку «Досліджуємо медіа», що забезпечує розвиток медіаграмотності студентів. Автори програм визначають основні медіапродукти, які використовуються молодшими школярами, основні дії, що вони можуть з ними виконувати, а також прості медіапродукти, які вони можуть створювати.

Згідно з типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Савченка, студенти мають навчитися сприймати різні медіапродукти, інтерпретувати інформацію, що міститься в них, визначати своє призначення, аналізувати зміст вербальної та невербальної інформації із засобів масової інформації, розрізняти свої емоційні реакції та вподобання, створювати власні прості медіапродукти.

Робота з медіапродуктами та вміння аналізувати медіаінформацію є частинами освітньої програми, яку розробив Р. Шиян [192]. Автори цих програм використовують різні підходи. У програмі, підготовленій О. Савченком, термін «медіатекст» використовується для опису об'єкту, що несе медіаінформацію. У програмі, яку створив Р. Шиян, застосовується термін «медіапродукт», хоча сутність цих понять ідентична.

Хоча курси дещо відрізняються за структурою, очікувані результати наприкінці 2 та 4 класів є порівнянними (Додаток Б).

Порівняння дозволяє побачити, що обидві програми охоплюють всі обов'язкові результати державного стандарту і приділяють достатньо уваги роботі зі змістом і формою медіатекстів, але типова освітня програма, створена під керівництвом Р. Шияна, більше орієнтує педагога на питання про те, на що саме йому потрібно звернути увагу при аналізі форми медіатексту. Наприклад, використання голосу, музичного супроводу, фонового шуму, кольорів, спецефектів і т.д. Ця програма також пропонує вчителю звернути увагу на розвиток такої спільної навички для всіх ключових компетентностей, як критичне мислення (визначення правдоподібності описаних подій та висловлювань із медіатексту; розмежування фактів і суджень у простому

медіатексті).

Автори програм визначають різноманітні медіапродукти, з якими мають працювати учні, такі як комікси, дитячі журнали, рекламні матеріали, листівки, фото-колажі, а також додаються до цього переліку мультфільми, кіноафіші, стіннівки, аудіо- та відеоматеріали у типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Р. Шияна. Ця різноманітність медіапродуктів сприятиме більш повному формуванню медіаграмотності молодших школярів. Таким чином, обидві типові освітні програми передбачають однакові процеси роботи учнів початкових класів із медіапродукта

2.2 Організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку

Перш за все, слід зазначити, що аналіз сучасних тенденцій у сфері професійно-педагогічної освіти свідчить про значне та ґрунтовне підвищення вимог до професіоналізму та особистісних якостей вчителя Нової української школи. За якістю та змістом нові вимоги до професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів впливають з: соціальної потреби у створенні суспільства для всіх, незалежно від індивідуальних особливостей, стану здоров'я, соціального статусу, віри, віросповідання особистості тощо; потреба в толерантних педагогах, здатних ефективно працювати з різноманітними групами учнів; необхідність впровадження принципів інклюзивної освіти та зміни ідеологічної парадигми 21 століття.

О. Комар розглядає основні цілі у підготовці майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в умовах сучасного суспільства як формування нового підходу до особистісного розвитку та організації навчально-виховного процесу, розвиток аналітичного, методологічного і проектно-конструктивного мислення, стимулювання нового діалогічного стилю комунікації та інтелектуальної активності, а також постійне навчання та самовдосконалення [84]. Одним із способів підвищення якості професійної підготовки педагогів є створення

теоретичної моделі, яка визначатиме структуру та організацію навчальної діяльності в закладі вищої освіти.

Перш ніж перейти до концепції та аналізу організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, необхідно уточнити значення терміна «модель».

Термін «модель» має латинське походження і означає спосіб, образ, міру. Найчастіше термін «модель» використовувався в будівництві і математиці і мав значення зразка, прикладу, еталона і т.д. Поступово цей термін еволюціонував і став розумітися як теорія, структурно схожа на іншу теорію, або об'єкт, описаний теорією.

Відомо, що модель - це, як правило, матеріальний або уявно уявний об'єкт, який в ході дослідження замінює вихідний об'єкт і зберігає деякі його типові риси, важливі для даного дослідження. Модель необхідна для розуміння, по-перше, будови конкретного об'єкта, його основних властивостей, закономірностей розвитку і взаємодії з навколишнім середовищем; по-друге, навчитися управляти об'єктом або процесом і визначати оптимальні способи управління ним з конкретними цілями і критеріями; по-третє, прогнозувати наслідки реалізації заданих методів і форм впливу на об'єкт.

По суті, термін «модель» використовується в різних областях науки і «розуміється як штучно створений візерунок у вигляді схеми, фізичних побудов, символічних форм або формул, який, будучи схожим на досліджуваний об'єкт (або явище), відображає і відтворює в більш простій формі структуру, властивості, відносини і відносини між елементами цього об'єкта» [58].

Модель можна розглядати як умовне уявлення або представлення об'єкта або системи, яке використовується для вираження їх властивостей, взаємозв'язків або характеристик на основі аналогії з реальними явищами. У соціальних науках, соціальна модель є абстрактною концепцією або умовною копією соціального процесу, явища або події, яка допомагає розуміти та аналізувати соціальну реальність. У контексті педагогічної науки, педагогічна модель є системою об'єктів або символів, яка відображає певні властивості або аспекти оригіналу.

Модель навчання - це концепція або опис процесу навчання та його компонентів, який розкриває його структуру та взаємозв'язки з різними умовами та факторами, а також відображає соціальне середовище, в якому відбувається навчання, або прогнозує майбутній стан процесу та його результати [59].

Останнім часом вчені стали частіше використовувати в своїй роботі категорію «модель», так як розуміють її як спеціально розроблену для дослідження систему, яка відображає основні характеристики досліджуваного об'єкта, і робиться це в процесі моделювання.

Під об'єктом моделювання мається на увазі частина процесу підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Тому результатом підготовки фахівця до певного виду діяльності є його готовність здійснювати цю діяльність.

Моделювання в педагогіці використовується для вирішення таких завдань, як удосконалення планування навчального процесу, оптимізація структури навчального матеріалу, контроль пізнавальної діяльності, управління навчально-виховним процесом та ін. Ми погоджуємось з О. Дубасенюком у тому, що підготовка до професійної педагогічної діяльності включає в себе різноманітні складні процеси, багато з яких можна моделювати, що сприяє покращенню якості педагогічної освіти та вдосконаленню цієї діяльності [55].

У наукових працях С. Вітвіцької [34], О. Дубасенюка [55] з проблем моделювання освітніх систем встановлено, що модель підготовки фахівців повинна включати ряд компонентів (соціальний порядок, мета моделювання, структурні компоненти) залежно від типу об'єкта моделювання, його Особливості.

Створення моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є доцільним, оскільки постає як об'єкт та засіб педагогічного експерименту.

Модель базується на припущенні, що навички медіаграмотності повинні бути гнучкими, адаптивними та в змозі відповідати на постійну зміну освітнього ландшафту.

Це голістичний погляд на медіаграмотність, який виходить за межі вузького сприйняття медіа як лише технологій або засобів комунікації. Він включає у свій рамковий дискурс взаємозв'язки між культурою, суспільством, технологіями, інформацією, владою та ідентичністю. В своїй сутності, організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку – це відображення неперервного діалогу між особистістю та медійним середовищем в постійному процесі соціальної взаємодії та самоосвіти.

У своїй основі, дана модель бере натхнення від філософії постмодернізму, яка характеризується відмовою від універсальних істин та визнанням множинності різних перспектив. Філософи постмодернізму, такі як Жан-Франсуа Ліотар, розглядають знання як щось, що не може бути відокремлене від його контексту, і наголошують на важливості місцевих, специфічних знань в протистоянні з глобальними гранднаративами.

Мішель Фуко, ще один визначний філософ постмодернізму, в своїх роботах розкриває зв'язок між знанням та владою. Він аргументує, що те, як ми розуміємо світ, впливає на те, як ми керуємо ним, і насправді, кожна система знань встановлює свої власні форми влади та контролю. Відтак, важливість медіаграмотності лежить не лише в тому, щоб розуміти медіа, але і в тому, щоб зрозуміти, як медіа формує наші уявлення про світ, наші цінності та наші дії.

У контексті цих філософських підходів, організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, має не просто розглядає медіаграмотність як набір технічних навичок, але як необхідний компонент формування особистості та громадянина.

Ще одним ключовим впливом на процес формування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є орієнтація на підхід до трансформативної освіти, розроблений Джеком Мезіроу. Він вважає, що справжня освіта - це не просто передача знань, а процес, який допомагає людям

стати більш самосвідомими та критичними щодо своїх власних переконань і припущень. Він аргументує, що в основі успішного навчання лежить трансформація - зміна способу, яким ми розуміємо себе та світ навколо нас.

Цей підхід глибоко впливає на зміст організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, посилюючи його вимоги щодо критичного мислення та рефлексії у процесі формування медіаграмотності, розуміння медійних текстів, готовність аналізувати інформацію, визначати її достовірність.

Запропонована нами організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку доповнює цей підхід ширшим визнанням соціокультурного контексту, в якому відбувається медіаграмотність. Вона враховує, що медіаграмотність не відбувається в вакуумі, але завжди виливається соціальними, культурними, політичними та історичними обставинами.

Аналіз поглядів на терміни «моделювання» і «модель» виявив необхідність системного підходу, заснованого на вивченні об'єкта як цілісної системи, що складається з взаємодіючих компонентів.

Для нашого дослідження важливо розрізнити характеристики системи: по-перше, вона складається з ряду компонентів (елементів, підсистем), цілісність яких забезпечує їх зв'язок і взаємодію; по-друге, наявність інтегральних якостей, які не притаманні окремим її частинам; по-третє, система виступає як цілісне утворення тільки в тому випадку, якщо вона знаходиться в термінах об'єктивно діючих зв'язків і відносин, відокремлений від навколишнього середовища.

При розробці концепції моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку ми враховували вимоги до кваліфікації вчителів початкових класів, галузеві стандарти вищої освіти та навчальні плани професійної підготовки у сфері «Початкова освіта».

Розробляючи організаційно-педагогічну модель, ми поставили завдання вдосконалити підготовку майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. При такому підході важливим є ознайомлення

майбутніх вчителів із сучасною галуззю знань – медіапедагогікою, методологією, закономірностями та принципами організації медіаосвіти, формування у них потреби застосовувати ці знання у педагогічній діяльності, використовувати розвиток необхідних професійних якостей та навичок, а також формування мислення у професійній діяльності, яка характеризується багатовимірністю професійного орієнтація сучасного вчителя.

Модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку представлена чотирма модулями, що є структурними компонентами моделі: цільовий модуль (мету, завдання, результат), теоретико-методологічний модуль (етапи, підходи, принципи), організаційно-технологічний (компоненти готовності, зміст, форми, методи), результативно-діяльнісний (критерії, показники, рівні та умови) (Рис. 2.2.1).

Цільовий модуль запропонованої моделі має на меті сформувати готовність майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Постановка конкретних завдань підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку повинна базуватись на втіленні її функцій у педагогічну діяльність ЗВО. Відповідно завданнями є: забезпечити теоретичну і практичну підготовку майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у молодших школярів; формування навичок у майбутніх вчителів щодо формування медіаграмотності молодшого школяра; розвиток загальних навичок: шукати, аналізувати, синтезувати та працювати, аргументувати, підлаштовувати інформацію з різних джерел; навчити користуватися різноманітною довідковою літературою; розвинути навички дотримання етичних норм та визнання індивідуального та культурного різноманіття, а також сприяти виконанню професійних обов'язків з урахуванням принципів толерантності, взаємодії та співпраці, зокрема, у формуванні цих вмінь у молодших школярів; опанувати знання та навички у створенні безпечного середовища для захисту дітей молодшого шкільного віку від потенційно шкідливих ефектів медіа.

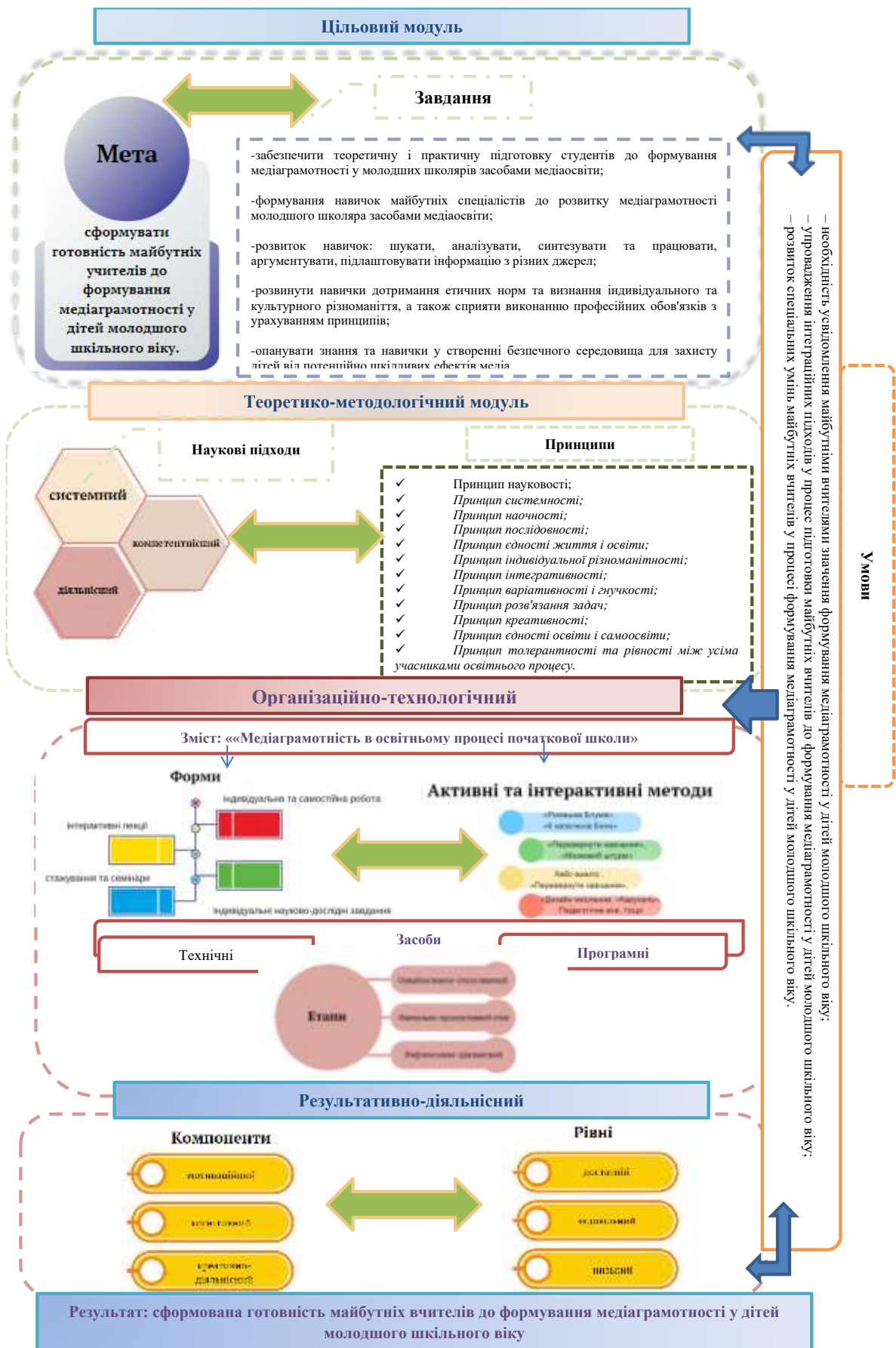

Рис. 2.2.1. Організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку

Якість підготовки майбутніх вчителів, які є потрібними у сучасному українському освітньому середовищі, залежить від кількох чинників: *зовнішні чинники* - це аспекти, пов'язані з реформуванням, модернізацією та цифровою трансформацією освітньої системи в Україні; *внутрішні чинники* - це особистісні та професійні якості майбутнього педагога, такі як педагогічна майстерність, творчість, професійне мислення та інші аспекти.

Теоретико-методологічний модуль розробленої моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку містить низку загальнонаукових підходів: *системний, компетентнісний, діяльнісний*. Обрані підходи у процесі наукового застосування взаємозалежні та рівноправні у визначенні ефективності підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Як напрям наукового пізнання використовується системний підхід, спрямований на вивчення об'єктів як цілісної системи. Представлена ідентифікація явища як великої системи дає можливість повністю розкрити цілісний комплекс в єдиному теоретичному аспекті [84].

Згідно з системним підходом, специфіка системи (комплексного об'єкта) - це тип взаємодії між елементами, які не вичерпані щодо певних ознак. Тому основне завдання - знати характер і механізм відповідних зв'язків і відносин, наприклад, людини з соціумом, групою людей в колективі. Системний підхід повинен сприяти адекватному тлумаченню сутності проблем, що вивчаються у відповідних науках, і знаходити ефективні шляхи їх вирішення [81].

Вчені розглядають системний підхід як категорію педагогіки, яка тісно пов'язана з усіма педагогічними явищами взагалі. Дослідження механізму формування складного об'єкта (системи) з окремих компонентів є методологічною специфікою системного підходу. Особлива увага приділяється відображенню сутності своєї цілісної системи, зокрема, на основі різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків, процедури (процесу) узагальнення тих чи інших понять в єдину теоретичну картину. Таким чином, з педагогічної точки зору системний підхід спрямований на виявлення різних типів відносин, зведених до

єдиного теоретичного образу, і на вирішення цілісності (системи) педагогічних явищ [4; 7; 9; 14; 19; 23; 50].

Процес професійної підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку ґрунтується на принципах діяльнісного підходу, який є методичним принципом, що ґрунтується на єдності процесів викладання та навчання, які перебувають у нерозривній єдності та враховують керівні аспекти виховання та розвитку особистості організацією. Проектування, конструювання та управління процесом людської діяльності [43; 52; 55; 60; 76].

Встановленим фактом є те, що лише через активну практичну діяльність можна розвивати творчий потенціал майбутнього педагога як професійну якість. Діяльність розглядається як система свідомих дій, зусиль і рухів, спрямованих на досягнення поставленої мети [206, с. 154-160].

Підкреслимо, що модель розглядається як штучно створений об'єкт, представлений у вигляді схеми для виявлення і фіксації особливостей і взаємозв'язків досліджуваних явищ. У наукових джерелах мета визначається як конкретна мета, як кінцевий результат діяльності, як кінцевий результат, якого людина хоче досягти в майбутньому.

Метою нашої моделі є процес готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, який здійснюється за такими етапами: організаційно-мотиваційний, пізнавально-діяльнісний, операційно-ефективний. Слід зазначити, що викладені вище педагогічні засади (сенсифікація майбутніх учителів до необхідності формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; забезпечення міждисциплінарних зв'язків у підготовці майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку) реалізовувалися комплексно на кожному етапі формувального експерименту.

Обґрунтування моделі та експериментальних методів підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку ґрунтувалося на певних методичних принципах, серед яких: принцип активності

в діяльності, принцип фундаментальності освіти, принцип моделювання майбутньої професійної діяльності вчителів початкових класів в освітньому процесі, принцип педагогічної рефлексії, принцип інтеграції є частиною освітнього процесу.

Принцип діяльності в діяльності характеризується швидким і міцним засвоєнням навчального матеріалу в процесі активної діяльності [202]; принцип базової освіти розглядається у двох аспектах: як базова психолого-педагогічна та методична підготовка майбутніх учителів до професійної підготовки, як орієнтація на тісну професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів до використання засобів масової інформації при здійсненні заходів, зокрема навчання медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку [189].

Впровадження експериментальних методів у педагогічний процес підготовки майбутніх учителів до розвитку медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку відбувалося на основі рефлексивного усвідомлення змісту та способів дії суб'єктів навчання [158, с. 91-99].

Принцип інтеграційних відносин у здійсненні освітнього процесу передбачав розширення теоретичної та практичної бази підготовки майбутніх учителів для роботи з дітьми молодшого шкільного віку. Це досягалося шляхом поєднання методичного та психологічного лідерства у навчальних дисциплінах, адже послідовне використання методів та прийомів у одній дисципліні сприяло їхньому подальшому розвитку на більш пізніх етапах у інших [138, с.1-15].

Ми керувалися системою *загальних дидактичних принципів*: наукової, системної, наочної, послідовної, і *конкретних принципів*: єдності життя і виховання індивідуального різноманіття, орієнтації освіти на загальнолюдські цінності, відкритості і полікультуралізму, інтегративність, варіативність і гнучкість, розв'язання проблем, творчість, єдність навчання та самоосвіти, створення позитивного інтелектуального та емоційного фону навчання, толерантність та рівність між усіма, хто залучений до освітнього процесу, співпраця.

Принцип науковості забезпечує відбір сучасних нових відкриттів. Виходячи з принципу науковості, зміст освіти на основі візуалізації забезпечує об'єктивність наукових фактів, понять, законів, теорій всіх основних тем навчального предмета.

Принцип системності - використання послідовності як системи, у викладі навчального матеріалу, дозволяє розробити систему лекційних, практичних та семінарських занять із однієї теми.

Принцип наочності дозволяє використовувати на будь-якому занятті мультимедіа, аудіоматеріал, відео ресурси, ілюстрацій та інше).

Принцип послідовності (послідовність у викладанні на заняттях сприяє кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу, в більшому обсязі й міцніше).

Принцип єдності життя і освіти Освіта, яку здобуває студент у вищому навчальному закладі, має відповідати вимогам сучасної освіти і сучасного світу, допомагаючи йому реалізувати себе в ньому.

Принцип індивідуальної різноманітності передбачає наявність різноманітності в змісті і формах діяльності, завдяки чому кожен учень діє виходячи зі своїх індивідуальних особливостей.

Принцип інтегративності ґрунтується на єдності процесів інтеграції та диференціації. Йдеться про відтворення культурної реальності в її природних межах і проявах, щоб охопити кожного індивіда своїми індивідуальними особливостями і все разом.

Принцип варіативності і гнучкості виражається в мобільності структурних зв'язків полікультурного освітнього простору, в можливості зміни індивідуального освітнього шляху в часі, в змісті, що визначається варіативністю методів і технологій навчання.

Принцип розв'язання задач передбачає засвоєння учнями навчального матеріалу в умовах проблемно-орієнтованого навчання та проблемного навчання за допомогою інтерактивних методів, створення проблемних ситуацій, що відображають протиріччя між знаннями учнів та їх незнанням.

Принцип креативності передбачає реалізації потреби в самостійному знаходженні власних шляхів розв'язання та пошуку нових рішень, що не зустрічалися раніше в процесі навчання.

Принцип єдності освіти і самоосвіти студентів починає діяти, коли навчання приносить радість та прогрес. Завдання викладача – навчити студентів самостійно добувати інформацію, засвоювати і використовувати її у своїй професійній діяльності.

Принцип створення позитивного інтелектуально-емоційного фону навчання спрямований на створення психологічно комфортних умов для розумового розвитку учнів, отримання емоційного задоволення від пошуку нових знань, формування нових умінь і навичок, їх застосування в нових навчальних ситуаціях і на практиці.

Принцип толерантності та рівності між усіма учасниками освітнього процесу, основою якого є розуміння, прийняття, взаємоповага, доброзичливість, відкритість, професіоналізм, відсутність стереотипів тощо.

Організаційно-технологічний модуль моделі підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в процесі професійного навчання включає: зміст, форми і методи, які реалізуються поетапно і розкриваються нами в програмі професійного навчання.

Розроблено програму підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку з метою впровадження в педагогічну практику закладів вищої освіти удосконалення змісту, форм, методів і засобів з метою підвищення готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Зокрема, це інноваційні форми: інтерактивні лекції (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-бесіди, лекції з аналізом конкретних ситуацій тощо); стажування та семінари, проблемні семінари, семінари з поєднанням «дискусія + гра», майстер-класи; індивідуальна та самостійна робота (з метою вивчення запропонованої літератури та пошуку відповідей на проблемні питання); Індивідуальні науково-дослідні завдання (проекти), навчальна діяльність.

Досвід показує, що позитивне значення мають активні та інтерактивні методи навчання: «Ромашка Блума», «Шість капелюхів Боно», «Перевернуте навчання», «Мозковий штурм», «Мозковий штурм», «Групова робота», «Групові дискусії», Кейс-аналіз – метод кейс-стаді, «Перевернуте навчання», «Дизайн мислення», сесія запитань і відповідей, рольові ігри, «Карусель», педагогічне есе, проблемні теми, проблемні завдання, порівняння, аналіз, оцінка, групова дискусія, круглий стіл, дебати. Особливо ефективною є навчальна педагогічна технологія «Портфоліо», а саме індивідуальне електронне портфоліо «Освітній менеджер», яке є ефективним засобом формування готовності учнів до педагогічної взаємодії з різнорідними групами учнів у вигляді систематизованих знань, умінь і навичок та особистого досвіду кожного учня.

Було створено сприятливі умови для навчання під час проведення лекцій, семінарських занять і практичних занять зі студентами у рамках вивчення навчальної дисципліни «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» (Додаток В).

Дослідники (Р. Бабій [5], І. Бакаленко [6], К. Біницька [16], О. Богомаз [17], С. Бойко [20] та ін.) характеризують поняття «медіасередовище» як сприйняття зображень через екран кінотеатру, телебачення, телефону, відеокамери, мультимедійного табло, через великі та малі екрани вулиць; технічні засоби створення, запису, копіювання, відтворення, зберігання, розробки, примноження інформації та обміну нею між автором медіатексту та масовою аудиторією .

У рамках дослідження охарактеризовано заходи медіаосвіти як інноваційні дидактичні засоби організації та проведення освітнього процесу, технічні, навчальні, мережеві, креолізовані, аудіовізуальні засоби навчання, які сприяють ефективному та результативному вирішенню професійних завдань формування медіаграмотності майбутніх вчителів.

Медіа можна класифікувати за різними критеріями, показниками та способом їх застосування. За результатами аналізу окремих нормативно-правових актів дослідники розрізняють традиційні та інноваційні медіа (І. Дичківська [50]); через канал сприйняття, через місце вживання, через ефект

впливу на особистість (Г. Онкович [140]); засіб спілкування і засіб підтримки навчання (М. Матвійчук [111]); друковані видання (газети, журнали, листівки, плакати), аудіовізуальні видання (файли), фільми, матеріали веб-сайтів (І. Гуріненко [46]).

Важливою для нашого дослідження є класифікація інструментів медіаосвіти, запропонована О. Кравчишиною [96]. Автор виокремлює засоби медіаосвіти: за способом донесення інформації (традиційні: телебачення, кінематограф, відео, радіо; преса: друковані видання, знакові знаки (фотографії, малюнки, комікси) та новітні: комп'ютерні технології (слайд-шоу, мультимедійні фотоальбоми, презентації, комп'ютерні ігри тощо); мобільні технології; Інтернет, канал сприйняття (візуальний, слуховий, аудіовізуальний) і мета використання (отримання інформації, освіта, спілкування, вирішення проблем, розваги, соціальний менеджмент).

Беручи до уваги джерела дослідження [28; 33; 35; 47; 51; 57; 63; 66; 181], можна виділити такі засоби медіаосвіти, які будуть використовуватися майбутніми вчителями початкової школи у своїй професійній діяльності: технічні (засоби удосконалення навчального процесу: технічні та електронні пристрої та пристрої, за допомогою яких розробляються та тиражуються електронні засоби навчання); програмне забезпечення загального призначення: програми *Microsoft Office*, що забезпечують підготовку та оформлення навчальних матеріалів: *Microsoft Power Point*, *Microsoft Word*, *Microsoft Publisher*; програми для обробки графічних зображень (*Paint*, *Corel Draw* та ін.); програми для обробки, нарізки, відтворення аудіо та відео: (плеєри (*Adobe Flash Player*, *AIMP*, *Winamp*, *Windows Media Player* та ін.); редактори (*Windows Movie Maker*, *Windows Live Movie Maker* та ін.); конвертери (*Format Factory*, *Free Studio* та ін.) і т.д.; лінгвометодологічне програмне забезпечення: для створення, збереження та відтворення презентацій; для запису, редагування та відтворення зображень; програмні засоби для створення електронних освітніх продуктів, у тому числі програми для створення електронних підручників та навчальних посібників (*AD Tester*, *BookEditor*, *Ebook Edit Pro*, *ExeBook*, *Hyper Method*, *Macromedia*

Authorware, Macromedia Director, ToolBook, ChmBookCreator, Crossword, SunRuv,) тощо; базові програми для створення освітніх сайтів, веб-сайтів, порталів: (*Microsoft Publisher, Front Page* та ін.); креолізовані (фотографії, комікси, рекламні брошури, шкільні газети); мережеві (соціальні мережі, блоги, сайти, форуми, вебінари, YouTube); аудіовізуальні (телебачення, радіопередачі, фільми, мультфільми).

До критеріїв відбору педагогічно відповідних засобів медіаосвіти (технічних, навчальних, мережевих (соціальні мережі, блоги, сайти, вебінари, форуми, Youtube), креолізованих (фотографії, комікси, реклама, брошури, шкільні газети), аудіовізуальних (теле- і радіопрограми, фільми, мультфільми)) з урахуванням вимог програми НУШ, належать такі, як актуальність, насиченість інформацією; доступність з урахуванням психологічних особливостей учнів, наявності в медіатексті освітнього потенціалу (громадянська відповідальність, соціальна активність тощо).

Поняття «етап» тлумачиться як «певна частина періоду, дистанції» [58]. Ми розглядаємо три етапи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку: ознайомлюючо-стимулюючим, навчально-продуктивним, рефлексивно-діяльним.

Етапи розроблялися з урахуванням принципів послідовності і послідовності, які полягали в планомірному переході від одного етапу до іншого. Ми виключаємо можливість пропуску будь-якого з них, так як це порушує принцип цілісності і послідовності.

Отже значимо, що кожен етап має свої цілі:

I. Ознайомлюючо-стимулюючий етап має на меті: стимулювати формуванню позитивної мотивації майбутніх педагогів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, ознайомити майбутніх педагогів з особливості покоління Z та нового типу мислення, сутністю понять «медіаосвіта», «медіапедагогіка», «медіакультура», «медіаграмотність», «аудіовізуальна грамотність»; методична система навчання медіаграмотності в початковій школі; загальна характеристика її основних компонентів (цілі, зміст

навчання, методи, форми і засоби навчання); можливості інтеграції курсу медіаграмотності з іншими предметами; працювати з фундаментальними питаннями медіаграмотності, що пробуджують інтелектуальний і практичний інтерес в процесі дослідження.

II. Навчально-продуктивний етап формувати бажання вивчати нові знання задля результативного формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, формувати знання студентів в галузі медіаосвіти; розвивати медіаграмотність майбутніх вчителів, розвиток креативного потенціалу особистості в медійному просторі. Насамперед, креативність в цьому контексті означає не тільки здатність до створення нових ідей, але й уміння виявляти і оцінювати існуючі ідеї, аналізувати їх на предмет адекватності та корисності в конкретному медійному контексті. Креативність також включає в себе здатність бачити міждисциплінарні зв'язки між різними медійними явищами, аналізувати та пояснювати їх значення для сучасного суспільства.

III. Рефлексивно-діяльнісний етап спрямований на формування у педагогів здатності мислити за допомогою дизайну мислення в сучасному медіаосвітньому ландшафті шляхом: здійснення креативного пошуку способів розв'язання педагогічних проблем, готовність провести ретельний аналіз медійного ландшафту, забезпечуючи неупереджений погляд на його складові та відмова від суб'єктивних суджень, надання пріоритету фактам та доказам. Це допомагає формувати у майбутніх вчителів критичне мислення, розуміння контексту, а також аналізувати, оцінювати та створювати власний медійний контент.

Перейдемо до опису складових підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

1) Індивідуальна медіаграмотність майбутнього вчителя.

Висвітлює набір компетенцій, які кожна особа повинна розвивати для ефективного взаємодії з медійним простором. Розуміння медій та медійних текстів включає знання про функціонування медіа, особливості медійного дискурсу, типи та структуру медійних текстів. Критичне мислення та аналіз

медійних повідомлень передбачає здатність до критичного осмислення медійних текстів, розуміння методів маніпуляції через медіа. Медійна етика та медійне право стосуються освіти про етичні та юридичні аспекти використання медійних ресурсів. Технічні навички використання медійних інструментів включають вміння користуватися медійними технологіями, програмами та платформами. Нарешті, творче використання медіа для власної комунікації включає вміння створювати власний медійний контент та ефективно комунікувати через медіа.

2) Розвиток соціально-комунікативного компоненту особистості .

Співпраця та спільна діяльність у медійному просторі включає вміння працювати разом з іншими, ділитися знаннями та ресурсами, координувати дії через медіа. Участь в медійній культурі включає знання і розуміння медійних текстів, трендів та практик, які формують сучасну медійну культуру. Громадянська участь через медіа включає здатність використовувати медіа як інструмент для громадянського впливу, зокрема для захисту своїх прав і свобод, підвищення соціальної свідомості та участі в громадському житті.

3) Педагогічна складова особистості майбутнього вчителя.

Розробка та використання навчальних програм та матеріалів для медіаграмотності стосуються важливості впровадження цієї теми в освітню програму. Оцінка рівня медіаграмотності включає здатність вимірювати та аналізувати рівень медіаграмотності. Нарешті, формування медіаграмотності через трансдисциплінарний підхід у навчанні описує важливість залучення різних дисциплін і галузей знань для формування глибокого розуміння медіаграмотності.

У нашій експериментальній моделі підготовки майбутніх учителів до цього виду діяльності організаційно-змістовне забезпечення частково представлено окремими предметами – «Сучасні інформаційні технології», «Педагогіка», «Психологія», «Освітні технології в початковій школі», «Сучасна українська мова», «Інформатика з методикою навчання»; завдання різних видів практик, науково-дослідних напрямків та позааудиторної роботи студентів.

Виокремлення основ підготовки майбутніх учителів для формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку здійснено шляхом запровадження вибіркового освітнього компоненту «Медіакомпетентність в освітньому процесі початкової школи».

Програма спецкурсу складена відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації освітнього процесу у закладах вищої освіти та адаптована до орієнтовної структури змісту навчального курсу, рекомендованої Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS).

Розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку потребує визначення педагогічних умов.

У дослідженнях Ю. Котелянець педагогічні умови є складовою педагогічної системи, яка «відображає сукупність можливостей педагогічного та матеріально-просторового середовища, впливаючи на особистісний та процесуальний аспекти цієї системи та забезпечуючи її ефективне функціонування та розвиток» [92, с. 81].

Умовою конкретизації педагогічних умов є те, що вони повинні забезпечувати інтенсифікацію освітнього процесу, тобто бути спрямованими на досягнення максимальних результатів.

Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є частиною моделі, яка відображає комплекс внутрішніх і зовнішніх елементів навчання, що забезпечують ефективні особистісні та операційні аспекти навчання учнів у процесі навчання їх готовності до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Проведений науково-теоретичний аналіз проблеми готовності майбутніх учителів до виховання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, результати діагностики, дозволили встановити *педагогічні умови* що сприятиме підвищенню ефективності формування цієї готовності: необхідність усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування

медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

2.3 Педагогічні умови формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку

У межах параграфа обґрунтуємо педагогічні умови, виконання яких сприяє підготовці майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Педагогічні детермінанти підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку характеризуються значними внутрішніми та зовнішніми впливами, факторами, обставинами, органічно пов'язаними практичною діяльністю навчальних предметів, наявністю або реалізацією яких процес підготовки проходить успішно і значною мірою залежить від ефективності підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Характеристики педагогічних умов визначаються з урахуванням змісту майбутньої професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів.

Обґрунтуємо вибір зазначених педагогічних умов.

Першою умовою визначено *усвідомлення майбутніми вчителями значення формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.*

В умовах сьогодення відбувається процес реформування змісту і форм освітньої діяльності. Початкова освіта не є винятком, адже сучасний учитель має стати зразком для поширення медіакультурних смаків та стандартів; ефективно та раціональне використання медійних інструментів та технологій; сприяють розвитку медіакультури суспільства шляхом створення власних медіапродуктів.

Важливою складовою педагогічної компетентності вчителя в даному аспекті є розуміння значення даного напрямку роботи, а також усвідомлення змісту понять і категорій, що впливають на формування культури медіаспоживання. Не менш важливими є володіння практичними методиками для визначення рівня вихованості у дітей молодшого шкільного віку використання медіапродукції, а також вміння використовувати прийоми та методи реалізації цих методик. Згідно з К. Крутій, сучасні студенти в процесі навчання часто не можуть визначити, яка інформація є необхідною та важливою, і через великий обсяг інформації не можуть орієнтуватися в інформаційному просторі. Виконуючи індивідуальні, творчі завдання, вони часто обирають неправдиву або хибну інформацію з Інтернету, оскільки більшість сучасних медіа не гарантують достовірність опублікованих фактів. Тому набуває особливого значення потреба у навчанні майбутніх вчителів навичкам обробки інформації, оскільки вони можуть мати недостатній життєвий досвід та лише частково сформовані навички роботи з інформацією [99, с. 85-90].

Медіаосвіта на сучасному етапі розвитку суспільства стала невід'ємною складовою виховання, оскільки сприяє формуванню здібностей особистості до медіаторчості, збагачує дітей культурою поведінки, активізує їх діяльність і надає можливості для розвитку рефлексивно-мовленнєвих навичок молодших школярів. Л. Мастерман вважає, що формування медіакультури можна здійснити за допомогою двох критеріїв: перший - це практичне застосування теоретичних знань у реальних життєвих ситуаціях; другий - розвиток навичок аналізу та розшифрування медіатекстів. Використання елементів медіаосвіти в процесі навчання є інноваційним засобом мотивації ефективної діяльності молодших школярів, дозволяючи їм виражати себе та пізнавати себе за допомогою авторських розробок.

Ми спрямовуємо студентів на розвиток мовленнєвих навичок у засобах масової інформації, що включає пошук найбільш відповідних мовленнєвих засобів для логічної, структурної, методологічної та лінгвістичної характеристики медіатекстів, таких як публіцистичні матеріали, PR, реклама,

редагування медіатекстів і текстів різних жанрів медіа. Також приділяється увага розвитку вмінь працювати з довідковою літературою та інформаційною системою Інтернет для самостійного пошуку необхідної інформації під час редагування медіатекстів.

Культура роботи з медіатекстом на заняттях включає такі аспекти, як психологічні умови сприйняття медіатексту, аналіз та розуміння тексту. Рекомендується розвивати аналітичні та інтерпретаційні навички, зокрема здатність структурувати інформацію, відрізнити інформацію з одного або кількох медіаджерел, теми та мікротеми, розрізнити важливі та другорядні деталі медіаповідомлення. Використовуються різні види критичного читання медійних текстів на знайомі та нові теми, виявляється взаємозв'язок між компонентами, структурою та лінгвістичним оформленням медіатекстів різних стилів та жанрів.

Також важливими є текстові та жанрові навички: вміння створювати тексти для різних медіа (електронні, телевізійні, радіо), стилів і жанрів (новини, спогади, повідомлення, інтерв'ю, есе, колонки, репортажі, ток-шоу, реаліті-шоу), враховуючи структурні, семантичні, мовні та стилістичні особливості. Також важливо вміти аргументувати та толерантно відстоювати свою позицію щодо проблеми, визначеної в тексті; розвиватися через імпровізацію з медійними текстами. Оцінювати текст ЗМІ з нормальної точки зору, розпізнавати, аналізувати, порівнювати мовні події та факти, працювати над текстом і виправляти помилки.

Оволодіння культурою дослідницької роботи з медіатекстом пов'язане з розвитком мовних і комунікативних навичок. Це включає здатність розпізнавати невербальні елементи, які вказують на приховане значення повідомлення, та вміння взаємодіяти відповідно до мети і ситуації контакту. Важливо розуміти наміри спікера для визначення його мети і створення конструктивної медіакомунікаційної стратегії, проектувати почуте на власний і суспільно-історичний досвід, відрізнити основні факти від суджень, представлених у ЗМІ, та обґрунтувати свою позицію щодо почутого з урахуванням деталей, змісту,

досвіду і конкретних джерел. Також необхідно оцінювати естетичну цінність мультимедійного тексту.

Рекомендується розвивати аналітичні та інтерпретаційні навички, зокрема планування, резюмування медіатексту та виділення інформації з одного або кількох джерел медіа для конкретних цілей. Важливо визначати відповідні деталі, які сприяють або перешкоджають спілкуванню; розрізняти теми і мікротеми, основні та другорядні ідеї, важливі і другорядні деталі повідомлення. Необхідно дотримуватися логіки викладу тексту ЗМІ, використовувати різні види критичного читання медійних текстів на знайомі та нові теми, розуміти взаємозв'язок між компонентами, структурою та лінгвістичним оформленням медіатекстів різних стилів і жанрів.

Важливе значення мають текстові та жанрові навички, а також те, як майбутній учитель самостійно вибирає медіатекст, які методи використовує для роботи з ним, враховуючи педагогічну мету використання медіа-засобів на уроках (радіогазети, блоги) і для кого призначений медіатекст. У разі необхідності, він використовує різні прийоми аббревіатури; створює медіатексти різних типів, стилів і жанрів, узагальнює актуальні ідеї та оцінює свою позицію щодо обраної проблеми; імпровізує з текстом медіа, взаємодіє з іншими через свій освітній продукт/медіатекст (наприклад, пост на шкільному сайті, відео).

Медіа-компетентність також включає здатність відтворювати матеріал, який був почутий, прочитаний або переглянутий, розуміючи його зміст. Для ефективного аналізу медіатекстів важливо дотримуватися культури читання, розуміння тексту, моделювання зв'язного тексту з урахуванням його структурних, семантичних та композиційних характеристик, а також вміння працювати з різними словниками, включаючи інтернет-портал «Українські онлайн-словники».

Для аналізу студентам пропонуються різні види документальних медіатекстів (доповіді, нариси, портрети, інтерв'ю, есе), а також науково-популярні, освітні та фентезійні тексти (фільми, телепередачі, відеокліпи). Вони аналізуються з точки зору оригінальності, тематичного розмаїття, функцій та

основних ознак – оперативності, інформативності та точності. Мова радіотексту, включення усних та аудіоелементів, використання широкого спектру можливостей музичної звукової послідовності, шумові ефекти, фонетичні та паратембральні характеристики мовлення (інтонація, темп, індивідуальні особливості голосу) роблять радіо потужним засобом впливу на масову аудиторію. Унікальність телевізійної передачі (усної, аудіо, візуальної комбінації) також розглядається з точки зору її впливу.

При розробці завдань викладач має навчити майбутніх учителів враховувати особливості критичного аналізу тексту, виявляти ознаки маніпулятивних ефектів у медіатексті, адаптувати зміст та лінгвістичне оформлення медіатексту до контексту інших текстів. Важливо запропонувати студентам перетворити мультимедійний текст з одного жанру в інший, створити та інтерпретувати власний медіатекст на основі того, що вони чують і бачать (аудіовізуальний текст).

Аналіз звітів про проведену практику показав, що педагогічна практика суттєво сприяє формуванню професійної майстерності студентів. У зв'язку з цим ми пропонуємо включити до програми тему «Медіатекст на уроках та в позакласній діяльності». Важливо, щоб учителі оволоділи навичками аналізу медіатекстів, навчалися критичному сприйняттю медійних повідомлень, використовували методи та прийоми психологічного захисту від зайвої інформації, безпечної поведінки в медіапросторі та організації особистого медіапростору. Також необхідно сприяти формуванню мотивації для розвитку грамотності в роботі з окремими засобами масової інформації, відбирати медіаресурси для виявлення, дослідження та представлення питань і проблем з метою реалізації конкретних проектів, а також оцінювати мову медіатекстів. Студенти повинні навчитися розпізнавати типи, категорії та особливості медіатекстів, кодувати, визначати та обговорювати аудіовізуальні тексти, включаючи ті, що пов'язані з мовою медіа (план, колір, звук, жести тощо). Вони мають описувати основні принципи та особливості медіатекстів, ставити запитання щодо їх основної ідеї.

Також ми перевіряємо знання змісту медіатексту (релевантність, упередженість тощо) та форми; розуміння специфіки жанру та типу медіа; способи подачі матеріалу в тексті ЗМІ тощо.

Ведення медійного щоденника є важливою формою самостійної діяльності. Щоденна робота з медіа потребує індивідуального підходу та систематизації, сприяє розвитку критичного мислення та навичок медіагігієни, а також забезпечує глибокий аналіз норм і принципів взаємодії з «світом» медіаосвіти. Культура роботи із засобами масової інформації при написанні есе для університетської газети, блогу або сайту, а також підготовка есе для збірника студентських наукових матеріалів має важливе значення в контексті ведення медійного щоденника. Майбутні викладачі повинні враховувати такі принципи, як компактність, цілеспрямованість, достовірність вихідної інформації, критичність у відборі доказів, доказовість змісту тексту, повнота, правильність висновків та наявність посилань.

З метою ефективної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, навчання їх медіаграмотності можна запропонувати у навчальній програмі бакалавра факультатив «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи», який спрямований на виховання майбутніх фахівців основам медіапедагогіки та медіаграмотності з метою вирішення сучасних педагогічних проблем; розуміння важливості медіасвіту в житті людини.

Основні завдання «Медіаграмотності в освітньому процесі початкової школи»: підготувати учнів до життя в сучасному інформаційному суспільстві, відпрацювати їх навички з метою розуміння впливу медіа на психологічний стан особистості та суспільства в цілому; розвиток навичок розпізнавання маніпулятивної медіаінформації, навчання спеціальних навичок використання медіапродуктів у майбутній професійній діяльності; розкриття психолого-педагогічних, методичних та дидактичних завдань, пов'язаних з використанням засобів масової інформації в освіті; вивчення впливу засобів масової інформації на свідомість молоді, можливих негативних наслідків; створюйте власні високоякісні медіапродукти.

Тому медіаграмотність є необхідною складовою в системі підготовки майбутніх учителів початкової школи. Навчання майбутніх вчителів початкової школи медіаграмотності в умовах інформаційної війни та інформаційної агресії є законною необхідністю. Впровадження медіапедагогічної підготовки у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи має стати основою підготовки особистості, здатної вільно пересуватися в інформаційному середовищі та критично відбирати і використовувати медіаінформацію.

Професійна спрямованість освітнього курсу «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» спрямована на створення необхідних умов для формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Під час навчання студенти отримують початкове розуміння сфер застосування медіа та того, як вони працюють. Готуючись до педагогічної практики, студенти вчаться створювати мультимедійні презентації на різні теми, аналізувати жанрове різноманіття творів, створювати колажі, фотографії, мультфільми, веб-сайти та блоги для формування творчого самовираження, знімати відео та монтувати.

Метою вибіркового освітнього компоненту «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» є тренування в учнів навичок обробки інформації, щоб при здійсненні навчальної діяльності вони мали можливість: навчити молодших школярів аналізувати засоби масової інформації з послідовним використанням форм гри (розвиваючі ігри, квести тощо); виховувати емоційно-вольову сферу дітей молодшого шкільного віку; розвивати свої інтелектуальні здібності. Спеціальний освітній курс з розвитку медіаграмотності готує майбутніх учителів до: свідомого сприйняття інформаційного простору крізь призму теорії розвитку та функціонування медіа; практичний розвиток комунікативних умінь та навичок самостійного створення, передачі та спостереження за медіаінформацією; розвиток навичок медіаімунітету. Навчальний курс розвиває у студентів культуру отримання інформації, знайомить їх з основами етики комунікації в інформаційному медіапросторі, вчить самостійно рухатися в сучасному інформаційному потоці,

знайомить з досконалими прикладами медіапродуктів, що мають освітню/мистецьку цінність.

Курс «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» покликаний забезпечити теоретичну та практичну підготовку майбутніх учителів і сприяє набуттю, навчанню та закріпленню професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, пов'язаних зі специфікою процесу розвитку медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку. Ефективні форми та методи проведення навчального курсу: використання нестандартних лекцій інтегративного характеру, практичних та лабораторних занять, творчої самостійної роботи, дискусій, диспутів, навчальних ігор, інтерактивних вправ, круглих столів, семінарів тощо.

Викладена вище педагогічна умова впливає на навчання мотиваційної складової учнів і визначає внутрішню готовність особистості до культурного споживання медіапродукції, що створює подальшу основу для реалізації подальших компонентів.

Другою педагогічною умовою є *упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку*. Для реалізації окресленої умови інтегрується зміст тренінгу.

Для того, щоб розвинути мотивацію та знання основ медіаосвіти, а також здатність використовувати медіаосвіту у професійній діяльності, важливо навчити студентів не лише здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці. Для ефективного навчання медіаграмотності необхідно забезпечити міждисциплінарну інтеграцію предметів, що полегшує проведення навчання в рамках «бакалаврської» освіти. Це дозволяє студентам формувати цілісні професійні медіазнання, сприяючи засвоєнню різних видів професійної діяльності та забезпечуючи системний, критичний рівень мислення. Такий підхід дає змогу застосовувати набуті знання у своїх комунікаціях та мобільно використовувати їх у різних професійних ситуаціях.

Інтеграція (від лат. integer - цілий) в освіті передбачає «інтеграцію змісту освітніх програм, різних предметів або тематичних галузей, органічно поєднуючи їх» [40]. На думку С. Гончаренка, ми повинні враховувати принципи комплексного підходу в освіті. Він підкреслює важливість інтеграції змісту освіти, тобто цілеспрямованого об'єднання його елементів в одне ціле; результатом такого підходу є узгодженість знань, отриманих з різних курсів, кафедр або тем.

Для збагачення змісту курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» важливо включити такі теми: медіамова, медіаосвітня термінологія, медіатекст, гіперматика, поняття медіакommunікації, медіакультура вчителя, стандарти еколінгвістичної поведінки вчителя, медіатексти, мистецтво спілкування зі ЗМІ, а також усні та невербальні засоби комунікації зі ЗМІ. Необхідно працювати над розвитком культури мовлення студентів, приділяючи увагу вдосконаленню загальної мовної культури, професійної мовної культури, медіакультури комунікації (усної, письмової, мережевої), а також техніки мовлення.

Опитування, проведені серед вчителів початкової освіти, показали необхідність розвитку технічних навичок візуалізації матеріалу, що вивчаються на курсі «Інформаційні комп'ютерні технології». Важливо також навчати створенню базових електронних додатків для розробки мультимедійних презентацій, фільмів, зображень та колажів за допомогою програм, таких як Microsoft PowerPoint, MS Publisher, Windows Movie Maker тощо. Необхідно вміти створювати медіапродукти (аудіо- та відеозаписи, мультимедійні презентації), онлайн-газети для шкіл, вести діяльність прес-центру університету, а також забезпечувати зберігання інформації та медіаспоживання в Інтернеті, враховуючи загрози хакерських атак та важливість безпечної комунікації в соціальних мережах (Facebook, YouTube). Варто також акцентувати увагу на значущості використання засобів медіанавчання у професійному житті, необхідності постійного вдосконалення навичок і заохочення до самоосвіти.

Застосування засобів медіаосвіти в професійній діяльності сприяє формуванню позитивної мотивації до вивчення предметів, розвитку емоційних і ціннісних стосунків зі ЗМІ, здатності бути носієм медійних та культурних цінностей, а також критичному осмисленню професійної діяльності з використанням засобів масової інформації. Це спрямоване на виховання прагнення до безпечної та ефективної співпраці з різними суб'єктами освітнього процесу через медіаосвіту.

З цієї точки зору, під час курсу «Сучасні інформаційні технології» майбутні вчителі отримають необхідні знання для ефективного використання медіа засобів у навчальному процесі в початковій школі. Для розвитку критичного мислення, вміння захищатися від маніпулятивного впливу, хакерських атак та забезпечення безпечного спілкування в соціальних мережах, рекомендується включити лекцію з візуалізації «Безпека у віртуальному просторі» в навчальний модуль.

Особливо важливо включити тему «Технологія створення та редагування засобів навчання медіа» до курсу « Інформаційні комп'ютерні технології ». Протягом курсу пропонується використовувати програмне забезпечення Microsoft Office для створення та редагування мультимедійного контенту: редагування тексту (Word), створення мультимедійних презентацій (PowerPoint), обробка графіки (Paint), моделювання газет (Publisher). Для обробки, нарізки та відтворення аудіо та відео рекомендується використовувати різні програвачі (Adobe Flash Player, KMPlayer, AIMP, Winamp, Windows Media Player) та відеоредактори (Windows Movie Maker, XMedia Recode, Windows Live Movie Maker тощо). Як слушно зазначає О. Кучерук [103], така робота сприяє подальшому розвитку технічних і творчих навичок, дозволяє оперативно знаходити рішення професійних завдань, а також підвищує обізнаність у сфері кібербезпеки та захисту від хакерських атак, спрямованих на крадіжку персональних даних.

Метод мозкового штурму виявиться ефективним при вирішенні проблемних питань на заняттях, таких як «Існування сучасної людини без гаджетів: чи можливо це?», «Чи далекий Інтернет від істини?», «Як медіа-шоу –

критичні точки доступу до інформації». Ця форма роботи стимулює генерацію ідей, вчить комунікативній толерантності та заохочує до екологічного мовлення. Одним зі способів перевірки знань та навичок, отриманих під час курсу «Інформаційні комп'ютерні технології», пропонуємо захист проєктів на теми «Ні», «7 порад для отримання максимальної користі від Facebook», «Медіаграмотність і я» тощо.

Протягом 1-2 років навчання студенти оволодіють такими психолого-педагогічними дисциплінами: «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Дидактика», «Теорія і методика виховання», «Загальна психологія». Враховуючи зарубіжний досвід, пропонуємо теми та питання для циклу дисциплін психолого-педагогічної підготовки, які допоможуть майбутнім вчителям розвивати вміння працювати з учнями, критично мислити, розумно використовувати медіаосвіту, рефлексувати свою діяльність у ЗМІ та захищати себе від психологічних впливів, таких як маніпуляції та переслідування.

Для курсу «Теорія і методика виховання» пропонуємо таку тему: «Досвід впровадження медіаосвіти в теорію та практику вчителів початкової школи». Важливим аспектом є створення електронного портфоліо як медіапродукту, підготовленого студентами для науково-дослідних проєктів. Під час курсу доцільно акцентувати увагу на моделюванні уроків з урахуванням принципів інформативності, інноваційності та інтерактивності. Організація електронного портфоліо з теми «Теорія і методика виховання» (включаючи медіатеку, аудіозаписи для радіожурналів, привітальні аудіозаписи, креолізовані тексти, фільми, сценарії заходів з використанням освітнього потенціалу медіа-навчання) є важливою для майбутніх учителів початкової школи та керівників гуртків.

Враховуючи наукові дослідження в навчальній програмі курсу психології, рекомендується розглянути такі теми, як «Вплив медіа на вікові особливості дітей молодшого шкільного віку», «Як розпізнати маніпулятивні ефекти у віртуальному просторі», «Негативні тенденції залежності від гаджетів у дітей молодшого шкільного віку», «Медіагігієна психофізичного стану дітей молодшого шкільного віку», «Мозаїчне мислення – глобальна інтелектуальна

катастрофа людства», «Об'єднуючи людство: посмішка, лайк, гіфка - почуття інших людей, чиєсь життя», «Кому належить фальшива фабрика?».

Для вирішення спірних питань у комунікації зі ЗМІ рекомендується організовувати дискусійні семінари як ефективний засіб комунікативної взаємодії. Під час цих семінарів учасники здобуватимуть практичний досвід спільної участі в обговоренні, а також напрацьовуватимуть теоретичні та практичні рішення. Дискусія надає можливість кожному учаснику визначити і відстояти свою позицію, одночасно розвиваючи навички слухання.

Тому вважаємо за доцільне використовувати для практичної реалізації окреслених педагогічних умов такі методи та форми: нестандартні лекції, дискусії, мультимедійні презентації, навчально-симуляційні ігри. Ці форми та методи роботи сприяють розвитку критичного мислення, формуванню медіаграмотності та критичному розгляду Інтернету та інших засобів масової інформації.

Наступною педагогічною умовою є розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

Реалізація умови здійснюється через впровадження лекцій, семінарів та імітаційних ігор, що проводяться в рамках педагогічного гуртка «Рефлекс», який організовується з метою набуття досвіду учнями з метою забезпечення якісного процесу навчання медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку.

На засіданнях асоціації зі студентами обговорювалися такі теми: «Роль медіаосвіти в інформаційному суспільстві», «Концептуальні засади формування медіакультури», «Значення медіакультури для підвищення обізнаності сучасних дітей», «Медіапродукти – засоби розвитку чи небезпеки».

Для реалізації третьої педагогічної умови, нами було запропоновано створення та використання майбутніми вчителями власних медіаосвітніх продуктів в освітній та позанавчальній діяльності.

Поняття освітніх продуктів у засобах масової інформації ми розглядали на основі праць В. Іванова [73;74], О. Волошеника [36], В. Різуна [170], Н. Череповської [197]. Де науковці зазначали, що медіапродукт можна розглядати як рекламу певного стилю життя з відповідними цінностями. У межах нашого дослідження медіапродукти характеризуються науковими підходами, які можуть бути використані, інтерпретовані або створені для досягнення освітніх цілей і завдань. Це сприяє формуванню національної, гендерної ідентичності, а також соціального чи культурного досвіду мовної поведінки майбутніх вчителів початкової школи.

У позанавчальних заходах, через діяльність наукового гуртка «Медіакультура сучасного вчителя», ми пропонували студентам можливість створювати та використовувати власні медіа-продукти. Цей гурток об'єднує студентів різних спеціальностей, які мають спільні інтереси в медіакультурі. Метою гуртка є сприяння міжособистісній комунікації в медіапросторі, конструктивному спілкуванню в громаді, розвитку мовних засобів у соціально-культурних заходах, роботі з медіатекстами, проведенню досліджень, а також розвитку медіакультури в рамках університетської освітньої системи.

Діяльність гуртка орієнтована на декілька напрямів: дослідницький, що включає вивчення культурних факторів, які впливають на розвиток індивідуальної медіакультури; навчальний, що передбачає розробку методичного забезпечення педагогічної практики з урахуванням освітніх новин; освітній, що спрямований на організацію конкурсів та проектів зі старшокласниками; інформативний, що охоплює створення відеоконференцій та газет. Програма гуртка базується на принципах психопедагога Е. Стоунза, який підкреслював важливість заохочення учнів до навчання: «Допомогти учням навчитися мислити, пізнавати світогляд, формувати бажання діяти в ньому, поважати чужу думку і водночас захищати свою позицію». Студенти мають можливість підготувати доповіді, інтерв'ю, статті про кумирів, довілля, рецензії для університетської газети, а також публікації в соціальних мережах, таких як

Facebook. Вони також можуть створювати колажі та рекламувати навчально-методичну роботу факультету та університету.

До занять студентського наукового гуртка увійшли такі теми: вивчення стилю медіа, мовного інструментарію, авторська робота над кожним словом тексту, авторські погляди на проблему, методи утримання уваги читача. Робота з медіатекстом під час науково-дослідної діяльності дозволила систематизувати знання та створити систему базових медіапонять. Студентів запрошували долучитися до аналізу підручників з медіаграмотності та відповідних сайтів.

Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку ґрунтується на їх участі в роботі «Кіноклубу», який є невід'ємною частиною діяльності наукового гуртка і проводиться на основі матеріалів медіаосвіти.

Позанавчальні заходи включають проведення тематичних тижнів на кафедрі щодо використання медіазасобів навчання, заснованих на власноруч створених медіапродуктах.

Це здійснюється під час освітньої діяльності майбутніх учителів початкової школи у рамках виконання завдань педагогічної практики. Так, під час педагогічної практики студентам було запропоновано написати замітку дискусійного характеру. Відповідно до поставлених завдань, ми пропонували проаналізувати сайти вчителів, а потім розробити власний медіапродукт, який можна буде використовувати в педагогічній діяльності.

Важливим елементом педагогічної практики є створення та використання медіатекстів, таких як відеорепортажі, аудіозаписи, колажі, презентації, веб-сайти та інтернет-реклама. Студенти також займаються моделюванням і викладанням діяльності, що включає використання інформації про можливості інтернет-ресурсів.

Під час педагогічної практики майбутні педагоги мають можливість використовувати метод портфоліо. Основна мета портфоліо – продемонструвати високий рівень засвоєння знань, умінь і навичок, їх практичне застосування, відобразити динаміку професійного розвитку, провести незалежний аналіз

досягнень і сприяти самооцінці результатів роботи. Одне з домашніх завдань, яке дається учням, полягає в підготовці доповіді на одну з тем: «Мотиваційні життєві прийоми для перевірки інформації», «Ефективні методи зворотного зв'язку», «Лідери думок», «Методи маніпуляції медіа». Інше завдання – підготовка до ролі освітнього лідера у розпізнаванні стереотипів та перегляд відео про пропаганду, яке запропонував вчитель, з подальшим обговоренням на засіданні клубу. Такі форми роботи розвивають оперативну діяльність, пізнавальні інтереси, навчають учнів висловлювати прихильність до думок інших, чітко формулювати власну позицію і враховувати позиції опонентів.

Після завершення педагогічної практики планується захист досягнень студентів на звітній конференції, де вони продемонструють своє вміння працювати з текстами засобів масової інформації.

Ось приклади вправ, які викликали особливий інтерес у студентів: «Карусель» – вправа, що дозволяє виявити плюси та мінуси використання медіа; методична методика «Дерево ідей», що дозволяє ознайомитися з правилами взаємодії користувачів з медіапродуктами; інтерактивна імітаційна гра «Мікрофон» дає можливість визначити вимоги до підбору медіапродукції для дітей молодшого шкільного віку; рольова гра «Розмова батьків і вчителя» на тему «Діти в сучасному інформаційному суспільстві», яка сприяє розвитку в учнів здатності до рефлексії, визначає важливість навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку та сприяє вмінню поважати думку інших.

На етапі педагогічної практики в закладах освіти студенти поєднували набуті теоретичні знання з практичною діяльністю, що створило можливість закріплення професійних компетентностей у формуванні медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. При проведенні просвітницької діяльності в закладах освіти студенти провели такі курси: «Створення анімацій», майстер-клас «Ми свідомі споживачі медіа», серію тренінгів з педагогами, під час яких навчилися переформатовувати інформацію та інтерпретувати її до рівня сприйняття дитиною; розробка методичних рекомендацій для батьків та педагогів, впровадження розвиваючих ігор «Медіапродукти моєї родини»; вони

виконували тематичні проекти, видавали стінгазети, сімейні журнали, інформаційні брошури, що містять поради для батьків та практичні приклади використання медіапродуктів молодшими школярами.

Така медіапедагогічна робота викликала у дітей молодшого шкільного віку великий інтерес до використання медіапродуктів, бажання свідомо використовувати їх для власних інформаційних потреб, активізувала дітей до закріплення правил медіакультури та сприяла формуванню медіаграмотності.

Висновки до другого розділу

У другому розділі представлено результати аналітичного огляду науково-педагогічної літератури, присвяченої підготовці майбутніх вчителів до впровадження інформаційних технологій у навчання молодших школярів. Проведено аналіз поняттєво-категорійного апарату дослідження та уточнено терміни «підготовка», «інформаційно-цифрова компетентність», «інформаційно-комунікаційні технології навчання». ІКТ-навчання мають давати відповіді на питання: як організувати навчальний процес у комп'ютерному середовищі з урахуванням специфіки конкретної навчальної дисципліни та навчальних і практичних цілей, які засоби ІКТ використовувати і як їх застосовувати, яким змістом їх наповнювати, як контролювати їх якість. Ці питання зумовлюють необхідність проведення спеціальних педагогічних досліджень.

Обґрунтовано показники сформованості медіаграмотності сучасного педагога в умовах діджиталізації освіти: знання закономірностей освітнього процесу в умовах комп'ютеризації освіти, вміння використовувати цифрові ресурси, оцінювати апаратне та програмне забезпечення; здатність застосовувати різні стандартні додатки й інструментальні програмні засоби; уміння створювати бази даних та інтернет-ресурси освітнього призначення, розробляти найпростіші графічні ілюстрації, педагогічні додатки; здатність набувати практичного досвіду щодо використання навчально-методичних розробок, розміщених у локальних і глобальних інформаційних мережах; навички організації різноманітних видів

навчальної діяльності на уроках, де використовується обробка, зберігання та передача навчальної інформації.

Схарактеризовано складові медіакомпетентності майбутнього вчителя: інформативно-пізнавальна – знання термінології, теорії та історії медіакультури; критичні – навички аналізу та інтерпретації тексту, аналітичного мислення, читання, письма чи обговорення, самоконтролю та самокорекції як споживача медіа, критичного використання Інтернету; мотивація – враховує виникнення стійкої мотивації особистості на ефективне сприйняття медіапростору; морально-соціальна – враховує ЗМІ з етичної точки зору, тобто медіаконтент та медіавиробництво мають здійснюватися з урахуванням очікуваного впливу на різні соціальні групи суспільства; контакт – окреслює, що засоби масової інформації повинні виконувати функцію комунікації; діяльнісна – включає в себе вміння самостійно відбирати засоби масової інформації і використовувати їх у своїх цілях, створювати медіатексти, здатність до саморозвитку в медіасфері.

Виокремлено функції медіакомпетентності сучасного вчителя початкової школи, а саме: комунікативна, культурологічна, адаптивна, проєктивна, аксіологічна, розвивальна, аналітична.

Розроблена організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, яка представлена чотирма модулями: цільовий модуль (мету, завдання, результат), теоретико-методологічний модуль (етапи, підходи, принципи), організаційно-технологічний (компоненти готовності, зміст, форми, методи), результативно-діяльнісний (критерії, показники, рівні та педагогічні умови).

Проведений науково-теоретичний аналіз проблеми готовності майбутніх учителів до виховання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, результати діагностики, дозволили встановити *педагогічні умови* що сприятиме підвищенню ефективності формування цієї готовності: необхідність усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх учителів для

забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

Матеріали другого розділу висвітлено у таких публікаціях автора [45; 152; 153; 154; 155; 156; 157; 227; 245].

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Стан готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку в ЗВО.

Метою констатувального етапу експерименту було визначити стан готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

До експериментальної роботи було залучено 110 студентів - майбутніх вчителів початкової школи з таких закладів, як Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Бердянський державний педагогічний університет, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини та Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

У рамках експерименту було організовано роботу двох груп: експериментальної (ЕГ), до якої входило 57 студентів, та контрольної (КГ) з 53 учасниками, в яких досліджувався стан вияву зазначеного феномену.

На пошуково-розвідувальному етапі експерименту були сформульовані такі завдання: провести анкетування майбутніх вчителів щодо визначення рівня їх підготовленості до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

На наступному етапі пошуково-розвідувального експерименту було проведено діагностику рівня готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Серед студентів випускних груп спеціальності 013 Початкова освіта першого (бакалаврського) освітнього рівня проводилося діагностування, метою якого було встановлення ставлення та рівня мотивації майбутніх вчителів щодо формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, а також оцінка їх базових знань, умінь та навичок у цьому контексті.

В анкетуванні взяли участь 110 майбутніх вчителів. Виявлено, що лише 10 (9,1%) учасників мали знання про Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні, тоді як інші 100 (90,9%) не були знайомі з нею. Щодо запитання про розуміння медіаосвіти та медіакультури, відповідь «Не знаю (не замислювалася)» обрали 56 респондентів (50,9%). Інші респонденти намагалися відповісти, проте більшість з них не чітко розуміли терміни або надавали неправильні відповіді.

Зокрема, 43 (39,1%) учасників опитування розглядали поняття «медіаосвіта» та «медіакультура» як метод організації навчального процесу з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій та медіатехніки, як систему знань про медіатехнології, або як уміння користуватися сучасними засобами медіаосвіти та самостійно шукати матеріали для саморозвитку. Ще 11 (10%) учасників опитування, користуючись смартфонами з постійним доступом до Інтернету, взяли інформацію з мережі, що виявилось очевидним через дослівне цитування (наприклад: «це одна із складових освітнього процесу, спрямована на формування основ медіакультури в суспільстві та підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною медійною системою»). Тим самим студенти продемонстрували вміння знаходити інформацію в мережі, що свідчить про певний рівень сформованості медіаграмотності.

На запитання анкети «Чи доцільно формувати медіакультуру у дітей молодшого шкільного віку?» більшість респондентів (81%) обрали відповідь «Так, оскільки це важливо». Друге місце за позицією «Ні, діти забагато часу проводять із гаджетами», яку обрали 9 (8,1%) респондентів. 12 (10,8%) опитаних вибрали варіант «Важко відповісти».

Також студентам було поставлене питання «Чи усвідомлюєте Ви необхідність упровадження медіаосвіти в початковій школі?» Більшість респондентів, а саме 106 (96,4%), відповіли: «Так, усвідомлюю важливість, оскільки формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є одним із пріоритетних етапів розвитку і становлення особистості». Тільки 4

(3,6%) опитаних відповіли «Ні, не усвідомлюю, оскільки не хочу детально розглядати проблему формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку».

Отже, навіть при широкому використанні термінів «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакультура» в науково-педагогічній літературі, студенти не мають чіткого розуміння цих понять, звужуючи їх до асоціацій з комп'ютерами, мобільними технологіями та іншими аспектами, не враховуючи критичного осмислення інформації та вимоги чинних програм.

Однак усі майбутні вчителі, які брали участь у дослідженні, виявили зацікавленість у вивченні проблем впровадження медіаосвіти. Вони активно обирають медіаосвітні курси та беруть активну участь у лекціях і семінарах з цих питань.

Для ретельного аналізу готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку необхідно визначити ключові показники, компоненти та критерії та проаналізувати рівні готовності.

Вибір таких критеріїв і показників є важливим етапом дослідження, але цей процес ускладнюється відсутністю єдиної системи трактування термінів «критерій» і «показник», що підтверджується під час аналізу наукових джерел.

У педагогічній літературі термін «критерій» вважається об'єктивною характеристикою, яка використовується для проведення порівняльної оцінки досліджуваного явища та його оцінки.

Згідно з О. Нізковим, дефініція «критерій» вважається кількісною величиною, яка використовується для визначення якісних і кількісних характеристик процесу чи явища.

Так, критерій слугує не самою оцінкою, а використовується як засіб та інструмент для проведення оцінки.

Кожен критерій включає в себе показники, які відображають найважливіші та стійкі характеристики об'єкта, які гарантують його існування.

У науковому використанні поняття «показник» часто означає виражену числом характеристику певної властивості, критерію чи процесу. Він фактично є

конкретним вимірником критерію, що робить його більш доступним для вимірювання та спостереження.

Так, виявлення медіакультури у педагога включає його здатність до критичного аналізу інформації, дотримання етичних норм у використанні медіаресурсів та додержання чинного Кодексу про авторське право та захист інформації. Крім того, важливо, щоб педагог усвідомлював наслідки неправильної поведінки в інформаційному просторі [182].

У рамках нашого дослідження ми будемо розглядати медіаграмотність як показник рівня розвитку особистості, яка володіє здатністю ефективно взаємодіяти з медіа. Це означає вміння використовувати медіа для зберігання, опрацювання, передачі, представлення та пошуку інформації.

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо проблему формування медіаграмотності майбутніх вчителів як складне новоутворення, результатом якого є позитивна та ефективна взаємодія майбутнього педагога з медіапростором. Цей процес сприяє розвитку знань, навичок та умінь критично сприймати та інтерпретувати інформацію за допомогою медіа.

Медіаграмотність, як суспільний феномен, націлена на створення нового середовища існування та нової реальності. Це дає можливість педагогам бути активними учасниками інформаційного освітнього середовища та використовувати передові досягнення науки й техніки.

Отже, у нашому дослідженні процес підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку можна описати як цілеспрямований процес в рамках загальної професійної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти. Цей процес спрямований на засвоєння теоретичних та практичних знань і вмінь, які необхідні для ефективної взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку з метою розвитку їхньої медіаграмотності.

Готовність майбутнього вчителя до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку може бути визначена як комплексне, системне утворення, що включає в себе *мотиваційний, когнітивний і діяльнісний* компоненти. Мотиваційний аспект охоплює позитивне ставлення майбутнього

вчителя до формування медіаграмотності у дітей, їхніх цінностей та інтересів у медіаосвіті. Когнітивний компонент передбачає наявність знань про медіаосвіту, обізнаність з сучасними медіа та вимогами до організації медіаосвітнього процесу. Діяльнісний аспект включає у себе здатність майбутнього вчителя до планування креативних медіаактивностей для дітей, діагностування їхніх креативних здібностей, а також дотримання етичних норм у використанні медіа. Ці компоненти забезпечують відповідну готовність майбутнього вчителя до успішного формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Кожен із виокремлених компонентів має свої критерії, які відображають ключові аспекти проблеми, а також показники, які конкретизують ці критерії та вимірюють певні аспекти досліджуваної ситуації.

Детальніше розглянемо кожен з критеріїв та показників, які визначають готовність майбутнього вчителя до розвитку медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Мотиваційний компонент включає *мотиваційно-ціннісний критерій*, який складається з таких елементів: позитивна мотивація майбутнього вчителя стосовно формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; ціннісне ставлення майбутнього педагога до медіакультури; інтерес до медіатехнологій та їх використання.

Когнітивний компонент охоплює *когнітивно-організаційний критерій*, спрямований на формування комплексу знань у майбутніх вчителів щодо медіаосвіти, їх обізнаність із сучасними медійними засобами та їх впливом на дітей молодшого шкільного віку. Цей критерій також охоплює знання про небезпеки, які несуть сучасні медіа, та дотримання правил спілкування в цьому середовищі. Крім того, до цього компоненту входять професійні знання майбутніх вчителів щодо програмових вимог організації медіаосвітнього процесу, необхідних для успішної роботи в початковій освіті.

Діяльнісний компонент проявляється через *операційно-результативний критерій*, що спрямований на розвиток практичних навичок та вмінь, необхідних для майбутніх вчителів у вирішенні конкретних завдань. Ці завдання включають

проєктування креативної діяльності дітей молодшого шкільного віку з використанням медіатехнологій та здатність діагностувати їх креативні прояви. Крім того, цей критерій передбачає дотримання правил доброчесності у використанні медіа.

Виокремлені компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний), критерії й показники готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Мотиваційно-ціннісний критерій мотиваційного компоненту готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку відображається через: присутність мотивацій до професійної діяльності, спрямованих на розвиток медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; ціннісне ставлення майбутніх вчителів до медіаграмотності, їх зацікавленість у використанні медіатехнологій та вміннями їх володіти; розуміння важливості медіаосвіти як для дітей, так і для дорослих.

Показники когнітивно-організаційного критерію готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку включають: знання про поняття «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», та «медіакомпетентність», знайомство з сучасними медійними засобами, усвідомлення можливих ризиків, які несуть сучасні медіа для дітей, і дотримання правил спілкування в медійному середовищі.

Показники операційно-результативного критерію готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку охоплюють: їх здатність до проєктування креативної діяльності дітей з використанням медіатехнологій, а також їх здатність дотримуватися правил спілкування та доброчесності у використанні медіа.

Задля визначення рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку наведемо методiku діагностування відповідних критеріїв визначеного феномену (Додаток Г).

За результатами обраних показників у межах кожного критерію було визначено і схарактеризовано рівні готовності майбутніх вчителів до формування

медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (достатній, задовільний, низький). Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку визначалися обчисленням балів за обраними й розробленими методиками за такою шкалою: 100-70 балів – достатній рівень, 69-30 балів – задовільний рівень, 29-0 балів – низький рівень. Опишемо їх.

Достатній рівень. Студенти, які показали достатній рівень готовності, виявили високу позитивну мотивацію до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку. Вони володіють глибокими системними знаннями теоретичного матеріалу з організації медіаосвіти та виявляють ціннісне ставлення до медіаграмотності. Мають високий інтерес до медіатехнологій і зацікавленість у їх освоєнні. Також вони усвідомлюють важливість медіаосвіти для дітей та дорослих і мають бажання застосовувати здобуті знання у майбутній професійній діяльності. Крім того, вони добре обізнані з новітніми медійними засобами та небезпекою сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку, дотримуються правил спілкування в медіа та правил доброчесності в їх використанні. Вони також виявили здатність до проектування креативної діяльності дітей молодшого шкільного віку з використанням медіатехнологій і вміють діагностувати креативні прояви у дітей.

Задовільний рівень готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку виявляється у фрагментарних знаннях теоретичного матеріалу щодо організації медіаосвіти. Педагоги не завжди мають стійку мотивацію щодо організації процесу формування медіаграмотності у дітей, а їхній інтерес до медіакультури та медіатехнологій є частковим і епізодичним. Вони не завжди зацікавлені в оволодінні цими знаннями та не завжди бажають застосовувати їх у майбутній професійній діяльності. Їх розуміння доцільності медіаосвіти є частковим. Вони мають обмежене знайомство з новітніми медійними засобами та їхньою небезпекою для дітей молодшого віку, хоча дотримуються правил спілкування в медіа. Педагоги можуть організувати умови креативної діяльності дітей з

використанням медіатехнологій і вміють діагностувати креативні прояви у них, а також дотримуються правил доброчесності у використанні медіа.

Майбутні вчителі, які мають низький рівень готовності, не усвідомлюють важливості знань щодо організації медіаосвіти у своїй майбутній професійній діяльності. Вони не проявляють ціннісного ставлення до медіаграмотності та не виявляють зацікавленості у використанні медіатехнологій та володінні ними. Такі вчителі мають байдужу мотивацію стосовно формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку і не усвідомлюють важливості медіаосвіти як для дітей, так і для дорослих. Вони також не орієнтовані на новітні медійні засоби та не дотримуються правил спілкування в медіа. Крім того, вони не здатні до проєктування креативної діяльності дітей молодшого шкільного віку за допомогою медіатехнологій та не можуть діагностувати креативні прояви у дітей в цьому контексті.

Так, проведення дослідження рівня готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку на основі визначених критеріїв та показників допоможе з'ясувати реальну ситуацію із цією проблемою. Такий аналіз дозволить виявити наявні прогалини та визначити області, де потрібні поліпшення. Крім того, результати дослідження допоможуть визначити ефективні педагогічні стратегії та умови, які сприятимуть підвищенню рівня готовності майбутніх вчителів у цій сфері.

Враховуючи визнані компоненти готовності, ми розробили та дібрали комплекс діагностичних методик. Опишемо їх детальніше.

Представимо отримані результати відповідно до констатувального етапу дослідження.

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за показником «Позитивна мотивація щодо формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» за мотиваційно-ціннісним критерієм виявлялися за питальником «Позитивна мотивація» (Додаток Г), який складається з 23 питань із відповідями за вибором «так»/«ні».

Студенти, які отримали менше 13 балів (55,8% в ЕГ і 62,4% в КГ), були віднесені до категорії з низьким рівнем обізнаності з поняттями «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність» і «медіакомпетентність». Для них характерно відсутність розуміння сутності цих термінів. Студенти, які набрали від 13 до 16 балів (23,8% в ЕГ і 19,7% в КГ), були віднесені до категорії задовільного рівня. Вони розуміють сутність понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність» і «медіакомпетентність», хоча час від часу можуть плутати їх між собою.

Студентів, які набрали більше 16 балів (19,2% в ЕГ і 16% в КГ), визначили як тих, що мають достатній рівень. Майбутні вчителі мають чітке уявлення про сутність понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність» і «медіакомпетентність», вони можуть навіть вказати на ознаки, за якими ці поняття відрізняються одне від одного.

Для визначення рівнів за показником «Ціннісне ставлення майбутнього вчителя до медіаграмотності, інтерес до медіатехнологій та оволодіння ними» за когнітивно-організаційним критерієм використовувався опитувальник «Інтерес до медіаграмотності» (Додаток Д). Цей опитувальник складається з 21 запитання з варіантами відповідей «+»/«-».

Студентів, які набрали менше 12 балів (64,5% ЕГ і 71,8% КГ), визначили як тих, хто має низький рівень вияву інтересу до медіаграмотності. Вони не виявляють зацікавленості до медіатехнологій, зустрічають труднощі у вивченні нових медійних засобів та не розуміють значення медіакультури. Студентів, які набрали від 12 до 15 балів (22,8% ЕГ та 14% КГ), віднесли до задовільного рівня. Вони розуміють майбутнє медіаграмотності, цікавляться новими медіатехнологіями, хочуть їх вивчати, але мають складнощі у їх використанні.

Студентів, які отримали понад 15 балів (11,7% ЕГ і 16,2% КГ), визначили як тих, хто має достатній рівень. Майбутні вчителі постійно цікавляться розвитком нових медіа, самостійно вивчають їх та допомагають в цьому своєму оточенню. Вони впевнено можуть пояснити, з якою метою важливо виховувати

медіакультуру, аргументують необхідність розвитку функціональної медіаграмотності та медіакультури.

Було проведено анкетування з метою визначення рівнів за показником «Усвідомлення доцільності медіаосвіти (для дітей молодшого шкільного віку та для їх батьків)» за мотиваційно-ціннісним критерієм за допомогою опитувальника «Важливість медіакультури» (Додаток Е). Розроблений питальник містить 5 питань, оформлених у вигляді тестового завдання.

Більшість студентів не змогли правильно відповісти на запитання: «Що таке медіаосвіта?» та «Назвіть форми медіаосвіти».

Студенти, які отримали 5 балів (8,5% ЕГ і 11,3% КГ), демонструють достатній рівень готовності. Вони усвідомлюють важливість медіаграмотності як для дітей молодшого шкільного віку, так і для дорослих. Називають поняття медіаосвіти, форми медіаосвіти та засоби для створення медіаконтенту. Крім того, вони обізнані з перспективами медіаосвіти в цілому.

Студенти, які отримали 3-4 бали (18,7% ЕГ і 23,2% КГ), продемонстрували задовільний рівень. Вони самостійно визначили важливість медіакультури для дорослих, навели приклади засобів створення медіаконтенту та його використання. Проте вони роблять помилки у визначенні важливості медіаграмотності для дітей молодшого шкільного віку.

Студенти, які отримали 1-2 бали (72% ЕГ і 65,5% КГ), мають низький рівень усвідомлення доцільності медіаосвіти. Вони не можуть розрізнити форми медіаосвіти від засобів створення медіаконтенту та спираються на викладача для з'ясування сутності поняття медіаосвіти.

Узагальнені результати рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за мотиваційно-ціннісним критерієм на констатувальному етапі експерименту наведено в таблиці 3.1.3.

Таблиця 3.1.3

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за мотиваційно-ціннісним критерієм на констатувальному етапі експерименту (у %)

Показники	Рівні					
	Достатній		Задовільний		Низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
– позитивна мотивація щодо формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку	16,4	18,6	20,2	24,6	63,4	56,8
– здатність до мовленєво-креативної імпровізації	15	12	13	23	72	65
– усвідомлення доцільності медіаосвіти (для дітей молодшого шкільного віку та для його батьків)	11	9	23,5	19	65,5	72
Σ (середньо-арифметичні дані)	14,1	13,2	18,9	22,2	67	64,6

З таблиці 3.1.3 видно, що за показником «Позитивна мотивація щодо формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» достатній рівень показали 18,6 % респондентів ЕГ і 16,4 % КГ, задовільний рівень зафіксовано у 24,6 % студентів ЕГ і 20,2 % КГ, низький рівень виявили 56,8 % респондентів ЕГ та 63,4% КГ майбутніх вчителів.

За показником «Ціннісне ставлення майбутнього вчителя до медіаграмотності, інтерес до медіатехнологій та оволодіння ними» достатній рівень зафіксовано у 12 % ЕГ і 15 % респондентів КГ, задовільний рівень виявили 23 % студентів ЕГ і 13 % КГ майбутніх вчителів, низький рівень притаманний 65 % студентів ЕГ і 72 % респондентів КГ.

Таблиця свідчить, що за показником «Усвідомлення доцільності медіаосвіти (для дітей молодшого шкільного віку та для його батьків)» достатній рівень притаманний 9 % респондентів ЕГ та 11 % КГ, задовільний рівень засвідчили 18,8 % студентів ЕГ і 23,5 % КГ, низький рівень зафіксовано у 72% майбутніх вчителів ЕГ та 65,5% КГ.

Узагальнені результати рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за когнітивно-організаційним критерієм на констатувальному етапі експерименту подано в таблиці 3.1.4.

З таблиці 3.1.4 видно, що за показником продуктивно-творчого критерію «обізнаність із сутністю понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність» достатній рівень проявили 13,8% респондентів ЕГ і 15,2% КГ, задовільний рівень був виявлений у 21,7% студентів ЕГ і 25,2% респондентів КГ, низький рівень показали 64,4% респондентів ЕГ та 60 % майбутніх вчителів КГ.

Процедура дослідження рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку відповідно до когнітивно-організаційного критерію полягала у використанні питальника «Ознайомлення з термінами» (Додаток Є). Цей питальник містив 7 питань із різнорівневими завданнями. За кожну правильну відповідь студенти отримували 2 бали, за неправильну - 0 балів. У результаті опитування студенти мали можливість набрати від 0 до 14 балів. На підставі цих результатів рівні готовності майбутніх вчителів були класифіковані на наступні категорії: низький рівень - менше, ніж 6 балів, задовільний рівень - від 6 до 8 балів, достатній рівень - понад 8 балів.

Студенти, які набрали менше 6 балів (64,6 % в ЕГ та 60% в КГ), були віднесені до категорії з низьким рівнем знань про поняття «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність». Вони не розуміють сутності цих понять. Студенти, які набрали від 6 до 8 балів (21.7 % ЕГ та 25,2 % КГ), показали задовільний рівень. Вони розуміють сутність понять

«медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність», але іноді переплутують їх між собою.

Студенти, які отримали більше 8 балів (13,7 % ЕГ і 15,4 % КГ), показали достатній рівень. Майбутні вчителі виявили розуміння сутності понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність», і вони можуть навести ознаки, які відрізняють ці поняття одне від одного.

Таблиця 3.1.4

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за когнітивно-організаційним критерієм на констатувальному етапі експерименту (у %)

Показники	Рівні					
	Достатній		Задовільний		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Наявність знань про поняття «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність»	13,7	12,4	21,7	25,2	64,4	60
Обізнаність із новітніми медійними засобами	12,3	14,1	22,1	19,4	65,6	65,9
Усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дитини	9,1	11,2	18,6	21,9	72	66,7
Σ (середньо-арифметичні дані)	11,7	13,5	20,8	22,1	67,4	64,2

Для визначення рівнів за показником «Обізнаність з новітніми медійними засобами» за когнітивно-організаційний критерієм студенти оцінювали свою обізнаність за допомогою питальника «Я і новітні медіазасоби» (Додаток Ж). Питальник містив 8 запитань, де студентам потрібно було оцінити вираженість показника в таблиці від 1 до 5. Відповідно до шкали оцінок: 5 балів відповідало чітко вираженому показнику, який виявлявся часто; 4 бали – помітно вираженому,

але виявлявся не постійно; 3 бали – вираженому, але обмежено й неефективно; 2 бали – слабо вираженому; 1 бал – дуже слабо вираженому показнику.

Студенти, які отримали менше 17 балів (65,5% ЕГ і 65,9 % КГ), показали низький рівень інтересу до медіакультури. Вони не виявляють самостійності у виборі медіаконтенту, не цікавляться нововведеннями у сфері медійних засобів і не слідкують за їхніми інноваціями. Часто ці студенти використовують матеріали з Інтернету, не власні. Студентів, які набрали від 18 до 29 балів (22,1% ЕГ та 19,4% КГ) було віднесено до задовільного рівня. Вони активно користуються сучасними технічними засобами, такими як ПК, планшети, смартфони, самостійно аналізують споживаний медіаконтент і дотримуються правил техніки безпеки при користуванні цими засобами.

Студентів, які набрали понад 30 балів (12,3% ЕГ і 14,1 % КГ), можна вважати маючими достатній рівень. Вони здатні створювати власний медіаконтент, відстежувати новітні досягнення у медійних засобах і використовувати їх у своїй професійній діяльності.

Для визначення рівнів за показником «Усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку» за когнітивно-діяльнісним критерієм був розроблений питальник «Небезпека в мережі» (Додаток 3), що включає 8 завдань на зіставлення. Відповіді передбачають вибір виду небезпеки та надання відповідних характеристик.

Більшість студентів не змогли правильно зіставити назву небезпеки та її сутність, отримавши від 1 до 4 балів. Це стосується 72 % респондентів ЕГ і 66,7% респондентів КГ, що свідчить про низький рівень усвідомлення небезпеки сучасних медіа. Студенти не можуть відрізнити різні види небезпек у мережі, а також не розуміють, які конкретні небезпеки можуть трапитися через сучасні медіа для дітей.

Задовільний рівень спостерігався у студентів, які набрали 3-4 бали (18,6 % ЕГ і 21,9 % КГ). Вони змогли самостійно визначити більшість сучасних загроз у медіа для дітей, можуть класифікувати їх і розрізнити, а також наводять деякі правила протидії цим загрозам.

Студенти, які набрали від 5 до 8 балів (9,1% ЕГ і 11,2 % КГ), показали достатній рівень. Майбутні вчителі були ознайомлені з потенційними загрозами в медіа, які можуть порушити цілісність особистості через поширення агресивної, хибної або маніпулятивної інформації; вони класифікують різновиди небезпек у мережі та їх характеристики і визначають шляхи боротьби з ними.

Узагальнені результати рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за когнітивно-організаційним критерієм на констатувальному етапі експерименту подано в таблиці 3.1.4.

З таблиці 3.1.4 видно, що за показником критерію «обізнаність із сутністю понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність» достатній рівень проявили 11,7 % респондентів ЕГ і 13,5 % КГ, задовільний рівень був виявлений у 20,9 % студентів ЕГ і 22,1 % респондентів КГ, низький рівень показали 67,4 % респондентів ЕГ та 64,2 % майбутніх вчителів КГ.

За показником «Усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку» достатній рівень був характерний для 9,1% респондентів ЕГ та 11,2 % КГ, задовільний рівень засвідчили 18,6 % студентів ЕГ і 21,9 % КГ майбутніх вчителів, низький рівень спостерігався у 72 % майбутніх вчителів ЕГ та 66,7% респондентів КГ. Розглянемо послідовність процедури дослідження рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм.

Для визначення рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за показником «здатність проектувати креативну діяльність дітей молодшого шкільного віку у використанні медіатехнологій» за операційно-результативним критерієм використовувався питальник «Креативна медіадіяльність» (Додаток И). У цьому питальнику міститься 10 показників, які потрібно оцінювати від 1 до 5 балів, де 5 - відповідають чітко вираженому показнику, який часто виявляється, і 1 -

відповідає дуже слабо вираженому показнику. Низький рівень прояву готовності визначається як менше ніж 18 балів, задовільний рівень - від 19 до 38 балів, а достатній рівень - понад 39 балів.

Студентів, які отримали понад 39 балів (13,1% ЕГ і 15,5 % КГ), було віднесено до категорії достатнього рівня дотримання правил спілкування в медіа. Ці майбутні вчителі обізнані з діагностикою креативних проявів у дітей молодшого шкільного віку, вміють організовувати креативну медіадіяльність у дітей та використовувати власний медіаконтент у своїй діяльності. Вони володіють сучасними технічними засобами та ефективно їх використовують.

Студентів, які отримали від 19 до 38 балів (21,5 % ЕГ та 23,7% КГ), віднесено до категорії задовільного рівня. Такі студенти вільно розпізнають творчих та креативних дітей молодшого шкільного віку, аналізують медіаконтент і вміють створювати та поширювати власний медіаконтент.

Студентів, які отримали менше 18 балів (65,3 % ЕГ і 60,8 % КГ), віднесено до категорії з низьким рівнем готовності. Вони не використовують власний медіаконтент у творчій діяльності, не вміють розпізнати творчість та креативність у дітей, а також не дотримуються правил доброчесності у використанні медіаконтенту.

Для визначення рівнів за показником «Дотримання правил спілкування в медіа» за операційно-результативним критерієм був використаний питальник «Етикет мережі» (Додаток І), що містить 35 запитань, де студентам необхідно обрати правильні відповіді щодо правил поведінки в онлайн середовищі.

Студенти, які набрали менше 20 балів (67,2 % ЕГ та 64,7% КГ), були віднесені до категорії з низьким рівнем дотримання правил медіа-комунікації. Вони не вміють розпізнавати способи і методи маніпуляцій у медіа, не дотримуються правил безпечного користування Інтернетом та мають труднощі в розумінні впливу медіа на громадську думку.

Студенти, які отримали від 21 до 32 балів (19,9 % ЕГ та 20,9 % КГ), демонструють задовільний рівень знань. Вони ознайомлені з правилами безпечного користування медіа, можуть розрізняти різні способи впливу на

громадськість, розуміють важливість різниці між можливостями медіа та їх впливом на розвиток особистості. Крім того, вони здатні розпізнати завдання суспільних медіа та описують основні етапи розвитку медіа, надаючи їм коротку характеристику.

Студенти, які набрали понад 30 балів (12,9 % ЕГ і 14,4% КГ), демонструють достатній рівень дотримання правил доброчесності у використанні медіа. Вони виявилися здатними протистояти негативному впливу медіа, вміло користуються медіа-ресурсами, знають та дотримуються правил спілкування в цифровому середовищі. Крім того, вони вміють розпізнавати та ідентифікувати потенційні небезпеки, що можуть виникнути в медіа-середовищі, а також знають шляхи їх уникнення або подолання.

Для визначення рівнів за показником «Дотримання правил доброчесності у використанні медіа» за операційно-результативним критерієм використовувався питальник «Доброчесність у мережі» (Додаток І), що включає 12 завдань, спрямованих на оцінку відповідності правилам доброчесності в цифровому середовищі.

Більшість студентів не мають достатнього розуміння поняття «доброчесності в медіа», не освічені щодо впливу медіа на суспільство та індивіда, а також не ознайомлені з вмістом закону України «Про доступ до публічної інформації». Внаслідок цього, таких студентів (72,2 % ЕГ і 64,9 % КГ) віднесено до низького рівня дотримання доброчесності в мережі. Студенти, які ознайомлені зі змістом цього закону, усвідомлюють масштабність впливу медіа на особистість та суспільство в цілому. Вони намагаються дотримуватись правил доброчесності в мережі. Ці студенти становлять 18,9 % ЕГ і 24,2 % КГ.

Студенти, які отримали від 5 до 8 балів (8,9 % ЕГ і 10,9 % КГ), показали достатній рівень готовності. Вони розуміли поняття «доброчесність у медіа», ефективно дотримувалися правил доброчесності в мережі та вміли розрізняти та класифікувати способи маніпуляцій у цьому середовищі.

Узагальнені результати рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-

результативним критерієм на констатувальному етапі експерименту представлені в таблиці 3.1.5.

Таблиця 3.1.5

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм на констатувальному етапі експерименту (у %)

Показники	Рівні					
	Достатній		Задовільний		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Здатність створювати умови для креативної діяльності дітей молодшого шкільного віку	13,1	15,4	21,6	23,8	65,3	60,8
Обізнаність із новітніми медійними засобами	12,9	14,4	19,9	20,9	67,2	64,7
Усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дитини	8,9	10,9	18,9	24,2	72,2	64,9
Σ (середньо-арифметичні дані)	11,8	13,9	20,3	22,5	67,9	63,3

З таблиці 3.1.5 видно, що за показником операційно-результативного критерію «Здатність проектувати креативну діяльність дітей молодшого шкільного віку» достатній рівень показали 13,1% респондентів ЕГ і 14,1% студентів КГ, задовільний рівень - у 21,6 % респондентів ЕГ і 23,8% майбутніх вихователів КГ, а низький рівень - у 65,3% майбутніх фахівців ЕГ та 60,8% студентів КГ.

Щодо показника «Дотримання правил спілкування в медіа», 12,9% респондентів ЕГ і 14,4 % майбутніх вчителів КГ продемонстрували достатній рівень, 19,9 % майбутніх фахівців ЕГ і 20,9% КГ - задовільний рівень, а 67,2% студентів ЕГ та 64,7% КГ показали низький рівень.

Щодо показника «Дотримання правил доброчесності у використанні медіа», були зафіксовані такі результати: достатній рівень спостерігався у 8,9% респондентів ЕГ і 10,9 % КГ, задовільний рівень - у 18,9 % респондентів ЕГ і 24,2% КГ, а низький рівень був виявлений у 72,2 % майбутніх фахівців ЕГ та 64,9 % КГ.

Узагальнені результати рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку на констатувальному етапі експерименту подано в таблиці 3.1.6

Таблиця 3.1.6

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за всіма критеріями на констатувальному етапі експерименту (у %)

Критерії	Рівні					
	Достатній		Задовільний		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Мотиваційно-ціннісний	13,2	14,1	22,2	18,9	64,6	67
Когнітивно-організаційний	11,7	13,5	20,8	22,1	67,4	64,2
Операційно-результативний	11,8	13,9	20,3	22,5	67,9	63,3
Σ (середньо-арифметичні дані)	12,2	13,8	21,1	21,1	66,6	64,8

З таблиці 3.1.6 видно, що за мотиваційно-ціннісним критерієм достатній рівень досягли 14,1 % респондентів ЕГ і 13,2% студентів КГ, задовільний рівень показали 18,9% респондентів ЕГ і 22,2% студентів КГ, а низький рівень був зафіксований у 67,4% студентів ЕГ і 64,2% майбутніх вчителів.

За когнітивно-організаційним критерієм, 11,7 % студентів ЕГ та 13,5 % студентів КГ показали достатній рівень, 20,8% студентів ЕГ і 22,1% студентів КГ показали задовільний рівень, а 67,4 % студентів ЕГ та 64,2% студентів КГ мали низький рівень.

За операційно-результативним критерієм достатнього рівня досягли 11,8% студентів ЕГ і 13,9 % студентів КГ, на задовільному рівні залишилось 20,3 % студентів ЕГ і 22, 5 % студентів КГ, низький рівень виявили у 67,9% студентів ЕГ і 63,3 % студентів КГ.

Отже, дослідження рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за встановленими критеріями та показниками дозволить визначити реальний стан проблеми та розробити ефективні педагогічні стратегії для їх професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Для перевірки достовірності отриманих результатів на констатувальному етапі експерименту був застосований розрахунок λ -критерію, який базується на методі Колмогорова-Смирнова.

$$K(t) = \sum_{j=-\infty}^{+\infty} (-1)^j e^{-2j^2 t^2}, t > 0$$

Отже, на основі результатів констатувального етапу експерименту було зроблено висновок про необхідність систематичної підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

3.2. Експериментальні методи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Метою формувального етапу дослідження є конкретизація та перевірка ефективності педагогічної бази підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Реалізація моделі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку здійснювалася протягом року з учнями в рамках реалізації вибіркової дисципліни «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи», наукового гуртка «Медіаосвіта сучасного вчителя», самостійної медіадіяльності майбутніх учителів у процесі педагогічної практики, оновленого змісту педагогічної практики.

Метою організаційно-мотиваційного етапу було активізувати позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності та надати учням необхідні знання про сутність термінів «медіакультура», «медіаграмотність», «діти молодшого шкільного віку», сформуванню усвідомлення важливості феномену медіаграмотності для майбутньої професійної діяльності вчителя початкових класів; підготовка до оволодіння основами медіаграмотності; розробка алгоритму підготовки та проведення заходів з активним медіавнеском [32, с. 69-72].

Метою лекцій вибіркової дисципліни «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» була теоретична підготовка майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, набуття відповідних знань, що сприяють набуттю професійних компетентностей та їх застосуванню у професійній діяльності.

При реалізації вибіркової теми використовувалися різні види лекцій: лекції-дискусії, проблемні лекції, лекції-тренінги, лекції-додатки, лекції-візуалізації, лекції-презентації. Зазначимо, що лекції проходили за наступним алгоритмом: з'ясування рівня виконання здобувачами самостійних завдань, запропонованих під час попередньої лекції. Під час лекцій вирішувалися проблемні ситуації, знаходилися конструктивні рішення методом «мозкового штурму» при розгляді проблемних питань, а в кінці лекцій студенти залучалися до виділення ключових термінів та базових понять предмету.

Для самостійної роботи студентам були запропоновані наступні види завдань: вибір та аналіз цифрових технологій створення медіаконтенту; розробка медіа-матеріалів для дітей молодшого шкільного віку; створення інтерактивних навчальних відеороликів; підготовка навчально-методичних матеріалів; створення ментальних карт; розробка логотипу; виявлення фейкових новин та маніпуляцій у ЗМІ.

Охарактеризуємо проблемну лекцію «Сутність медіаосвіти та медіаграмотності» вибіркової дисципліни «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи». Зміст першої теми курсу включав: сутність понять

«медіаосвіта», «медіапедагогіка», «медіакультура», «медіаграмотність», «аудіовізуальна грамотність». Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення. Медіаграмотність у початковій школі. Методична система навчання медіаграмотності в початковій школі. Загальна характеристика її основних компонентів (цілі, зміст навчання, методи, форми і засоби навчання). Можливості інтеграції курсу медіаграмотності з іншими предметами. Перед презентацією лекційного матеріалу студентам були поставлені проблемні питання: Чи описуєте Ви класифікацію функцій сучасних ЗМІ за соціально-педагогічними критеріями в сучасному стані розвитку теорії масової комунікації? Яке філософське значення категорій «медіаосвіта», «медіапедагогіка», «медіакультура», «медіаграмотність»?

Під час лекції були задані проблемні питання: Яке значення медіаграмотності у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи? Який вплив мають сучасні медіа на свідомість індивіда? Під час розгляду проблемних питань студенти під час лекції створюють оглядову таблицю «Класифікація та функції сучасних медіа», в якій відтворюють форми, функції та цілі використання сучасних медіа та окреслюють їх вплив на особистісний розвиток.

При розгляді теми «Загальні тенденції в сфері нових медіа» для майбутніх вчителів було запропоновано відповісти на питання, чи є сучасним такий процес, як формування медіакультури особистості; Яке значення має розвиток медіакультури в контексті цифрової цивілізації?

Майбутні вчителі початкової школи прокоментували переваги та доцільність вибіркового предмета «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи». Переважаючою відповіддю було: «Без медіакультури неможливо жити в інформаційному просторі», а саме тому, що медіапедагогіка перетворюється на одну з найактуальніших наук, яка відповідає потребам і вимогам сучасності.

Найчастіше усвідомлення важливості медіаосвіти та набуття медіакультури учні пов'язують з вивченням таких тем: Мотивація до створення

чогось нового, креативного, унікального: «Медіапедагогіка та основи медіаграмотності як складові педагогічної освіти»; Набуття нових знань через оволодіння комп'ютерними програмами для обробки інформації: «Програмне забезпечення для обробки медіаінформації».

Лекція на тему «Загальні тенденції в сфері нових медіа» була спрямована на розкриття таких аспектів: цифрові, комп'ютерні, інформаційні, мережеві технології; можливості використання багатоманітних медіа технологій в навчанні молодших школярів; орієнтація в сучасному інформаційному середовищі; формування вмінь роботи з інформацією; джерела інформації; фейк; спам; реклама; інформаційна маніпуляція та її запобігання; безпека дитини в медіа. Зміст даних тем дозволив студентам інтегрувати знання з курсів «Психологія» та «Дитяча психологія» в майбутню професійну діяльність, а саме: розвиток критичного мислення у дітей молодшого шкільного віку як ключового компонента сучасної освіти; виконання аналітичних та синтетичних завдань як основи формування критичного мислення і як основного завдання професійної діяльності; інтеграція технологій критичного мислення в освітній процес початкової школи.

Лекція та практичне заняття з теми «Медіаграмотність у світі» була спрямована на ознайомлення та аналіз майбутніх вчителів початкової школи з подібними та відмінними рисами та світовими тенденціями в галузі медіаграмотності особистості. Під час лекції студенти ознайомилися зі змістом, формами, методами вивчення медіаграмотності, та шляхів підвищення ефективності освіти у розвинених країнах світу та в Україні. Вчилися формувати власну педагогічну позицію. Зміст завдань на практичному занятті сприяв розвитку педагогічного мислення, професійної самосвідомості.

Другий змістовий модуль вибіркової навчальної дисципліни «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» складається з наступних тем: «Інструменти медіаграмотності» складався з наступних тем: «Аудіовізуальна грамотність», «Процес вибору новин», «Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси», «Особливості проведення уроків по медіаграмотності».

З метою реалізації міждисциплінарних зв'язків у підготовці майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» студентам було запропоновано переглянути навчальний матеріал з дисципліни «Педагогіка» на тему «Педагогіка як наука», уточнивши сутність термінів «освіта», «педагогічна взаємодія», «медіаосвіта» у наукових джерелах та висловивши власну думку щодо трактування цих понять.

Під час лекції відбулася жвава дискусія щодо окреслених визначень, оскільки джерело інформації про пошук не було чітко вказано студентам, тому тлумачення понять були різноманітними. Студентам були поставлені запитання: «Яке значення має медіаосвіта для процесу формування особистості дитини?», що призвело до конструктивної дискусії. На завершення обговорення зазначалося, що «педагогічна взаємодія в початковій школі» є основним способом організації педагогічної діяльності учасників освітнього процесу, яка здійснюється в правильному порядку залежно від взаємодії та ступеня самостійності учасників освітнього процесу і враховує специфіку педагогічної діяльності, а також передбачає адаптацію взаємодії між ними в залежності від навчального матеріалу.

Перед майбутніми вчителями було поставлено завдання сформулювати власне тлумачення термінів «медіаосвіта в педагогічному процесі», «медіакультура в процесі початкової освіти», «медіаграмотність у процесі початкової освіти». Для виконання поставленого завдання студенти були об'єднані в групи по три людини, час на виконання завдання становив 10 хвилин. Ґрунтуючись на власних міркуваннях, кожна група представила свої концепції для загального обговорення. Вислухавши варіанти кожної групи, учні спільно вибирали найбільш вдале формування окресленого визначення. Наше завдання полягало в тому, щоб спрямувати студентів на уточнення понять та узагальнення висновків. Слід зазначити, що студенти активно висловлювали власні думки та сперечалися. Під час лекції було зазначено, що медіаосвіта в педагогічному процесі здійснюється через партнерство всіх зацікавлених сторін – вчителів,

дітей, їхніх батьків – та сприяє формуванню медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку.

Метою практичного заняття «Процес вибору новин» є тренування навичок пошуку та обробки інформації та закріплення знань майбутніх освітян про різні форми медіатехнологій.

Під час практичних занять майбутні фахівці початкової освіти вирішували різні проблемні ситуації, набували професійно-методичного досвіду формулювання та аргументації власної позиції.

Безпосередньо на практичних заняттях з медіагігієни та сучасних інформаційні платформ, ми намагалися сформувати критичний підхід до аналізу інформації та критичного мислення. Так, майбутні педагоги наводили приклади яскравих історій про об'єкти, які могли б зацікавити дітей молодшого шкільного віку. Вправою «Створення прикладу розповіді вчителя про свято» вони намагалися роз'яснити учням значення поняття «приклад історії вчителя» та вимоги до нього. Ми з'ясували, що розповідь має бути інформативною, мати освітнє спрямування, мати невелику гучність та бути доступною для сприйняття дітьми молодшого шкільного віку. Студенти ділилися прикладами історій відпочинку з молодшими школярами під час педагогічної практики. Вони також розробили плани уроків та провели взаємний аналіз.

На етапі продуктивної діяльності було проведено цикл занять з проблеми «Інформаційна агресія або кібер-булінг та запобігання йому», метою яких було тренування у студентів умінь розрізняти види та способи подання інформації; «Віртуальна реальність, як інструмент медіаосвіти» є метою розвитку комунікативних навичок, які дозволили оновити дидактичний принцип наочності. Наведемо кілька прикладів.

Лекція на тему «Процес вибору новин».

Ключові слова: «фейк», «спам», «маніпуляція», «психологічне зараження», «навіювання».

Для візуалізації теоретичного матеріалу було використано мультимедійну презентацію, що ілюструє основні поняття лекції та супроводжує виклад основного матеріалу.

Метою лекції було попередження методів маніпулювання інформацією, формування принципу цілісності в мережі. Учні розв'язували такі проблемні ситуації: «Чи можна повністю вірити медіаінформації?», «Як навчити відрізняти правду від брехні?», «Чому принцип доброчесності важливий?».

Перед лекцією студенти вивчали фахову літературу, складали тематичний словник, що містить терміни «доброчесність» та «соціальні тенденції».

Лекція можна розпочати з проблемного питання: «Чи можна повністю вірити медійній інформації? Поясніть свою думку. На майбутнє пропонується згадати матеріал попередньої лекції та дати визначення поняттю «технології несвідомого впливу». Після виконання завдання майбутні педагоги визначають, які поняття необхідно сформулювати у дітей молодшого шкільного віку.

Під час лекції було застосовано педагогічну методику «Ажурна пилка», яка передбачає засвоєння певного обсягу знань за короткий час, заохочення студентів вчитися один в одного та обмінюватися досвідом, організацію самоосвітньої діяльності інших.

На завершення лекції проведена інтерактивна вправа «Інструменти формування медіаграмотності». У рамках цієї вправи кожен студент вибрав для себе методичний інструментарій, який допоможе зробити процес формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку ефективнішим.

Практичні заняття з курсу стимулювали активну участь майбутніх учителів у процесі формування медіаграмотності та збільшили інтенсивність їх педагогічної та методичної активності. На практичному занятті відбувся активний діалог між суб'єктами освітнього процесу щодо розкриття сутності медіа-технологій у використанні у початковій школі; передача майбутніми вчителями практичних знань щодо формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Під час лекції «Інтернет простір та його вплив на свідомість особистості» було застосовано метод «Акваріум», який є ефективним для розвитку комунікативних навичок, удосконалення вміння аргументувати власну думку, на етапі засвоєння навчального матеріалу, тренування здатності до самоуправління та самоорганізації у професійній діяльності [185, с.89-94].

Практичні заняття за темою «Технології навчання на уроках медіаграмотності» відбувся у формі круглого столу. Студенти представили результати виконаних ними практичних завдань. Включаючи:

1. Створення власних інструментів для організації навчального процесу з Prezi, Quizlet, Power Point, Storybird, AudioBoo, StoryJumper, Creaza, Mind Map.
2. Опишіть досвід використання технологій цифрової освіти для взаємодії з молодшими школярами в класі (British Council Kids, LingQ, Duolingo, Padlet), проаналізувавши їх.

Слід зазначити, що створення власних цифрових матеріалів (карток, навчальних відео, дидактичних ігор, аудіосупроводу в програмі Anki, різних видів вправ на ресурсі LearningApps) сприяло зацікавленості майбутніх вчителів початкової школи у використанні цифрових освітніх технологій у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

На практичному занятті «Базові механізми розвитку медіаграмотності» нами було використано інтерактивний метод «снігова куля», який був спрямований на організацію дискусії в групах.

Методологічно до аспекту проблеми, що розглядається, зручно застосовувати педагогічний метод «дерево рішень». З їх допомогою студенти можуть аналізувати і краще розуміти механізм сприйняття складних рішень. Підбір розчинів здійснюється за певною схемою; передбачає графічну побудову алгоритмів дій для розв'язання задач, що сприяють розвитку самоаналізу власної діяльності. Метод підходить для роботи на тему «Практичні засади розвитку медіакультури».

З метою ознайомлення з сучасними дослідженнями, які знайшли послідовне відтворення в науково-методичній літературі, організовано

«Методичні виставки – скарбнички», на яких обговорюватимуться питання збереження та оновлення бібліотечного фонду, науково-методичної літератури за темами «Медіаграмотність дитини молодшого шкільного віку», «Ознайомлення з чинними нормативними документами з організації медіаосвіти», «Я компетентний викладач», «Методична робота з медіатехнологій» у початковій школі»; публікації у фахових виданнях, присвячені проблемі підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Використання інтерактивних форм і методів роботи в процесі професійної підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, дозволило забезпечити успішну реалізацію окреслених нами педагогічної умови.

Таким чином, під час навчально-пізнавальної діяльності майбутні вчителі початкової школи набули низки теоретичних знань щодо форм, методів, змісту та засобів формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку, а також про навички та вміння практичної реалізації необхідних компетентностей, які слугуватимуть теоретичним підґрунтям для подальшої експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Метою операційно-ефективного етапу було створення умов для формування практичних умінь та навичок для формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку шляхом впровадження активних методів навчання, розв'язання різної складності педагогічних проблем тощо.

Під час педагогічної практики було розпочато роботу творчо-відтворювального етапу на якому студенти набували практичних навичок з основ формування медіаграмотності, у процесі проведення позаурочного курсу для дітей молодшого шкільного віку «Основи медіаграмотності», яка складалась з наступних тем: «Початки медіаосвіти» на теми: «Різноманітний світ медіа. Як не загубитися в ньому?», «Звідки ми беремо інформацію?», «Як відрізнити правду від брехні?», «Безпека в ЗМІ. Правила використання медіапродуктів», «Як

правильно спілкуватися в мережі?», «Увага – реклама!», «Що потрібно знати про авторське право?»).

В рамках розробленого курсу учні молодшого шкільного віку вивчали тему «Звідки ми беремо інформацію?» на якому вони пізнали сутність понять «медіа», «джерела інформації»; навчилися підбирати необхідну інформацію відповідно до власних потреб. Ця вправа допомогла учням навчитися та диференціювати пошук інформації.

При проведенні медіапросвітницького заняття на тему «Як відрізнити правду від брехні?» було виявлено, що учні молодшого шкільного віку відчують певні труднощі у відрізненні правдивої інформації від неправдивої. Мета занять полягала в тому, щоб учні молодшого шкільного віку зрозуміли, що не вся інформація, яку ми читаємо, є правдивою, і тому ми повинні навчитися її перевіряти. На заключному етапі наших зустрічей ми намагалися підібрати цикл завдань, які б стимулювали учнів молодшого шкільного віку оцінити свої знання про властивість інформації (істина/брехня); набули здатності забезпечувати достовірність інформації, формулюючи прості запитання; опановує навички критичного сприйняття інформації.

Особливий інтерес у молодших школярів викликало заняття на тему «Позитивні і негативні герої книг, журналів і мультфільмів», на якому йшлося про добрих і злих героїв книг і журналів, мультиплікаційних фільмів. Під час занять діти дізналися, що герої казок та мультфільмів є одночасно добрими та поганими, визначивши критерії такого розподілу відповідно до своєї поведінки та створювали власних персонажів.

Заняття на тему «Увага реклама!» сприяв реалізації спрямованості медіаосвіти на «Економічні аспекти медіа». Метою заняття було ознайомлення молодших школярів із сутністю реклами, її метою, наприклад: спонукати їх до покупки товару; навчання вмінню підбирати товар за якісними характеристиками, а не за рівнем його реклами. На останньому етапі уроку діти дізналися про рекламу та її функції, розуміючи, що не всі товари, які рекламуються, мають потребу купувати та споживати. Щоб освоїти основи

створення реклами, молодшим школярам було запропоновано порівняти рекламовану продукцію з її реальним зовнішнім виглядом.

Крім того, молодші школярі вперше познайомилися з терміном «авторське право» (заняття на тему: «Що потрібно знати про авторське право?»). Метою заняття є ознайомлення молодших школярів з природою термінів «авторське право» та «власність», а також зі способом дотримання авторських прав.

Варто зазначити, що визначена тема є складною для розуміння молодшими школярами, тому що учні повинні розуміти, що володіння – це не тільки іграшки чи одяг, а й за підручник, статтю в журналі, інтернеті і т.д. В учнів формуються знання про те, що існує певна відповідальність за привласнення медіапродукту. Це питання надзвичайно актуальне для України, де постійно порушуються авторські права, створюються та розповсюджуються піратські копії медіа-носіїв, а також відбувається бездумне запозичення наукових ідей чи їх фрагментів без належних посилань тощо. При підготовці педагогічно-методичної розробки для дітей молодшого шкільного віку були використані матеріали польського веб-порталу «Медіаосвіта».

Метою уроків є ознайомлення молодших школярів з природою термінів «авторське право» та «власність», а також зі способом дотримання авторських прав.

Молодші школярі знають, що слово «власність» означає те, що потрібно захищати. Однак учні не завжди пам'ятають термін «автор». Під час уроку молодші школярі дізналися про важливість запам'ятовування автора підручника, книги, статті, мультфільму чи іншого виду твору. Діти також усвідомили важливість поняття «співавторство», яке можна представити в наступному тлумаченні: співавторами можуть стати кілька людей, тобто розробників чогось нового.

В результаті занять учні молодшого шкільного віку зрозуміли, що кожен витвір мистецтва має свого автора, навіть малюнок, який вони створюють, є їхнім авторським правом; учні зрозуміли, що не можна привласнювати чужі заслуги, твори тощо.

Також було проведено кілька практичних курсів, присвячених розвитку навичок створення власних медіапродуктів, а саме: постановка казки («Жива казка»), моделювання казкового героя («малювання у двох руках»), виготовлення лепбука (книжки-розкладання) – багатофункціональної складної папки з кишнями та застібками, в яку поміщається відповідний дидактичний матеріал, та написання власної казки (вправа «Шлях до мети»). Крім того, молодші школярі разом з батьками створювали «Щоденник успіхів».

Наголошуємо, що окреслені вище проблеми медіаграмотності є складними не лише для молодших школярів, а й для їхніх батьків. Ми організували круглий стіл для батьків дітей молодшого шкільного віку, де вони мали можливість дізнатися про важливість медіаосвіти в сучасному інформаційному суспільстві.

Одна з презентацій круглого столу була присвячена розгляду освітніх медіапродуктів. Батьки з'ясували, які пізнавальні програми корисні для дітей молодшого шкільного віку. Крім того, більшість дитячих мультфільмів містять навчальний контент.

Наприклад, герої мультсеріалу «Фіксики» в зрозумілій формі розповідають дітям молодшого шкільного віку принцип роботи чайників, холодильників, пральних машин та іншої побутової техніки; Чим небезпечний ртутний градусник? в яких продуктах містяться вітаміни і т.д. Є серіали, які зосереджені на медіаосвіті, наприклад, про важливість наявності антивірусу на комп'ютері та безпеку відкриття підозрілих електронних листів від незнайомців.

Так, головний герой анімаційного фільму «Тачки» – Блискавка Маккуїн – власним прикладом демонструє приклади дружби, взаємопідтримки, поваги та відповідальності.

Також необхідно звернути увагу на доцільність використання проектів анімаційного, розважального та пізнавального контенту телеканалів. Наприклад, проект «Це наше, а це твоє» пропонує захоплюючі історії про державні символи, незвичайні ідеї, винаходи людства та інші видатні досягнення українців. Мультсеріал «Світ чекає на відкриття» представляє історію створення звичних побутових предметів. Важливим аспектом є те, що для дорослих, які

допомагають дітям молодшого шкільного віку інтерпретувати освітні повідомлення, які вони побачили на екрані. При цьому слід стежити за тимчасовими рамками використання сучасних технологій. Як показує практика, учні молодшого шкільного віку виявляють великий інтерес до перегляду зарубіжних мультфільмів і художніх фільмів, особливо американських. Учні молодшого шкільного віку приваблює «гострий» сюжет, який передбачає переслідування, пошуки, боротьбу зі злочинцями, тобто все те, що характерно для американського кінематографа [164, с. 156].

Оскільки сучасні гаджети викликають великий інтерес у молодших школярів, ми вважаємо за доцільне використовувати їх під час навчального процесу. Батьки зможуть встановлювати інтерактивні додатки або виконувати онлайн-ігри на власних технічних пристроях (планшетах, смартфонах, комп'ютерах), які мають педагогічну та дидактичну спрямованість. Наприклад, для формування морально-етичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку можна скористатися такими безкоштовними додатками: «Корисні звички для дітей», «50 корисних звичок», «Корисні звички та манери для дітей» тощо. Додатки містять ілюстрації з аудіовізуальним супроводом про правила поведінки в суспільстві. Завдяки застосуванню наведених додатків діти молодшого шкільного віку формують знання про необхідність бути ввічливими, слухняними, ввічливими зі своїми однолітками та дорослими, сумлінно виконувати обов'язки, захищати громадське майно та навколишнє середовище тощо. Також цікавим є розділ «Безпека» в додатку «Корисні звички та манери для дітей», де описані правила поведінки на воді, на вулиці (заборона спілкуватися з незнайомими людьми, давати їм особисту інформацію та відбирати у них предмети), на вулиці, в автомобілі тощо.

Крім того, ми запропонували батькам та дітям молодшого шкільного віку створити власну фотогазету або лепбук на тему «генеалогічне дерево», комікси, «Один день з життя нашої родини».

Серія занять завершилася медіа-балом, на якому були присутні батьки, учні та вчителі. Проведення даного виду навчання є найбільш ефективною формою

роботи з формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку, що дозволяє узагальнити та поглибити знання про медіа, удосконалити вміння створювати власні медіапродукти, реалізовувати основні положення педагогічного партнерства (вчителі, діти молодшого шкільного віку, батьки) відчувати спектр позитивних емоцій, дізнатися про історію навчального закладу та його колективу, адже однією з ключових подій свята є створення ноутбука на тему «Наша школа», який включає такі рубрики: «Історія нашої школи», «Знайомство з родиною» тощо.

На заняттях з «Основ медіаграмотності» учні активно долучалися до рольових ігор, завдань та вправ до освітнього процесу. Усі вправи та завдання мають практичний характер та сприяють розвитку базових медіанавичок у дітей молодшого шкільного віку.

Використання навчальних ігор і творчих завдань з використанням засобів масової інформації забезпечують єдність творчості і пізнання і сприяють: оволодінню певною інформацією, розвитку мислення і пізнавальних процесів, розвитку ігрової, дослідницької та медіаторчої діяльності.

Наприклад, молодшим школярам була запропонована сюжетно-рольова гра «Телестудія», завданням якої було розвинути самостійність суджень і оцінок телевізійних програм учнями в малих групах. Перевагами такої організації стали: молодші школярі відчували себе емоційно розслаблено і комфортно; вміти вільно висловлювати та формулювати власну думку; я навчився слухати і аналізувати точку зору інших.

Обговорення медіапродуктів відбувалося у два етапи: на першому етапі діти виступали в ролі «працівників телевізійної станції», при цьому кожен з них висловлював власну думку відповідно до телевізійних програм, які вони дивилися; На другому етапі повинна була виступати кожна група, яка мала свого «директора каналу». Роль педагога в грі виконує «директор Державної телерадіокомпанії» і керівник колективної діяльності.

Для того, щоб сформувати свідоме ставлення до підбору телепрограм, рекомендуємо використовувати рольову гру «Live TV». Учасники гри

об'єднуються в чотири творчі групи, які розподіляють ролі між собою і представляються ведучими програми. Завдання кожної групи – придумати свій текст для презентації та обрати карикатуру для показу «аудиторії», обов'язково пояснюючи свій вибір.

Для того, щоб урізноманітнити поле рольових ігор, ми ввели ігри «Типографіка», «Радіокомпанія», «Зустріч у телестудії». Для цього використовувалися атрибути медіа-ігор та зменшені технічні засоби (планшет, смартфон, ноутбук тощо). В результаті молодші школярі розширили власні уявлення про творчі професії в медіасфері, скотилися в роль сценариста, актора, журналіста, диктора, репортера, розкрили свої навички та особистісні якості.

Використання сюжетно-рольової гри «типографіка» сприяло: знайомству молодших школярів з певними поняттями друкованої медіапродукції (символ символу, видання, рубрика тощо); вчимося орієнтуватися в матеріалах дитячої преси. Під час гри молодші школярі дізналися про особливості професії листоноші, який приносить газети та журнали. Під час гри листоноша ділиться захоплюючими історіями про створення дитячої друкованої продукції, зокрема, про те, що перша сторінка газети містить важливу інформацію; символ зображення відповідає тематиці газети; щоб привернути увагу читача, використовуються різноманітні шрифти та кольори.

Використання гри «Кіностудія» сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, допитливості та комунікативних навичок. Під час гри учні молодшого шкільного віку мають інсценувати уривки з фільмів, рекламних роликів, серіалів тощо. Кожному учаснику надавалася своя роль «режисера», «оператора», «дизайнера», «актора», «гримера», «ведучого», «учасника» тощо. Відповідно до своєї ролі, у кожного гравця є конкретні завдання: «режисура» (управління процесом «зйомки», підбір «акторського складу» («телеведучих»)) і т.д.; «журналістські» (правила проведення «інтерв'ю», «телепередач», «репортажів з місця подій»); «акторська майстерність» (ролі у «фільмі», «серіалі») тощо; «звукорежисура» (процес використання звуків, музичного

супроводу і т.д.); «декоративно-художні» (виготовлення та використання декорацій, костюмів тощо) тощо.

Інтерес для учнів молодшого шкільного віку викликали сюжетно-рольові ігри з дидактичною спрямованістю, зокрема постановка за допомогою іграшкових носіїв персонажів – Смішариків, фіксиків, фей Вінкс, Лунзі та ін. Такі ігри допомагають дітям освоїти соціальні відносини, вони вчаться конструктивно спілкуватися з оточуючими, беруть на себе певні обов'язки і поєднують власні потреби з потребами інших.

Дидактична гра «Мій улюблений мультгерой».

Мета: сформувати у молодшим школярам самооцінку, адекватно оцінювати власну діяльність та ставлення до оточуючих, використовуючи інформацію із засобів масової інформації протягом життя .

Порядок дій: Учням ставлять запитання: «Які ваші улюблені мультфільми? Уявіть, що ви берете на себе роль улюбленого персонажа. Кого ви обрали? Як він виглядає? Чим він/вона схожий на нас? Чому ти хочеш бути схожим на нього?» Учням молодшого шкільного віку пропонується пам'ятати власні почуття та ділитися ними з іншими, створити опис обраного героя; Сказати, що саме робить його особливим, приємним, вихованим, чутливим? Розповіді учнів молодшого шкільного віку відображали їх емоційне ставлення до змісту отриманої інформації, яке ґрунтувалося на конкретних фактах з життя та засобів масової інформації.

Дидактичні ігри «Раз, два, три, чим небезпечно», «Що шкідливо, а що корисно», настільні ігри «З'єднання пар», «Зайва картинка», «Допоможи казковому персонажу» сприяють накопиченню мовного і пізнавального досвіду, закріпленню і систематизації знань про правильне використання медіапродуктів.

Особливо цікавою для молодших школярів була гра «Стоп-кадр». Учням пропонувалося переглянути кадри з популярних мультфільмів, завдання полягало в тому, щоб відтворити діалог або монолог конкретного персонажа або персонажа. Тематика діалогів була різною і максимально наближалася до оригіналу.

Словесні ігри - це своєрідна гра режисера, яка являє собою «завершення історії». Прикладом такого типу ігор є гра «Машина часу», яка спрямована на розвиток уяви, мови та творчої уяви. Молодшим школярам було запропоновано уявити, що було б, якби їхній улюблений герой фільму чи мультфільму потрапив в іншу епоху, країну, місто тощо.

Гра є ключовим елементом у процесі розвитку навичок критичного сприйняття та оцінки медіапродуктів. Для досягнення цієї мети було запроваджено серію сюжетно-рольових ігор на тему «телевізійне суспільство». Ці ігри допомагали дітям сформуванню загального уявлення про телебачення як засіб масової інформації та про те, які завдання воно вирішує в житті людини, про особливості телевізійного мистецтва (робота операторів, репортажі, інтерв'ю, робота ведучих тощо) тощо.

На основі узагальнення знань молодші школярі дізналися про жанри телевізійних програм, критерії виробництва телевізійних ЗМІ. Ми віримо, що отримані знання про основи телебачення мотивуватимуть дітей молодшого шкільного віку до критичного сприйняття побаченого та спонукатимуть їх до розвитку комунікативних навичок та творчого використання медіа.

На етапі організації мовленнєвої діяльності медіапродукція є засобом розвитку творчого мовлення у молодших школярів.

Наприклад, рекомендуємо подивитися мультфільм «Фіксики».

Мета: розвинути у молодших школярів здатність розпізнавати цінності інших людей, медійних діячів, знаходити свій шлях в ім'я почуттів і емоцій та особливості їх прояву.

Матеріал: мультимедійний проектор, відеофайл мультфільму «Фіксики».

Пропонуємо наступну послідовність дій при роботі учнів молодшого шкільного віку з мультфільмом.

На початку молодшим школярам сказали назву серіалу і поставили запитання: «Як ви думаєте, про що піде мова в цьому серіалі/ мультфільмі?».

Після перегляду мультфільму молодшим школярам задавали питання, щоб з'ясувати, як вони спочатку усвідомлювали зміст: «Чи сподобався вам цей

епізод?», «Хто з героїв мультфільму вам сподобався найбільше?», «Яка ваша думка, чому цей серіал має таку назву?», «Як ви думаєте, чи часто в житті трапляються такі ситуації?» тощо. Дітям пропонується згадати, як починалася історія і що відбувалося потім.

Наступним кроком є створення проблемної ситуації, яку виношує дитина під час звичайної життєвої ситуації, у вирішенні якої він бере безпосередню участь.

Учням молодшого шкільного віку було поставлено низку запитань: «Яка проблема виникла?», «Хто причетний до подій?», «У чому була причина цих труднощів?», «Які почуття переживають герої?», «Чи було у вас коли-небудь у житті щось подібне?», «Які почуття у вас були?»; Що буде, якщо скопіювати поведінку героїв у реальному житті?», «Що мають зробити ті, хто бере участь у ситуації, щоб її вирішити?», «Що б ви зробили в такій ситуації?».

Для засвоєння матеріалу, в основі якого лежать творчо-пізнавальний досвід, молодшим школярам були запропоновані творчі завдання. Результатом творчого завдання є об'єкт дитячої діяльності: малюнок, виріб з різних матеріалів, буква героя мультфільму тощо.

Ось вправи для ЗМІ:

Ця вправа називається «Ким би я став у вигаданому світі?».

Мета: розвивати навички ідентифікації позитивних та негативних якостей, порівнювати їх з героями телепрограм, створювати портрети улюбленого героя, телевізійного персонажа або членів своєї команди.

Процес реалізації : запропонуйте молодшим учням уявити, ким вони могли б стати, якби отримали чарівні здібності. Зазвичай молодші школярі вибирають роль телевізійного персонажа, відомої людини або навіть тварини. Відповіді на кшталт «Я хочу залишитися собою», «Ніким» свідчать про високу самооцінку. Далі діти описують вибраного персонажа та його внутрішній світ.

Отже, для ефективної організації освітнього процесу з формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку необхідно використовувати комплекс медіаінструментів та медіапродуктів, які відповідають потребам

розвитку учня початкової школи, сприяють пізнавальній діяльності, розвивають мову, забезпечують засвоєння нових знань, формування психічних дій і т.д.

Цілеспрямована педагогічна діяльність та методичне забезпечення освітнього процесу дають можливість розвивати медіаграмотність у дітей молодшого шкільного віку.

На етапі рефлексії та оцінювання відбулося: закріплення досвіду, набутого майбутніми вчителями під час засідання педагогічного гуртка «Медіорефлексія»; сприяння спроможності проводити оцінювальні заходи в рамках підготовки майбутніх учителів до навчання медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку; тренування навичок самоконтролю та відповідної оцінки власної професійної діяльності.

Метою етапу є закріплення досвіду майбутніх учителів відповідно до попередніх рівнів та сприяння вмінню проводити оцінювальні заходи в процесі професійного розвитку, навчання навичкам самоконтролю та відповідної оцінки професійної діяльності, узагальнення результатів педагогічної практики.

Наведемо приклади занять.

Тема «Медіаграмотність» охоплює визначення поняття «медіаграмотність» та його ключові показники, а також включає аналіз сучасної парадигми освіти з акцентом на використанні інноваційних технологій та створенні єдиного інформаційно-технологічного простору. Крім того, тема зосереджується на ролі педагога в навчально-виховному процесі, висвітлює потенціал засобів масової інформації (комунікативність, мультимедіа, інтерактивність, індивідуалізація процесу навчання і т.д.) і розглядає взаємодію з соціальним середовищем через засоби масової інформації.

Також майбутні вчителі початкової школи були залучені до участі у брейн-рингу «Медіаграмотність як складова самоосвіти». Студенти активно обговорювали такі питання, як «Який дидактичний та педагогічний потенціал мають медіазасоби?», «Як встановлюються взаємозв'язки та взаємовпливи між медіа та особистістю, медіа та культурою, медіа та освітою?», «Як здійснюється медіа-самоосвіта в системі навчання впродовж життя?».

Наприкінці засідань асоціації учні склали портфоліо, яке стало результатом їх самостійної роботи та поглибило та розширило знання, набуті в процесі професійної підготовки до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Застосування методу рефлексивних бесід на засіданнях гуртка є ефективним при оцінці власних досягнень, які стали результатами педагогічної практики. Опишемо їх:

1. Чи досягли Ви поставлених цілей під час викладацької практики?
2. З якими труднощами Ви стикаєтеся під час викладацької практики?
3. Як проходить ваша участь у батьківському вечорі?
4. З якими труднощами ви зіткнулися під час спілкування з батьками та вчителями?
5. Які труднощі виникали у розвитку медіаграмотності серед школярів?
6. Як ви оцінюєте власну роботу на практиці з виховання медіаграмотності учнів?

Перед початком педагогічної практики майбутнім вчителям було запропоновано зробити відеозапис занять та презентувати їх одному з класів гуртка. Це завдання сприяло усвідомленню майбутніми вчителями їх власної готовності навчати медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Тому формувальний етап експерименту буде проведено з метою сприяння впровадженню моделі підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

3.3. Порівняльний аналіз результатів підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку на етапах констатувального та формувального етапів експерименту.

Метою завершального етапу експериментального дослідження є виявлення динаміки готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Порівняння емпіричних даних, отриманих у контрольних та експериментальних групах, за результатами формувального етапу експерименту дозволило визначити динаміку готовності майбутніх вчителів початкових класів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

На основі показників мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку показано, що у заключній фазі експерименту відбулися значні позитивні зміни в контрольних та експериментальних групах. Результати наведені в таблиці 3.3.1 і графіках 3.3.1 і 3.3.2.

Таблиця 3.3.1.

Показники мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку

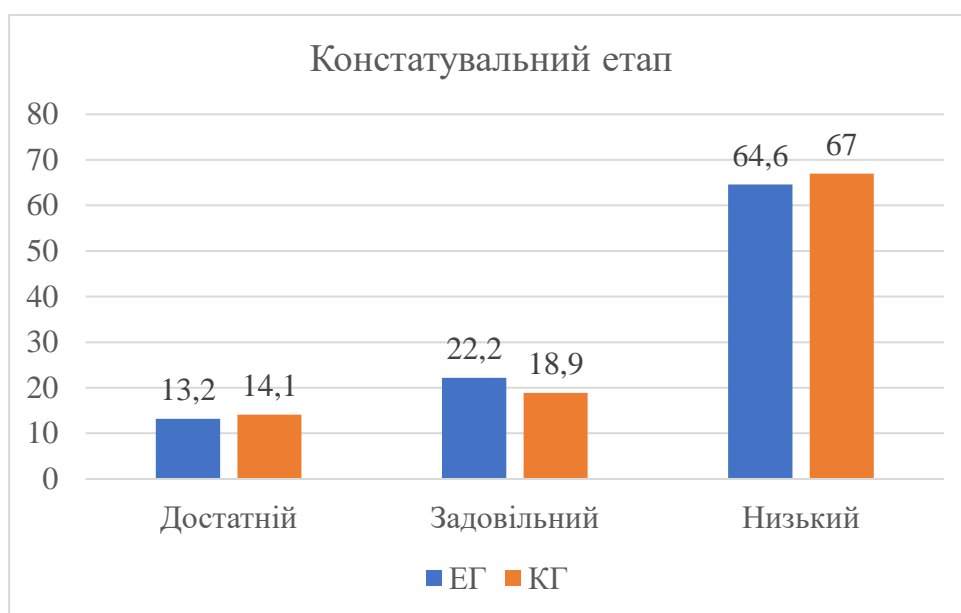
Показники	Етапи	Достатній		Задовільний		Низький	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Сформована позитивна мотивація щодо важливості формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку	констатувальний	16,4	18,6	20,2	24,6	63,4	56,8
	формувальний	18,1	21,3	19,2	26,3	62,7	52,4
Ціннісне ставлення майбутнього вчителя до медіаграмотності, інтерес до	констатувальний	15	12	13	23	72	65
	формувальний	14,2	15,8	15,2	23,7	70,9	59,6

медіатехнологій та оволодіння ними							
Усвідомлення важливості формування медіаграмотності (для молодших школярів та їх батьків)	констатувальний	11	9	23,5	19	65,5	72
	формувальний	11,6	17	24,7	17	63,9	69
Σ (середньо-арифметичні дані)	констатувальний	14,1	13,2	18,9	22,2	67	64,6
	формувальний	14,6	18	19,7	22,3	65,8	60,3

Таблиця 3.3.1 ілюструє відмінності між висновками, отриманими у контрольній та експериментальній групах на етапах констатації та формування експерименту за мотиваційно-ціннісним критерієм. Так, достатній рівень знань про позитивну мотивацію формування медіаграмотності у молодших шкільних дітей досягли 21,3 % здобувачів освіти ЕГ (раніше було 18,6 %), у порівнянні з 18,1 % здобувачів освіти КГ (раніше було 16,4 %). Задовільний рівень знань мають 26,3% здобувачів освіти ЕГ (раніше було 24,6 %), та 19,2 % здобувачів освіти КГ (раніше було 20,2 %). Низький рівень виявлено у 52,4 % здобувачів освіти ЕГ (раніше було 56,8 %) та 62,7 % здобувачів освіти КГ (раніше було 63,4 %).

Відповідно, за кількісними даними, наведеними в таблиці, 15 % здобувачів освіти ЕК (12 %) та 14 % здобувачів освіти КГ (15 %) досягли достатнього рівня за показником «Ціннісне ставлення майбутнього вчителя до медіаграмотності, інтерес до медіатехнологій та володіння ними». Задовільний рівень був виявлений у 23,7 % здобувачів освіти ЕК (23 %) та 15,2 % здобувачів освіти КГ (13 %). 59,6 % залишилися на низькому рівні здобувачів освіти ЕГ (65 %) порівняно з 70,9 % здобувачів освіти КГ (72 %).

За показником «Обізнаність щодо доцільності медіаосвіти (для дітей молодшого шкільного віку та для їх батьків)» 14% здобувачів освіти ЕК (9%) та 11,5%КГ (11%) досягли достатнього рівня. Задовільний рівень виявлено у 17% здобувачів освіти ЕК (19%) та 24,7% КГ (23,5%), 69% здобувачів освіти ЕК залишилися на низькому рівні (до 72%) та 63,8% (до 65,5%) здобувачів освіти КГ.

Рис. 3.3.1. Рівні готовності здобувачів освіти до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за мотиваційно-ціннісним критерієм у КГ та ЕГ

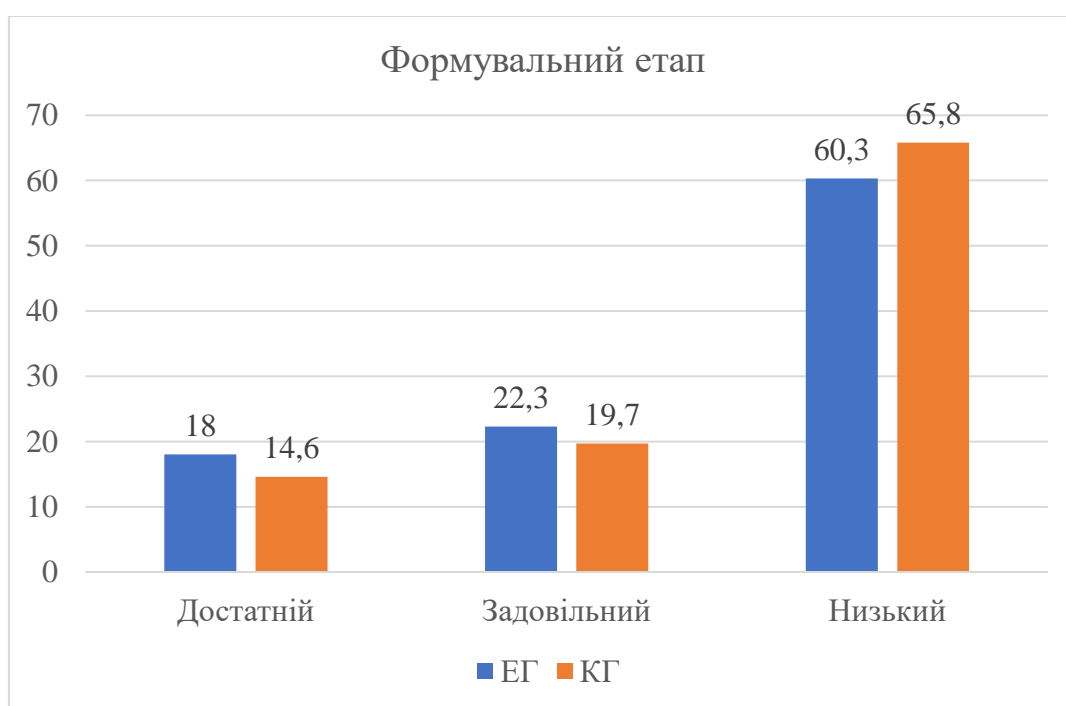
Як видно з рисунка 3.3.1 та 3.3.2 , у експериментальній групі значно зросла кількість здобувачів освіти, які виявили достатню готовність (за мотиваційно-ціннісним критерієм) – на 17,1 %, задовільно – на 22,4 % ; кількість здобувачів освіти з низьким рівнем знизилася на 60,4%.

У контрольних групах 14,5% здобувачів освіти досягли достатнього рівня, порівняно з 2,4% здобувачів освіти на етапі оцінювання, різниця становить 12,1%; 19,6% досягли задовільного рівня, різниця з рівнем оцінювання становить

лише 0,8%. 65,8% здобувачів освіти вказали низький рівень, тобто кількість здобувачів освіти, закріплених за цим рівнем, зменшилася на 1,2%.

Отримані таким чином результати свідчать про те, що проведена робота сприяла позитивним змінам показників мотиваційно-ціннісним критерію, які відбулися в експериментальній групі. У контрольній групі, навпаки, там, де здобувачі освіти навчалися за традиційною програмою, зміни відбулися, але при цьому вони не є суттєвими.

Рис. 3.3.2. Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за мотиваційно-ціннісним критерієм у здобувачів освіти КГ та ЕГ (у %)

Наступним етапом було діагностування показників за когнітивно-організаційним критерієм. Розподіл здобувачів освіти за рівнями готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм подано в таблиці 3.3.2 та діаграмах 3.3.3; 3.3.4

Таблиця 3.3.2

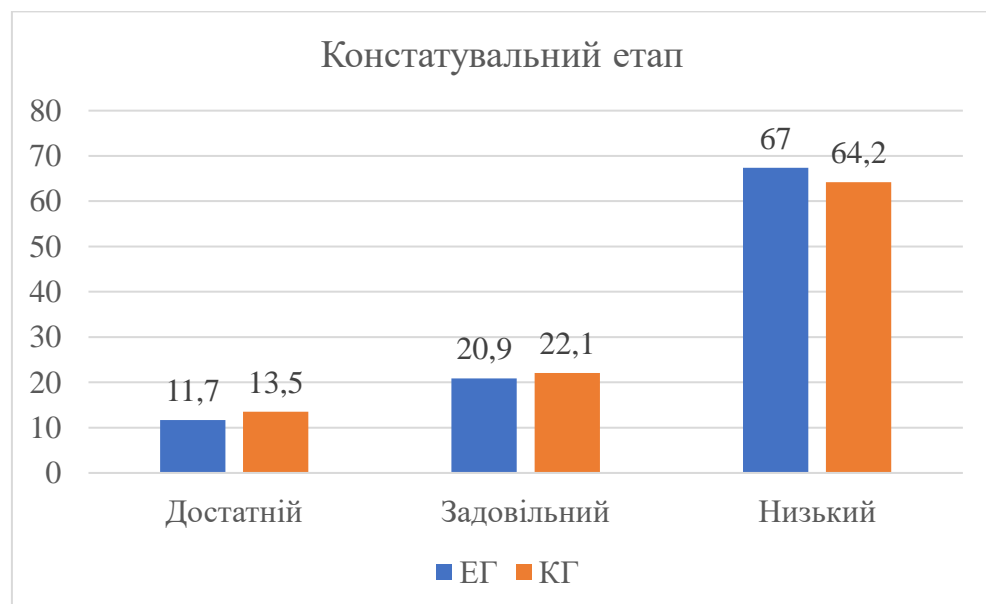
**Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності
у дітей молодшого шкільного віку за показниками когнітивно-
організаційного критерію**

Показники	Етапи	Достатній		Задовільний		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Обізнаність із сутністю понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність»	КЕ	13,7	15,2	21,7	25,2	64,6	60
	ФЕ	18,9	17,2	26,6	26	53,6	57
Обізнаність з новітніми медійними засобами	КЕ	12,3	14,1	22,1	19,4	65,6	65,9
	ФЕ	17,1	15,2	29,3	22,7	54,5	62,1
Усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку	КЕ	9,1	11,2	18,6	21,9	72	66,7
	ФЕ	15	12,2	27	24,2	58	63,6
Σ (середньо- арифметичні дані)	КЕ	11,7	13,5	20,9	22,1	67,4	64,2
	ФЕ	17	14,9	27,6	24,3	55,4	60,9

Як видно з табл. 3.3.2, за показником обізнаність із сутністю понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність» за когнітивно-організаційним критерієм, достатнього рівня досягли 18,9 % здобувачів освіти експериментальної групи (було 13,7 %) та 17,2 % здобувачів освіти у контрольній групі (було з 15,2 %). Задовільний рівень виявлено в експериментальній групі у 26,6 % здобувачів освіти (було 21,7 %), у контрольній групі – 26 % здобувачів освіти (було 25,2 %). На низькому рівні залишилось 53,6 % здобувача освіти експериментальної групи (було 64,6 %) та 57 % здобувачів освіти – контрольної групи (було 60 %).

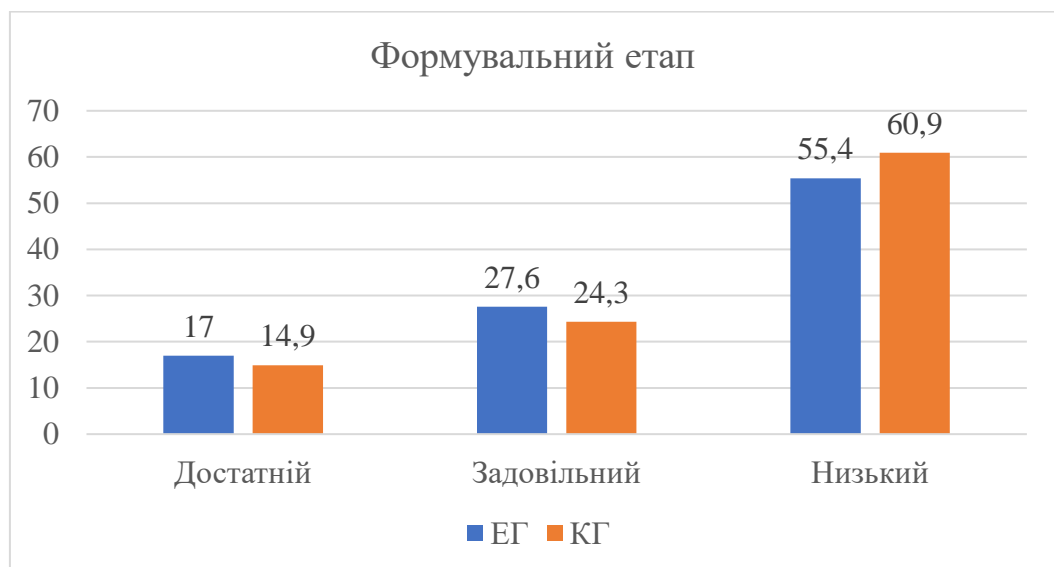
За показником обізнаність із новітніми медійними засобами за когнітивно-організаційним критерієм, достатній рівень досягли 17,1 % здобувачів освіти експериментальної групи (було 12,3 %) та 15,2 % здобувачів освіти у контрольній групі (було 14,1 %). Задовільний рівень виявлено в експериментальній групі у 29,3 % здобувачів освіти (було 22,1 %), у контрольній групі – 22,7 % здобувачів освіти (було 19,4 %). На низькому рівні залишилось 54,5 % здобувачів освіти експериментальної групи (було 65,6 %) та 62,1 % здобувачів освіти – у контрольній групі (було 65,9 %).

За таблицею 3.3.2, за показником усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку по когнітивно-організаційному критерію достатнього рівня досягли 15% здобувачів освіти експериментальної групи (було 9,1 %), 12,2% здобувачів освіти КГ (було 11,2 %). Задовільний рівень виявлено в експериментальній групі у 27% здобувачів освіти (було 19%), у контрольній групі – 24,2 % здобувачів освіти (було 22,7%). На низькому рівні залишилось 58% здобувачів освіти експериментальної групи (було 72%) та 63,6% здобувачів освіти у контрольній групі (було 66,7%).

Рис. 3.3.3 Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм у КГ та ЕГ

Слід зазначити, що у майбутніх учителів відмічено суттєві зміни за критерієм пізнавальної активності. Достатній рівень показали 17% здобувачів освіти контрольної групи (11,7%), порівняно з 14,8% здобувачів освіти експериментальної групи (13,5%). Задовільний рівень виявлено у 27,6% здобувачів освіти експериментальної групи (20,8%) та 24,4% здобувачів освіти (22,1%). Низький рівень освіти зафіксували 55,3% здобувачів освіти експериментальної групи (67,4%) та 60,9% здобувачів освіти у контрольній групі (64,2%). Таким чином, результати діагностики, отримані за показниками критерію пізнавальної діяльності, свідчать про позитивні зміни, що спостерігаються у здобувачів освіти експериментальної групи, що свідчить про ефективність педагогічних умов та експериментальних методів; зміни, що відбулися в контрольній групі, були незначними.

Рис. 3.3.4. Динаміка змін результатів рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за когнітивно-організаційним критерієм у КГ та ЕГ (у %)

Розподіл рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм подано в таблиці 3.3.3.

Таблиця 3.3.3

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм (%)

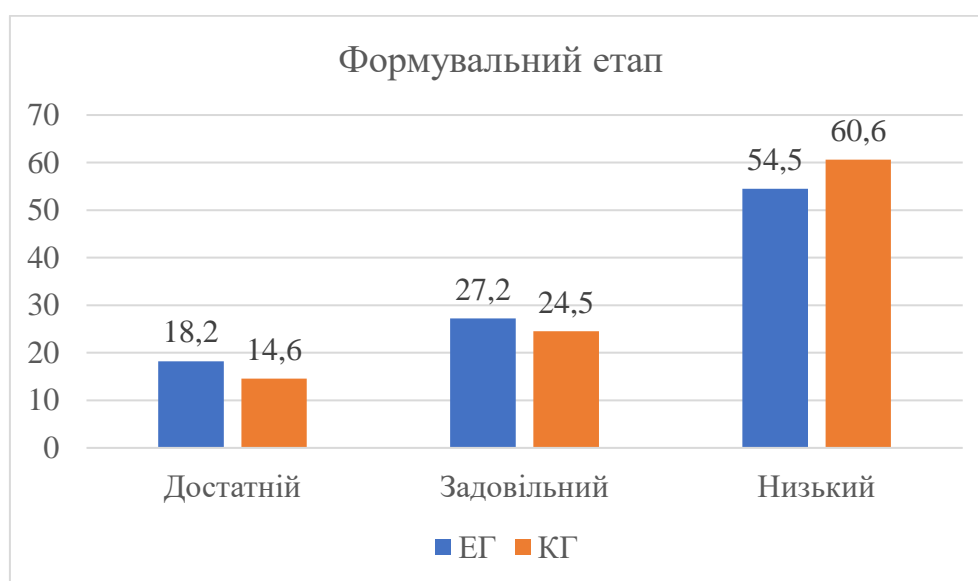
Показники	Етапи	Достатній		Задовільний		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
здатність проектувати креативну діяльність дітей молодшого шкільного віку	КЕ	13,2	15,6	21,5	23,7	65,3	60,6
	ФЕ	17	16,2	27	26,1	55,2	58,3
дотримання правил комунікації в засобах масової інформації	КЕ	11,8	14,3	20,1	20,6	66,9	64,7
	ФЕ	19,2	15	27,5	21,8	54	62,4
дотримання правил доброчесності у використанні медіа	КЕ	8,7	10,8	18,6	24	72,4	65,3
	ФЕ	18,5	12,7	27,2	25,6	54,4	61
Σ (середньо-арифметичні дані)	КЕ	11,2	13,6	20,1	22,7	68,1	63,5
	ФЕ	18,2	14,6	27,2	24,5	54,5	60,6

17 % здобувачів освіти експериментальної групи (раніше 13,2 %) досягли достатнього рівня здатності проектувати креативну діяльність дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм, порівняно з 16,2 % здобувачів освіти у контрольній групі (15,6 %). Задовільний рівень був виявлений у 27 % здобувачів освіти експериментальної групи (раніше 21,5 %), у КГ – 26,1 %

(порівняно з 23,7 %), 55,2 % здобувача освіти експериментальної групи (раніше 65,3 %) та 58,3 % здобувачів освіти – з низьким рівнем у контрольній групі (раніше 60,6 %).

Що стосується показника «Дотримання правил комунікації в засобах масової інформації», то 19,2 % (11,8 %) та 15 % здобувача освіти експериментальної групи (14,3 %) були зафіксовані на задовільному рівні, 27,5 % здобувача освіти експериментальної групи (раніше 20,1 %), 21,8 % здобувачів освіти у контрольній групі (20,6 %) були на задовільному рівні; 54 % здобувачів освіти в експериментальній групі (66,9 %) та 62,4 % здобувачів освіти у контрольній групі (64,7 %) були на низькому рівні.

Також відбулась позитивна зміна показника «Дотримання правил доброчесності у використанні медіа». Наприклад, 18,5 % студентів ЕК (8,7 %) та 12,7 % здобувачів освіти у контрольній групі (10,8 %) досягли задовільного рівня підготовки, задовільний рівень був виявлений у 27,2% здобувача освіти експериментальної групи (18,6 %), порівняно з 25,6 % у контрольній групі (24 %), 54,4 % здобувачів освіти залишилися на низькому рівні в експериментальній групі (72,4 %) та 61 % у контрольній групі (65,3 %).

Рис. 3.3.5 Динаміка змін результатів рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за операційно-результативним критерієм (у %)

З того, що показано на рисунку 3.3.5 видно, що рівень готовності майбутніх учителів початкових класів за операційно-результативним критерієм зріс на 6,9 %, задовільний рівень знизився на 6,8 %, а низький знизився на 13,8 %.

Також відбулися незначні позитивні зміни в контрольних групах, де 14,9% здобувачів освіти досягли задовільного рівня порівняно з 13,4% рівня оцінювання, різниця становила 1,5%; 24,6% студентів досягли задовільного рівня, різниця становить

Рівень оцінювання становить лише 1,5%. 60,4% здобувачів освіти залишилися на низькому рівні, тоді як кількість здобувачів освіти зменшилася на 3%.

Таким чином, слід зазначити, що на завершальній фазі дослідження ступінь готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку за операційно-ефективним критерієм отримала позитивну динаміку розвитку експериментальної групи, суттєвих змін у контрольній групі не відбулося.

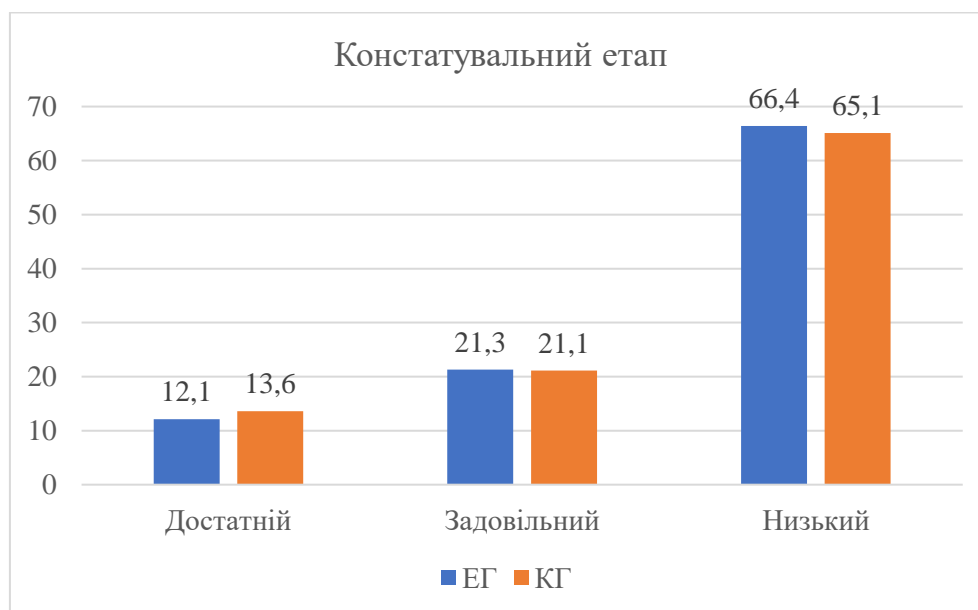
Слід зазначити, що в експериментальному контингенті здобувачів освіти значно зросла кількість тих, хто відзначив, що майбутні вчителі початкової школи достатньо підготовлені до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, але при цьому відбулося зростання кількості здобувачів освіти на задовільному рівні.

Порівняльні кількісні дані про ступінь готовності майбутніх учителів до навчання медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, контрольної та експериментальної групи на визначеному та заключному етапах представлені в таблиці 3.3.4. та на рис. 3.3.6; 3.3.7.

Таблиця 3.3.4

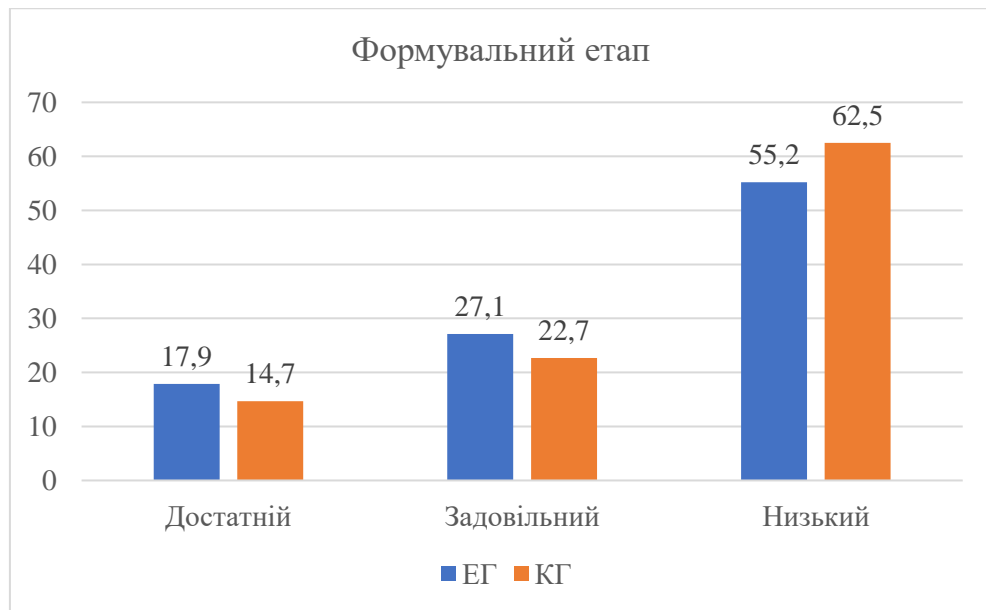
Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (у%)

Критерії	Етапи	Достатній рівень		Задовільний рівень		Низький рівень	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Мотиваційно-ціннісний	констатувальний	13,2	14,1	22,2	18,9	64,6	67
	формувальний	18	14,6	22,3	19,7	60,3	65,8
Когнітивно-організаційний	констатувальний	11,6	13,3	21	22,4	67,3	64,2
	формувальний	18,7	14,7	31,5	24,3	49,8	60,9
Операційно-результативний	констатувальний	11,7	13,5	20,9	22,1	67,4	64,2
	формувальний	17	14,9	27,6	24,3	55,4	60,9
Σ (середньо-арифметичні дані)	констатувальний	12,1	13,6	21,3	21,1	66,4	65,1
	формувальний	17,9	14,7	27,1	22,7	55,2	62,5

Рис. 3.3.6 Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку показники КГ та ЕГ

Рис. 3.3.7 Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку експериментальної та контрольної групи

Отримані порівняльні дані свідчать, що впровадження представленої моделі та експериментальних методик підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній групі сприяло досягненню позитивної динаміки та забезпечило кращий результат у підготовці студентів, ніж у контрольній групі.

Результати, представлені в таблиці 3.3.4, свідчать про позитивні кількісні зміни у готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній групі. Варто зазначити, що суттєвих змін у контрольній групі не відбулося. Наприклад, під час фінального відбору спостерігалася достатня готовність майбутніх учителів формувати медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній групі: 17,9 % здобувачів освіти (12,1 % на констатувальному етапі); 27,1 % здобувачів освіти показали задовільний рівень (раніше 21,3 %); 55,2 % залишилися на низькому рівні здобувачі освіти (з 66,4 %). Важливо підкреслити, що позитивна тенденція підвищення готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є статистично значущою

лише в експериментальній групі. Так, 14,7 % студентів (13,6 %) показали достатній рівень у контрольній групі, 22,7 % студентів виявилися на задовільному рівні (21,1 %) та 62,5 % студентів показали низький рівень (65,1 %).

У таблиці 3.3.5 відображено зміни у готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку на початковому та завершальному етапах експерименту.

Таблиця 3.3.5

Рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (%)

Групи Рівні	ЕГ		Динаміка	КГ		Динаміка
	КЕ	ФЕ		КЕ	ФЕ	
Достатній	12,1	17,9	+5,8	13,6	14,7	+1,1
Задовільний	21,3	27,1	+5,8	21,1	22,7	+1,6
Низький	66,4	55,2	-11,2	65,1	62,5	-2,6

Слід зазначити, що організація професійного навчання студентів – це предметна область 013 Початкова освіта за звичайних умов не сприяє готовності майбутніх педагогів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, оскільки змін у КГ у на констатувальному та формувальному етапах експерименту не відбулося. Підсумовуючи, можна сказати, що приріст кількості студентів з достатньою підготовкою склав +5,8 % в експериментальній групі і +1,1% в контрольній групі; або на задовільному рівні позитивний імпульс становить +5,8 % в експериментальній групі та +1,6 % у контрольній групі; зменшення кількості студентів з низьким рівнем підготовки склало -11,2% в експериментальній групі та -2,6 % у контрольній групі.

Таким чином, порівняння результатів дослідження з динамікою освітньої фази в експериментальній та контрольній групі дало очікувані результати

підвищення готовності майбутніх педагогів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

На основі отриманих результатів здійснено оцінку статистичної значущості відмінностей у підготовці майбутніх вчителів контрольної групи до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку

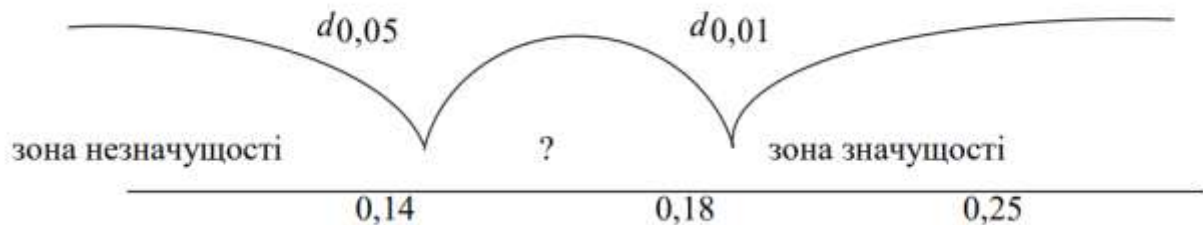
Для статистичного аналізу з метою підтвердження ефективності впровадженої експериментальної методики на основі результатів, отриманих під час формувальної фази експерименту, був визначений λ -критерій Колмогорова-Смирнова. Запропоновано статистичну гіпотезу H_1 : різниця між розподілами експериментальної та контрольної групи є суттєвою, тобто емпіричний розподіл рівнів досліджуваної готовності суттєво відрізняється. Алгоритм розрахунку критерію λ між показниками готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній та контрольній групі за результатами формувальної фази експерименту здійснювався з використанням тих самих методів, що використовувалися під час опитувальної фази експерименту, та в тому ж порядку. Отримані дані наведені в таблиці 3.3.6.

Таблиця 3.3.6

Розрахунок λ -критерію при зіставленні емпіричних розподілів у експериментальній та контрольній групах за результатами формувального етапу експерименту

Рівні	Емпіричні частоти		Емпіричні частоти		Різниця
	ЕГ	КГ	f_{EG}	f_{KG}	$f_{EG} - f_{KG} d$
Достатній	20	9	0,35	0,17	0,18
Задовільний	19	14	0,33	0,26	0,07
Низький	18	30	0,32	0,57	0,25
Суми	57	53	1	1	

За таблицею критичних значень $d_{кр} = 0,14$ (при $p \leq 0,05$) і $d_{кр} = 0,18$ (при $\leq 0,01$). Побудуємо «вісь значущості» за результатами формувального етапу експерименту:

$$\lambda_{\text{емп.}} = 0,25$$

Розрахунки критерію λ здійснювалися за формулою:

$$\lambda = d_{\text{max}} * \sqrt{\frac{n_1 * n_2}{n_1 + n_2}}$$

Де, d_{max} – максимальна абсолютна різниця; n_1 кількість здобувачів освіти у КГ; n_2 – кількість здобувачів освіти в ЕГ. За результатами проведених розрахунків одержали:

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,25 * \sqrt{\frac{53*57}{53+57}} = 1,31$$

Для рівня статистичної значущості з $p = 0,99$, $\lambda_{кр} = 1,15$. На формувальному етапі експерименту було одержано $\lambda_{\text{емп}} = 1,31$. Отже, $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{кр}$, що підтверджує гіпотезу H_1 .

Таким чином, на основі отриманих результатів ми приходимо до висновку про ефективність розробленої організаційно-педагогічної моделі, дієвість експериментальної методики та доцільність впровадження педагогічних рамок підготовки майбутніх педагогів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, які дозволяють зробити висновки про їх ефективність.

Висновки до третього розділу

У розділі було визначено дефініцію поняття «готовність майбутнього вчителя до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти й забезпечує відповідну здатність вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Сформульовано дефініцію поняття «готовність майбутнього вчителя до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти й забезпечує відповідну здатність вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Визначено критерії та показники, схарактеризовано рівні готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, представлено організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, розроблено й апробовано діагностувальну та експериментальну методики підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, подано результати констатувального і прикінцевого зрізів.

Задля оцінки рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку було обрано організаційно-мотиваційний критерій із показниками: позитивна мотивація щодо формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; ціннісне ставлення майбутнього вчителя до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, інтерес до медіатехнологій та оволодіння ними; усвідомлення доцільності медіаосвіти (для дітей молодшого шкільного віку та для батьків дітей); когнітивно-діяльнісний критерій із показниками: обізнаність із сутністю понять «медіаосвіта», «медіакультура», «медіаграмотність», «медіакомпетентність»; обізнаність з новітніми медійними засобами;

усвідомлення небезпеки сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку; операційно-результативним критерієм із показниками: здатність проєктувати креативну діяльність дітей молодшого шкільного віку, дотримання правил спілкування в медіа, дотримання правил доброчесності у використанні медіа. Отже, дослідження рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за встановленими критеріями та показниками дозволить визначити реальний стан проблеми та розробити ефективні педагогічні стратегії для їх професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Для перевірки достовірності отриманих результатів на констатувальному етапі експерименту був застосований розрахунок λ -критерію, який базується на методі Колмогорова-Смирнова. На основі результатів констатувального етапу експерименту було зроблено висновок про необхідність систематичної підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Експериментальна робота відбувалась шляхом запровадження вибіркового освітнього компоненту для студентів спеціальності 013 Початкова освіта освітнього рівня бакалавр «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи»; доповнення змісту окремих тем навчальних дисциплін: «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Педагогіка», «Загальна психологія», «Сучасні інформаційні технології», «Психологія» матеріалами, які спрямовані на формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Метою завершального етапу експериментального дослідження є виявлення динаміки готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Порівняння емпіричних даних, отриманих у контрольних та експериментальних групах, за результатами формувального етапу експерименту дозволило визначити динаміку готовності майбутніх вчителів початкових класів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Результати дослідження свідчать про позитивні кількісні зміни у готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній групі.

За мотиваційно-ціннісним критерієм достатній рівень досягли 14,1 % респондентів ЕГ і 13,2% студентів КГ, задовільний рівень показали 18,9% респондентів ЕГ і 22,2% студентів КГ, а низький рівень був зафіксований у 67,4% студентів ЕГ і 64,2% майбутніх вчителів.

За когнітивно-організаційним критерієм, 11,7 % студентів ЕГ та 13,5 % студентів КГ показали достатній рівень, 20,8% студентів ЕГ і 22,1% студентів КГ показали задовільний рівень, а 67,4 % студентів ЕГ та 64,2% студентів КГ мали низький рівень.

За операційно-результативним критерієм достатнього рівня досягли 11,8% студентів ЕГ і 13,9 % студентів КГ, на задовільному рівні залишилось 20,3 % студентів ЕГ і 22, 5 % студентів КГ, низький рівень виявили у 67,9% студентів ЕГ і 63,3 % студентів КГ.

Отже, дослідження рівнів готовності майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку за встановленими критеріями та показниками дозволить визначити реальний стан проблеми та розробити ефективні педагогічні стратегії для їх професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Матеріали третього розділу висвітлено у таких публікаціях автора [45; 152; 153; 154; 155; 156; 157; 227; 245].

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку суспільства вимоги до педагогів стають все більш високими через змінені суспільні потреби, що виникають у світі на початку XXI століття. Однією з головних складових цього періоду є інформатизація освіти, яка передбачає підготовку вчителів, що володіють високим рівнем використання мультимедійних технологій, готових застосовувати їх у навчально-виховному процесі та управлінні освітою, а також активно беруть участь у процесі інформатизації освіти.

Наукові позиції філософії, соціології, культурології, педагогіки, психології складають теоретико-методологічні засади визначення сутності, особливостей медіаосвіти у професійному становленні майбутнього вчителя.

На підставі аналізу сучасної філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури визначено, що медіаосвіта – це процес розвитку особистості засобами й на матеріалі засобів масової комунікації (медіа), формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних умінь, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навичок творчого самовираження на основі сучасних медіа.

Сформульовано дефініцію поняття «готовність майбутнього вчителя до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» як інтегральне, системне, особистісне утворення, яке включає мотиваційний, когнітивний та діяльнісний компоненти й забезпечує відповідну здатність вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (усвідомлення майбутніми вчителями значення процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес професійної підготовки майбутніх вчителів для забезпечення ефективності процесу формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток у майбутніх вчителів початкової школи загальних та спеціальних умінь формування медіаграмотності у дітей молодшого

шкільного віку у процесі навчальної та позанавчальної діяльності); сутність феномену «готовність майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку».

Розроблено організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, яка складається з: методологічних підходів (системний, компетентнісний, діяльнісний.), принципи (науковості, системності, наочності, послідовності, єдності життя і виховання індивідуального різноманіття, орієнтації освіти на загальнолюдські цінності, відкритості і полікультуралізму, інтегративність, варіативність і гнучкість, розв'язання проблем, творчість, єдність навчання та самоосвіти, створення позитивного інтелектуального та емоційного фону навчання, толерантність та рівність між усіма, хто залучений до освітнього процесу, співпраця); етапи формування (ознайомлюючо-стимулюючий, навчально-продуктивний, рефлексивно-діяльнісний), критерії готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-організаційний, операційно-результативний) з відповідними показниками; *схарактеризовано* рівні (достатній, задовільний, низький) зазначеної готовності.

Розроблено й апробовано діагностувальну та експериментальну методики підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, подано результати констатувального і прикінцевого зрізів.

Порівняння емпіричних даних, отриманих у контрольних та експериментальних групах, за результатами формувального етапу експерименту дозволило визначити динаміку готовності майбутніх вчителів початкових класів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Отримані порівняльні дані свідчать, що ефективність впровадження представленої моделі та експериментальних методик підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку.

Результати дослідження свідчать про позитивні кількісні зміни у готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній групі. Варто зазначити, що суттєвих змін у контрольній групі не відбулося. Після проведення дослідно-експериментальної роботи спостерігалася достатня готовність майбутніх учителів формувати медіаграмотності дітей молодшого шкільного віку в експериментальній групі: 17,9 % здобувачів освіти (12,1 % на етапі оцінювання); 27,1 % здобувачів освіти показали задовільний рівень (раніше 21,3%); 55,2% залишилися на низькому рівні здобувачі освіти (з 66,4%). Позитивна тенденція підвищення готовності майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є статистично значущою лише в експериментальній групі, так, 14,7% студентів (13,6%) показали достатній рівень у контрольній групі, 22,7% студента виявилися на задовільному рівні (21,1%) та 62,5% студента показали низький рівень (65,1 %).

Підсумовуючи, можна сказати, що приріст кількості студентів з достатньою підготовкою склав +5,8 % в експериментальній групі і +1,1% в контрольній групі; або на задовільному рівні позитивний імпульс становить +5,8 % в експериментальній групі та +1,6 % у контрольній групі; зменшення кількості студентів з низьким рівнем підготовки склало -11,2% в експериментальній групі та -2,6 % у контрольній групі.

Таким чином, порівняння результатів дослідження з динамікою освітньої фази в експериментальній та контрольній групі дало очікувані результати підвищення готовності майбутніх педагогів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи. Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. Київ, 2015. 1099 с.
2. Андрущенко Т. В. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2016. Вип. 4 (49). С. 107 – 111.
3. Антонова О. Нова українська школа: дидактичні основи формування медіа грамотності в учнів початкової школи: навчально-методичний посібник. Київ, 2020. 96 с. URL: <http://surl.li/urndb>
4. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. Київ, 2012. 272 с.
5. Бабій Р. О. Аналіз підходів до визначення понять «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіапедагогіка». *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1 (7). С. 11–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_4.
6. Бакаленко І. М. Медіаграмотність: застосовувати не можна відмовитись : збірник методичних матеріалів, 2021. 196 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/5167>
7. Барило С. Б., Максименко Н. Б. Шляхи формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 200. С. 48-53. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-48-53> .
8. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ, 2003. 344 с.
9. Бешок Т. В. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх учителів: дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04. НАПН України, Інститут професійно-технічної освіти. Київ, 2014. 200 с.

10. Беленька Г. В. Нові часи й нові діти: сподівання людства. *Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. Київ, 2005. Вип. 2. С. 25–30.
11. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. К.: Атіка, 2009. 684
12. Биков В.Ю. Хмарні технології, ІКТ-аутсорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті*. №10. 2011. С. 8-23.
13. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко, О. І. Локшина та ін. Київ, 2004. С. 47–52.
14. Біда О. А., Чичук А. П., Гуттерер Є. В. Модернізація фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 5 С. 8-14. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.05.008.
15. Біда О., Кучай Т., Сироежко О. В. Необхідність застосування інтернет-ресурсів при підготовці вчителів. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 16 (34). С. 27-35. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-27-35](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-27-35).
16. Біницька К. М. Досвід розвитку медіаосвіти в зарубіжних країнах. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. № 1. С. 37-44. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2014.197309>.
17. Богомаз О. Тренд медіаосвіти: від медіаграмотності до медіакомпетентності майбутніх вчителів суспільних предметів. *Освіта і наука – 2021. НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ. 2021. № 1. URL: <https://e-journals.udu.edu.ua/index.php/on/article/view/224/209>
18. Богомаз О. Ю. Вивчення стану сформованості медіаграмотності майбутніх учителів суспільних предметів у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія:*

- Педагогіка*. 2021. Т. 2. № 27. С. 149-154. URL: <http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/3074>
19. Богомаз О. Ю. Педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх учителів суспільствознавчих предметів у процесі професійної підготовки : дис. ... докт. філос. : спеціальність 011 - Освітні, педагогічні науки. Галузь знань - 01 Освіта/Педагогіка / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2022. 233 с.
  20. Бойко С. Т. Медіаграмотність як основа інформаційно-психологічної безпеки особистості в сучасних умовах. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. 2015. № 6. С. 18-23 URL: <https://cutt.ly/Ncz8SIL>.
  21. Болыц Н. Абетка медіа / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ, 2015. 177 с. URL: https://www.aup.com.ua/upd/bolz_web.pdf
  22. Большакова І. Українська мова. Змістова лінія «Досліджуємо медіа» : онлайн-курс для вчителів початкової школи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=T6GKg1kQ6wA>
  23. Бондар В. І., Шапошнікова І. М. Проблеми модернізації підготовки вчителя початкової школи в умовах стандартизації педагогічної освіти. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 65. С. 224-230.
  24. Ваніна Н. М., Пашенко Т. М. Упровадження інноваційних методів навчання під час підготовки фахівців передвищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 16. С. 39-44. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-6>.
  25. Василиків І. Інформаційно-технологічна компетентність вчителя початкової школи як результат професійної підготовки. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 4 (32). С. 508-516. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-4\(32\)-508-516](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-4(32)-508-516).
  26. Василиків І. Обґрунтування та сутність концепції формування ікт-компетентності у майбутніх вчителів початкових класів у процесі

- отримання вищої освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 1 (7). С. 324-337. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1\(7\)-324-337](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-1(7)-324-337).
27. Васьківська Г. О. Дидактичні аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4. С. 137-149. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/471>
28. Васютіна Т. М., Коханко О. Г., Золотаренко Т. Методика організації занурень у початковій школі як приклад міждисциплінарної інтеграції в STREAM-освіті. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 34. Т. 1. С. 242-248. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-1-39>.
29. Васянович Г. П. Медіаосвіта: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2007. № 2. С. 11–21.
30. Васянович Г., Герганов Л., Бешок Т. Діагностика рівнів сформованості медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 76. № 2. С. 108-125. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/6833>
31. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава : Редакція газети «Полтавський вісник». 1994. 191 с.
32. Вербівський Д. С., Сікора Я. Б., Усата О. Ю. Медіаграмотність як один зі складників процесу підготовки сучасного педагога професійного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). С. 69-72. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.69-72.
33. Використання соціальних медіа на уроках : поради педагогам щодо використання соціальних медіа як інструменту навчання у школі. *Освіта.UA* : веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/46076/>
34. Вітвицька С. С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка. Наук.-метод. Журнал*. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 63-67.

35. Волинець В. Використання технологій віртуальної реальності в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: педагогічні науки.* 2021. Вип. 2 (67). С. 40-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2021_2_7
36. Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва. Київ, 2017. 79 с. URL: <https://www.aup.com.ua/book-review/putivnik-iz-batkivskogo-poseredni/>
37. Глушко О. З. Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід. *Науково-педагогічні студії.* 2021. Вип. 5. С. 8-21. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2021-5-8-21>.
38. Головченко Г. О. (2021). Тенденції розвитку медіаосвіти у США і Канаді: дис. ... докт. пед. наук : спеціальність 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна. Київ, 2021. 558 с.
39. Голубева О. Є., Стерденко С. М. Соціалізація дитини у світі екранних медіа. *Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навчальний посібник/* О. Т. Баришполець та ін.; за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. Київ, 2010. С. 156–168.
40. Гончаренко С. У. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти. *Постметодика.* 1994. № 6. С. 2–3.
41. Гончаренко С. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу. Проф.-техн. освіта. 2005. № 1. С. 5–6.
42. Горбунова Л. С. Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики : монографія. Суми, 2015. 710 с.
43. Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Професійна діяльність вчителя початкової школи з учнями покоління Альфа. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія».* Мукачево, 2021. Том 7. № 1. С. 26-35. URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/8201>.

44. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Шиян Р. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/oRYU2ff>
45. Губарева Д.В., Попов М.О., Химич М.А. Теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку: навч-метод. посіб. /Д.Губарева, М. Попов, М. Химич. Київ: Видавництво Ліра- К, 2024, 106 с.
46. Гуріненко І. Медіа-засоби навчання як спосіб соціалізації курсантів у навчально-виховному процесі. Вісник Черкаського університету. 2009. Серія Пед. науки, № 166. С. 46–50.
47. Данилова О., Манако В., Манако Д. Мультимедіа власноруч: текст, графіка, аудіо, анімація, відео. Київ, 2006. 120 с.
48. Десятов Т. М. Дистанційне навчання в системі неперервної професійної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2003. № 1. С. 75–80.
49. Дистанційне навчання в підготовці фахівців у закладах вищої освіти / А. Кузьмінський та ін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 60. С. 50–57. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-50-57>
50. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
51. Докучаєва В., Познанський Р., Швець І. Діджитал-компетентність як складова процесу формування педагогічної майстерності. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № (4). С. 242-254
52. Докучаєва В., Тесленко Т. Вплив дистанційного навчання на формування професійної компетентності майбутніх педагогів до роботи в початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 1, № 58. С. 65–69. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/58/part_1/12.pdf

53. Дослідження щодо впровадження реформи НУШ у пілотних закладах освіти (базова школа): інформаційно-аналітичні матеріали. Інститут освітньої аналітики. Київ, 2023. 135 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/pilot_nus_report_2023.pdf
54. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічна освіта : сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька [та ін.]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 322 с.
55. Дубасенюк О. А. Упровадження освітніх інновацій в системі вищої освіти. *Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія* / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир, 2011. С. 62-91.
56. Дубовик С. Г., Готмар А. Р. Формування в молодших школярів умінь створювати медіапродукти. *Молодий вчений*. 2021. № 2 (90). С. 171-175. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-2-90-33>.
57. Духаніна Н. М. Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2011. 20 с.
58. Енциклопедія освіти. Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
59. Євтух М., Нісімчук А. Технологія інноваційної педагогічної освіти : монографія. Луцьк, 2011. 453 с.
60. Єрмоленко А. О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога. *Вісник Чернігівського національного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 137. Серія Педагогічні науки. 2016. С. 330–333. URL: <http://surl.li/hkonfx>.
61. Єфіменко А., Ішутіна О. Робота з медіатекстом на уроках мовно-літературної освітньої галузі як метод формування медіаграмотності молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні*

- аспекти*. 2021. Вип. 14. Ч. 1. С. 125–132. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.14.2021.236601>.
62. Жалдак М. І. Використання комп'ютера в навчальному процесі має бути педагогічно виваженим і доцільним. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 3. С. 3–12.
63. Жалдак М.І. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання – становлення і розвиток. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання* : збірник / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 9 (16). С. 3–9.
64. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2011. Вип. 11. С. 3–15.
65. Желанова В. Готовність майбутніх учителів-філологів до використання мультимедійних технологій: сутність та структура. *Перспективи та інновації науки*. 2022. Вип. 12 (17). С. 79-88. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12\(17\)-79-88](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12(17)-79-88).
66. Желанова В. В. Мультимедійний супровід інноваційних аспектів сучасної вищої освіти *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Вип. 2 (51). С. 50-53. DOI: [10.24144/2524-0609.2022.51.50-53](https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.50-53).
67. Желанова В. В., Єпіхіна М. А. Педагогічний інструментарій системи партнерської взаємодії вчителя початкової школи з суб'єктами освітнього процесу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. Вип. 1 (52). С. 46–49. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.46-49>.
68. Желанова В., Козир М. Використання ІКТ та медіаресурсів студентами-філологами в освітньому процесі вищої школи: моделі та стратегії.

- Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.* 2022. № 38 (2). С. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.387> .
69. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів : методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун та ін. Тернопіль, 2021. 304 с.
  70. Захарчук Т. В. Організація навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах із застосуванням медіаосвітніх технологій : методичні рекомендації для студентів педагогічних спеціальностей. Кременець, 2013. 132 с.
  71. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
  72. Іванов В., Волошенюк О., Кульчицька Л. Медіаосвіта та медіаграмотність : короткий огляд. Київ, 2011. 58 с.
  73. Іванова І. Реалізуємо змістову лінію «Досліджуємо медіа» в початкових класах НУШ. Практичні поради для вчителя : вебінар. URL: <https://www.youtube.com/live/TRquTJrcuBI?si=laicIvN65j1n6fs9>
  74. Іванова І. Б., Кожанова А. Ю. Я у медіапросторі : навчальна програма початкової школи загальноосвітніх навчальних закладів 1-ий рік вивчення. 2017. 20 с. URL: http://www.aup.com.ua/ml/Program_mediaorostir_2017.pdf
  75. Імерідзе М., Биков І., Величко Д. Використання гейміфікації в освітньому середовищі закладів вищої освіти. Молодь і ринок. 2020. № 2/181. С.81–86.
  76. Інформаційне забезпечення педагогічних працівників / А. Кузьмінський та ін. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2020. Вип. 56. С. 78-90. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-56-78-89> .
  77. Ісаєва, О. Формування сучасного читача засобами медіаосвіти. *Всесвітня література в сучасній школі.* 2013. № 2. С. 5-10.
  78. Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С., Шестопалюк О. В. Підготовка майбутніх вчителів до використання ІКТ: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2009. 100 с.

79. Качак Т. Б. Цифрові інструменти літературної освіти майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання. Інформаційні технології і засоби навчання. Том 86, № 6. 2021. С. 144–169.
80. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи. *Початкова школа*. 2004. № 4. С. 34-35.
81. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя в процесі вузівської професійної підготовки. Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. К., 1993. 31 с.
82. Кічук Н.В. Формування творчої особистості педагога. К.: Либідь, 1991. 95с.
83. Колеснікова І. В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2018. 20 с.
84. Комар О. А. Теоретичні питання підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 207. С. 22-27. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-22-27>.
85. Коменський Я. А. Лабіринт світу і рай серця : фрагменти. *Хроніка*. 200 : Україна – Чехія. 2000. Ч. 1. С. 125–150.
86. Кондратюк О. М. Інноваційні технології в початковій школі. Київ, 2008. 250 с.
87. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / Інститут соціальної та політичної психології НАПН України; за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
88. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні : Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 р., протокол № 1-7/6-150). *Детектор медіа* : веб-сайт. URL: <https://ms.detector.media/print/11048/>.

89. Коропатник М. Медіаосвіта в Україні: історія і сьогодення. *Сіверський літопис*. 2016. № 3. С. 159-174.
90. Корсак К. В. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: інтегрально-філософський аналіз: монографія. Київ, 2004. 224 с.
91. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості /За ред. члена-кореспондента АПН СРСР Л.М. Проколієнка; Упор. В.В. Андрієвська, Г.О. Балл, О.Т. Губко, О.В. Проскура. К.: Вид-во «Рад.школа»,1989.-608 с.
92. Котелянець Ю. С. Педагогічні умови формування толерантності у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 135. С. 144–147.
93. Коханко О.Г., Тесленко Т.В., Голінська Т.В. Вплив сучасних мас-медіа на формування моральних цінностей молодших школярів. *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України*. Вип. 31 (2-2021). Київ: Міленіум, 2021. С.132-146.
<http://pedosv.kpnu.edu.ua/issue/view/15095>
94. Кочерга О. В. Психофізіологія творчості дітей. Київ, 2011. 118 с.
95. Кравчишина (Хомич) О. О. Особливості становлення медіаосвіти в Україні. Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2013. № 13 (272). Ч. I. С. 43–49
96. Кравчишина О. О. Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Старобільськ, 2018. 299 с.
97. Краснопорова О. В., Біляцька О. П. Реалізація змістової лінії «Досліджуємо медіа» в процесі навчання грамоти першокласників. *Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки* : збірник наукових праць /

- Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
Харків, 2018. Вип. 15. С. 44–53. URL:
<http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/2702>.
98. Кремень В. Г. Філософія освіти: пошук пріоритетів : у 7 кн. Кн. 2. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Філософія людини і освіта. Київ, 2012. 523 с.
99. Крутий К. Л. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників. Медіа освіта як напрям навчально-виховного процесу в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка.* 2013 № 3. С. 85-90. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_19.
100. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ, 2005. 486 с.
101. Кузьмінський А., Біда О., Чичук А., Кучай О.: Інформаційне забезпечення педагогічних працівників. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, Випуск 56 (2020): 78-90. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-56-78-89>
102. Кухаренко А. Л. Роль медіаосвіти у формуванні гуманістичних цінностей особистості. *Вісник Харківської державної академії культури.* 2013. Вип. 41. С. 270-277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_41_36.
103. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі.* 2020. № 3. С. 9-12.
104. Лаврентьева Г. П. Використання комп'ютера у навчанні молодших школярів очима психолога. *Комп'ютер у школі та сім'ї.* 2011. № 8. С. 21- 24.
105. Лещенко М. П., Л. І. Тимчук Розвиток інформаційно-комунікаційних і медіа компетентностей учителів у міжнародному педагогічному просторі

- [Електронний ресурс]. М. П. Лещенко, Л. І. Тимчук. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 38, вип. 6. С. 13-28. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ITZN_2013_38_6_4.pdf
106. Литвин А. В. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 4. С. 9–21.
107. Литвиненко С. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності. *Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2004. Вип. 10-11. С. 49-56.
108. Ліщун О. Д. Медійна компетентність на заняттях соціально-реабілітаційних гуртків професійно-технічних навчальних закладів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Київ-Вінниця, 2018. Вип. 52. С. 149-151. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5283>
109. Марченко Г. В. Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.) дис. ... докт. філос. : спеціальність 011 - Освітні, педагогічні науки / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2023.
110. Матвієнко О. В., Степанчук О. В. Штучний інтелект у підготовці майбутніх учителів початкової школи до роботи з освітнім медіаконтентом. *Освітньо-науковий простір*. 2023. Вип. 4 (1–2023). С. 112-121. DOI 10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.12.
111. Матвійчук М. М. Формування медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.05 - соціальна педагогіка. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 209 с.
112. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : посібник для вчителя / Т. Бакка та ін. Київ, 2016. 201 с.

113. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі : посібник для вчителя / Т. Бакка та ін. Київ, 2017. 197 с.
114. Медіаграмотність у запитаннях та відповідях : навчальна програма / В. В. Літостанський та ін. Київ, 2014. 32 с. URL: <https://aup.com.ua/uploads/prall.pdf>.
115. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / за ред. О. В. Волошенюк. В. Ф. Іванова. Київ, 2018. 234 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf.
116. Медіакомпетентність фахівця: колективна монографія / за наук. Г. В. Онкович. Київ, 2013. 287 с.
117. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навчально-методичний посібник / за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. Київ, 2010. 440 с.
118. Медіаосвіта (медіаграмотність) : навчальна програма для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників / розроб. К. М. Левківський та ін. Київ, 2011. 97 с. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/programm.pdf>
119. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ, 2012. 352 с.
120. Медіаосвіта. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для курсу «Основи медіаграмотності» / укл. С. О. Троян, А. В. Ткачук. Умань, 2014. 128 с.
121. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / за наук. ред. Л. А. Найдьонової, Н. І. Череповської. Київ, 2014. 348 с.
122. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова. Луганськ, 2013. 248 с.
123. Механізми вдосконалення професійної підготовки здобувачів освіти засобами цифрових технологій / І. В. Гевко, Л. Л. Макаренко, Л. І. Сенківська, Ю. В. Шпильовий. *Науковий часопис НПУ імені*

- М. П. Драгоманова. 2022. № 86. С. 62–66. DOI: <https://doi.org/10.31392/npu-nc.series5.2022.86.12>.
124. Мицишин І. Взаємодія «дитина-медіа»: позитиви, небезпеки, перспективи конструктивного діалогу. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2010. Вип. 26. С. 151–157.
125. Мілорадова Н. Е., Шевченко В. В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної компетентності особистості. *Габітус*. 2020. Вип. 16. С. 233-237. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.16.38>.
126. Моє педагогічне кредо / Джон Дьюї ; пер. з англ. В. О. Коваленка. *Шлях освіти*. № 1. С. 50–55.
127. Молнар Т. І. Формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів засобами ІКТ. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. / ред. кол.: В. Ф. Черкасов та ін. Ужгород-Кропивницький, 2024. Вип. 6. С. 21-26. DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.021.
128. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. К. : Вид. група ВНУ, 2006. 298 с.
129. Мороз О. О. Медіа-освіта: історичний аспект розвитку. *Освітологічний дискурс*. 2011. № 1 (3). С. 1–11. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/44>
130. Навальна М., Ісайкіна О. Медіакомунікації: навчальний посібник. Переяслав-Хмельницький, 2018. 220 с.
131. Нагорняк С., Тесленко Т., Степаненко О. Розвиток критичного мислення учнів та студентів під час дистанційного навчання в умовах війни. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 3. С. 89–94. <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.13>
132. Найдьонова Л. А. Європейські критерії медіаграмотності. *Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу* : навчально-методичний комплекс спецкурсу. Київ, 2011 URL: http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/MedPsy_UMO.pdf

133. Нежива Л., Паламар С. Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 4 (31). С. 129-142. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/778>
134. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі: навчально-методичний посібник / І. П. Старагіна та ін. Київ, 21021. 160 с.
135. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ, 2018. 160 с.
136. Обласова О. І., Степанченко Ю. С. Особливості розвитку медіаосвіти в Україні на сучасному етапі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія Соціальні комунікації*. Харків, 2012. № 1027. Вип. 4. С. 63-68. URL: <http://surl.li/usfmf>
137. Овсієнко Л. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 2. С. 82-87.
138. Огнев'юк В., Проценко О., Мельниченко О. Міждисциплінарний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти в умовах магістратури (на прикладі навчальної дисципліни «Освітологія»). *Освітологічний дискурс*. 2021. Т. 33. № 2. С. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.2.1>.
139. Олефіренко Т., Матвієнко О., Васютіна Т., Золотаренко Т.. Використання цифрових освітніх ресурсів учителем початкової школи. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2023. № 2. С. 50-57. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2023.2>
140. Онкович Г. В. Медіапедагогіка як складова медіакультури. *Збірник наукових праць Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Кременець, 2007. Вип. 1. С. 99–107.
141. Онкович Г. В. Теорії сучасної медіаосвіти. *Мова і культура*. Київ, 2010. Вип. 13. Т. 10 (146). С. 67-73. URL: <http://old.burago.com.ua/attachments/article/44/146.pdf>
142. Онкович Г. В. Технології медіаосвіти. *Вища освіта України*. 2007. Дод. 3. Т. 5. С. 357–363.

143. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації [Електронний ресурс] / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. К. : Атіка, 2010. 88 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/455/>.
144. Особливості роботи учителів початкової школи з учнями в міжкультурному просторі Закарпаття / О. А. Біда, І. І. Орос, А. П. Чичук, Т. С. Зорочкіна. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy*. 2022. Vol. 13. № 1. С. 16-24. DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13\(1\).2022.16-23](http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13(1).2022.16-23).
145. Островська М. Я. Концептуальні основи фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування інноваційних технологій. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 7 (12). С. 316-325. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7\(12\)-316-325](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7(12)-316-325).
146. Паламар С., Линник О. Впровадження медіазасобів в початковій школі на уроках гуманітарного циклу. *Молодий вчений*. 2021. № 8 (96), С. 69-73. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-8-96-15>.
147. Пальшкова І. О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури вчителів початкової школи: теоретико-методологічний аспект: [монографія]. Одеса: Чорноморська комуна, 2008. 256 с.
148. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів: монографія / Д. І. Пащенко. – К. : Науковий світ, 2005. – 370 с.
149. Петухова Л. Є. Теоретико-методичні засади формування інформаційних компетентностей майбутніх учителів початкових класів : дис. ... докт. пед. наук. : спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2009.
150. Пехота О. М. Технології педагогічної освіти: мета, зміст, особливості застосування у сучасних умовах. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні

- науки. Вип. 1.40. 2013. С. 26-31. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2013_1.
151. Пометун О. І. Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти*. 2021. С. 417-418.
152. Попов М. О. Аналіз проблеми активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами електронних освітніх ресурсів. Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (6-7 жовт. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.]; [голов. ред. О. А. Комар; редкол.: О. В. Кравчук, Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк [та ін.]; відп. за вип. Б. А. Якимчук]. Умань, 2022. С.139-142.
153. Попов М. Особливості організації інтернет орієнтованого освітнього середовища у закладі вищої освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2023. Вип. 4 (1 - 2023). С. 133–142. DOI: [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.4\(1\).2023.14](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.14).
154. Попов М. О. Медіаосвіта у сучасній педагогічній парадигмі. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 58. Т. 2. С. 205–209. URL:
http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/58/part_2/43.pdf
155. Попов М. О. Особливості активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами електронних освітніх ресурсів. *Актуальні проблеми психології розвитку особистості*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 12-15 травня 2023 року / Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. С. 122–125. URL:
<http://surl.li/ruastk>
156. Попов М. О. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі початкової школи. Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 2): матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (29 березня 2024 року): збірник тез. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. С.193-198.

157. Попов М. О. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах цифрової трансформації освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61. Т. 2. С. 111–115. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023.61.2.22>.
158. Попова Л. Формування медіаграмотності як актуальна складова трансверсальної компетентності майбутнього педагога. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 3 (2). С. 91–99. [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3\(2\).2022.10](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.3(2).2022.10)
159. Портал медіаосвіти та медіаграмотності: веб-сайт / Академія української преси. URL: <http://medialiteracy.org.ua/>.
160. Потятинник Б. В. Немає іншого виходу, крім медіаосвіти : інтерв'ю. *Детектор медіа* : веб-сайт. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/11015/2010-10-14-borys-potyatynuk-nemaie-inshogo-vykhodu-krim-mediaosvity/>.
161. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів : монографія / за ред. док. пед. наук, проф. С. О. Сисоєвої. Кременчук, 2009. 346 с.
162. Практична медіаосвіта: авторські уроки : збірка / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ, 2013. 447 с.
163. Презентували Всеукраїнський експеримент з упровадження медіаосвіти. *Освіта України*. 2012. № 5. С. 3.
164. Приходькіна Н. Медіаосвіта у шкільництві англомовних країн: монографія. Київ; Тернопіль, 2020. 412 с.
165. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України м. Київ від 21 лютого 2018 р. № 87. *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
166. Про Освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіційний портал. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

167. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 р. № 537-V. *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
168. Проблема медіаосвіти та медіаграмотності як освітній компонент професійно-творчого розвитку майбутніх педагогів / М. Дяченко, Т. Рожнова, І. Дяченко, А. Кушнерик. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. Вип. 32. С. 95-99.
169. Програма великої трансформації «Освіта 4.0 : український світанок» : презентація. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyu.svitanok.pdf>.
170. Різун В. В. Теорія масової комунікації: підручник/В. В. Різун. К.: Просвіта, 2008. 260 с.
171. Романюк С., Шевчук К. Особливості формування медіаграмотності у закладах вищої освіти. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: збірник статей* / гол. ред. В. Ф. Іванов. Київ, 2021. С. 316-325.
172. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. С. 34–46.
173. Савчук Л., Сергеев О. Технологія активного навчання: дидактична гра. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Педагогічна серія*. 2002. Вип. 46. С. 102-106.
174. Сагайдак Г. М. Медіаосвіта як засіб виховання сучасного школяра *Обрії*. 2013. № 2 (37). С. 25-27.
175. Сахневич А. Упровадження медіаосвіти у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 21. С. 239–242.

176. Семенов О., Ячменик М. Медіакультура вчителя-словесника : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2015. 152 с.
177. Сисоєва С. О. Компетентнісно зорієнтована вища освіта: формування наукового тезаурусу. *Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри* : монографія / редкол. В. О. Огнев'юк. та ін. Київ, 2015. С. 18–44. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36043>.
178. Скиба М. М. Форми впровадження медіаосвіти в процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія Педагогічні науки*. Чернігів, 2012. Вип. 104. Т. 2. С. 91–94.
179. Словник іншомовних слів / уклад. : С. Морозов, Л. Шкарапута. Київ, 2000. 680 с.
180. Соколюк О. Вплив VR/AR на технології навчання й освітянські практики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 60. С. 108-116. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-60-108-116>.
181. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: критерії внутрішнього оцінювання якості [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 5(19). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/358/315>.
182. Спірін О. М., Яцишин А. В. Досвід підготовки наукових кадрів з інформаційно-комунікаційних технологій в освіті : (до 15-річчя Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України). *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2014. № 2. С. 3–8.
183. Старагіна І. П. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі : навчально-методичний посібник. Київ, 2020. 58 с.
184. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. К.: ІЗМН, 1997.
185. Степаненко О., Тесленко Т., Нагорняк С. Розвиток критичного мислення учнів та студентів під час дистанційного навчання в умовах війни. *Acta*

Paedagogica Volynienses. 2022. № 3. С. 89–94. DOI:
<https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.13>.

186. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми [Електронний ресурс]. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_25.pdf.
187. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т., Т. 4. Київ, 1977. 640 с.
188. Сходинки до медіаграмотності : навчальна програма для ЗНЗ 2-4 класів / розроб. В. В. Літостанський та ін. Київ, 2014. 28 с.
189. Теорія і методика викладання в вищій школі : методичні вказівки до виконання завдань з практичних занять та самостійної роботи для підготовки докторів філософії очної форми навчання зі спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» / уклад.: І. О. Казак. Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2017. 70 с.
190. Терепищій С. О., Костенко А. М., Богомаз О. Наукові підходи до медіаграмотності освітян. *Вища освіта України*. 2021. № 2. С. 53- 59.
191. Тернопільська, В. І., Коломієць, Т. В., Піонтківська, І. О. (2014). Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль: Видивництво «Богдан».
192. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3- 4 клас: затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. URL: <http://surl.li/mzyheq>.
193. Титаренко Т. Сучасна психологія особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2013. 272 с.
194. Тулодзєцький Г., Герціг Б., Графе С. Медіаосвіта в школі та на уроці : основи і приклади / за заг. ред. В. Ф. Іванова; пер. з нім. В. Климченка. Київ, 2020. 405 с.
195. Хмарна Л. В. Формування медіаграмотності вчителів мистецьких дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти : дис. ... докт. філософії : спеціальність 015 - Професійна освіта (за спеціалізаціями). Донбаський державний педагогічний університет. Слов'янськ, 2021. 267 с.

196. Чемоніна Л. Медіаграмотність майбутніх учителів початкової школи: практичний аспект. *Молодь і ринок*. 2022. № 3. С. 201.
197. Череповська Н. І. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіакультура. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.
198. Череповська Н.І. Медіа-освіта в сучасній школі. *Соціальний педагог*. 2009. № 6 (30). С. 15-26
199. Черешнюк І. О. Методичні рекомендації «Використання медіатехнологій в початковій школі». *На урок: освітній проект* : веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-vikoristannya-mediatehnologiy-v-pochatkoviy-shkoli-23670.html>
200. Шакоцько В. В. Методика використання ІКТ у початковій школі : навч.-метод. посібник. К. : ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2008. 128 с.
201. Шарко В. Д. Методологічні засади сучасного уроку : посібник для керівників шкіл, вчителів, працівників інститутів післядипломної освіти. Херсон, 2008. 112 с.
202. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : підручник для вчителів / за заг. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ, 2017. 319 с.
203. Шуневич О. М. Шляхи формування медіаграмотності в процесі навчання учнів української мови. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 4. С. 103-110.
204. Яценко О. І., Чумак Л. М. Критерії добору середовища навчання програмування для формування ІКТ-компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 78. № 4. С. 219-236. DOI: 10.33407/itlt.v78i4.2912.
205. Ячменик М.М. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. *Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*. Суми, 2019. 23 с. URL: <https://cutt.ly/dcz7t3W>

206. Ящук О. Особливості підготовки майбутніх вчителів початкової школи до використання ІКТ у професійній діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2020. Вип. 1 (3). С. 154-160. DOI: 10.31499/2706-6258.1(3).2020.204160.
207. Akkoyunlu B., Yilmaz A. (2011). Prospective Teachers' Digital Empowerment and Their Information Literacy Self-Efficacy. *Egitim Arastirmalari. Eurasian Journal of Educational Research*. 2011. Issue 44. P. 33-50.
208. Anderson M., Jingjing J. Teens, social media & technology 2018. *Pew research center*. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018>.
209. Assessing the professional identity of primary student teachers: Design and validation of the Teacher Identity Measurement Scale / F Hanna et al. *Studies in Educational Evaluation*. 2020. Vol. 64. P. 100822. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2019.100822>.
210. Axiological concept of informatization of education in the age of globalization challenges / N. Tytova et al. *Journal of management Information and Decision Sciences*. 2021. Vol. 24. Issue 2. P. 1-9.
211. Bizami N. A., Tasir Z., Kew S. N. Innovative pedagogical principles and technological tools capabilities for immersive blended learning: A systematic literature review. *Education and Information Technologies*. 2023. Vol. 28. P. 1373–1425. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11243-w>.
212. Buchner J., Kerres M. Media comparison studies dominate comparative research on augmented reality in education. *Computers & Education*, 2023. Vol. 195. P. 104711. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104711>.
213. Buckingham D. *Media Education: Literacy, Learning, and Contemporary Culture*. Cambridge, 2003. 216 p.
214. Buckingham D., Sefton-Green L. *Cultural Studies Goes to School: Reading and Teaching Popular Media*. Londres, Angleterre Bristol, 1994. 230 p. URL: https://www.academia.edu/42251802/Cultural_Studies_Goes_to_School

215. Charming Project. *Charming. European Training Network for Chemical Engineering Immersive Learning* : Web site. URL: <https://charming-etn.eu/charming-project>
216. Cnesco, Inégalités scolaires d'origine territoriale en France métropolitaine et Outre-Mer, Coll. éducation et territoire, rapport scientifique, 2018, 112p.
217. Conlin L. Media Effects and Cultural Approaches to Research. *Democratic Expression And The Mass Media* : Web site. URL: <http://www.slideshare.net/LindseyConlin1/chapter-15-media-effects-and-cultural-approaches-to-researchproject>
218. Demiray U. Is Digital Age “A Tsunami” for Distance Education?: Functional Roles of Scaffolding and Meta-Communication in Digital Learning Environment. *Advances in Educational Technologies and Instructional Design*. 2017. P. 179-194. DOI: <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-1692-7.ch009>.
219. Elearning.nrw: Web site / Universität Duisburg-Essen, Lehrstuhl für Mediendidaktik und Wissensmanagement,| Learning Lab. URL: <https://learninglab.uni-due.de/forschung/projekte/e-learning-nrw/>
220. Formation of Motivation for Professional Communication among Future Specialists of Pedagogical Education / A. Chagovets et al. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020. Vol. 12. Issue 1. P. 20–38. DOI: [doi:10.18662/rrem/197](https://doi.org/10.18662/rrem/197).
221. Global Media and Information Literacy Assessment Framework: Country Readiness And Competencies / Unesco. Paris, 2013. 158 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224655>
222. Gürsoy G. Digital storytelling: Developing 21st century skills in science education. *European Journal of Educational Research*. 2021. Vol. 10. Issue 1. P. 97 - 113. DOI: <https://doi.org/10.12973/eu-jer.10.1.97>.
223. Hartley J. *The Uses of Digital Literacy*. New York, 2009. 253 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781351302081>.
224. Hoechsmann M., Poyntz S. *Media Literacies: A Critical Introduction*. Oxford, 2012. 233 p. DOI: [10.1002/9781444344158](https://doi.org/10.1002/9781444344158).

225. *Human Rights in the Global Information Society* / ed. R. F. Jørgensen. Cambridge, 2006. DOI: <https://doi.org/10.7551/mitpress/3606.001.0001>.
226. Improvement of teaching methods of the theoretical component of physical education (with the application of author teaching techniques) in the context of improving the level of social health of students of the special medical group / V. Babych. *Journal for Educators, Teachers, and Trainers*. Vol. 13 (5). P. 1-9. DOI: 10.47750/jett.2022.13.05.001.
227. Improving education through implementation of information technologies into the educational process / V. Sulym et al. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. Issue 68. P. 281–293. DOI: <https://doi.org/10.34069/ai/2023.68.08.26>.
228. Koncepcia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania. *Médiá, audiovizia a autorské právo* : Web site / Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. 2009. 54 s. URL: <http://mkcrsr.gov.sk/media-audiovizia/koncepcia-medialnej-vychovy#top>
229. Kruty K., Holiuk O., Desnova I., Shykyrynska O. Formation of Digital Competence of Students of Pedagogical Institutions of Higher Education in Ukraine in the Post-COVID Space. University and institutional scientific research: Collective monograph. 2022. 245-261. <https://phaidra.univie.ac.at/view/o:1621278>.
230. Littlejohn A., Beetham H., McGill L. Learning at the Digital Frontier: A Review of Digital Literacies in Theory and Practice. *Journal of Computer Assisted Learning*. 2012. Vol. 28. Issue 6. P. 547-556. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2011.00474.x> (Last accessed: 24.06.2024).
231. Lopes A., Soares F. Online Distance Learning Course Design And Multimedia In E-Learning. 2022. 336 p. DOI: 10.4018/978-1-7998-9706-4.
232. MacDonald M. F. *Media Literacy in Action : An Exploration of Teaching and Using Media Literacy Constructs in Daily Classroom Practice* . Los Angeles, 2008. 530 p.
233. Masterman L. A rationale for media education. *In Media literacy around the world*. 1985. (pp. 15-68). Routledge.

234. Masterman L. *Teaching the media*. London: Comedia. 1985
235. Matvienko O., Popova L. Formation of Transversal Competencies in the Process of Future Primary School Teachers' Training. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2022. Vol. 9, no. 1. P. 227–236. URL: <https://doi.org/10.15330/jpnu.9.1.227-236>
236. McDougall J., Zezulkova M., van Driel B., Sternadel D. Teaching media literacy in Europe: evidence of effective school practices in primary and secondary education. NESET II report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 103 p. DOI: 10.2766/613204.
237. McLuhan M. *Človek, média a elektronická kultura: Výbor z díla*. Brno, 2000. 424 s.
238. Media and information literacy curriculum for teachers / C. Wilson et al.; UNESCO. Paris, 2011. 192 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971> (Last accessed: 24.06.2024).
239. Media Literacy : Creating Better Citizens or Better Consumers ?. *Battleground : The Media* / eds. R. Andersen, J. Gray. Westport, London, 2008. P. 238-247. URL: <https://newmediagr.wordpress.com/wp-content/uploads/2009/10/17171370-battleground-themedia.pdf>
240. Millennials: Prieskum o slovenských tínedžeroch a mladých ľuďoch. *Chceme vedieť viac*. 2021. URL: <https://hcemevedietviac.sk/millennials-prieskum-o-slovenskych-tinedzeroch-a-mladych-ludoch/>.
241. Notley T., Dezuanni M. Advancing children's news media literacy: learning from the practices and experiences of young Australians. *Media, Culture & Society*. 2019. Vol. 41, Issue 5. P. 689-707. DOI: <https://doi.org/10.1177/0163443718813470>.
242. O'Neill B., Hagen I. Media Literacy. *Kids Online: Opportunities and Risks for Children* / eds. S. Livingstone, L. Haddon. Bristol, 2009. P. 229-239. URL: <https://arrow.tudublin.ie/aaschmedbk/5/>.

243. Pereira S., Moura P. Assessing media literacy competences: A study with Portuguese young people. *European Journal of Communication*. 2019. Vol. 34. Issue 1. P. 20–37. DOI: <https://doi.org/10.1177/0267323118784821>.
244. Petranova D. Media Education in the Life of Senior Population. *European Journal of Science and Theology*. 2013. Vol. 9. Suppl. 2. P. 13-24.
245. Possibilities of using multimedia technologies in education / I. Kotiash et al. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. № 6 P. 727–732. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.91>.
246. Potter W. J. Media Literacy. SAGE Publications, 2013. 423 p.
247. Prasetya E.P., Nuraeni N., Shabir M. Teachers' perception of peeragogy in online learning during the covid-19 pandemic. *Journal of English Educational Study (JEES)*, Vol. 5. Issue 2. P. 141–151. DOI: <https://doi.org/10.31932/jees.v5i2.1781>.
248. Raboy M., Shtern J. Media Divides: Communication Rights and Right to Communicate in Canada. Vancouver: University of British Columbia Press, 2010.
249. *Résolution sur la Société de l'information : un défi pour les politiques de l'éducation ?* : La Conférence D'istanbul, 11-12 Octobre 1989 / The Australian Electrical and Electronic Manufacturers' Association (AEEMA). Istanbul, 1989. URL: <https://aeema.net/2011/01/la-conference-distanbul-le-11-et-12-octobre-1989/>
250. Rise Of Web3 Technologies To Accelerate XR : XR Report / Perkins Coie LLP. 2022. URL: <https://www.perkinscoie.com/images/content/2/5/257103/2022-XR-Report.pdf>.
251. Saracho O. N. Theories of child development and their impact on early childhood education and care. *Early Childhood Education Journal*. 2023. Vol. 51. P. 15–30. DOI: 10.1007/s10643-021-01271-5.
252. Schorb B. Medienkompetenz. Grundbegriffe Medienpädagogik / hrsg. Hüther J., B. Schorb. München, 2005. S. 257-262.
253. Share J. *Media Literacy is Elementary : Teaching Youth to Critically Read and Create Media*. New York, 2009. 167 p. DOI: 10.3726/978-1-4539-1485-4.

254. Svyrydenko D., Terepyshchyi S. Media Literacy and Social Responsibility of Educators in the Conditions of Information War: The Problem Statement. *Studia Warmińskie*. 2020. T. 57. P. 75-83. DOI: <https://doi.org/10.31648/sw.6006>.
255. The Immersive Technologies for Education (ImTech4Ed). *ImTech.Ed* : Web site. URL: <http://elearning.imtech4ed.eu>
256. The Main Methodological Positions of Educational Institutions in the System of Educational Work of the Modern Information Space (Основні методологічні позиції навчальних закладів у системі виховної роботи сучасного інформаційного простору) / O. Shumiatska et al. *International journal of computer science and network security*. 2022. Vol. 22. № 11. P. 272-278. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.40>.
257. The Use of Information Technology in the Invariant System of Presentation of Learning Material in the Learning Process / N. Tytova et al. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. Vol. 11. Issue 11. P. 861-867. URL: <http://surl.li/jmpwas>.
258. The Use of Innovative Technologies in Education (Використання інноваційних технологій в освіті) / T. Stratan-Artyshkova et al. *International journal of computer science and network security*. 2022. Vol. 22. № 11. P. 93-100. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.11.13>.
259. UKAuthority : Web site. URL: <https://www.ukauthority.com>
260. Watkins M. The 4 Cs of online safety: online safety risk for children. *The NSPCC Learning*: Web site. URL: <https://learning.nspcc.org.uk/news/2023/september/4-cs-of-online-safety>
261. What do you mean, you are a refugee in your own country?: Displaced scholars and identities in embattled Ukraine / A. Oleksiyenko, S. Terepyshchyi, O. Gomilko, D. Svyrydenko. *European Journal of Higher Education*. 2021. Vol. 11. Issue 2. P. 101-118. DOI: 10.1080/21568235.2020.1777446.
262. Worsnop C. Screening Images: Ideas for Media Education. — Mississauga, Ontario: Wright Communications, 1999. p.x.
263. XR ACADEMIA : Web site. URL: <https://www.xracademia.com/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Словник медіаграмотного користувача

Аудиторія медіа – стійка сукупність людей, об'єднаних спільними інформаційними потребами.

Аудіальні медіа – це поняття, що включає всю сукупність технологічних засобів і прийомів, які використовуються для передачі конкретному споживачеві інформаційного аудіального повідомлення (музична композиція, радіопередача).

Відеогра – непродуктивна діяльність, мотив якої полягає в самому процесі. Дії гравців координує комп'ютерна програма, яка організує ігровий простір і може виступати в ролі партнера, або встановлювати зв'язок між гравцями.

Відеокліп – короткий аудіовізуальний медіатекст (реklamний, музичний тощо).

Візуальна медіакультура особистості – психологічне утворення, система досвіду, знань, навичок, умінь, компетентностей (мотивації перегляду, відбір інформації, відповідальність) щодо споживання/сприймання візуальної медіапродукції. Розвинена здатність вбачати невидиме у візуальному, здатність до візуальної медіаторчості й творчого візуального медіасприйняття зокрема.

Віртуальність – те, що може стати реальним, можливе, потенційне, умовне. На рівні психофізіологічних систем (нервової, імунної, гормональної) людина не відрізняє віртуальну реальність від фізичної, константної реальності, завдяки чому можливе стирання межі між реальним і віртуальним.

Гейткіпер – (від англ. – gate keeper – охоронець воріт) – використовується для означення особи чи інституції, які приймають рішення щодо того яку інформацію оприлюднювати, тобто фактично виконують роль фільтра для повідомлень.

Грамотність візуальна – результат візуальної освіти, передбачає вміння аналізувати і синтезувати глядацьку реальність, «читати» та декодувати візуальний медіатекст, знання основ візуальної культури.

Деструктивні впливи – різновид інформаційних впливів. Під дією

деструктивних впливів змінюються соціальні настанови (життєві орієнтири), попередні уявлення щодо своїх соціальних ролей та поведінка в середовищі. Можуть бути позитивними, творчими і навпаки – негативними, руйнівними.

Засоби масової комунікації (мас-медіа) – система технічних засобів і технологій (преса, радіо, телебачення, інтернет), які забезпечують функціонування і розвиток масової комунікації в суспільстві.

Інтерактивність – можливість споживачів сучасних медіа створювати власний інформаційний потік, брати участь в багатосторонньому обговоренні, налаштовувати власний канал доставки новин.

Інтернет-реальність – особлива віртуальна реальність, штучно створена інформаційно-комп'ютерними технологіями, яка не тотожна константній, істинній, фізичній реальності, хоча за певних умов інтернет-реальність може сприйматися людиною більш реально, аніж фізична реальність.

Інформаційна криза – нездатність людини переробити продукovanі в суспільстві масиви інформації через її кількість, що перевищує інформаційні потреби особистості, та через її фрагментарність, мозаїчність, тенденційність, а також через недостатню соціалізацію самої особистості.

Інформаційна культура – сукупність усіх видів інформаційно-комунікаційної діяльності людини та суспільства; забезпечує здатність адекватно поводитися в багатоджерельному інформаційному середовищі: орієнтуватися в потоках інформації, сприймати явища та події селективно, зважаючи на власні інформаційні потреби.

Інформаційне середовище – сфера поширення та споживання соціальної інформації: все суспільство в цілому, великі та малі соціальні групи, окремі особистості.

Інформаційний менталітет – цілісна система соціально-духовних, емоційно-психічних, комунікативних, геополітичних, етнічних та інших способів зв'язку особистості зі своїм народом, яка надає їй можливість зрозуміти багатоаспектність глобальних інформаційних процесів;

Інформаційні впливи – зміни в свідомості та настроях комуніката, які

відбуваються в результаті сприйняття, розуміння та інтериорізації (засвоєння) соціальної інформації і сприяють подальшій соціалізації людини.

Інформаційні потреби (суспільства, особистості) – різновид нематеріальних потреб, потреби в інформації, яка необхідна для вирішення якогось завдання, досягнення певної мети чи задоволення певних бажань і прагнень.

Інформація – будь-які відомості, створенні людиною для передачі в часі та/чи просторі.

Інфотеймент – (від англ. information и entertainment – інформація і розваги) – передбачає поєднання новин (інформації) та розважання.

Кібербулінг – напади з метою завдання психологічної шкоди, які здійснюються через електронну пошту, сервіси миттєвих повідомлень, у чатах, соціальних мережах, на web-сайтах, а також за допомогою мобільного зв'язку. Така багаторазово повторювана агресивна поведінка має на меті зашкодити людині і базується на дисбалансі влади (фізичної сили, соціального статусу в групі).

Кіберпростір (віртуальна реальність) – це штучно сконструйований комп'ютерними засобами простір зі всіма ознаками реальності, де відбувається онлайнова комунікація.

Комунікатор – особа або група осіб, які створюють контент масової комунікації. Як правило, до них відносять журналістів, топ-менеджмент та власників медіа.

Комунікація – спілкування.

Критичне мислення – тип спрямованого мислення: здатність до розуміння інформації, її аналізування, до інтеграції проаналізованого, пошуку аргументів для обґрунтованих суджень, формулювання висновків та оцінювання того, що підпадає під аналіз.

Маніпулятивна журналістика – різновид практичної діяльності з пошуку, обробки та розповсюдження соціальної інформації, в якій основною метою є маніпуляції свідомістю, а основним методом впливу на комуніката –

застосування маніпулятивних технологій.

Маніпуляції свідомістю – один із способів придушення волі людей шляхом духовного впливу на них через програмування їхньої поведінки. Цей вплив спрямований на психічні структури людини, здійснюється потай і ставить своїм завданням зміну думок, спонукань і цілей людей у потрібному певній групі напрямку.

Масова комунікація – процес збору, обробки та поширення соціальної інформації через спеціальні канали на велику та розташовану в різних місцях аудиторію.

Медіагігієна – система знань, що вивчає закономірності впливу інформаційно-комунікаційних технологій на людину та розробляє заходи профілактики негативних ефектів медійного впливу на здоров'я окремої людини, соціальних груп і населення в цілому.

Медіаграмотність – полягає в сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створюванню та передаванню медіатекстів різних форм, жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві.

Медіадослідження – формат критичного аналізу медіатекстів. Має мету (що саме ми маємо досліджуватиме й для чого?); засіб (яким чином будемо здійснювати дослідження?) й результат (які знання отримаємо?).

Медіазалежність – розлад вольової поведінки, що проявляється в зловживанні медіа (надмірний час споживання медіапродукції, зниження саморегуляції, звуження інтересів тільки до сфери медіа з погіршенням у інших сферах життя тощо).

Медіа-імунітет – (від лат. *immunitas* – звільнення від чогось) – здатність особистості до опору впливу з боку медіа, звільнення від спрямованого на неї небажаного психологічного тиску. Самозахист від навіювання, маніпулювання, психологічного тиску з боку ЗМІ.

Медіакомпетентність – розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа а також здатність бути носієм і передавачем

медіакультурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіа-простором (здатність до сприйняття, аналізу, оцінки і створення медіатекстів, до медіадіалогу між виробниками і споживачами інформації), здатність створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства.

Медіакультура особистості – здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі: сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіаторчістю тощо.

Медіанасильство – характеристики певних жанрів, окремих сцен і характеру взаємодії в комунікаційному процесі. Виокремлюють декілька видів медіанасильства: контактне фізичне насильство (зображення ударів, ляпасів, штурханів тощо), озброєне насильство (із застосуванням вогнепальної, тупої або різальної зброї), насильство проти злочинців, фізичні тортури, воєнне насильство. До медіанасильства відносять також зображення погроз фізичного насильства та психологічне насильство — коли люди піддаються публічному приниженню.

Медіаосвіта – навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа.

Медіаризики – шкода, яку може завдати людині перегляд телепродукції, що містить негативний контент. Шкода може бути фізичною (знерухомлення) і психологічною (переляк, психологічна травма, нав'язливі спогади, копіювання небажаної і небезпечної поведінки, мови, ставлень, вчинків).

Медіасоціалізація – явище інформаційного суспільства, що полягає в зміні традиційних способів уведення/входження дитини в світ дорослих, коли основні орієнтири щодо взаємодії із соціумом і формування власної ідентичності дитина отримує не із сімейної взаємодії, а під впливом медіа.

Медіасприймання – процес засвоєння, осмислення інформації зовнішнього синтетичного світу, опосередкованого різними засобами масової комунікації: пресою, радіо, телебаченням тощо.

Медіаторчість – продуктивна діяльність створення нових медіазасобів, пристроїв, програм, а також нового медіапродукту чи контенту.

Медіатекст – одиниця, елемент, конкретний об'єкт медіапродукції. Візуальний медіатекст становить складний візуально-смісловий конструкт; розрізняється за видами (фільм, фотографія, телепрограма) та жанрами.

Медіатехнології – виробництво медіапродукції за допомогою спеціальної медіатехніки (медіазасобів) та спеціальних прийомів.

Монтаж – процес переробки або реструктурування початкового матеріалу, в результаті чого виходить інший цільовий матеріал. Використовується в кінематографії, на телебаченні, радіо, звукозаписних студіях.

Непотрібна інформація – інформація, яка суб'єктивно або ситуаційно є непотрібною, заважає, дратує, втомлює людину; інформація, що усвідомлюється людиною як потенційна загроза її психологічному здоров'ю.

Нові медіа – термін, який в кінці ХХ ст. стали застосовувати до інтерактивних електронних видань і нових форм комунікації виробників контенту з споживачами для позначення відмінностей від традиційних медіа (наприклад, газет), цим терміном позначають процес розвитку цифрових, мережевих технологій і комунікацій.

Парасоціальність – явище уявлюваної безпосередньої взаємодії, що виникає між медіаперсонажем і його аудиторією. Парасоціальні стосунки складаються із героями медійних творів, ведучими телепередач, знаменитостями тощо в результаті повторюваних контактів глядача із медіапродукцією.

Передплата на видання чи інформацію – організація попереднього оформлення доставки передплатнику друкованого видання чи доступу до інформації в електронному вигляді на певний термін.

Продакт плейсмент – інтеграція реклами продукції в сюжет кіно- чи телефільму, кліпу, телепрограми.

Реклама – (від лат. *reclamare* – викрикувати) – інформація чи повідомлення про товари, види послуг, політичних кандидатів тощо, покликана стимулювати як попит, так і створювати популярність когось/чогось.

Реклама прихована («джинса») – рекламні матеріали, які розміщуються в мас-медіа під виглядом журналістських.

Розумні позначки – піктограми, якими позначається медіапродукція, що містить ризики завдання шкоди здоров'ю і розвитку дитини певного віку. Розумні позначки дають змогу швидко а то й наперед зорієнтуватись і прийняти відповідальне рішення щодо перегляду телепродукції (доступу до комп'ютерних ігор) або обмеження взаємодії з такою продукцією.

Симулятори – відеоігри, в яких комп'ютерна програма імітує аспекти реальної дійсності, або вигадані світи. Використовуються з навчальною метою.

Система «світлофор» – нині діє в Україні, складається із трьох знаків різного кольору і форми, що виставляються телекомпаніями, які означають зеленим кружечком телепродукцію, вільну від негативного контенту (змісту), жовтим трикутником – ту, що містить небажані для дітей сцени, і рекомендується для перегляду за присутності батьків, і червоним квадратом – продукцію, не розраховану для дітей (тобто призначену для глядачів старших 18 років).

Хепіслепінг – розміщення в інтернеті відеороликів із записами реальних сцен насильства, без згоди жертви. Починаючись як жарт, хепіслепінг може закінчитися трагічно, коли жертва може загинути

Цифрова нерівність – дистанції у розвитку та використанні комунікаційних технологій між розвинутими країнами та рештою світу, між різними верствами населення всередині країни – багатими і бідними, молоддю та людьми похилого віку, здоровими порівняно з інвалідами тощо. Виникає внаслідок неоднакового технічного, економічного, соціального й ін. розвитку країн чи забезпечення населення.

Порівняння очікуваних результатів змістової лінії «Досліджуємо медіа» в типових освітніх програмах для початкової школи

Типова освітня програма, створена під керівництвом О. Я. Савченко	Типова освітня програма, створена під керівництвом Р. Б. Шияна
2 клас	
<ul style="list-style-type: none"> • Аналізує прості медіапродукти та обговорює їх зміст і форму. • Визначає цільову аудиторію медіапродуктів і пояснює їхній зміст. • Пояснює вербальну та невербальну інформацію у медіапродуктах. • Висловлює свої думки та почуття щодо переглянутих/прослуханих медіапродуктів (комікси, дитячі журнали, реклама). • Створює прості медіапродукти (листівки, SMS-повідомлення, фотоколажі) з допомогою інших осіб. 	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорює зміст і форму простих медіатекстів (світлини, фотоколажі, листівки, мультфільми) і знаходить у них очевидні ідеї з допомогою вчителя/вчительки. • Відстежує використання кольору, музики, анімації у медіатекстах. • Визначає цільову аудиторію та мету медіатекстів. • Визначає тему та основну ідею простих візуальних медіатекстів. • Висловлює свої думки та почуття щодо переглянутих/прослуханих медіатекстів (світлини, мультфільми, комп'ютерні ігри, реклама). • Висловлює свої думки та почуття щодо прочитаних медіатекстів (комікси, дитячі журнали, реклама). • Створює прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє

	<p>новини через гучномовець) з допомогою вчителя/вчительки, враховує мету та аудиторію.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Створює прості візуальні медіапродукти (фото, листівки, комікси, книжечки, стіннівки, колажі) з допомогою вчителя/вчительки, враховує мету та аудиторію.
4 клас	
<ul style="list-style-type: none"> • Критично сприймає медіатексти та визначає їх мету й цільову аудиторію. • Декодує повідомлення у медіатекстах і виявляє очевидні ідеї. • Висловлює свої погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені у медіатексті. • Пояснює, як медіатекст вплинув на його уявлення або думки про предмет повідомлення. • Створює прості медіапродукти з урахуванням мети й аудиторії. • Обговорює свої враження від створених медіапродуктів у парі або 	<ul style="list-style-type: none"> • Визначає мету простих медіатекстів (усна реклама, аудіокнига, мультфільм, комп'ютерна гра) та пояснює, кому вони адресовані. • Визначає правдоподібність описаних подій і тверджень у медіатекстах на основі власного досвіду. • Аналізує роль елементів форми (голос, музика, фонові шуми, кольори, спецефекти) для розуміння змісту медіатексту. • Розрізняє факти та судження у простих медіатекстах, виокремлює цікаву для себе інформацію. • Описує свої враження від змісту та форми медіатексту. • Висловлює свої погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені у простих медіатекстах. • Оцінює вплив окремих елементів медіатексту на власне сприйняття.

групі.

- Пояснює, як змінилося його уявлення або думки про предмет повідомлення під впливом медіатексту.
- Створює прості аудіальні медіапродукти (презентує роботу групи, робить оголошення зі сцени, повідомляє новини через гучномовець) самостійно та в групі.
- Створює прості візуальні медіапродукти (фото, листівки, комікси, книжечки, стіннівки, колажі) самостійно та в групі, враховує мету та аудиторію.
- Створює прості аудіовізуальні медіатексти (відеозапис виступу, вистави, екскурсії, інтерв'ю) з допомогою вчителя/вчительки, враховує мету та аудиторію.
- Використовує різні форми презентації простих медіатекстів.

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальності 013 Початкова освіта

освітньо-професійна програма: Початкова освіта

Шифр за навчальним планом **ВВ2.3**

Розробники програми:

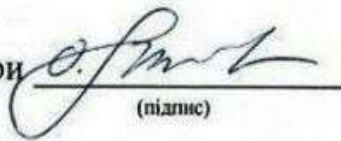
Губарева Дар'я Вячеславівна – доктор філософії в галузі педагогіки, доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Попов Микита Олександрович – аспірант кафедри педагогіки та методики початкового навчання педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки та методики початкового навчання

«29» серпня 2022 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри

(підпис)

(О.В. Матвієнко)

(прізвище та ініціали)

І. Опис дисципліни

Шифр дисципліни

ВВ2.3

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни	Методи навчання і форми контролю											
Галузь знань: <u>01 Освіта/Педагогіка</u>	Кількість кредитів – <u>3</u> ЄКТС	<i>Методи навчання.</i> словесні – лекція, пояснення, бесіда; практичні – виконання практичних завдань, розробка схем, таблиць; самостійне вивчення теоретичного матеріалу, конспектування джерел та їх аналіз, розробка структурно-логічних схем, таблиць, виконання практичних та лабораторних завдань											
Спеціальність: <u>013 Початкова освіта</u>	Загальна кількість годин - 90												
Освітній рівень: <u>бакалавр</u>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;"><i>Денна</i></td> <td style="text-align: center;"><i>3</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;"><i>ночна</i></td> <td style="text-align: center;"><i>аочна</i></td> </tr> </table>		<i>Денна</i>	<i>3</i>	<i>ночна</i>	<i>аочна</i>							
<i>Денна</i>	<i>3</i>												
<i>ночна</i>	<i>аочна</i>												
Статус дисципліни: <u>вибіркова</u>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Лекції:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">12</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Практичні заняття:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">32</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Лабораторні заняття:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	Лекції:		12	-	Практичні заняття:		32	-	Лабораторні заняття:		-	-
Лекції:													
12	-												
Практичні заняття:													
32	-												
Лабораторні заняття:													
-	-												
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: <u>4</u>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Індивідуальна робота:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Самостійна робота:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	-	-	Індивідуальна робота:		-	-	Самостійна робота:		-	-	<i>Форми поточного контролю.</i> усне опитування, виконання завдань, перевірка самостійної роботи. Модульний контроль – письмова модульна контрольна робота.	
-	-												
Індивідуальна робота:													
-	-												
Самостійна робота:													
-	-												
Семестр: <u>VII</u>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">46</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">1/</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">2</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	46	-	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		1/	-	2	-				
46	-												
Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:													
1/	-												
2	-												
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: <u>2</u> - самостійна робота: <u>2</u>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">46</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">1/</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">2</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	46	-	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		1/	-	2	-	<i>Форма підсумкового контролю:</i> <u>Залік – 7 сем.</u>			
46	-												
Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:													
1/	-												
2	-												
Мова навчання- <u>українська</u>	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">1/</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">2</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	1/	-	2	-								
1/	-												
2	-												
<i>Передумови навчання</i> «Дидактика», «Теорія і методика виховання», методики навчання в початковій школі	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">1/</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border-right: 1px solid black;">2</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	1/	-	2	-								
1/	-												
2	-												

Предметом розвиток у студентів знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного використання медіа та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі початкової школи. Дисципліна спрямована на формування вмінь критично аналізувати медіа-контент, використовувати медіа-ресурси для навчання, а також створювати власні медіа-продукти. Особлива увага приділяється розвитку критичного мислення учнів, навчанню основам безпеки в медіа-середовищі та інтеграції медіаграмотності у різні предмети навчального плану.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальний спецпрактикум враховує попередню підготовку студентів із навчальних курсів: “Вступ до спеціальності”, “Загальні основи педагогіки”, “Історія педагогіки”, “Дидактика”, “Теорія та методика виховання” та усіх методик початкового навчання; забезпечує базу для наступного поглиблення знань, умінь та навичок у ході педагогічних практик.

Мета: забезпечити теоретичну і практичну підготовку студентів до формування медіаграмотності у молодших школярів засобами медіаосвіти.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- Формування навичок майбутніх спеціалістів до розвитку медіаграмотності молодшого школяра засобами медіаосвіти;
- розвиток навичок: шукати, аналізувати, синтезувати та працювати, аргументувати, підлаштовувати інформацію з різних джерел; навчити користуватися різноманітною довідковою літературою;
- розвинути вміння діяти з дотриманням етичних норм, цінувати індивідуальне і культурне різноманіття, дотримуватися у професійній діяльності принципів толерантності, діалогу і співробітництва та розвинути це у молодших школярів;
- Опанувати знання та навички у створенні безпечного середовища для захисту дітей від потенційно шкідливих ефектів медіа.

II. Основні результати навчання:

Після вивчення дисципліни студент набуває **знань** про:

- мету і завдання медіаграмотності в освітньому процесі початкової школи;

- принципи та умови впровадження медіаграмотності;
- види та типи медіа та їх використання в освітньому процесі;
- критичний аналіз медіа-контенту;
- діяльнісний підхід до впровадження медіаграмотності в початковій школі;

- засоби та інструменти медіаосвіти;
- місце і роль вчителя у формуванні медіаграмотності у молодших школярів.

Формуються **вміння**:

- проектувати та здійснювати освітній процес у початковій школі з використанням медіа;

- використовувати різні медіа-ресурси для підвищення ефективності навчання;

- критично аналізувати медіа-контент та навчати цьому учнів;

- створювати власні медіа-продукти для навчальних цілей;

- впроваджувати інтерактивні методи навчання з використанням медіа;

- формувати у учнів критичне мислення та навички медіаграмотності.

Майбутній вчитель оволодіває **компетентністю**:

- планувати та організовувати освітній процес з урахуванням медіа-ресурсів;

- інтегрувати медіаграмотність в різні предмети навчальної програми;

- використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі;

- створювати безпечне медіасередовище для учнів;

- проводити наукові педагогічні дослідження в галузі медіаграмотності.

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 години.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна (вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
Змістовий модуль 1. Інформація і медіа											
1	Тема 1.1. Сутність медіаосвіти та медіаграмотності.	9	2	2		5	-	-	-	-	-
2	Тема 1.2. Загальні тенденції в сфері нових медіа.	9	2	2		5	-	-	-	-	-
3	Тема 1.3. Медіаграмотність у світі.	14	2	2		10	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1		32	6	6		20	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Інструменти медіаграмотності.											
4	Тема 2.1. Аудіовізуальна грамотність.	14	2	2		10	-	-	-	-	-
5	Тема 2.2. Процес вибору новин.	14	2	2		10	-	-	-	-	-
6	Тема 2.3. Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси.	14	2	2		10	-	-	-	-	-
7	Тема 2.4. Особливості проведення уроків по медіаграмотності.	16	2	4		10					
Разом за змістовим модулем 2		58	8	10		40					
Разом: 90 год.		90	14	16		60		-	-	-	-

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	Змістовий модуль 1. Мета та завдання інтеграції в освіті		6
1.1	Тема 1.1. Сутність медіаосвіти та медіаграмотності. Сутність понять «медіаосвіта», «медіапедагогіка», «медіакультура», «медіаграмотність», «аудіовізуальна грамотність». Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення. Медіаграмотність у початковій школі. Методична система навчання медіаграмотності в початковій школі. Загальна характеристика її основних компонентів (цілі, зміст навчання, методи, форми і засоби навчання). Можливості інтеграції курсу медіаграмотності з іншими предметами.		2
1.2	Тема 1.2. Загальні тенденції в сфері нових медіа. Цифрові, комп'ютерні, інформаційні, мережеві технології. Можливості використання багатоманітних медіа технологій в навчанні молодших школярів. Орієнтація в сучасному інформаційному середовищі. Формування вмінь роботи з інформацією. Джерела інформації. Фейк. Спам. Реклама. Інформаційна маніпуляція та її запобігання. Безпека дитини в медіа.		2
1.3			2

	<p>Тема 1.3. Медіаграмотність у світі.</p> <p>Познайомити й проаналізувати подібні та відмінні риси й світові тенденції в галузі медіаграмотності, визначати перспективи розвитку. Збагачувати національну педагогічну культуру за рахунок міжнародного досвіду. Познайомити зі змістом, формами, методами</p>		
2.	вивчення медіаграмотності, та шляхів підвищення ефективності освіти у розвинених		8
2.1	країнах світу та в Україні. Сформувати власну педагогічну позицію. Розвиток педагогічного мислення, професійної самосвідомості. Створення особистого портфоліо		2
	<p>Змістовий модуль 2. Тематичний та діяльнісний підходи до інтегрованого навчання в початковій школі</p>		
2.2			2
	<p>Тема 2.1. Аудіовізуальна грамотність.</p> <p>Аудіальні медіа. Візуальні медіа. Аудіовізуальні медіа. Передавання інформації через текст.</p>		
2.3	Робота з текстовими джерелами (книжки, журнали, статті, презентації). Радіо а аудіо-контент. Робота зі звуковими джерелами. Медіапродукти сучасного телебачення. Жанри та їх роль у житті особистості. тижнями, їх планування та організація.		2
2.4	<p>Тема 2.2. Процес вибору новин. Новинна грамотність. Формати сучасних новин. Телебачення в житті людини. Чорна преса та її роль. Фейк. Спам. Перевірка відповідності</p>		2

	<p>інформації. Розвиток навичок у написанні новин класу</p> <p>Тема 2.3. Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси. Інтернет простір та його вплив на свідомість особистості. Онлайн-етикет. Інформаційна агресія або кібер-булінг та запобігання йому. Медіагігієна. Сучасні інформаційні платформи. Соціальні мережі. Майбутнє медіасвіту. Віртуальна реальність, як інструмент медіаосвіти.</p> <p>Тема 2.4. Особливості проведення уроків по медіаграмотності. Умови проведення уроків з медіаграмотності. Міжпредметний взаємозв'язок. Технології навчання на уроках медіаграмотності. Зв'язок роботи з батьками з медіаграмотністю</p>		
--	---	--	--

4.2. Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність медіаосвіти та медіаграмотності.	2
2.	Загальні тенденції в сфері нових медіа.	2
3.	Медіаграмотність у світі.	2
4.	Аудіовізуальна грамотність.	2
5.	Процес вибору новин.	2
6.	Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси.	2
7.	Особливості проведення уроків по медіаграмотності.	4
Усього		16

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1.	<p>Тема 1. Сутність медіаосвіти та медіаграмотності. Сутність понять «медіаосвіта», «медіапедагогіка», «медіакультура», «медіаграмотність», «аудіовізуальна грамотність». Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення. Медіаграмотність у початковій школі.</p> <p>Методична система навчання медіаграмотності в початковій школі. Загальна характеристика її основних компонентів (цілі, зміст навчання, методи, форми і засоби навчання). Можливості інтеграції курсу медіаграмотності з іншими предметами.</p>	5
2.	<p>Тема 2. Загальні тенденції в сфері нових медіа. Цифрові, комп'ютерні, інформаційні, мережеві технології. Можливості використання багатоманітних медіа технологій в навчанні молодших школярів. Орієнтація в сучасному інформаційному середовищі. Формування вмінь роботи з інформацією. Джерела інформації. Фейк. Спам. Реклама. Інформаційна маніпуляція та її запобігання. Безпека дитини в медіа.</p>	5
3.	<p>Тема 3. Медіаграмотність у світі. Познайомити й проаналізувати подібні та відмінні риси й світові тенденції в галузі медіаграмотності, визначати перспективи розвитку. Збагачувати національну педагогічну культуру за рахунок міжнародного досвіду. Познайомити зі змістом, формами, методами вивчення медіаграмотності, та шляхів підвищення ефективності освіти у розвинених країнах світу та в Україні. Сформувати власну педагогічну позицію. Розвиток педагогічного мислення, професійної самосвідомості. Створення особистого портфоліо.</p>	10

4.	Тема 4. Аудіовізуальна грамотність. Аудіальні медіа. Візуальні медіа. Аудіовізуальні медіа. Передавання інформації через текст. Робота з текстовими джерелами (книжки, журнали, статті, презентації). Радіо а аудіо-контент. Робота зі звуковими джерелами. Медіапродукти сучасного телебачення. Жанри та їх роль у житті особистості.	10
5	Тема 5. Процес вибору новин. Новинна грамотність. Формати сучасних новин. Телебачення в житті людини. Чорна преса та її роль. Фейк. Спам. Перевірка відповідності інформації. Розвиток навичок у написанні новин класу	10
6	Тема 6. Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси. Інтернет простір та його вплив на свідомість особистості. Онлайн-етикет. Інформаційна агресія або кібер-булінг та запобігання йому. Медіагігієна. Сучасні інформаційні платформи. Соціальні мережі. Майбутнє медіасвіту. Віртуальна реальність, як інструмент медіаосвіти.	10
7	Тема 7. Особливості проведення уроків по медіаграмотності. Умови проведення уроків з медіаграмотності. Міжпредметний взаємозв'язок. Технології навчання на уроках медіаграмотності. Зв'язок роботи з батьками з медіаграмотністю.	10
	Разом	60

V. Контроль якості знань студентів

5.1. *Форми і методи поточного контролю*

При вивченні навчальної дисципліни “Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи” здійснюються наступні види і форми контролю за успішністю і якістю знань студента:

Види контролю

- поточний контроль під час роботи у форматі змістових модулів;
- модульний контроль після завершення змістового модуля;

- підсумковий контроль для отримання студентом заліку;
- підсумковий контроль (залік).

Форми контролю

- Усне опитування.
- Тестування.
- Письмова поточна контрольна робота під час роботи із змістовим модулем.
  - Підсумкова письмова контрольна робота після завершення роботи над змістовим модулем.
  - Практичне завдання після завершення роботи над усіма модулями для отримання залікового кредиту.
  - Підсумкова письмова контрольна робота після завершення вивчення навчальної дисципліни.

5.2. *Форми і методи підсумкового контролю*

Залік

5.3. *Критерії оцінювання знань студентів:*

- 1) якість знань (правильність, повнота, глибина, системність, дієвість, узагальненість, міцність);
- 2) ступінь сформованості професійних умінь з дисципліни;
- 3) ступінь самостійності в навчальній діяльності;
- 4) досвід творчої пошукової діяльності.

Розподіл балів, які отримують студенти

Залік

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2					
Т 1	Т 2	Т 3	Модульна контрольна робота 1	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Модульна контрольна робота 2	100
10	10	10	10	10	10	20	10	10	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Програма заліку:

Поняття «медіаграмотність», «медіаосвіта», їх сутність та трактування.

Основні завдання медіаграмотності, його результати.

Історія виникнення та розвитку медіаграмотності. Характеристика етапів його становлення.

Позитивні та негативні сторони впровадження медіаграмотності в умовах НУШ.

Підходи до медіаграмотності у світі

Використання опорних конспектів як ефективного засобу медіаграмотності учнів початкової школи.

Тематична інтеграція: сутність та форми впровадження.

Моделі медіаосвіти за тематичного підходу: поєднання предметного та медіаграмотності; інтегроване навчання за тематичними тижнями, їх планування та організація; інтегроване навчання за тематичними блоками.

Методика розробки та проведення уроків медіаграмотності. Методика розробки та проведення тематичних днів.

Сутність діяльнісного підходу в медіаграмотності. Формування наскрізних умінь в учнів НУШ.

Способи формування наскрізних умінь учнів в процесі медіаграмотності.

Сучасний зарубіжний досвід впровадження медіаграмотності.

VI. Навчально-методична карта варіативної дисципліни «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи»

Всього – 90 год., лекції – 14 год., практичні – 16 год., самостійна робота – 60 год., залік.

Тиждень	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Модулі	Модуль 1. Інформація і медіа								Модуль 2. Інструменти медіаграмотності.											
Лекції	1		2		3			4		5			6			7				
Дати																				
Теми лекцій	Сутність медіаосвіти та медіаграмотності.		Загальні тенденції в сфері нових медіа.		Медіаграмотність у світі.			Аудіовізуальна грамотність.		Процес вибору новин.			Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси.			Особливості проведення уроків по медіаграмотності.				
Теми практичних занять	Сутність медіаосвіти та медіаграмотності.		Загальні тенденції в сфері нових медіа.					Модуль а контроль на робота 1		Аудіовізуальна грамотність			Процес вибору новин.			Технології Web-2.0 та сучасні медіаресурси.			Особливості проведення уроків по медіаграмотності.	Модуль а 2
Самостійна робота	1) Складання опорних схем та конспектів до теоретичних розділів. 2) Аналіз нормативної документації. 3) Аналіз педагогічних задач, ситуацій. 4) Практичні та творчі роботи.								1) Складання опорних схем та конспектів до теоретичних розділів. 2) Аналіз педагогічних задач, ситуацій. 3) Практичні та творчі роботи.											
Види контролю	Поточний контроль. Перевірка самостійної роботи. Модульний контроль: Тест 1. Творче завдання.								Поточний контроль. Перевірка самостійної роботи. Модульний контроль: Тест 2. Творче завдання.											
ЗАЛІК																				

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Больц Норберт Абетка медіа. За загал. ред. В.Іванова; Переклад з німецької В. Климченка. – К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. – 177 с.
2. О. Волошенюк, О. Мокрогуз. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К.: ЦВП, АУП, 2017. – 79 с.
3. Полякова Г. О. Використання медіаосвітніх, Наукові записки Інституту журналістики. Том 63. 2016. Квітень–Червень – с. 58-63. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Nzizh_2016_63_13.pdf
4. Волощенко О., Козак О. Інтеграція медіаграмотності в навчальний предмет «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 36 с.
5. / О. П. Мокрогуз. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Навчально-методичний посібник. За редакцією В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 36 с.
6. О. Волошенюк, Г. Дегтярьової, В. Іванова. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі : посібник для вчителя / За ред. – К. : ЦВП, АУП, 2017. – 197 с.
7. Волошенюк О. В, Ганик О. В., Голощапова В. В, Дегтярьова Г.А, Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкробець О. О, Янкович О. І. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя // За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. – Київ : ЦВП, АУП, 2018 — 234 с. https://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf
8. О. Янкович. Медіаосвіта в загальноосвітній школі : навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – 160 с. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8968/1/Mediaosv_Jankovich.pdf
9. Тулодзєцький Г., Герціг Б., Графе С. Медіаосвіта в школі та на уроці: Основи і приклади . За загал. ред. В.Ф. Іванова; Пер. з нім. В. Климченка. — К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. — 405 с
10. О. В. Волошенюк, О.В. Чорний. Методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з інтегрованого курсу «Мистецтво» в НУШ. Навчально-методичний посібник. Київ: Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2020. — 54. с.
11. І. П. Старагіна. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі .Навчально-методичний посібник. За редакцією О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020 — 58 с.
12. О. В. Красноп'ярова О. П. Біляцька Теорія і методика навчання: проблеми та пошуки. Збірник наукових праць. Випуск 15. Харків: 2018. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2702/1/Краснопьорова%20О.>

[%20В.%20С%20Біляцька%20О.%20П.%20Реалізація%20змістової%20лінії%20»Досліджуємо%20медіа»%20.pdf](#)

13. Упровадження медіаосвіти в освітній процес початкової школи/ Автор статті: В. А. Меламед, учитель початкових класів, Пісочинська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів «Мобіль», смт. Пісочин <http://v-khsac.in.ua/article/download/146555/145440>
14. Дивак В. В. Елементи використання медіаосвітніх технологій у навчальному процесі вищої школи // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2013. – № 3. С. 139-143
15. Мокрогуз О. П. До питання про запровадження медіаосвіти у школі // Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2013. – № 3. С. 95-101.
16. Онкович Г.В. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі // Дивослово, 2007.– № 6. – С.2-4.
17. Онкович Г.В. Медіапедагогіка. Медіаосвіта. Медіадидактика // Вища освіта України, 2007. – № 2. – С. 63-69.
18. Чемерис І.М. Медіаосвіта за кордоном: теорії медіаосвіти та коротка історія розвитку // Вища освіта України, 2006. – № 3. – С.104 – 108.
19. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
20. Іванов В. Ф. і Волошенюк, О. В. (Ред.-упор.). (2012). Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник. В. В. Різун (Наук. ред.). Київ: Центр вільної преси.

Додаткові:

1. **Портал** медіаосвіта та медіаграмотність. URL: <https://medialiteracy.org.ua/category/vchyteliu/seredniy-vchyteliu/program-seredniy-vchyteliu/>
2. **Навчальна** програма “медіаосвіта (медіаграмотність)” (для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників). URL: <https://medialiteracy.org.ua/navchalna-programa-mediaosvita-mediagramotnist/>
3. **Практична медіаосвіта:** авторські уроки. Збірка/ Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різун. – Київ: Академія української преси, Центрвільної преси, 2013. – 447 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/praktychna-mediaosvita-avtorski-uro/>
4. **Практична** медіаосвіта: авторські уроки. URL: <https://www.slideshare.net/medialiteracy/ss-26707017>
5. **Шкільний** медіакомпас. URL: http://mediaschool2.blogspot.com/p/blog-page_17.html

Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності

Зразок опитувальника для діагностики рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності за знаннєвим критерієм:

Прізвище _____

Ім'я _____

Спеціальність _____

Курс _____ група _____

БЛОК ПИТАНЬ № 1
МЕДІАОСВІТНЯ ГРАМОТНІСТЬ

Оберіть один правильний, на ваш погляд, варіант відповіді

1. Наповніть змістом термін «епоха постправди»:

- а) технологія популізму;
- б) маніпуляція громадською думкою;
- в) створення постправди;
- г) складно відповісти.

2. Медіаконтент – це:

- а) різні види та форми передавання інформації;
- б) елемент освітнього процесу для розвитку творчих здібностей учнів;
- в) новий тип змісту інформаційних повідомлень;
- г) складно відповісти.

3. Інформаційна безпека – це:

- а) знання про безпечну поведінку в інтернеті;

- б) знання про особливості використання інформаційних ресурсів;
- в) презентація нових медіатекстів у засобах масової інформації;
- г) презентація нових технологій створення медіатексту;
- д) складно відповісти.

4. Що таке медіабезпека?

- а) упевненість користувача та постачальника інформації у безпеці взаємодії в інтернет-просторі;
- б) свідоме та безпечне споживання медіаконтенту;
- в) складно відповісти.

5. Онлайн-інструменти – це:

- а) засоби для створення інтернет-спільнот;
- б) інструменти для підвищення професійного розвитку у віртуальному просторі;
- в) технічні засоби для самовираження та спілкування через медіа, які допомагають відрізнити реальність від її віртуальної симуляції;
- г) складно відповісти.

6. Мережеве спілкування – це:

- а) один із видів соціальної взаємодії, що базується на обміні думками;
- б) традиційний спосіб суспільної поведінки;
- в) універсальний засіб організації та координації всіх видів суспільної діяльності;
- г) складно відповісти.

7. Міні-історія – це різновид медійного жанру, подібний до замітки, який часто зустрічається у сучасних виданнях, орієнтованих на сімейне читання. Створіть власну міні-історію.

БЛОК ПИТАНЬ № 2

МЕДІАЛІНГВІСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Виберіть, на вашу думку, правильний варіант відповіді

1. Медіатекст – це:

а) поліфункціональна система, яка є результатом вербалізації когнітивної діяльності та цілеспрямованого конструювання смислів відповідно до прагматичної орієнтації ЗМІ;

б) особливий вид комунікативного дискурсу, в якому опрацьовується та презентується інформація соціальної значущості;

в) твір масово-інформаційної діяльності та масової комунікації, відмінний від звичайного тексту;

г) важко відповісти.

2. Медіаінтерпретація – це:

а) тлумачення змісту документу у масмедіа;

б) репрезентативність медіатекстів будь-яких видів і жанрів;

в) засвоєння принципів створення медіатексту на основі інтерпретації;

г) важко відповісти.

3. Медіакомунікація полягає в дотриманні норм нетикету:

а) впливу чи маніпулювання;

б) розповіді;

в) переконання;

г) важко відповісти.

4. Яка мета створення фейків і пропаганди?

а) збагачення;

б) маніпуляція;

в) важко відповісти.

5. Знайдіть та виправте помилки в наступних твердженнях:

а) усі медіа висвітлюють події з точки зору влади;

б) критичне мислення — це система суджень, яка використовується для аналізу речей і подій з метою коректно обґрунтовувати, оцінювати і застосовувати отримані результати до ситуацій і проблем;

в) аудіовізуальне мислення — це творча діяльність, що ґрунтується на емоційному співвіднесенні смислових і образних узагальнень частин екранного тексту;

г) важко відповісти.

6. Види бесіди:

а) відкриті, закриті, урочисті;

б) колективні, виховні, установчі;

в) оперативні, проблемні, інструктивні;

г) важко відповісти.

7. Культура комунікації — це:

а) сукупність мовних засобів, зумовлених змістом, метою висловлювання;

б) сукупність стандартів культурної поведінки, етичних і естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії;

в) сукупність стійких мовних формул і виразів, що використовуються для встановлення контакту та підтримки спілкування в доброзичливій тональності;

г) важко відповісти.

8. Культура усного мовлення полягає в:

а) досконалому знанні орфоепічних норм;

б) послідовному дотриманні всіх мовних норм;

в) вивченні мовних норм;

г) важко відповісти.

9. Опитування — це:

а) обговорення певного питання з метою з'ясування позицій сторін або підписання угоди;

б) спілкування між двома чи кількома особами з метою отримання певної інформації або вирішення важливих питань;

в) зібрання членів організації для обміну думками щодо певного питання, що хвилює громадськість;

г) важко відповісти.

10. Для успішної та ефективної комунікації необхідно:

а) ретельно готуватися до говоріння;

б) готуватися до розмови, враховувати погляди співрозмовника, бути толерантним;

- в) готуватися до розмови, висловлювати думки точно і логічно;
- г) важко відповісти.

11. Запитання, на яке ніхто не знає відповіді або її не існує, типу: «Хто винен?

Що робити? Куди йдемо?» називається:

- а) риторичним;
- б) відкритим;
- в) альтернативним;
- г) важко відповісти.

12. Основні форми репрезентації:

- а) інформаційна, спонукальна, переконлива;
- б) розважальна, агітаційна, вітальна;
- в) інтерактивна, автоматична, за сценарієм;
- г) важко відповісти.

13. Запитання, на яке можна відповісти однозначно, наприклад, «так/ні», називається:

- а) закритим;
- б) відкритим;
- в) альтернативним;
- г) риторичним.

14. На Вашу думку, важливіше:

- а) правильно відповідати на запитання;
- б) правильно ставити запитання;
- в) важко відповісти.

БЛОК ПИТАНЬ № 3

МЕДІАДИДАКТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ

1. Чи вважаєте ви, що використання медіаінструментів підвищить ефективність навчального процесу? (оберіть правильну / правильні відповіді)

- а) вважаю, що це не вплине на ефективність навчання;

- б) можливо, зацікавить учнів темою заняття;
- в) значно покращить сприйняття навчального матеріалу учнями;
- г) складно відповісти через брак інформації про медіаінструменти;
- д) інша відповідь _____

2. Використання медіаінструментів на заняттях дозволяє:

- а) краще зрозуміти навчальний матеріал;
- б) довше пам'ятати вивчений матеріал;
- в) легше концентрувати увагу на основних аспектах;
- г) зацікавитись темою, що обговорюється;
- д) інша відповідь _____

3. Чи вважаєте ви, що використання медіаінструментів у навчальному процесі:

- а) підвищує інтенсивність вивчення матеріалу;
- б) збільшує активність учнів на заняттях;
- в) сприяє кращому розумінню та усвідомленню матеріалу;
- г) допомагає зосереджувати увагу на навчальному матеріалі;
- д) інша відповідь _____

**ЗАВЕРШІТЬ НАВЕДЕНЕ В УМОВІ РЕЧЕННЯ, ВИБРАВШИ ОДИН
ІЗ НАВЕДЕНИХ ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ**

4. До груп засобів медіаосвіти для початкової школи належать:

- а) електронні підручники, посібники, тести, бібліотеки;
- б) електронні підручники, посібники, презентації, словники;
- в) електронні посібники, бібліотеки, навчально-мовні ігри, довідники;
- г) електронні словники, тести, навчально-мовні ігри, підручники.

5. Застосування інфографіки та скрайбінгу найбільш характерне для:

- а) мультимедійних презентацій;
- б) тестів;
- в) інтерактивних кросвордів;
- г) депозитаріїв мовних ресурсів.

**ЗАВЕРШІТЬ НАВЕДЕНЕ В УМОВІ РЕЧЕННЯ, ВИБРАВШИ
КІЛЬКА ІЗ НАВЕДЕНИХ ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ**

6. До депозитаріїв електронних мовних ресурсів належать:

- а) електронні ігри;
- б) електронні словники;
- в) інтерактивні кросворди;
- г) електронні довідники;
- д) електронні бібліотеки.

7. До критеріїв оцінки якості засобів медіаосвіти для середньої школи належать:

- а) комунікативний;
- б) психолого-педагогічний;
- в) мовний;
- г) технічний;
- д) лінгводидактичний.

**ВИБЕРІТЬ СТВЕРДЖУВАЛЬНУ АБО ЗАПЕРЕЧНУ ВІДПОВІДЬ НА
ЗАЗНАЧЕНЕ ТВЕРДЖЕННЯ**

8. Креолізація навчального тексту означає додавання об'єктів WordArt.

- а) так;
- б) ні.

9. Найбільше ілюстрацій на навчальних слайдах застосовується під час вивчення слів і фразеологізмів.

- а) так;
- б) ні.

10. Тематичні інтерактивні кросворди можуть бути використані для етапу засвоєння нового матеріалу на уроці.

- а) так;
- б) ні.

11. Визначте приналежність кожного із засобів електронної лінгвометодики до відповідної групи.

1. Електронні посібники:	а) енциклопедії; б) мультимедійні презентації; в) навчально-мовні ігри;
2. Депозитарії мовних ресурсів:	г) словники; д) електронні бібліотеки; е) мовні вправи.

Розроблений тест передбачає таку систему оцінювання:

максимальна оцінка – 100 балів.

71-100 балів – високий рівень;

41-70 балів – середній рівень;

0-40 балів – низький рівень.

Діагностику рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи розроблено автором із урахуванням наукових і довідникових джерел:

Кравчишина О.О. Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів: (дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»). Старобільськ.

Хижняк І. А. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності : монограф. / І. А. Хижняк. – Слов'янськ : Вид-во „Друкарський двір”, 2016. – 410 с.

Хижняк І. А. Електронна лінгвометодика у вищому навчальному закладі: [підручн. для здоб. ступ. вищ. осв. маг.] / І. А. Хижняк. – Слов'янськ: ДВНЗ „ДДПУ”, 2016. – 300 с.

Шевченко Л.І. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л.І. Шевченко, Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов / за ред. Л.І. Шевченко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2014. – 380 с

Питальник «Позитивна мотивація»

(розроблено автором)

Інструкція: Будь ласка, відповідайте на кожне запитання, обираючи «так» або «ні».

1. Чи вважаєте ви важливим навчати дітей медіаграмотності з молодшого шкільного віку?

а) так;   б) ні.

2. Чи готові ви використовувати новітні медіатехнології у навчальному процесі?

а) так;   б) ні.

3. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність сприяє розвитку критичного мислення у дітей?

а) так;   б) ні.

4. Чи маєте ви бажання навчати дітей безпечному використанню інтернету?

а) так;   б) ні.

5. Чи готові ви проводити додаткові заняття з медіаграмотності для учнів?

а) так;   б) ні.

6. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність допомагає дітям краще орієнтуватися в інформаційному просторі?

а) так;   б) ні.

7. Чи готові ви навчатися новим методам і технологіям, щоб краще викладати медіаграмотність?

а) так;   б) ні.

8. Чи підтримуєте ви ідею впровадження медіаграмотності у шкільну програму?

а) так;   б) ні.

9. Чи вважаєте ви, що знання медіаграмотності необхідні для успішного навчання дітей?

а) так;   б) ні.

10. Чи готові ви співпрацювати з колегами для розробки програм з медіаграмотності?

а) так;   б) ні.

11. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність сприяє соціальній адаптації дітей?

а) так;   б) ні.

12. Чи готові ви використовувати інтерактивні методи навчання для формування медіаграмотності?

а) так;   б) ні.

13. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність важлива для розвитку творчих здібностей дітей?

а) так;   б) ні.

14. Чи готові ви організовувати позакласні заходи для підвищення медіаграмотності учнів?

а) так;   б) ні.

15. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність допомагає дітям уникати небезпек в інтернеті?

а) так;   б) ні.

16. Чи готові ви підтримувати інтерес учнів до медіаграмотності за допомогою цікавих завдань та проектів?

а) так;   б) ні.

17. Чи вважаєте ви, що вчитель має бути прикладом у використанні медіа?

а) так;   б) ні.

18. Чи готові ви брати участь у семінарах та тренінгах з медіаграмотності?

а) так;   б) ні.

19. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність допомагає дітям розвивати комунікативні навички?

а) так;   б) ні.

20. Чи готові ви розробляти власні навчальні матеріали з медіаграмотності?

а) так;   б) ні.

21. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність важлива для формування громадянської позиції дітей?

а) так;   б) ні.

22. Чи готові ви підтримувати батьків у навчанні їх дітей медіаграмотності?

а) так;   б) ні.

23. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність повинна бути пріоритетною темою в освіті?

а) так;   б) ні.

Інтерпретація результатів:

- **Високий рівень мотивації:** більше 18 позитивних відповідей.
- **Середній рівень мотивації:** від 12 до 18 позитивних відповідей.
- **Низький рівень мотивації:** менше 12 позитивних відповідей.

Опитувальник «Інтерес до медіаграмотності»

(розроблено автором)

Інструкція:

Відповідайте на наступні запитання, обираючи один із варіантів відповідей: «так +» або «ні -».

Питання:

1. Чи цікавитеся ви новинами та подіями, пов'язаними з медіатехнологіями?

- так+;   - ні-.

2. Чи використовуєте ви медіатехнології у повсякденному житті?

- так+;   - ні-.

3. Чи вважаєте ви медіаграмотність важливою складовою сучасної освіти?

- так+;   - ні-.

4. Чи прагнете ви дізнаватися більше про новітні медіатехнології?

- так+;   - ні-.

5. Чи використовуєте ви цифрові інструменти для підготовки до занять?

- так+;   - ні-.

6. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність має бути обов'язковою частиною шкільної програми?

- так+;   - ні-.

7. Чи берете ви участь у семінарах або курсах з медіаграмотності?

- так+;   - ні-.

8. Чи прагнете ви навчити інших користуватися медіатехнологіями?

- так+;   - ні-.

9. Чи використовуєте ви соціальні мережі для професійного розвитку?

- так+;   - ні-.

10. Чи вважаєте ви важливим навчати дітей безпечному користуванню Інтернетом?

- так+;   - ні-.

11. Чи читаєте ви спеціалізовану літературу про медіаграмотність?

- так+;   - ні-.

12. Чи використовуєте ви мобільні додатки для освітніх цілей?

- так+;   - ні-.

13. Чи цікаво вам створювати мультимедійні проекти?

- так+;   - ні-.

14. Чи вважаєте ви, що медіаграмотність допомагає розвивати критичне мислення?

- так+;   - ні-.

15. Чи включаєте ви елементи медіаосвіти у свої уроки або практичні заняття?

- так+;   - ні-.

16. Чи важливо вам вміти відрізнити правдиву інформацію від неправдивої в медіа?

- так+;   - ні-.

17. Чи використовуєте ви відеоуроки або вебінари для свого професійного розвитку?

- так+;   - ні-.

18. Чи слідкуєте ви за новинами про кібербезпеку та захист інформації?

- так+;   - ні-.

19. Чи цікаво вам розробляти освітні програми з медіаграмотності?

- так+;   - ні-.

20. Чи використовуєте ви інтернет-ресурси для підготовки до занять?

- так+;   - ні-.

21. Чи важливо вам навчати дітей створювати власний медіаконтент?

- так+;   - ні-.

Інтерпретація результатів:

0-7 позитивних відповідей – низький рівень ціннісного ставлення до медіаграмотності, інтересу до медіатехнологій та оволодіння ними

8-14 позитивних відповідей – задовільний рівень ціннісного ставлення до медіаграмотності, інтересу до медіатехнологій та оволодіння ними

15-21 позитивних відповідей – високий рівень ціннісного ставлення до медіаграмотності, інтересу до медіатехнологій та оволодіння ними

Опитувальник «Важливість медіакультури»

(розроблено автором)

Інструкція:

Будь ласка, відповідайте на наступні питання, обираючи один із запропонованих варіантів. Ваші відповіді допоможуть визначити рівень усвідомлення доцільності медіаосвіти для дітей молодшого шкільного віку та їхніх батьків за мотиваційно-ціннісним критерієм.

Питання:

1. Чому, на вашу думку, медіаосвіта важлива для дітей молодшого шкільного віку?

- A. Для покращення їхньої академічної успішності
- B. Для розвитку критичного мислення та аналізу медіа
- C. Для збільшення їхнього часу перед екранами
- D. Для спрощення вчительської роботи

2. Як медіаосвіта може допомогти батькам у вихованні дітей?

- A. Дає можливість контролювати інформаційні потоки
- B. Дозволяє уникнути контактів з технологіями
- C. Зменшує необхідність спілкування з дітьми
- D. Забезпечує додатковий розважальний контент

3. Як ви оцінюєте важливість вивчення медіаграмотності для дітей молодшого шкільного віку?

- A. Дуже важливо
- B. Помірно важливо
- C. Маловажливо
- D. Не важливо

4. Яку роль медіаосвіта відіграє у формуванні навичок критичного мислення у дітей?

- A. Вона не має значення
- B. Вона має незначний вплив
- C. Вона є однією з ключових
- D. Вона тільки заважає

5. Як часто, на вашу думку, потрібно включати медіаосвіту в шкільну програму для молодших класів?

- A. Кожен день
- B. Кілька разів на тиждень
- C. Кілька разів на місяць
- D. Не потрібно включати

Інтерпретація результатів:

0-1 бал – Низький рівень усвідомлення доцільності медіаосвіти

2-3 бали – Задовільний рівень усвідомлення доцільності медіаосвіти

4-5 балів – Високий рівень усвідомлення доцільності медіаосвіти

Питальник «Ознайомлення з термінами»

(розроблено автором)

Інструкція:

Відповідайте на запитання, обираючи правильний варіант із запропонованих. За кожен правильну відповідь ви отримуєте 2 бали, за неправильну - 0 балів. Максимальна кількість балів, яку можна набрати - 14 балів.

Питання:

1. Що таке «медіаграмотність»?

- A. Вміння читати книги
- B. Вміння користуватися сучасними засобами комунікації та аналізувати медійний контент
- C. Вміння писати твори
- D. Вміння рахувати

2. Що означає термін «фактчекінг»?

- A. Перевірка орфографії в тексті
- B. Перевірка наукових теорій
- C. Перевірка достовірності інформації
- D. Перевірка математичних розрахунків

3. Яке визначення найкраще підходить для поняття «фейкові новини»?

- A. Новини, які публікуються на офіційних джерелах
- B. Неправдиві новини, які створюються з метою дезінформації
- C. Старі новини, які вже не актуальні
- D. Рекламні оголошення

4. Що таке «кібербулінг»?

- A. Використання комп'ютерів для навчання
- B. Навмисне переслідування та приниження людини в Інтернеті

С. Програмування веб-сайтів

Д. Перегляд онлайн-курсів

5. Що означає термін «інформаційна безпека»?

А. Захист інформації від несанкціонованого доступу

В. Зберігання книжок в бібліотеці

С. Перевірка граматики в текстах

Д. Використання антивірусного програмного забезпечення

6. Що таке «цифрова грамотність»?

А. Вміння використовувати цифрові пристрої та інструменти

В. Вміння писати від руки

С. Вміння малювати на папері

Д. Вміння говорити на кількох мовах

7. Що означає термін «соціальні медіа»?

А. Традиційні медіа, такі як газети та телебачення

В. Онлайн-платформи, що дозволяють користувачам створювати і ділитися

контентом

С. Програмне забезпечення для редагування фото

Д. Комп'ютерні ігри

Оцінювання результатів:

- **Максимальна кількість балів:** 14 балів
- **Низький рівень:** менше, ніж 6 балів
- **Задовільний рівень:** від 6 до 8 балів
- **Достатній рівень:** понад 8 балів

Питальник «Я і новітні медіазасоби»

(розроблено автором)

Інструкція:

Оцініть свою обізнаність з новітніми медійними засобами за шкалою від 1 до 5, де:

- 5 балів – чітко виражений показник, який виявляється часто
- 4 бали – помітно виражений, але виявляється не постійно
- 3 бали – виражений, але обмежено й неефективно
- 2 бали – слабо виражений показник
- 1 бал – дуже слабо виражений показник

№ п/п	Запитання	Оцінка
1.	Як часто ви використовуєте соціальні мережі для навчання або спілкування з колегами та студентами?	
2.	Наскільки добре ви володієте інструментами для створення та редагування відео, аудіо та графіки?	
3.	Як часто ви звертаєтесь до онлайн-ресурсів (веб-сайти, блоги, наукові бази даних) для пошуку навчальної інформації?	
4.	Наскільки добре ви обізнані про заходи безпеки та захисту приватної інформації в Інтернеті?	
5.	Як часто ви використовуєте інтерактивні технології (віртуальні дошки, опитування, онлайн-вікторини) у своїй педагогічній діяльності?	
6.	Наскільки добре ви знайомі з інструментами для онлайн-співпраці (Google Docs, Slack, Microsoft Teams)?	

7.	Як часто ви використовуєте мобільні додатки для планування, організації та проведення навчальних занять?	
8.	Наскільки добре ви орієнтуєтесь у новітніх тенденціях та інноваціях у сфері медіаосвіти?	

Підсумкова оцінка:

Підсумуйте свої бали за всіма питаннями, щоб визначити свій загальний рівень обізнаності з новітніми медійними засобами.

Інтерпретація результатів:

- **36-40 балів** – високий рівень обізнаності
- **26-35 балів** – достатній рівень обізнаності
- **16-25 балів** – середній рівень обізнаності
- **6-15 балів** – низький рівень обізнаності
- **1-5 балів** – дуже низький рівень обізнаності

Питальник «Небезпека в мережі»

(розроблено автором)

Завдання: для кожного виду небезпеки оберіть правильну характеристику.

1. Кібербулінг

- A. Неконтрольований доступ до особистих даних
- B. Переслідування та образи в мережі
- C. Поширення вірусів через електронну пошту
- D. Створення фальшивих веб-сайтів для крадіжки даних

2. Фішинг

- A. Обманні повідомлення, що виглядають як законні, для отримання особистих даних
- B. Неконтрольований доступ до особистих даних
- C. Неправдиві або маніпулятивні новини
- D. Використання вірусного програмного забезпечення

3. Дезінформація

- A. Неконтрольований доступ до особистих даних
- B. Поширення вірусів через електронну пошту
- C. Неправдиві або маніпулятивні новини
- D. Переслідування та образи в мережі

4. Віруси та шкідливе ПЗ

- A. Програми, що встановлюються без відома користувача для збору інформації
- B. Поширення неправдивих новин
- C. Неконтрольований доступ до особистих даних
- D. Надмірне використання соціальних мереж

5. Онлайн-хижаки

A. Люди, що намагаються встановити небезпечні стосунки з дітьми через Інтернет

- B. Створення фальшивих веб-сайтів для крадіжки даних
- C. Програми, що встановлюються без відома користувача
- D. Неправдиві або маніпулятивні новини

6. Ігрова залежність

A. Неконтрольований доступ до особистих даних

B. Надмірне захоплення онлайн-іграми, що негативно впливає на здоров'я та навчання

- C. Програми, що встановлюються без відома користувача
- D. Поширення вірусів через електронну пошту

7. Спам

- A. Неконтрольований доступ до особистих даних
- B. Програми, що встановлюються без відома користувача
- C. Надмірне надсилання небажаних електронних листів або повідомлень
- D. Використання вірусного програмного забезпечення

8. Інтернет-шахрайство

- A. Обманні дії для отримання грошей або цінних даних
- B. Поширення неправдивих новин
- C. Переслідування та образи в мережі
- D. Надмірне захоплення онлайн-іграми

Завдання для студентів:

Для кожного питання виберіть відповідний вид небезпеки та надайте його характеристику. Відповіді допоможуть оцінити ваш рівень усвідомлення небезпек сучасних медіа для дітей молодшого шкільного віку.

Питальник «Креативна медіадіяльність»

(розроблено автором)

Оцініть кожен з показників за шкалою від 1 до 5, де:

- 5 – чітко виражений показник, який часто виявляється
- 1 – дуже слабо виражений показник

№ п/п	Показник	Оцінка (від 1 до 5)
1.	Здатність створювати інтерактивні навчальні матеріали з використанням медіатехнологій.	
2.	Вміння використовувати медіатехнології для стимулювання творчого мислення у дітей.	
3.	Здатність інтегрувати медіатехнології у різні види навчальної діяльності.	
4.	Навички розробки та реалізації креативних медіапроектів разом з учнями.	
5.	Здатність використовувати мультимедійні засоби для презентацій та пояснень навчального матеріалу.	
6.	Вміння залучати учнів до створення власних медіапроектів (відео, презентації, блоги тощо).	
7.	Навички оцінювання якості та креативності медіапроектів учнів.	
8.	Здатність використовувати медіатехнології для розвитку комунікативних навичок учнів.	
9.	Вміння забезпечувати безпечне використання медіатехнологій дітьми.	

10.	Здатність формувати у дітей критичне мислення при роботі з медіаконтентом.	
11.	Здатність створювати інтерактивні навчальні матеріали з використанням медіатехнологій.	

Інтерпретація результатів:

- Низький рівень прояву готовності: менше ніж 18 балів.
- Задовільний рівень прояву готовності: від 19 до 38 балів.
- Достатній рівень прояву готовності: понад 39 балів.

Питальник «Етикет мережі»

(розроблено автором)

1. Яка поведінка є найбільш доречною під час участі в онлайн-дискусії з учнями?

- a) Відправляти образливі повідомлення.
- b) Дотримуватись теми обговорення.
- c) Використовувати капс-лок для вираження емоцій.

2. Як слід відповідати на електронні листи від батьків учнів?

- a) Ігнорувати їх.
- b) Відповідати ввічливо і у встановлений термін.
- c) Відповідати тільки на ті, що вам подобаються.

3. Чи допустимо розповсюджувати особисту інформацію про учнів без їх згоди?

- a) Так
- b) Ні

4. Що означає «тролінг» в онлайн середовищі?

- a) Дружнє обговорення.
- b) Навмисне провокування або образа.
- c) Відповідь на запитання.

5. Як реагувати на образливі коментарі в мережі?

- a) Ігнорувати або повідомляти модератору.
- b) Відповідати тією ж мовою.
- c) Видалити свій акаунт.

6. Чи можна використовувати капс-лок для вираження емоцій під час спілкування з учнями?

- a) Так
- b) Ні

7. Як правильно поводитися під час проведення онлайн-уроків?

- a) Вимикати мікрофон, коли не говорите.
- b) Говорити одночасно з учнями.

c) Відправляти посилання на інші ресурси під час розмови.

8. Як слід ділитися навчальними матеріалами з учнями?

a) Надсилати їх через захищені канали.

b) Викладати їх у відкритий доступ.

c) Відправляти тільки тим, хто вас попросив.

9. Що робити, якщо отримали підозрілий електронний лист?

a) Відкрити його, щоб перевірити вміст.

b) Повідомити про нього адміністратору або видалити.

c) Переслати всім контактам.

10. Як поводитися з колегами в професійних чатах?

a) Поводитись ввічливо і дотримуватись теми обговорення.

b) Використовувати жарти та неформальні вирази.

c) Відправляти особисті повідомлення всім учасникам.

11. Чи можна публікувати фотографії учнів без їх згоди?

a) Так

b) Ні

12. Як слід підписувати електронні листи до батьків учнів?

a) Лише ім'ям.

b) Повним ім'ям та контактною інформацією.

c) Без підпису.

13. Що робити, якщо під час вебінару у вас виникло запитання?

a) Говорити відразу.

b) Писати запитання в чат або підняти руку.

c) Відправити особисте повідомлення лектору.

14. Як слід поводитися з приватною інформацією учнів?

a) Ділитися нею з колегами.

b) Зберігати конфіденційність.

c) Використовувати її в навчальних цілях без дозволу.

15. Що робити, якщо хтось порушує правила поведінки в онлайн-групі для учнів?

a) Ігнорувати.

- b) Повідомити модератору або адміністратору.
- c) Вступати в суперечку.

16. Як часто слід змінювати паролі до своїх облікових записів?

- a) Кожен місяць.
- b) Раз на рік.
- c) За потреби або після підозрілих дій.

17. Чи можна завантажувати та використовувати піратський контент для навчання?

- a) Так
- b) Ні

18. Як слід поводитися з фейковими новинами?

- a) Перевіряти інформацію перед тим, як ділитися.
- b) Поширювати для обговорення.
- c) Ігнорувати.

19. Що робити, якщо вам надіслали особисту інформацію учня помилково?

- a) Використовувати її для своїх потреб.
- b) Повідомити відправнику та видалити.
- c) Зберігати про всяк випадок.

20. Як слід реагувати на критичні коментарі до ваших публікацій?

- a) Ігнорувати або видаляти.
- b) Відповідати ввічливо і конструктивно.
- c) Вступати в конфлікт.

21. Чи можна копіювати контент з інтернету без зазначення джерела?

- a) Так
- b) Ні

22. Що робити, якщо помітили неправдиву інформацію в мережі?

- a) Ігнорувати.
- b) Повідомити про це модератору або автору.
- c) Поширювати, щоб показати іншим.

23. Як слід поводитися у професійних соціальних мережах (наприклад, LinkedIn)?

- a) Додавати лише знайомих людей.
- b) Поводитись ввічливо та професійно.
- c) Використовувати жарти та неформальні вирази.

24. Чи припустимо залишати негативні коментарі на публікаціях колег?

- a) Так
- b) Ні

25. Що робити, якщо отримали особисте повідомлення з образами?

- a) Відповідати тією ж мовою.
- b) Ігнорувати або повідомити про це.
- c) Поширювати його в соціальних мережах.

26. Як слід ділитися результатами досліджень чи роботи з іншими вчителями?

- a) Викладати їх у відкритий доступ.
- b) Ділитися лише з тими, хто зацікавлений.
- c) Використовувати захищені платформи та зазначати авторство.

27. Що робити, якщо помітили порушення авторських прав в інтернеті?

- a) Ігнорувати.
- b) Повідомити автору або відповідним органам.
- c) Використовувати для своїх потреб.

28. Як слід реагувати на запити про додавання в друзі від незнайомих людей у соціальних мережах?

- a) Додавати всіх підряд.
- b) Перевіряти профіль та додавати тільки тих, кого знаєте.
- c) Ігнорувати.

29. Чи можна розповсюджувати меми або жарти, які можуть образити учнів чи їх батьків?

- a) Так

b) Ні

30. Як слід використовувати хештеги в професійних постах?

a) Використовувати тільки релевантні та помірно.

b) Використовувати багато хештегів для залучення уваги.

c) Не використовувати взагалі.

31. Чи припустимо поширювати контент з чужих акаунтів без дозволу?

a) Так

b) Ні

32. Як слід поводитися, якщо ви стали свідком кібербулінгу учня?

a) Ігнорувати.

b) Втрутитися та повідомити відповідним особам.

c) Підтримати жертву публічно.

33. Як часто слід перевіряти налаштування конфіденційності у своїх облікових записах?

a) Раз на рік.

b) Регулярно.

c) Ніколи.

34. Чи можна використовувати професійні акаунти для особистих цілей?

a) Так

b) Ні

35. Що робити, якщо помітили помилку у своїй публікації?

a) Видалити пост.

b) виправити помилку та повідомити про це.

c) Ігнорувати.

Питальник «Доброчесність у мережі»

(розроблено автором)

1. Чи перевіряєте ви достовірність інформації перед тим, як поділитися нею в соціальних мережах?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

2. Чи використовуєте ви надійні джерела інформації під час пошуку новин чи фактів в інтернеті?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

3. Чи зазначаєте ви авторство та джерело інформації, коли цитуєте або поширюєте контент в мережі?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

4. Чи користуєтесь ви антивірусними програмами та оновлюєте їх регулярно?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

5. Чи уникаєте ви відвідування підозрілих вебсайтів та відкривання небезпечних посилань?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

6. Чи дотримуєтесь ви правил конфіденційності та захищаєте свої особисті дані в мережі?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

7. Чи проявляєте ви повагу до інших користувачів під час комунікації в інтернеті (уникнення образ, булінгу тощо)?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

8. Чи використовуєте ви складні паролі та змінюєте їх регулярно для захисту своїх облікових записів?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

9. Чи дотримуєтесь ви авторських прав, не розповсюджуючи піратський контент?

- Завжди
- Часто
- Рідко

- Ніколи

10. Чи уникаєте ви поширення фейкових новин та чуток в соціальних мережах?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

11. Чи перевіряєте ви правдивість джерел перед тим, як довіряти їм або використовувати їх інформацію для своїх потреб?

- Завжди
- Часто
- Рідко
- Ніколи

12. Чи є у вас навички критичного мислення, які допомагають вам розрізняти правду від дезінформації в інтернеті?

- Так
- Ні

Діагностика рівнів готовності майбутнього вчителя початкових класів до використання засобів медіаосвіти за діяльнісно-комунікативним критерієм

ОПИТУВАЛЬНИК

Уміння розробляти (аналізувати і створювати) медіапродукт

(розроблено автором)

Оцініть за 5-бальною шкалою ступінь володіння вами уміннями створювати медіапродукт.

	Вміння:	Бал
1.	Сприйняття різних типів медіатекстів, включаючи гіпертекст, графічний та аудіовізуальний контент:	
2.	Написання текстів різних типів (електронні, телевізійні, радіо) та жанрів (новина, замітка, інтерв'ю, репортаж, тощо) з урахуванням структурних і мовностилістичних особливостей:	
3.	Розпізнавання маніпуляцій, пропаганди та прихованих змістів у медіатекстах (усних і писемних):	
4.	Вільне висловлювання та обґрунтування власної позиції щодо отриманої інформації:	
5.	Посилання на першоджерела та дотримання етичних принципів у спілкуванні:	
6.	Пошук актуальної інформації з різних джерел та аналіз її об'єктивних і суб'єктивних аспектів:	
7.	Оцінка якості медіаосвітньої інформації:	
8.	Використання інформації з різних медіаджерел із дотриманням принципів академічної доброчесності:	
9.	Визначення зв'язку між компонентами змісту, структури та мовного оформлення медіатекстів різних стилів і жанрів:	
10.	Перетворення візуальної інформації у вербальну та навпаки:	

11.	Трансформація інформації: зміна її обсягу, форми або знакової системи відповідно до мети комунікації:	
12.	Анонсування власного медіапродукту, створення рекламної презентації та редагування медіатекстів:	
14.	Виявлення помилок у медіатекстах, аналіз альтернативних точок зору та висловлювання аргументів «за» і «проти»:	
15.	Складання анонсів та рецензій на медіапродукти текстового або аудіовізуального типу:	
16.	Установлення асоціативних зв'язків між медіаосвітніми проектами та аналіз їхньої практичної цінності:	
17.	Оцінка відповідності змісту медіаосвітніх матеріалів віковій категорії аудиторії:	
18.	Застосування різних методів критичного читання медіатекстів на відому та нову тематику:	
19.	Аргументування та толерантне відстоювання власної позиції щодо проблем, піднятих у текстах; прагнення до самовдосконалення через імпровізацію з медіатекстами:	
20.	Створення макетів газет, буктрейлерів, мотиваційних постерів, колажів, аудіо- та відеореклами з використанням програмних засобів (Microsoft Office, Paint, Windows Live Movie Maker, Format Factory):	

Пояснення:

Кількісні результати тесту варіюються у межах від 0 до 100 балів:

0-40 балів - низький рівень,

41-70 балів - середній рівень,

71-100 балів - високий рівень.

Діагностика рівнів готовності майбутнього вчителя початкових класів до використання засобів медіаосвіти за мотиваційно-ціннісним критерієм

Опитувальник

Критичний аналіз медіатексту

(розроблено автором)

Цей опитувальник містить 19 запитань і передбачає відповіді у форматі «Так» (1 бал) і «Ні» (0 балів). Опитування застосовується на заняттях для перевірки здатності аналізувати медіатексти, розуміти їхній зміст, інтерпретувати, оцінювати та встановлювати аналогії.

1. Чи звертаєте ви увагу на спосіб створення медіатексту (авторський чи колективний)?

- так+;   - ні-.

2. Чи визначаєте ви цільову аудиторію медіатексту?

- так+;   - ні-.

3. Чи помічаєте ви авторську позицію або основну ідею в медіатексті?

- так+;   - ні-.

4. Чи аналізуєте ви соціальні стереотипи, цінності та орієнтації, представлені у медіатексті?

- так+;   - ні-.

5. Чи оцінюєте ви повноту розкриття основного сюжету та наявність додаткових поглядів у медіатексті?

- так+;   - ні-.

6. Чи порівнюєте ви різні канали поширення одного і того ж медіатексту (преса, радіо, телебачення, інтернет)?

- так+;   - ні-.

7. Чи допомагають вам складові частини медіатексту (фото, аудіо, відео) краще зрозуміти його зміст?

- так+;   - ні-.

8. Які жанри медіатекстів вам більше подобаються?

а) новини;

б) аналітика та коментарі;

в) тематичні матеріали (нариси, реклама).

9. Чи шукаєте ви приховані методи впливу у медіатексті?

- так+;   - ні-.

10. Чи аналізуєте ви джерело, з якого надходить медіатекст?

- так+;   - ні-.

11. Чи завжди ви довіряєте джерелу медіатексту?

- так+;   - ні-.

12. Чи ставите ви собі запитання: «Яку користь мені або моїм близьким принесе цей медіатекст?»

- так+;   - ні-.

13. Чи роздумуєте ви над повнотою медіатексту?

- так+;   - ні-.

14. Чи зіставляєте ви форму та зміст медіатексту, аналізуючи наявність помилок?

- так+;   - ні-.

15. Чи впливають на вашу оцінку змісту медіатексту наявні у ньому помилки або неунормовані слова?

- так+;   - ні-.

16. Чи аналізуєте ви значення незрозумілих слів та фраз у медіатексті?

- так+;   - ні-.

17. Чи звертаєте ви увагу на емоційно-експресивний підтекст медіатексту?

- так+;   - ні-.

18. Чи порівнюєте ви медіатексти з іншими, встановлюючи хронологічні зв'язки?

- так+;   - ні-.

19. Чи будете ви намагатися інтерпретувати або змінювати отриманий медіатекст у комунікаційних процесах?

- так+;   - ні-.

Інструкція:

Дайте відповідь на питання Так або Ні

На питання 1-7; 9-19 відповідаємо «так» або «ні». Відповіді оцінюємо таким чином: так – 5 балів, ні – 0 балів. 8а-2, 8б-5, 8в-0 16а-0, 14б-5

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації в наукових фахових виданнях України

1. **Попов М. О.** Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах цифрової трансформації освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 61. С. 111–115. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/22.pdf.
2. **Попов М. О.** Медіаосвіта у сучасній педагогічній парадигмі. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 58. С. 205–209. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/58/part_2/43.pdf.
3. **Попов М.** Особливості організації інтернет орієнтованого освітнього середовища у закладі вищої освіти. *Освітньо-науковий простір*. 2023. № 4 (1). С. 133–142. URL: [https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.4\(1\).2023.14](https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.4(1).2023.14)

*Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях,
внесених до міжнародних наукометричних баз*

4. V. Sulym, A. Melnykov, **M. Popov**, O. Vechirko, D. Malets. Improving education through implementation of information technologies into the educational process /. *Revista amazonia investiga*. 2023. Vol. 12, no. 68. P. 281–293. URL: <https://doi.org/10.34069/ai/2023.68.08.26>
5. I. Kotiash, I. Shevchuk, M. Borysonok, I. Matviienko, **M. Popov**, V. Terekhov, O. Kuchai Possibilities of using multimedia technologies in education /. *IJCSNS international journal of computer science and network security*. 2022. Vol. 22, no. 6. P. 727–732. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202206/20220691.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. **Попов М. О.** Аналіз проблеми активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами електронних освітніх ресурсів. Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: зб. матеріалів

Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (6-7 жовт. 2022 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т початкової освіти [та ін.]; [голов. ред. О. А. Комар; редкол.: О. В. Кравчук, Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк [та ін.]; відп. за вип. Б. А. Якимчук]. Умань, 2022. С.139-142.

7. **Попов М. О.** Особливості активізації пізнавальної діяльності молодших школярів засобами електронних освітніх ресурсів. *Актуальні проблеми психології розвитку особистості*: Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 12–15 трав. 2023 р. / Заг. ред. Т. О. Олефіренко. Київ, 2023. С. 122–125. URL: https://pf.edu.edu.ua/images/2023_pro/ЗБІРНИК_ТЕЗ_Міжн._конф_Травень_2023.pdf#page=122
8. **Попов М. О.** Роль цифрових освітніх технологій у реалізації завдань НУШ та розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів початкової школи. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: VII Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 28–29 берез. 2023 р. Вінниця, 2023.
9. **Попов М. О.** Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі початкової школи. Науковий простір студента: пошуки і знахідки (ч. 2): матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (29 березня 2024 року): збірник тез. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. С.193-198.
10. Губарева Д.В., **Попов М.О.**, Химич М.А. Теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку: навч-метод. посіб. /Д.Губарева, М. Попов, М. Химич. Київ: Видавництво Ліра- К, 2024, 106 с.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення і результати дослідження було представлено у доповідях і повідомленнях на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Актуальні проблеми психології розвитку особистості» (Київ, 12-15 травня 2023 року); *всеукраїнських* – «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи (м. Умань, 6-7 жовт. 2022 р.); VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.); XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (29 березня 2024 року); VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.) Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на щорічних звітно-наукових конференціях професорсько-викладацького складу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та на засіданнях кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки педагогічного факультету (2020 – 2024 рр.).

ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9
Телефон: 234-11-08
E-mail: rector@udu.edu.ua

На № 14.05.2024р. від № 255

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Попова Микити Олександровича
на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності
у дітей молодшого шкільного віку»
поданого на здобуття наукового ступеня доктор філософії
Галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)
011 - Освітні, педагогічні науки

Впродовж 2022 – 2024 навчальних років в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова була впроваджена експериментальна методика Попова Микити Олександровича.

Зміст експериментальної методики спрямований на підготовку майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку, шляхом упровадження в освітній процес наступні педагогічні умови: усвідомлення майбутніми вчителями значення формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; упровадження інтеграційних підходів у процес підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку; розвиток спеціальних умінь та навичок медіакомпетентності у майбутніх вчителів для формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку.

Результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження були використані в навчально-виховному процесі, а саме: апробовані матеріали освітнього компоненту «Медіакомпетентність в освітньому процесі початкової школи»; система самостійних завдань по формуванню у майбутніх вчителів навичок медіаграмотності, такою новою формою самостійної діяльності було ведення майбутніми вчителями медійного щоденника. Не менш цікавою формою роботи є проходження майбутніми вчителями онлайн вебінарів,

зокрема, «Стандартизація та індивідуалізація навчання: вибір методики відповідно до потреб учнів», «Досліджуємо медіа» в початкових класах НУШ: практичні поради для вчителя», «Онлайн-ресурси для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації».

В результаті впровадження матеріалів дисертаційного дослідження Попова М.О. спрямованого на удосконалення професійних компетентностей студентів на основі впровадження і використання активних методів навчання, дослідно-орієнтованого навчання, проблемного навчання; наповнення змісту професійно-орієнтованих дисциплін матеріалом, що носить інноваційний та перспективний характер відповідно з вимогами освітнього процесу.

Вважаємо, що матеріали дисертаційної роботи є актуальними, мають вагомое теоретичне та практичне значення у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Результати впровадження дисертаційного дослідження М.О. Попова обговорено й схвалено на засіданні кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 8 від 20 березня 2024 р.).

Проректор з наукової роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова,
доктор фізико-математичних наук, професор

Григорій ТОРБІН

Декан педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова,
кандидат педагогічних наук, професор

Тарас ОЛЕФІРЕНКО

Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс (0342) 53-15-74
імейл office@pnu.edu.ua, сайт https://pnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125266

13.05.2024 № 01-23/118

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Попова Микити Олександровича
на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності
у дітей молодшого шкільного віку», поданого на здобуття наукового
ступеня доктор філософії зі спеціальності 011Освітні, педагогічні науки
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка**

Результати дисертаційного дослідження М.О. Попова впродовж 2022–2024 рр. пройшли апробацію й впроваджені в освітній процес педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Микита Олександрович проаналізував наукову та методичну літературу з питань медіаграмотності, на підставі чого систематизував тенденції сучасної теоретико-практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування медіаграмотності в учнів. Він запропонував алгоритмізувати процес підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у молодших школярів за такими блоками: уніфікація бачення сутності, змісту та основних цілей даної підготовки із поширенням серед інших дотичних суб'єктів освітньої діяльності; розробка навчально-методичного забезпечення підготовки з важливим акцентом на проєктні технології.

Різноманітні навчальні технології та прийоми, запропоновані здобувачем, використано під час проведення семінарів з освітніх компонент «Вступ до педагогічної спеціальності» та «Медіадидактика початкової школи» із

першокурсниками та другокурсниками, які навчаються на освітньо-професійній програмі «Початкова освіта» освітнього рівня бакалавр, відповідно.

Отримані Поповим Микитою Олександровичем у проведеному науковому дослідженні результати містять теоретичну та методичну новизну, їх успішна апробація засвідчує доцільність використання в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Результати апробації та впровадження обговорено та схвалено на засіданні кафедри початкової освіти педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №16 від 30.04.2024р.)

Довідка видана для пред'явлення за місцем вимоги.

Проректор з науково-педагогічної роботи

Завідувач кафедрою початкової освіти

Руслан ЗАПУХЛЯК

Руслана РОМАНИШИН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Запорізька обл. 71100
тимчасово переміщений за адресою: вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 69000
E-mail: rector@bdpu.org.ua; <http://bdpu.org.ua>;
Код згідно з ЄДРПОУ 02125220

13.05.2024 № 51-08/305

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Попова Микити Олександровича

на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії Галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка) 011 - Освітні, педагогічні науки

Матеріали і результати дисертаційного дослідження М.О.Попова пройшли апробацію й упровадження впродовж 2022 – 2024 навчальних років в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету.

Для реалізації мети та завдань наукового пошуку дисертантом було обгрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку. Для їх перевірки М.О. Поповим було розроблено навчально-методичні матеріали, які знайшли практичне застосування в освітньому процесі ЗВО.

Під час дослідно-експериментальної роботи було створено умови для розвитку аналітичних та інтерпретаційних навичок, зокрема, структурних здібностей, відрізняти інформацію від одного або кількох медіаджерел, тем та мікротем, розрізняти важливі та другорядні деталі медіаповідомлення; використовувати різні види критичного читання медійних текстів на знайомі й нові теми; виявити взаємозв'язок між компонентами, структурою та лінгвістичним оформленням медіатекстів різних стилів і жанрів.

Дослідником було проведено науково-методичну роботу щодо ознайомлення викладачів з умовами підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності в дітей молодшого шкільного віку. Результати дисертаційного дослідження засвідчили володіння студентами медіакомпетентністю й отримали схвальні відгуки від викладачів фахових дисциплін.

Результати дослідження автора були представлені на регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях і обговорені на засіданні кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 9 від 30 квітня 2024 року).

Вважаємо, що результати дослідження дисертаційної роботи Попова Микити Олександровича на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії (галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка) 011 – Освітні, педагогічні науки), можуть бути рекомендовані для впровадження в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти.

Проректорка з наукової роботи
докторка технічних наук, професорка
Завідувачка кафедри початкової освіти
кандидатка педагогічних наук
доцентка

Я. О. Сичікова

Л. В. Чемоніна

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2, тел. (04744) 3-45-82, факс (04744)
3-45-82, E-mail: post@udpu.edu.ua УДПУ імені Павла Тичини р/р UA14 820172 0343 12100 22 0000 4420,
банк одержувача Державна казначейська служба України, м. Київ МФО 820172, код 02125639

13.05.2024 № 644/06

Г

Г

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Попова Микити Олександровича

на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку»

поданого на здобуття ступеня доктор філософії
зі спеціальності 011-Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційного дослідження Попова Микити Олександровича на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» впроваджувалися в освітній процес факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини впродовж 2022 – 2024 навчальних років.

Упровадження результатів дослідження здійснювалося в межах підготовки здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта. Авторські напрацювання дисертанта було використано у викладанні фахових дисциплін: «Методика застосування мультимедіа в освітньому процесі початкової школи», «Методика навчання інформатики в початковій школі».

Розроблена дисертантом організаційно-педагогічна модель підготовки майбутніх учителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку є достатньо ефективною. В основі моделі покладені такі дидактичні принципи: системності, свідомості і активності, науковості, доступності, забезпечення, наочності та специфічні принципи (проблемності, діалогічності, орієнтації на майбутню професійну діяльність, освітньої рефлексії). Результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження, що були використані в освітньому процесі, зокрема, освітній компонент «Медіаграмотність в освітньому процесі початкової школи» забезпечив теоретичну та практичну підготовку майбутніх учителів та сприяв набуттю та закріпленню професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, пов'язаних зі специфікою процесу формування медіаграмотності серед дітей молодшого шкільного віку. Варто відзначити запропоновані ефективні форми та методи викладання навчального курсу: використання нестандартних лекцій інтегративного характеру, практичних та лабораторних занять, творчої самостійної роботи, дискусій, диспутів, навчальних ігор, інтерактивних вправ, круглих столів, семінарів тощо.

Отримані результати заслуговують на увагу в теоретичному та методичному аспектах, засвідчують доцільність їх використання в освітньому процесі вищої школи. Розроблені автором науково-методичні матеріали, сприяли підвищенню рівня підготовки майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку в закладах вищої освіти.

Основні положення і результати наукового дослідження Попова Микити Олександровича на тему: «Підготовка майбутніх вчителів до формування медіаграмотності у дітей молодшого шкільного віку» обговорено та затверджено на засіданні кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі (від 17 квітня 2024 року).

10287 Перший проректор

1 437 Андрій ГЕДЗИК